

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLERİN BENLİK ALGILARI, ALGILADIKLARI
EBEVEYN TUTUMLARI, EBEVEYNE VE AKRANA
BAĞLANMA DURUMLARI VE EBEVENYLERİNDEN
BEKLENTİLERİ**

Uzm. Hem. Yunus KAYA

**Psikiyatri Hemşireliği Programı
DOKTORA TEZİ**

ANKARA

2017

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ERGENLERİN BENLİK ALGILARI, ALGILADIKLARI
EBEVEYN TUTUMLARI, EBEVEYNE VE AKRANA
BAĞLANMA DURUMLARI VE EBEVENYLERİNDEN
BEKLENTİLERİ**

Uzm. Hem. Yunus KAYA

**Psikiyatri Hemşireliği Programı
DOKTORA TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Fatma ÖZ**

**ANKARA
2017**

ONAY SAYFASI

Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akrana

Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri

Uzm. Hem. Yunus Kaya

Bu çalışma 18.04.2017 tarihinde jürimiz tarafından "Psikiyatri Hemşireliği Programı"nda doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Şeyda Ökdem
(Başkent Üniversitesi)

(imza) 

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatma Öz
(Hacettepe Üniversitesi)

(imza) 

Üye: Doç. Dr. Ebru Akgün Çıtak
(Başkent Üniversitesi)

(imza) 

Üye: Doç. Dr. Satı Demir
(Gazi Üniversitesi)

(imza) 

Üye: Yrd. Doç. Dr. Duygu Hiçdurmaz
(Hacettepe Üniversitesi)

(imza) 

ONAY

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu kararıyla onaylanmıştır.

Tarih 05 Mayıs 2017

(imza) 

Prof. Dr. Diclehan Orhan

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- × Tezimin/Raporumun **15 Mayıs 2022** tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

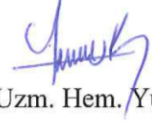
- Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.
- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

18/04/2017

(İmza)
Yunus KAYA

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Fatma ÖZ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.



Uzm. Hem. Yunus KAYA

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca engin bilgileri ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, sabırla, destekle ufkumu aydınlatan ve cesaretlendiren danışmanın Prof. Dr. Fatma ÖZ'e,

Yüksek lisans ve doktora eğitimin boyunca hem akademik hem de kişisel anlamda gelişimim açısından desteğini esirgemeyen ve tez izleme komitesinde bulunarak yol gösteren Yard. Doç. Dr. Duygu HİÇDURMAZ'a,

Doktora tez izleme komitesinde yer alarak değerli eleştirileri ve katkılarından dolayı Doç. Dr. Ebru AKGÜN ÇITAK'a,

Her zaman kapısını rahatlıkla çalabildiğim, tez sürecinde desteğini, bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen aynı zamanda mesleki ve kişisel gelişimimde rol model olan Dr. Azize ATLI ÖZBAŞ'a,

Tez sürecinin uygulama aşamasında uygulama için seçilen okullarda çalışan, yardımlarını esirgemeyen tüm psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenlerine, okul yöneticilerine ve bu araştırmaya katılan değerli öğrencilere,

Hem yüksek lisans hem de doktora eğitimim boyunca motivasyonumun düştüğü dönemde destek olan, cesaretlendiren ve iyi temennilerde bulunan isimlerini sayamayacağım kadar fazla olan arkadaşlarıma,

En büyük teşekkürüm ise her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen canım aileme. Siz ve desteğiniz olmasaydı bunları başaramazdım,

Çok teşekkür ederim.

ÖZET

Kaya, Y., Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Programı Doktora Tezi, Ankara, 2017. Bu çalışmada, ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumunun, ebeveynlerine ve akranlarına bağlanma durumlarının benlik algılarına etkisini ve ergenin ebeveynlerinden beklentilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma iki aşamada ve tanımlayıcı türde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, ergenlerin benlik algılarını, ebeveyn tutumlarını, ebeveyne-akrana bağlanma durumlarını belirlemek amacıyla ölçekler 700 ergene uygulanmıştır. Bu ölçekler Anne-Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar için Öz Kavramı Ölçeği, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Kısa Formudur. Araştırmanın ikinci aşamasında Benlik Algısı Ölçeğinden alınan puanlar düşük ve yüksek olarak gruplandırılmış ve her iki grupta yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşmeler yapılmış ve ebeveynlerinden beklentilerini değerlendiren soru formu kullanılmıştır. Bu aşamada düşük benlik puan ortalamasına sahip 19, yüksek benlik puan ortalamasına sahip 14 ergenle bireysel görüşme yapılmıştır. Çalışmada, ergenlerin ve ailelerinin bazı tanıtıcı özelliklerinin anne baba tutum, benlik ve bağlanma puan ortalamaları üzerinde istatistiksel anlamlılıkta fark yarattığı, ebeveyn tutumları ve bağlanma puan ortalamaları ile benlik puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlılıkta ilişki olduğu saptanmıştır. Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının ve ebeveyne ve akarana bağlanma durumlarının benlik puan ortalamalarını istatistiksel anlamlılıkta ne kadarlık düzeyde açıkladığını belirlemek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen nitel verilerin analizinde kategori, tema ve alt temalar belirlenmiştir. Bu temalar; düşük benlik puan ortalamasına sahip ergenlerde olumsuz benlik algısı, otoriter tutum ve davranışlar, reddedici tutum ve davranışlar, ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik, tutum, duygu, sınırlı iletişim, her iki ebeveyn den beklentiler, anneden beklentiler ve babadan beklentilerdir. Yüksek benlik puan ortalamasına sahip ergenlerde ise temalar, olumlu benlik algısı, demokratik anne-baba tutumu, etkili iletişim ve ilişkinin olduğu gibi devam etmesidir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, ergenin benlik gelişiminde ebeveynlerin ve akranların önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Ruh sağlığı ekibinin içinde yer alan psikiyatri hemşirelerinin ebeveynlere etkili ebeveynlik becerilerinin geliştirmeleri ve ergenlere benliklerini güçlendirmeye yönelik programlar geliştirmeleri ve uygulamaları hem ergen hem de aile ruh sağlığı açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, benlik gelişimi, anne-baba tutumu, bağlanma, ebeveyn den beklentiler.

ABSTRACT

Kaya, Y., Adolescents' Self Perceptions, Perceived Parental Attitudes, Parental and Peer Attachment Status and Expectations from Parents, Hacettepe University Institute of Health Sciences Psychiatric Nursing Programme Philosophy of Doctorate Thesis, Ankara, 2017. In this study, it was aimed to reveal the perceived parental attitudes by adolescents, their parental and peer attachment status and its influence on their self perception and expectations from their parents. The study was performed as a descriptive study in two stages. The scales were applied to 700 adolescents in the first stage of the study for determining their self perceptions, perceived parental attitudes, parental and peer attachment status. The scales used in this study are The Parental Attitude Scale, Piers-Harris Children's Self-Concept Scale, Short Form of Parent and Peer Attachment Inventory. In the second stage of the study, the scores obtained from Self-Concept Scale were categorized in two groups as high and low. In this stage, semi-structured in-depth individual interviews were conducted and question form was used for evaluating their expectations from parents. The individual interviews were conducted with 19 adolescents having negative self perceptions average and 14 adolescents have high self perceptions average. As a result of the study, it was determined that some introductory characteristics of adolescents and their families create a statistically meaningful difference on the averages of perceived parental attitudes, self perceptions and attachment scores, and there was a statistically significant relationship between the perceived parental attitudes and attachment scores and the averages of self perceptions scores. As a result of the multiple linear regression analysis, it was found that perceived parental attitude, parental and peer attachment inventory explained the averages of self perceptions scores in a statistically significant way. The categories, themes and sub-themes were determined during the analysis of the obtained data. The themes determined for adolescents having negative self perceptions score averages include negative self perception, authoritarian attitudes and behaviors, rejecting attitudes and behaviors, dissatisfaction with the adolescent and high-level expectations, protective attitude and behavior, attitude, emotion, limited communication, expectations from both parents, expectations from mother and expectations from father. In addition, the themes determined for adolescents having high self perceptions score averages include positive self perception, negative self perceptions, democratic parental attitude, effective communication, and the persistence of communication and relationship. As a result of these results, it was determined that the parents and peers have a significant influence on the adolescents' self development. As a result of this study, it can be concluded that it is of vital importance in terms of mental health of both adolescents and their parents that mental health professionals and psychiatric nurses develop and implement programs in order to develop an effective parental skills and strengthen the adolescents' self perception.

Keywords: Adolescence, self perception, parental attitude, attachment, expectations from parents.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
TABLolar	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırma Soruları	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri	6
2.2. Benlik Gelişimi ve Ergenlik	7
2.2.1 Benlik Gelişimi İle İlgili Kuramlar	7
2.3. Ergenlik Dönemi ve Anne-Baba Tutumu	20
2.3.1. Anne ve Baba Tutumları	21
2.3.2. Ergenin Ebeveynlerinden Beklentileri	24
2.3.3. Ergenlik Döneminde Ergenin ve Ailenin Yaşadığı Sorunlar	25
2.4. Ergenlik Dönemindeki Bireyler ve Aileleriyle Çalışmada Psikiyatri	
Hemşiresinin Rolü	26
3. GEREÇ VE YÖNTEM	30
3.1. Araştırmanın Şekli	30
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	30
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	31
3.4. Örneklem Dahil Etme Kriterleri	32
3.5. Veri Toplama Araçları	32
3.5.1. Ergen Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu	32
3.5.2. Anne Baba Tutum Envanteri (ABTE)	33

3.5.3. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ)	33
3.5.4. Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Kısa Formu (EABE)	34
3.5.5. Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu	35
3.6. Ön Uygulama	35
3.7. Araştırmanın Uygulanması	36
3.8. Verilerin Değerlendirilmesi	37
3.9. Araştırmanın Etik Boyutu	38
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	38
4. BULGULAR	39
4.1. Ergenlerin Tanıtıcı Özellikleri	39
4.2. Anne Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Kısa Formu Puan Ortalamaları	40
4.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne Baba Tutum Envanteri Puan Ortalamaları	44
4.4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Akrana, Anneye ve Babaya Bağlanma Puan Ortalamaları	48
4.5. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) Puan Ortalamaları	49
4.6. Anne Baba Tutum Envanteri, PHÇÖKÖ ve Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri İlişkisinin İncelenmesi	52
4.7. Anne Baba Tutumu, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanterinin Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği Regresyon Analizi Bulguları	53
4.8. Düşük Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar	54
4.8.1. Benlik Kavramı Kategorisi	55
4.8.2. Anne Tutum ve Davranışları	65
4.8.3. Anne Tutum ve Davranışlarının Sonuçları	74
4.8.4. Baba Tutum ve Davranışları	79
4.8.5. Baba Tutum ve Davranışlarının Sonuçları	87

4.8.6. Ebeveynlerden Beklentiler	92
4.9. Yüksek Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar	101
4.9.1. Benlik Kavramı	101
4.9.2. Anne ve Baba Tutumları	107
4.9.3. Ebeveyn Tutumunun Sonuçları	111
4.9.4. Ebeveynlerinden Beklentiler	116
5. TARTIŞMA	120
5.1. Ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre algıladıkları anne-baba tutumlarının incelenmesi	120
5.2. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri (EABE) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	124
5.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	127
5.4. Anne Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Puanları İlişkisi	129
5.5. Araştırmanın İkinci Aşama Bulgularının Tartışılması	131
5.5.1. Düşük Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar	131
5.5.2. Yüksek Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar	135
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	138
6.1. Sonuçlar	138
6.2. Öneriler	143
7. KAYNAKLAR	
8. EKLER	
Ek 1. Ergen Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu	
Ek 2. Anne Baba Tutum Envanteri	
Ek 3. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği	

- Ek.4. Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Kısa Formu
- Ek 5. Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu
- Ek 6. Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı
- Ek 7. Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzni
- Ek 8. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın Birinci Aşaması İçin Ergen Aydınlatılmış Onam Formu
- Ek 9. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın Birinci Aşaması İçin 18 Yaşından Küçük Öğrenciler İçin Veli Aydınlatılmış Onam Formu
- Ek 10. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın İkinci Aşaması İçin Ergen Aydınlatılmış Onam Formu
- Ek 11. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın İkinci Aşaması İçin 18 Yaşından Küçük Öğrenci Velisinin Aydınlatılmış Onam Formu

9. ÖZGEçMİş

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABTE	: Anne Baba Tutum Envanteri
EABE	: Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri
PHÇÖKÖ	: Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
4.1. Ergenlerin Tanıtıcı Özellikleri	39
4.2. Anne Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Kısa Formu Puan Ortalamaları	41
4.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne Baba Tutum Envanteri Puan Ortalamaları	42
4.4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Puan Ortalamaları	46
4.5. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre PHÇÖKÖ Puan Ortalamaları	50
4.6. ABTE, PHÇÖKÖ ve EABE Korelasyon Tablosu	51
4.7. Benlik Puan Ortalamasının Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi	53
4.8. Düşük Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar	55
4.9. Yüksek Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar	101

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Ergenlik dönemi; bireyin çocukluktan çıkıp yetişkinlik dönemindeki hayatına hazırlandığı gelişimsel bir geçiş süreci olarak tanımlanmıştır. Bu süreçte ergenlerde, fiziksel, bilişsel, psikolojik ve toplumsal birtakım değişimler meydana gelmektedir. Ergen bu değişimlere uyum sağlamaya çalışırken aynı zamanda yetişkin yaşam için sağlıklı bir benlik algısı oluşturmaya da çalışır. Bu dönemde sağlıklı benlik gelişimi için yeni roller ve değerlerin kazanılması, kazanılan bu rollerin ve değerlerin sonucunda ergenin bütünlük, aynılık ve süreklilik duygusu içinde benliğini oluşturması gerekir. Bu nedenle ergenlik çoğu zaman hem ergen hem de aile üyeleri açısından çalkantılı ve stres dolu bir süreç olarak açıklanır (40, 46, 59, 92, 121). Çünkü ergenlik döneminde ergenin en temel gelişimsel görevi, birey olarak kim olduğunu keşfetmeye başlaması, yetenek ve becerilerini tanıması ve sağlıklı bir benlik algısı oluşturmaktır (46, 61, 76). Ergen bedeninde meydana gelen fiziksel değişimlerle baş etmeye çalışırken bir taraftan da hem kendine göre hemde başkalarına göre kendisinin kim olduğu ve ileride ne olacağı sorularının yanıtını arar (46, 121, 133).

Ergenlik döneminin en temel gelişimsel görevi ergenin sağlıklı bir kimlik duygusu kazanmasıdır. Ergenin ebeveynleri ile olan ilişkileri, ebeveynlerin evlilik ilişkilerinde yaşadıkları sorunlarla baş etme tarzları, evlilik doyumu ve günlük diğer ilişkilerini yönetme, problem çözme biçimleri de kimlik ve benlik gelişiminde etkilidir (36, 68, 71, 106). Ancak ergen bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatamazsa bir rol karmaşası ve kimlik bocalaması içine düşer. Yaşanılan kimlik bocalaması ergenin hem içinde bulunduğu dönemde hem de yetişkinlik yaşamında fiziksel sorunlara, madde bağımlılığı, depresyon, intihar gibi ruhsal sorunlara yol açabilmektedir (2, 11, 100, 122, 136, 138).

Aile, üyelerinin birbirine biyolojik, yasal, duygusal bağlarının olduğu toplumun en küçük temel birimidir (36, 145). Aile sahip olduğu üyelerine değerli olma, sevgi ve ait olma duygusunu kazandırıp, güven ortamı oluşturup, bireylerin sosyalleşmesini, sorumluluk ve toplumsal uyumunu kazanmasını sağlayan bir sistemdir (36, 60, 71, 123). Ailenin çocuk üzerinde etkisi doğumdan önce başlamaktadır ve ergenlik döneminde aile ile olan ilişkiler ve ebeveynlerin tutumu

ergenin sağlıklı kimlik ve benlik oluşturmada önemli bir etkiye sahiptir (11, 42, 93, 106). Ergenler için anne ve babalar en iyi rol modelleridir ve ergenin benliğinin şekillenmesinde önemli etkileri bulunmaktadır. Ebeveynlerden alınan geri bildirimler sonucunda ergen, kendisi hakkında bir çıkarımda bulunur ve içselleştirir (93, 99, 167).

Bu dönemde sadece ergenler değil, aile üyelerinin de bir gelişimsel dönemden geçtiği görülmektedir. Aile bir sistem olarak değerlendirildiğinde sistemin bir üyesinin yaşadığı sorun sistemin diğer parçaları olan aile üyelerini de etkileyebilmektedir (145). Bu bağlamda ergenlik dönemi yalnızca ergenin yaşadığı sıkıntılar ve sorunlar olarak tanımlanmamakta, aynı zamanda diğer aile üyeleri ve özellikle ebeveynler için de birer stres kaynağı haline gelebilmektedir. Aileler ergene nasıl yaklaşacaklarını, nasıl iletişim kuracaklarını, süreç içerisinde nasıl problem çözeceklerini ve yaşadıkları stresle nasıl baş edeceklerini zaman zaman bilemeyebilmektedirler (133).

Ergenlik döneminde ergenler edilgen bir varlık değildir; ebeveynleri, akranları ve kendisi için önemli olan diğer kişilerle sürekli etkileşim halindedir. Bu süreçte ebeveynlerden ve akranlardan alınan duygusal ve sosyal destek ergenin gelişiminde önemli bir yere sahiptir (71). Uyumlu ilişkiler içinde, güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen ergen; olgunlaşır, özyeterlilik duygusu gelişir, özerkliğini ortaya koyar, sevildikçe güven duygusu pekişir, desteklendikçe özsaygısı artar, anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça da bağımsız olmayı öğrenir ve sağlıklı bir kimlik kazanır (11, 70, 71, 76).

Ergenlik döneminde ergenin özerkliğini kazanması ve ebeveynlerinden sağlıklı bir şekilde ayrılmayı başarabilmesi, sağlıklı benlik gelişiminde ergen için önemli bir sonuçtur (11, 36). Bu dönemde ergen kendi özerkliğini oluşturmaya ve ortaya koymaya çalışırken ebeveynler ile iletişim sorunları, çatışmalar ve anlaşmazlıklar çok sık yaşanmaya başlar. Çünkü; ergen kimliğini oluşturmak için ebeveynlerinden ayrılmaya ve özerkliğini kazanmaya çabalarırken, akranları ile olan iletişimi daha fazla olmaya başlar ve çeşitli ayrışma denemeleri yapar. Ebeveynler ergenin içinde bulunduğu bu gelişim dönemlerinin özelliklerini bilemediğinde ve uygun yaklaşım gösteremediğinde problemler ve çatışmalar daha da artar (70, 92, 102, 133). Ergen, her ne kadar bu dönemde aileden uzaklaşıp vaktinin büyük çoğunluğunu kendi akranları ile geçirse de aslında özerklik duygusunu kazanabilmesi ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde yaşanabilmesi için, aile tarafından da sosyal ve duygusal olarak

desteklenmeye gereksinimi vardır ve ailesinden de bunu bekler (12, 70, 76). Aile ilişkilerinin ve ikliminin olumlu olması, ergenin kendisini daha olumlu algılamasını ve duygusal, davranışsal problemlerle daha olumlu bir şekilde baş etmesini sağlayacaktır. Ergen ve ebeveynler arasında iletişim kopukluğu ve çatışmaların olması ise ergenin ve ebeveynlerin birbirini anlamasını ve beklentilerini konuşabilmesi dolayısıyla, ergenin sağlıklı kimlik ve benlik gelişimini engelleyebilecektir (41, 58, 92, 100, 120).

Ergenlerde sağlıklı benlik gelişimini olumsuz etkileyen faktörlerden birisi de anne, baba ve akranları ile kurdukları ilişkilerinde güvenli bağların olmamasıdır. Güvenli bağlanma davranışının temeli bebeğin doğumuyla birlikte annesi ile kurduğu ilişki deneyimi sonucunda oluşur. Bu ilişkinin niteliği, yaşamın diğer evrelerinde birey için önemli olan kişilerle kurduğu ilişkileri de olumlu ya da olumsuz olarak etkiler (27, 28, 29). Bebeklik döneminde birey annesi ile güvenli bağlar kurabilmiş, daha sonraki ilişkilerinde bu güvenli bağları sürdürmüşse ergenlik döneminde en temel görevlerinden biri olan özerkliğini endişeye kapılmadan ortaya koyabilir, kendisi için önemli olan ebeveynlerinden ve akranlarından sosyal ve duygusal destek alabilir. Ancak birey ergenlik dönemine kadar olan ilişkilerinde güvenli bağlar kuramamış ise ergenin bu dönemde yerine getirmesi gereken en temel sorumluluklarını yerine getiremez ebeveynlerinden ayrışamaz., Bu durumda ergen, ebeveynlerinden ve akranlarından beklediği desteği alamaz ve kendi benliğini keşfedebilmek adına girişimlerde de bulunamaz (99, 156, 160).

Bu bağlamda, ebeveyn tutumlarının ve güvenli bağlanma davranışı ergenin benlik gelişiminde önemli bir etkisi vardır. İşlevsel aileler, ergenlik döneminin gelişimsel dönemin özelliklerini bilir ve bu dönemde ergenin kazanmaya çalıştığı özerkliği ve sağlıklı bir kimlik oluşturmasını destekler. Bu ailelerde çocuk ve ergene koşulsuz sevgi gösterilir; duygu, düşünce, davranışları ve bunların altında yatan nedenlerle ilgilenilir (11, 158). Walsh (1993) işlevsel bir aile ortamında, aile üyelerinin birbiri üzerinde otorite kurmadan duygusal yakınlık, açık bir iletişim ve etkileşim kurabildiğini, zorlayıcı olaylarla karşı karşıya kalındığında uzun dönem işlevselliği ve aile bağlılığını bozmadan çözme ya da uyum sağlama, çocuklardan yaşına uygun sorumluluklar bekleme gibi özellikler gösterdiğini, evde olumlu bir duygusal iklim olduğunu belirtmiştir (145). Ancak işlevsel olmayan bazı ailelerde bu süreç istendik

düzyeyde olamamakta, anne ve babalar çocuklarını dışarıdaki tehlikelerden korumak ve bu süreci daha sağlıklı atlatabilmelerini sağlamak adına daha otoriter, baskıcı, aşırı koruyucu, bazen de ilgisiz kalabilmektedirler (2, 123). Anne ve babalar aşırı otoriter, baskıcı ve koruyucu olduklarında ergenin yaptıklarını ve her davranışını eleştirebilmektedirler. Bu durumda, ergenin gerçekleştirebileceği sorumluluklar verilmemekte, sorumluluklar onların adına kendileri yapmakta, arkadaşları ile ilişkilerine karışılmakta, aile içerisinde alınan kararlara dâhil edilmemekteve herhangi bir şeyi neden yapması ya da yapmaması gerektiği açıklanmamaktadır (70, 92, 123, 145). Bu şekildeki ebeveyn tutumları, ergenin oluşturmaya çalıştığı benliğinde birtakım yaralanmalara ve sorunlara neden olabilmekte, ergenin en temel gelişimsel görevi olan özerkliğinin gelişmemesine ve kendisine olan güvenin azalmasına yol açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ergen, özerk bir şekilde kararlarını alamamakta ve yaptığı girişimler sonucunda doğru yapıp yapmadığından emin olamamakta ve sürekli onay beklemektedir. Ayrıca, problem çözme becerisi gelişmemekte, kendini umutsuz hissetmekte ve kaygılı olabilmektedir. Bununla birlikte bazı ergenler ise isyankar biçimde ve dinlemeksizin ebeveynlerinin her söylediğine karşı çıkan bir tutum geliştirebilmektedir (60, 82, 136, 148).

Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı'nda (2011), Türkiye'de nüfusun %18'inin yaşam boyu bir ruhsal hastalık geçirdiği, çocuk ve ergenlerde klinik düzeyde sorunlu davranış oranının %11 olduğu bulunmuştur. Ruhsal rahatsızlıkların bu kadar yaygın olması bireylerin yaşamında özürüllüklere neden olabilmektedir (150). Ergenlik dönemi sağlıklı bir şekilde atlatılmadığında önemli benlik problemleri yaşanmasına, depresyon, intihar gibi ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına, aileden görülemeyen ilgi ve desteğin aile dışında aranmasına ve uygun olmayan kişilerle yapılan arkadaşlıklarla birlikte madde bağımlılığı ve yıkıcı davranışlar gibi sorunlara yol olabilmektedir (2, 123, 136, 138).

Bu bağlamda düşünüldüğünde, sağlık sistemi içinde çocuk ve ergen ruh sağlığı hizmetlerinin toplum bazında ve büyük oranda sağlığı geliştirici ve koruyucu ruh sağlığı hizmetlerini kapsaması gerekmektedir. Ancak ülkemizde çocuk ve ergen ruh sağlığı alanında çalışan meslek üyeleri yetersiz sayıdadır ve ruh sağlığı hizmetleri birinci basamaktaki sağlık hizmetlerine yeterli düzeyde entegre olabilmiş durumda değildir. Bu nedenle birinci basamak sağlık hizmetinde, özellikle çocuk ergen ruh

sağlığında koruyucu hizmetlere, aileye rehberlik yapacak ruh sağlığı profesyonellerine ve bu ekipte psikiyatri hemşirelerine gereksinim vardır (150).

Psikiyatri hemşireliğinin ruh sağlığında koruyuculuk felsefesi gereği gelişimsel bir kriz içerisinde olan ergenlere ve ailelerine danışmanlık yapması, ruhsal sorunlar yaşayan aile ve ergenleri erken dönemde yakalayarak tedavi edici kurumlara yönlendirmesi, tedavi sonrasında rehabilitasyon programları uygulaması gerekmektedir. Psikiyatri hemşirelerinin ergenlik döneminde hem ergenlerin hem de ailelerinin ruh sağlığını korumaları, aynı zamanda ergenlerin bu süreci hem fiziksel hem de ruhsal açıdan sağlıklı bir şekilde atlatıp ruh sağlığı açısından sağlıklı yetişkinler olması için girişimler yapmaları beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada amaç, ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumunun, ebeveynlerine ve akranlarına bağlanma durumlarının ergenlerin benlik algılarına etkisini belirlemek ve ergenlerin ebeveynlerinden beklentilerini ortaya koymaktır.

1.3. Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ergenler ebeveyn tutumlarını nasıl algılamaktadırlar?
2. Ergen kendi benlik algısını nasıl değerlendirmektedir?
3. Ergenler akran ve ebeveynlerine bağlanmalarını nasıl açıklamaktadır?
4. Ergenin algıladığı ebeveyn tutumunun benlik kavramı ile ilişkisi nasıldır?
5. Ergenin algıladığı ebeveyn tutumu ile ebeveyne ve akrana bağlanma durumu ilişkisi nasıldır?
6. Ergenin ebeveyne ve akrana bağlanma durumu ile benlik kavramı ilişkisi nasıldır?
7. Benlik puanı ortalaması yüksek ve düşük olan ergenlerin ebeveynlerinden beklentileri nelerdir?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Ergenlik dönemi, bireyin çocukluktan çıkıp yetişkin yaşamdaki rollerine hazırlık yaptığı, onlu yaşların başında başlayan ve onlu yaşların sonuna kadar devam eden gelişimsel bir süreçtir. Bu dönemde, ergende fiziksel, bilişsel, ruhsal, sosyal ve mesleki alanda birçok değişimler olmaktadır (11, 40, 66, 134, 143, 145). Bu değişimlerden fiziksel olarak meydana gelenleri en somut ve en belirgin olanlarıdır. Boy ve kiloda artış meydana gelirken, ergen yetişkin yaşamdaki görünümünü kazanmaya ve ikincil cinsiyet karakterleri de gelişmeye başlamaktadır. Bunun yanında cinsel organlarda gelişme, pubik ve aksiller alanda kıllanma ve erkeklerde ayrıca sakal çıkmaya başlar. Kızlarda ilk adet kanaması (menarş) görülür. Bilişsel alanda düşünce yapısı somuttan soyut düşünce yapısına doğru geçer ve mantıklı düşünme, problem çözme, karar verme, mantıksal olarak bir şeyleri sorgulayabilme ve kendine özgü yaşam felsefesi geliştirme ortaya çıkar. Ergenlikte ruhsal ve duygusal alandaki değişimi en çok etkileyen faktörler ergenin kendisinde meydana gelen fiziksel ve bilişsel alandaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Fiziksel ve bilişsel alandaki meydana gelen değişimler sonrasında ergenin değişen beden imajına uyum sağlama, benlik ve kimlik gelişimi, ruhsal ve duygusal olgunluğa ulaşma, özerklik duygusunun gelişimi ve özerk birey olma yolunda yapılan girişimler bu alanda en çok görülen değişikliklerdir. Ergen birey özerklik duygusunun gelişimi ile birlikte anne ve babadan bağımsızlaşmaya çalışmakta, akranlarla olan ilişkiler daha ön plana çıkmaktadır. Bir grup içerisinde var olma, toplum içerisindeki yerini bulma ve aidiyet hissi ergenin sosyal alanda yaşadığı değişimlerdir (40, 134, 143).

Tüm bu değişim alanları düşünüldüğünde ergen bir taraftan bu değişikliklere uyum sağlamaya çalışırken bir taraftan da yetişkin yaşamdaki rollerine de hazırlık yapmaya başlamaktadır. Ergenlikte meydana gelen bu değişimler ve bunlara uyum sağlama çabası sonucunda süreç, ergen için çoğu zaman oldukça stresli ve zorlayıcı olabilmektedir. Yaşanan tüm bu değişimlere uyum sağlamanın yanında, bu dönemde ergenin yerine getirmesi gereken birçok önemli sorumluluk da vardır. Bu önemli sorumluluklardan birisi yetişkin bir birey olmak için benliğini şekillendirme gerekliliğidir (66, 134, 143, 145). Bu bağlamda ergenlik dönemindeki bireye hem

kendisinde meydana gelen değişikliklere uyum sağlama, hem de sağlıklı bir benliğe sahip olma sorumluluğu yüklenmektedir.

2.2. Benlik Gelişimi ve Ergenlik

Benlik; bireyin kendisi ile ilgili duygu, düşünce, algılama ve eğilimlerini içeren ve kişinin kendisine yönelik inançlarını ve kendisini nasıl gördüğünü değerlendirmesi sonucu oluşan kendilik algısıdır (39,151). Benlik kavramı; kişilerin sahip oldukları özellikler, ilgi, yetenek, maddi ve manevi tüm alanları kapsayan ve tüm bunların değerlendirilmesi sonucu kişinin kendisini nasıl algıladığıdır (93, 119, 145). Benlik gelişimi; yaşamın ilk günlerinde başlar ve ölünceye kadar gelişmeye devam eden bir süreçtir. Yaşamın tüm sürecinde kişi kendisi ile ilgili bazı olumlu veya olumsuz kazanımlar elde etmektedir. Bu kazanımlar ve deneyimler ise kişinin benliğini şekillendirmektedir. Ergenlik dönemi, benlik gelişimi için önemli bir basamak olsa da benlik gelişimi sadece ergenlik sürecinde tamamlanmaz. Benlik gelişimi kuramları incelendiğinde çocukluk ve ergenlik dönemi bireylerin benlik gelişimi ve yetişkin yaşamdaki benliğin şekillenmesi için en önemli gelişimsel süreçlerdir (93, 151).

2.2.1 Benlik Gelişimi İle İlgili Kuramlar

2.2.1.1. Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson, psikososyal gelişim kuramında ergenlik dönemini, çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasındaki bir geçiş süreci olarak ele almaktadır. Erikson da Freud gibi, kuramında çocukluk yaşantısındaki anne ve baba ile kurulan ilişkiler, anne-baba tutumları ve bu ilişkiden alınan doyumun benlik gelişimi için önemli olduğunu ve bu deneyimlerin benliğin gelişimini olumlu veya olumsuz yönde etkilediğini savunur (67, 145, 153).

Ergenlik dönemine kadar birey akademik ve sosyal becerileri gibi birçok becerilerini geliştirir ve ergenlik dönemi öncesi olan dönemde cinsel gelişim ve çatışmalar bir uyku dönemindedir. Ergenlik döneminde, ergende bedensel ve fizyolojik değişimlerle birlikte hormonal değişiklikler meydana gelmektedir. Bu değişimlerle birlikte ergenlerde ikincil cinsiyet karakterleri oluşmaya başlamakta ve yetişkin yaşamındaki sahip olacağı bedensel ve cinsel görünüm şekillenmektedir (93,

121, 142, 153). Ergende meydana gelen fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişim göstergeleri bir takım psikososyal değişimleri kaçınılmaz kılmaktadır. Bu değişimlerin başında ergenin kendisiyle ilgili soruları, mesleki, aile, akranlar ve karşı cinsle kurulan ilişkiler yer almaktadır. Ergenin bu dönemde kendisine sürekli olarak sorduğu soru “Ben kimim?” sorusudur ve zamanının nerdeyse çoğunluğunu bu sorunun cevabını aramakla geçirir. Bu sorunun cevabını bulabilmek adına çeşitli denemeler yapar, denemelerin sonucunda kendisinin ve içinde bulunduğu sosyal çevresinin onayını alan davranışları kendi benliğine katar (34, 93, 134, 145). Bu dönemde ergen için kendisinin görüşleri kadar akran ve ailenin görüşleri de önemli olmaktadır çünkü artık ergen bir yetişkin olabilmek adına tüm uğraşları ile ait olduğu sosyal çevre içerisinde var olabilmektedir. Bu dönemde akranlardan, aileden ve kendisi için önemli olan diğer kişilerden kabul görmek, ergenin yerine getirmesi gereken diğer bir gelişimsel görevdir. Ancak bu dönemde ergen, yetişkin birey olabilmek adına aileden uzaklaşma çabası içerisine girebilmektedir. Tüm bu çabaların ergenin kendi özerkliğine yönelik deneme çabaları olarak kabul edilmesi, hatta ebeveynlerinden ayrışabilmesi için izin verilmesi gerekmektedir (67, 121, 153).

Tüm bu değişim ve gelişim aşamalarına bakıldığında bu dönemde, ergenin yerine getirmesi gereken görev, değişen bedensel, toplumsal, cinsel ve ruhsal duruma uyum sağlaması ve güçlü bir kimlik duygusu oluşturmaktır (67, 121, 134). Güçlü bir kimlik duygusunun gelişebilmesi için ergenin deneme ve yanılma süreçlerinin sonunda tutarlılık, süreklilik ve aynılık duygularının oluşması gerekmektedir. Ancak güçlü bir kimlik duygusunu oluşturmayı her ergen başaramamakta hatta bir ergen her zaman başarılı olamamakta ve kimlik karmaşası yaşayabilmektedir. (34, 121,134). Ergenin yaşadığı kimlik karmaşası, daha sonraki gelişimsel görevlerini yerine getirmede sorunlar yaşamasına neden olabilir (38, 54, 55, 99).

2.2.1.2. Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Gelişim sürecini değerlendiren kuramcılardan Freud’un psikoseksüel gelişim kuramında çocukluk ve ergenlik dönemlerinde yaşanan olayların benlik gelişiminde önemli katkıları belirtilmektedir (67, 145, 153).

Psikoseksüel gelişim kuramında, gelişim dönemleri yaşamın ilk yılından ergenlik döneminin sonuna kadar ele alınmıştır. Freud, çocukluk ve ergenlik

dönemindeki deneyimlerin kişilik gelişiminde önemli olduğunu, kişilerin bu dönemdeki olumlu ya da olumsuz kazançlarının diğer yaş dönemlerini şekillendirdiğini ifade etmektedir. (67, 111, 145, 153).

Bebek, yaşamın ilk dönemlerinde kendisi için önemli olan kişilerle kurduğu ilişkiler; açlık, uyku ve boşaltım gibi gerilim yaratan durumlar ortaya çıktığında bakım verenler tarafından bu gereksinimlerinin giderilmesi aynı zamanda sevgi, ilgi gibi gereksinimlerinin karşılanmasına ihtiyaç duyar. Bebekte olumlu bir benlik gelişimi bu gereksinimleri karşılandığı ölçüde oluşur (25, 29, 99, 110). Birinci yaşın sonunda çocuk, tamamen bağımlı konumdan çıkıp, yarı özerk olarak çevreyi ve kendini keşfetmek adına anneden ve babadan ayrılma davranışları göstermeye başlar. Bu davranışlar çocuğun özerklik duygusunu, dünyayı ve kendi özelliklerini tanıma becerilerini geliştirmektedir (28, 29). Özerklik duygusunun gelişmeye başlaması ile birlikte çocuklarda bitmek bilmeyen bir sorma ve merak tutkusu ve bu soruların cevaplarını alma gereksinimleri de oluşmaktadır. Anne baba çocuğun sorduğu soruları cevaplamazsa, sorulara kızarak ya da sorduğu soruların uygun olmadığını düşünüp uygun yanıt vermezlerse çocukta girişimcilik duygusunun zedelenmesine ve suçluluk duymasına neden olabilmektedir (11, 93, 121, 153). Ayrıca, anne babanın çocuğa yönelik tutumlarının aşırı koruyucu olması, tutarsız anne baba uygulamalarının olması, çocuğa yönelik aşırı eleştirel ve katı olma çocuğun özerklik duygusunun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (14, 15, 153).

Çocukta özerklikle birlikte süper ego gelişimi başlamaktadır. Anne-baba süper ego gelişiminde çocuk toplumun diğer üyeleri ile bir araya gelene kadar primer rol oynarlar. Anne babadan gelen geri bildirimlerle çocuklar ayıp, günah, doğru, yanlış, iyi, kötü gibi kavramları öğrenirler. Bu kavramların aile içi geri bildirimlerinde çok fazla vurgulanması çocukta süper egonun aşırı derecede katı olmasına neden olabilmektedir. Böylece, çocuklar yaptıkları eylemler sonucunda suçluluk duygusuna daha çabuk kapılabilmektedir (11, 93, 121, 153). Tüm bu gelişim süreci değerlendirildiğinde, anne-baba tutumunun aşırı kontrolcü ya da baskıcı olması, çocuğun ilgi, sevgi ve bakım gereksinimlerinin karşılanmaması, çocuğun özerklik duygusu ve benlik gelişiminde sorunlara neden olabilmektedir. Çocukluk döneminde bu sorunların oluşması ve benlik algısındaki olumsuzluklar, ergenlik döneminde

belirgin hale gelebilmektedir. Bunun sonucunda bu dönemde, en temel gelişimsel görev olan sağlıklı benlik gelişimi sekteye uğramaktadır (11, 93, 99).

Bireysel Psikoloji kuramcılarında ve Freud'un eski öğrencilerinden Adler'de yetişkin yaşamdaki kişiliğin gelişiminde yaşamın ilk birkaç yılın önemli olduğunu bildirmiştir. Adler de yaşamın ilk birkaç yılında çocuk için önemli kişiler olan anne baba tutumlarının ve çocuk yetiştirme tarzlarının önemli olduğunu ifade eder. Anne baba tutumlarından özellikle çocuklarına aşırı özen gösteren, aşırı koruyucu-kollayıcı olan ve ihmalkar tutumların hatalı çocuk yetiştirme tarzları olduğunu belirtir. Anne babanın bu uygun olmayan çocuk yetiştirme tarzları hem ergenlik hem de yetişkinlik döneminde kişilik gelişimi ile bazı sorunların oluşmasına neden olduğuna yönelik vurgu yapar. Bu tutumların çocuğun aşırı şekilde şımarmasına, özerkliğinin elinden alınmasına, aşağılık duygusunun oluşumuna ve yetişkin yaşamda bazı kişilik problemlerinin oluşmasına yol açacağını belirtir. Bunların yanında Adler, aile içerisindeki kişiler arası ilişki dinamiklerinin ve doğum sırasının çocukların benlik gelişiminde önemli olduğunu da belirtir (34, 111).

Psikoseksüel gelişim kuramı bağlamında, kişilerin çocukluktan çıkıp yetişkin yaşamdaki rollerine hazırlandığı bir geçiş dönemi olan ergenlikte, bireyin yerine getirmesi gereken bazı rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bunların başında ergenin değişen bedenine, cinsel kimliğine uyum sağlaması, güçlü sosyal ilişkiler kurması ve olumlu bir benlik algısı oluşturmasıdır (66, 134, 143). Psikoseksüel gelişim kuramı, ergenlik döneminde ergende meydana gelen fizyolojik ve cinsel gelişimle birlikte yetişkin yaşamlarındaki görüntülerine ulaştıklarını ifade eder. Latent dönemde uyku halinde olan cinsel dürtüler, ergenlikte yeniden harekete geçer ve ergen, çeşitli denemelerle cinsellik ile ilgili tamlik ya da eksikliğine yönelik kanıtlara ulaşır (67, 111, 142, 145, 153). Bunun yanında ergen kendi kimliğini bulma adına anne babadan özerkleşme, bireyselleşme ve toplumun diğer önemli üyeleri ile yakın ilişkiler kurma adına girişimlerde bulunur. Ergenin bu süreçte yaşadığı tüm değişimler ve kendi varlığını ortaya koyma yönündeki uygulamaları sağlıklı benlik gelişimi adına yaptığı girişimlerdir. Sağlıklı benlik gelişimi için ergenin değişen bedenine uyum sağlaması, cinsel yeterliliği hakkında kuşkularının olmaması, ebeveynlerinden özerkleşmesi ve bireyselliğini ortaya koyması, güçlü sosyal ilişkiler kurabilmesi, gelecekteki amaçları

doğrultusunda planlar yapması ve mesleki kariyerini belirlemesi gerekmektedir (67, 93, 98, 121, 134, 143, 153).

Ergenlik dönemini sağlıklı atlatabilen ergenlerde olumlu benlik gelişimi olmakta, bu ergenler aile ve toplumun diğer üyeleri ile güçlü bağlar ve doyum sağlayıcı ilişkiler kurabilmekte ve kendi amaçlarını gerçekleştirme konusunda üretken ve doyum alan bireyler olabilmektedir. Ancak ergenlik döneminde her birey yukarıda belirtilen gelişimsel görevleri sağlıklı bir şekilde yerine getirememektedir. Ergen gelişimsel sorumluluklarını yerine getirememesi sonucunda bir bocalama içerisine düşmekte, kimlik kargaşası yaşamakta ve normal dışı davranışlar görülmeye başlamaktadır. Bu olumsuz gelişmeler, içinde bulunulan dönem ve izleyen daha sonraki dönemler üzerinde kalıcı izler bırakabilir. Ergen yaşadığı kimlik bunalımı ile cinsel kimliği hakkında kuşuklara düşer, aile ve toplum içerisinde kendisini var edebilmek adına aşırı uçlarda deneyimlere ve kendisine zarar verici akran gruplarına katılabilir. (67, 121, 128, 141, 153).

2.2.1.3. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramı direkt olarak bir benlik gelişim kuramı olmasa da ergenin içinde bulunduğu gelişimsel dönemin sorumluluklarını yerine getirebilmesi, güçlü sosyal bağlar kurabilmesi ve özerkliğini kazanıp bireyselleşebilmesi için önemlidir.

Bağlanma kuramı ile özdeşleşen kuramcı Bowlby, erken dönemde bebeğin birinci bakım verenleri ile kurduğu ilişkinin daha sonraki dönemlerde diğer kişilerle kuracağı bağlanma davranışının temelini oluşturduğunu savunur (27). Bowlby bağlanma davranışını, bireyin kendisinden daha güçlü ve zeki olarak algıladığı, kendisi için özel olan bireylerle yakınlık kurma ve bu yakınlığın bozulması sonucu memnun edici olmayan duygu ve davranışların ortaya çıkması şeklinde tanımlamaktadır. Kısacası bağlanma; insanın kendisi için önemli olan diğer bireylerle güçlü duygusal bağlar kurma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (29). Bağlanma davranışı, gerçekleştirilen kişi ile istenmeyen ayrılıkların olması, kayıpların ortaya çıkması ya da bağlanma ilişkisinin istendiği gibi olmaması sonucunda anksiyete, öfke, depresyon ve duygusal zorluklar ortaya çıkan davranışlardır. Bu sorunların ortaya çıkması, kişinin içinde bulunduğu gelişimsel dönem ve ileriki yaşantısında ruhsal ve kişilik ile ilgili sorunlara neden olabilmektedir (27, 28, 29, 131).

Bağlanma davranışı, bebeğin daha anne karnında iken başlayıp ölüme kadar devam eden duygusal ve davranışsal süreçlerin tamamıdır. Çocuğun ilk dünyaya gelmesi ile birlikte birincil bakım verenlerle özellikle anne ile kurulan bağlanma davranışı daha sonra tüm kişilere genelleyerek devam edebilmektedir (27, 29).

Bağlanma davranışının temeli yaşamın ilk yılında bebeğin anne ile kurduğu ilişkinin kalitesi ile şekillenmeye başlamaktadır (27, 29). Yaşamın ilk döneminde bebeğin; acı, açlık, uyku, boşaltım gibi fizyolojik ihtiyaçları ve korku gibi gereksinimleri ortaya çıktığında anneye uyarı ve mesajlar gönderir. Bebeğin bu gereksinimlerine annenin verdiği tepkiler ve bebeğin ilgi ve sevgi gereksinimlerini karşılama hassasiyeti ile bağlanma örüntüsü şekillenmeye başlar. Anne, bebeğin gönderdiği mesajlar sonucunda bebeğin yanında olur, gereksinimlerini giderir, korku ya da acı gibi deneyimleri olduğunda ağlamasını önlemek için kucaklar ve dokunursa, bebek kendisinin bakıma değer bir varlık olduğu mesajını alır. Annenin bebeğin her ihtiyacı olduğunda yerine getirmesi güvenli bir bağlanmanın ilk adımıdır (25, 27, 28, 29).

Bebek, ilk yaş sonrasında yarı özerk olma yolunda bazı adımlar atmaya başlamaktadır. Anne ile yaşamın ilk yılında kurulan sağlıklı ilişki ve güvenli bağlanma sonucunda bebek çevreyi korku duymadan keşfetmeye başlamakta ve diğer kişilerle de anksiyete ve korku duymadan yakın ilişkiler kurabilmektedir. Çünkü; bebeğin korku veya acı gibi bir deneyimi olduğunda annenin yanında olacağını ya da sesinin, görüntüsünün geleceğini bilir ve anneye güvenir. Ancak yaşamın ilk yılında annenin bebeğin gönderdiği uyarıları ve mesajları alma konusunda duyarlı ve tutarlı olmadığı ve gereksinimlerini karşılamadığı durumlarda bebeğin annesine karşı güvenli bağlanmasında önemli sorunlar yaşanır. Bir yaşın sonunda bebeğin özerklik deneyimleri sonucunda bebek çevreyi keşfetme konusunda anksiyete, korku ve endişe yaşar ve anneden ayrılamaz. Çünkü; anneden ayrıldığında ya da rahatsız edici bir deneyimi olduğunda annenin yanında olacağından emin değildir. Yaşamın ilk yılında yaşanan bu deneyimler, bebek için memnun edici olmamakta ve hayal kırıklığına neden olabilmektedir. Bu deneyimler anneye karşı güvensiz bağlanmanın temellerini oluşturmaktadır (27, 28, 29).

Ainsworth ve arkadaşları 1971 yılında, bebeklerin annelerine karşı bağlanma davranışının üç grupta açıklamışlardır. Bunlar; güvenli bağlanma, kaygılı/dirençli ve kaçınan bağlanma davranışlarıdır (27, 28, 131).

Güvenli bağlanma: Bu gruptaki bebeklerin anne-bebek etkileşimi, diğer iki gruptaki bebeklere göre daha fazla olumlu yönde iken ilişkide tutarsızlıklar ve çatışmalar daha az yaşanmaktadır. Bebekler anneleri ile olan ilişkilerinde daha uyumlu ve iş birlikleri daha fazladır. Anne, bebeğin bir gereksinimi oluştuğunda bu gereksinimi karşılama konusunda daha fazla gönüllüdür. Güvenli bağlanma davranışı gösteren bebekler kaygılı/dirençli ve kaçınan bağlanma davranışı gösteren bebeklere göre annelerinden ayrı kaldıklarında daha az ağlama davranışı gösterirler ve bu ayrılıktan daha az rahatsızlık duyarlar. Bebek annesinin bulunduğu odadan ayrıldığında ağlayarak tepki göstermez, annenin görüntüsü odadan kaybolursa bile bebek annenin her zaman ulaşılabilir olduğuna ve görüntüsü olmasa bile bir gereksinimi olduğunda annenin bu gereksinimlerine cevap vereceğini bilir. Bu nedenle, bebek anne ile ayrılıklarında daha az anksiyete duyarlar (27, 28, 131).

Güvenli bağlanan bebeklerde, yaşamın ilk yılında anne ile kurulan ilişkide annenin bebeği beslemesi, yüz yüze ilişki kurması, yakın bedensel temasın olması, ağladığında bebeğin yanında olması ve acısına karşı duyarlı olması güven duygusunun gelişimini desteklemektedir. Güvenli bağlanan bebekler annelerini güvenli bir üs olarak görürler ve bu güvenle birlikte çevreyi keşfetme konusunda daha isteklidirler ve zamanlarının birçoğunu keşif için kullanmaya başlarlar. Zamanla birlikte anneden ayrılma mesafesi ve ayrılma süresi de artmaktadır. Anne ve anne dışındaki diğer kişilerle kurulan ilişkilerde bedensel bir temas olduğunda bu temastan rahatsız olmamakta ve kurdukları ilişkiler daha fazla olumlu olmakta ve çatışma olmaksızın sürmektedir (27, 28, 131).

Kaygılı/Dirençli bağlanma: Bu gruptaki bebeklerin anneleri, güvenli bağlanma davranışı gösteren gruba göre bebeğin gereksinimlerine ve bu gereksinimlerin giderilmesi için verilen ağlama gibi tepkilere karşı daha az duyarlıdır. Bu gruptaki bebekler annelerine karşı daha çok anksiyeteli bağlanırlar ve ayrılma anksiyetesi yaşarlar çünkü ağrı, acı, yeme, sevgi ve korku gibi gereksinimleri olduğunda annelerinin yanında olacağından emin olmazlar. Bu bebeklerin anneyi güvenli bir üs olarak görme eğilimi ve çevreyi keşfetme konusunda istekleri azdır ve

böyle bir girişim bebek için anksiyete ve stres yaratır. Bu grupta bağlanma davranışı gösteren bebeklerin anneleri ile yakın bedensel temasları her zaman olumlu ve eğlenceli değildir. Anneleri ile olan ilişkileri genellikle tutarsızdır çünkü anneler bebeklerinin gereksinimlerine geç cevap verirler (27, 28, 131).

Kaçınan bağlanma: Bu gruptaki bebekler güvenli bağlama davranışı geliştiren bebeklere göre annelerinden ayrıldıklarında daha fazla ağlamakta ve ayrılma anksiyetesi yaşamaktadırlar. Anneleri bebeğin gereksinimlerine karşı genellikle reddetme davranışı gösterirler ya da bebeğin gereksinimlerine cevap verse bile annenin tutumu ilişkiden memnun olmadığı yönündedir. Anne gün içerisinde kendi sorumluluklarını yerine getirirken bebeğin gereksiniminin ortaya çıkması anneyi öfkeli edebilmektedir. Bu öfke ile birlikte anne dürtüsel şekilde davranabilmekte ve bebeğe yönelik fiziksel kuvvet uygulayabilmektedir. Tüm bu deneyimler değerlendirildiğinde bebeğin annesi ile kurduğu ilişki deneyimi ve yakın bedensel teması çoğunlukla memnun edici olmamakta, anne ile kurulan ilişkide hayal kırıklıkları ve reddedilme deneyimleri fazla yaşanmaktadır (27, 28, 131).

Annelerin bebekleri ile yaşamın ilk yılında kurdukları bağlanma davranışları kişilerin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik yaşam dönemleri için oldukça önemlidir. Anne ile kurulan bağlanma davranışı ergenlik dönemi ve yetişkinlik yaşamında kişilerin arkadaş ve yakın ilişkilerinde aynı bağlanma davranışları ile devam etme olasılıkları daha yüksek olabilmektedir (27, 29).

2.2.1.3.1. Ergenlik Döneminde Ebeveyne ve Akranına Bağlanma

Ergenlik döneminde bağlanma davranışı, ergenin bebekliğinden içinde bulunduğu yaşa kadar ebeveynlerinin tutumları ve davranış kalıpları değişmeden devam ettiği takdirde büyük bir değişiklik göstermeden devam etmektedir. Güvenli ya da güvensiz bağlanmanın gelişimi ergenin içinde bulunduğu dönem ve yetişkin yaşamdaki bağlanma örüntüsünün şekillenmesine ve bu bağlanma örüntüsünün desteklenerek devam etmesine neden olabilmektedir (28, 29, 107).

Ebeveynleri ile güvenli bağlanma davranışı geliştiren ergenler, çevre ile daha fazla etkileşimde bulunmakta, akranları ile kurdukları ilişkilerinde empati ve uygun iletişim becerilerini daha sık kullanmakta, karşılıklı olarak ilişkiden aldıkları doyumları, toplumsal becerileri daha yüksek ve ilişkilerinde güven duygusu hakim

olmaktadır (24, 99, 109). Bunun yanında güvenli bağlanma davranışı geliştiren ergenler özerklik duygusu gelişmiş ve güvenli bağlar kurduğu ilişkilerinden gerektiğinde ayrışabilen ve bireyselliğini ortaya koyabilen kişiler olmaktadır (156, 160). Ancak ergenin, ebeveynleri ile ilişkilerinde geliştirdiği bağlanma davranışı kaygılı/dirençli ya da kaçınan bağlanma davranışı ise içinde bulunduğu dönemde ve yetişkin yaşantısında diğerleri ile kurduğu ilişkilerinde aynı bağlanma davranışı devam etmektedir (28, 29). Güvenli bağlanma davranışı geliştiremeyen kişiler arkadaşlık ya da yakın ilişkilerinde de öğrendikleri bağlanma kalıplarını devam ettirdikleri için ilişkilerinde sorunlar yaşayabilmekte, bu ilişkilerden aldıkları doyum azalmakta ve ruhsal sorunlar daha sık ortaya çıkabilmektedir (18, 128, 162).

Kaygılı/Dirençli bağlanma davranışı gösteren kişiler, ilişkilerinde anksiyeteli, güvensiz, aşırı bağımlı ya da olgun olmayan davranışları gösterme eğilimleri yüksek kişiler olabilmektedir. Bu kişiler ilişkilerinde anne ya da babalarına yönelmedikleri kızgınlıklarını arkadaş, eş ya da kendi çocuklarına yöneltebilmektedirler. Aynı zamanda bu kişiler ilişkilerinde aşırı kuralcı, kıskanç ve ilişkilerinde duygusal iniş çıkışları çok olan kişiler olabilmektedir (18, 28, 104).

Kaçınan bağlanma davranışına sahip olan kişiler ise bebeklik döneminde kendisi için önemli olan anne tarafından reddedilmesi, sevgi ve diğer gereksinimlerin karşılanması konusunda tutarlı ve hassas olunmaması gibi nedenlerle yetişkin yaşamda arkadaşlık ve yakın ilişkilerinde sorunlar yaşayabilmektedir. Yaşadığı sorunların başında başkalarının sevgi ve yardım gösterme eğilimlerini kabul etmeme, diğer bireylerin sevgisini ve ilgisini aramaktan ziyade, şartlar ne olursa olsun başkalarının sevgisine ihtiyaç duymama, yardım talep etmeme ve her işini kendisi yapma konusunda ısrarcı davranış sergileme gelmektedir (18, 26, 28, 104).

Ergenlik döneminde, gelişimsel süreçle birlikte sosyal alanda önemli değişikliklerin meydana gelmesi ile akranlarla kurulan ilişki ve bu ilişkiden alınan doyum önemli olmaktadır. Ebeveynlerine güvenli bağlanan ergenler, ebeveynlerini güvenli bir üs olarak görerek sosyal ve duygusal yeterliliklerini geliştirme adına akranları ile olan ilişkileri ön plana gelebilmektedir (35, 43, 171). Ergenlerin bu ilişkilerinde güven duygusu hakim olmakta ve bu güven duygusuyla kendilerini ve sosyal çevrelerini keşfetmek adına girişimlerde bulunmaktadır. Akranlarına güvenli bağlanan ergenler kurdukları ilişkilerinde daha fazla doyum sağlamakta, stres altında

iken akranlarından destek ve yardım isteyebilmekte ve bu ilişkilerde kendini tanıma, değerlendirme, sosyal ve duygusal yeterliklerinin daha fazla olduğu görülmektedir (69, 97, 156). Ebeveyne ve akrana güvenli bağlanan ergenlerin, özerklik ve benlik gelişimi olumlu yönde etkilenmektedir (160, 139).

Güvenli bağlanma davranışı geliştiremeyen ergenler aileden tamamen kopabilmekte, akranlarına tamamen bağlanabilmekte ya da kimseye güvenmeyen, kimseyle yakın ilişkiler kurmayan, dış dünyada yaşadığı zorluklarla tek başına baş etmeye çalışan kişiler olabilmektedir. Bu durum ergenin kendisini çaresiz olarak hissetmesine, kimseye güvenmemesine ve ruhsal olarak zorlanmasına neden olabilmektedir (19, 44, 128, 162).

2.2.1.3.2. Ergenlik Döneminde Bağlanma Davranışının Benlik Gelişimine Etkisi

Ergenlik dönemindeki birey için büyük önemi olan kişilere bakıldığında anne, baba ve akranlar şüphesiz ki bu kişilerin en başında yer almaktadır. Ergenlerin çocukluktan içinde bulunduğu yaşa kadar olan süreçte ve yetişkinlik yaşantısında anne-babaları ve akranları ile kurdukları ilişkinin, bu ilişkide yaşadıkları doyumun, anne-baba tutumlarının, bağlanma davranışının ergenin benlik gelişiminde etkisi oldukça önemlidir. Anne baba tutumu, ebeveyne ve akrana bağlanma ergenin sosyal ve duygusal yeterliklerini, stresli durumlarda yardım ve destek isteyebilme becerilerini, benlik gelişimini, ruhsal, duygusal ve fiziksel sağlıklarını önemli derecede etkilemektedir. (24, 35, 110, 156).

Anne-baba ile güvenli bağlanma davranışının kurulması ve ebeveynlerle destekleyici, yakın ve sıcak ilişkilerin kurulması, ergenin kendisi ile ilgili olumlu bir çıkarıma sahip olmasını ve benlik gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu durum, ebeveynlerle kurulan ilişkiden doyum almasına ve diğer ilişkilerinde memnuniyetin artmasına neden olmaktadır (35). Ebeveynlerin ergenlerle kurdukları ilişkide destekleyici ve onların gereksinimlerine yönelik hassas olması güvenli bağlanma davranışının oluşmasına ve bu ergenlerin kendi yeteneklerini, çevresindeki olay ve kişileri keşfetme konusunda daha istekli olup eyleme geçmesine ve motivasyonun daha iyi olmasına neden olmaktadır. Bu durum ergenin benlik algısını güçlendirmekte ve benlik saygısının yüksek olmasını desteklemektedir (22, 30, 54, 144). Aksi takdirde

anne babanın ergenin ilgi, sevgi, bakım ve sıcaklık gereksinimlerine duyarlı olmaması, aşırı derecede reddedici ya da kontrol uygulamalarının olması ebeveynlerle olan ilişkide güvensiz bağlanma davranışının gelişmesine neden olmaktadır (116, 129, 144). Bu ergenler kendilerini keşfetmede ve çevresi ile ilişki kurmada daha başarısız olabilmektedirler. Çünkü, ergenin kendisini ve çevresini keşfetme konusunda yeterli özgürlük alanı verilmemiş ve davranışlarına yeterli düzeyde rehberlik yapılmamıştır. (10, 144). Tüm bu yaşananlar değerlendirildiğinde ergenin aile içinde koşulsuz sevgi görmemesi, duygusal ve diğer gereksinimlerinin karşılanmaması, anne babanın ergene yönelik reddedici, otoriter olması ergenin benlik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve düşük benlik saygısının gelişimine neden olabilmektedir (48, 91, 94).

Akranlar ve yakın arkadaşlar ergen için önemli olan diğer kişilerdir. Bu kişilerle kurulan ilişkiler ergenin benlik gelişiminde önemli rol oynamaktadır (114, 141). Anne-baba ile güçlü duygusal bağlar kurabilen ve koşulsuz olarak kabul edilen ergenler, akranları ile kurdukları ilişkilerde de sahip oldukları duygusal ve sosyal yeterlilikleri sayesinde güvene dayalı ve doyum sağlayan ilişkiler kurabilecektir. Akranlarla kurulan ilişkiler ergenin toplumsal uyumunu, bir grup içerisinde var olabilmelerini, ait olduğu grup içerisinde iletişim becerilerini geliştirmesini, destek alabilme ve verebilme becerilerini geliştirmesini aynı zamanda kendini tanıma ve keşfetmede başarılı olmasını etkilemektedir (45, 97, 99, 162). Ancak annesi babası ile güvenli duygusal bağlar kuramayan ergen, akranları ile de güçlü duygusal bağlar kurmakta zorlanabilmekte ya da tamamen aileden uzaklaşarak akranlarla kendisine zarar verici ilişkiler kurabilmektedir. Başarısız akran ilişkileri ya da zarar verici arkadaşlık grupları içerisinde yer alma ergenin gelişimsel görev ve sorumluluklarının yerine getirmesine engel olabilmektedir (18, 109, 162, 163).

2.2.1.4. Ayrışma-Bireyleşme Kuramı

Mahler, psikanalitik kuramdan esinlenerek çocuğun ilk 3 yaş dönemini daha sistematik bir şekilde incelemiş ve ayrışma-bireyleşme kuramını oluşturmuştur (105). Mahler (1975) bebeğin, biyolojik doğumu ile psikolojik doğumunun aynı zamanda olmadığını ifade eder. Biyolojik doğum; daha dramatik, gözle görülebilen ve sınırları net bir süreçken; psikolojik doğum sınırları net olmayan, ilerleyen yaş dönemlerinde

ve zaman içinde ruhsal benliğin gelişmesi ile oluşmaktadır. Mahler kuramında, bebeğin doğumundan 36. aya kadar olan sürecini ele almaktadır ve doğumdan itibaren anne ile kurulan ilişkinin geçtiği süreçleri ve süreç sonunda bebeğin birincil bakım veren anne figüründen ayrılmasını ve bireyleşme sürecini tanımlamaktadır (9, 105, 125, 153). Mahler (1975) ayrışma ve bireyleşme sürecini tanımlarken çocuğun üç farklı evreden geçtiğini ifade eder. Bu evreler:

İlk evre olarak normal otistik evreyi tanımlamıştır. Bu evrede, bebek uyku ve uyanıklık döngüsünün içerisinde, vaktinin çoğunu uyuyarak geçirir, yaşantısına devam edebilmek için temel gereksinimlerinin karşılanması ve rahatlığın sağlanması önemlidir. Ancak bu dönemde bebek dış dünyadaki anne ve diğer insanların varlığından haberdar değildir ve gereksinimlerinin başkaları tarafından sağlandığının farkında değildir (105, 125, 153).

İkinci evre ise ortak yaşamsal evre olarak tanımlanmaktadır. Bu evre ikinci ayla birlikte bebeğin anne ile fiziksel olarak kaynaşmaya başladığı ve gereksinimlerinin anne tarafından karşılandığının farkına varmaya başladığı evredir. Bebeğin ben kavramı henüz farklılaşmadığı için kendisi ile anneyi ortak bir sınıra sahip, güçlü bir sistem olarak algılar ve birlikte işlev gördüklerine inanır. Bebek bu evrede annesine tamamen bağımlı iken annenin bebeğe bağımlılığı bebeğe göre daha görecelidir (25, 105, 125, 153).

Üçüncü evreyi Mahler, çocuğun psikolojik doğumunun olduğu evre olarak tanımlar ve bu evreyi ayrılma-bireyleşme olarak tanımlar. Bu evrenin dört alt evreden oluştuğunu açıklar. Bu evreleri; farklılaşma, alıştırma, yeniden yakınlaşma ve bireyselliğin pekişmesi olarak tanımlar (105, 153).

Farklılaşma; 4. ve 5. aylarla birlikte çocukta hareket alanında meydana gelen değişimler farklılaşmanın ilk adımıdır. Bebeğin bu zamana kadar içe yönelmiş davranışları ortakyaşamsal dönemin sona ermesi, uyanıklık süresinin daha uzun olması ve gelişen motor kaslar sayesinde dikkati dış dünyaya odaklamaya başlar (105, 153). Böylece bu evrede bebek ayrışma ve bireyselleşme yolunda bazı denemeler yapar. Annenin kucaklayan kollarından uzaklaşabilme için kendisini anneden uzaklaştırma veya annenin kucağından aşağı doğru inme çabası gibi girişimlerde bulunur ancak olabildiğince annenin ayakları dibinde dolaşmayı tercih eder (105, 125).

Diğer bir alt evre olan alıştırmaya evresinde bebek emekleyerek, adımlayarak ya da dik durarak anneden fiziksel olarak uzaklaşmaya başlama yolunda ilk adımlarını atar. Bu evrede bebekte en net görülen gelişim özellikleri, anneden bedensel olarak farklı olduğunun farkına varma ve ondan uzaklaşmaya yönelik davranışlardır (25, 105, 125). Alıştırma evresinde çocuğun hareket alanında meydana gelen değişimler sonucu çocuk artık anneye yakın ya da uzak kalma isteğinin kararını vermede etkin bir rol alır ve şimdiye kadar tanıdık olan çevrenin dışına çıkma ve tanıdık olmayan çevreyi keşfetmeye yönelik hareketlerde bulunur (25, 125). Bebeğin anneden ayrılarak daha uzağa gitme ve yabancı olan çevreyi keşfetme deneyimi haz vermektense daha fazla acı verebilir. Ancak bu deneyim ısrarla tekrar edilebilir. Bebeğin acı veren deneyimlerinden sonra anne veya babasının kendisini kucaklaması, bedensel temas ile yatıştırılması acı deneyimine son verir ve yeni alıştırmalar yapması için cesaretlendirir (105).

Üçüncü alt evre ise yeniden yakınlaşmadır. Bu alt evrede çocuk kendisinin ve annesinin fiziksel olarak ayrı varlıklar olduğunun farkındadır ve bundan gittikçe keyif almaya başlar. Anneden ayrılma deneyimleri çocuk için zaman zaman kaygı verici olabilmektedir ancak anneden ayrılma daha önceki dönemlerde olduğu kadar çocuk için acı verici olmaz. Çocuk anneden ne kadar fiziksel olarak uzaklaşsa ya da yokluğunun yarattığı gerginliğe dayanabilse de çocuğun öğrendiği ve yerine getirdiği her bir yeni beceriyi anneye paylaşmaya isteklidir ve annenin sevgisine ihtiyacı vardır. Bu dönemde annenin duygusal olarak ulaşılabilir olması, verdiği tepkilerin uygun ve yeterli düzeyde olması önemlidir. Bu dönemde çocuk anne ile yeniden bir araya gelme isteği olsa da anne tarafından ortakyaşamsal evrede olduğu gibi yeniden kısıtlanma korkusu da vardır. Bu evrede çocuk önceki evrelerde olduğu gibi anneye tamamen bağımlı değildir ve bireyselleşme hızlı bir şekilde gelişmeye devam eder (25, 105).

Ayrılma ve bireyselleşme evresinin son alt evresi bireyselliğin pekişmesidir. Bu alt evrede çocuğun yerine getirmesi gereken temel görev; yaşam boyu devam edecek olan bireyselliğe ulaşmak, benliğin kapsamlı bir şekilde yapılanması ve üst benliğin şekillenmeye başlamasıdır. Bireyselleşmenin başarılmasında annenin önemli bir rolü vardır. Çocuk tarafından annenin olumlu olarak yaratılmış “iyi anne” imgesinin sürekli olarak oluşturulması bireyselliğin başarılması için önemlidir. Annenin çocuk

tarafından bu şekilde tanımlanması, çocuğun orta derecede gerginlik ve zorlanma yaşamasına rağmen anneden ayrı olarak işlev görmesine yardımcı olur. Böylece çocuk, istikrarlı olarak ayrı bir varlık olma duygusuna erişir. Bu da önemli bir ruhsal gelişimdir. Bu durum, çocuğun anneden daha kolay ayrılmasını, anne olmadığı zaman kendi zihninde oluşturduğu iyi anne düşüncesine tutunmasını, böylece anneden ayrı kalmaya daha fazla dayanabilmesini sağlar (25, 105).

Bireyselleşmenin başarılmasında, anne ile çatışmaların olmaması, annenin çocuğa yönelik gösterdiği duygusal tepkilerin tutarlı ve uyumlu olması, etkili göz ve bedensel temasın olması, annenin kendi gereksinimleri nedeniyle ortakyaşamsal evrenin uzun sürmemesi ve çocuktan ayrışmayı başarabilmesi etkilidir. Bu şekilde davranan annelerin çocukları süreci daha az zorlanma ve başarısızlıkla atlatacaktır (25, 105, 153). Ayrılma ve bireyselleşme sürecini sağlıklı atlatan çocuklar içinde bulunduğu dönemde daha çok amaca yönelik davranışları olan, gerçek dünyaya yönelik gözlemlerini daha ayrıntılı yapabilen, anneden farklılaşması sonucu kendisi ile ilgili ben kavramını oluşturan ve anne dışındaki yetişkinler ve akranları ile de sağlıklı ilişkiler kurabilen çocuklardır (105). Ayrılma ve bireyselleşme döneminin sağlıklı atlatılması sadece çocukluk döneminde değil, kişilerin ergenlik dönemi ve yetişkinlik yaşantısında da kendilik algısını kaybetmeden sağlıklı ilişkiler kurabilmesini ve bu ilişkilerde bireyselliğini yaşaması ve kararlarını otonomik olarak vermesini sağlamaktadır. Bu kişilerin ergenlik ve yetişkinlik yaşantısında kurduğu ilişkiler ve günlük diğer sorumluluklarında daha özerk bir birey olma konusunda başarılı bireyler olabilmektedir (105). Ancak sağlıklı ayrışma ve bireyselleşmeyi başaramayan çocuklar sağlıklı bir benlik algısı geliştirmekte zorlanmakta, ilişkilerinde bağımlılık ya da aşırı kaygı sorunları ortaya çıkabilmekte, öfke ve terk edilme korkusu gibi duygusal problemleri çok sık yaşayabilmektedir (9, 153).

2.3. Ergenlik Dönemi ve Anne-Baba Tutumu

Aile, çocukların ruhsal, sosyal, fiziksel, ahlaki, aidiyet duygusu ve kimlik gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Aile; içerisinde çocuklara birçok becerilerin öğretilmesinde, davranış kalıplarının geliştirilmesinde ve yetişkin yaşamdaki kişiliğin gelişmesinde ilk ve en önemli sosyal birimdir (53, 77, 86, 91). Aile içerisinde birçok faktör çocuk ve ergenin gelişiminde önemli bir rol oynar ancak bunların en başında

anne ve baba tutumu gelmektedir. Özellikle ergenlik dönemi ile birlikte anne ve baba tutumunun önemi bir adım daha ön plana çıkmaktadır. Ergenlik döneminde ergende meydana gelen değişimler ergen için zorluklara ve stres dolu bir döneme neden olabilmektedir. Ancak bazı ergenler bu dönemi akranlarına göre daha sancılı ve zor geçirebilmektedir. Bunun nedenine bakıldığında fonksiyonel olmayan aileler, aile üyelerinin birbirleri ile olan bozulmuş ilişkileri, doğru olmayan yetiştirme tarzları ve ebeveyn tutumları ergenlerin yaşadığı zorlukların ve stresin problemlili davranışlara dönüşmesine neden olmaktadır (47, 65, 91, 129).

Aile bir sistem olarak düşünüldüğünde, ergenlik döneminde ergende meydana gelen sorun ya da değişim diğer tüm aile üyelerini de etkilemektedir. Aile, ergenin sağlıklı gelişimini tamamlamasında, güvene dayalı ilişkiler kurmasında ve bireyselliğini ortaya koyabilmesinde önemli bir faktör olsa da ergenlik döneminde meydana gelen değişim ve yaşanan zorluklar sadece ergenlerde olmamakta ve bu gelişimsel süreçten anne ve babalar da geçmektedir. Ergenin içinde bulunduğu fırtınalı dönemden ve yaşanan zorluklardan anne ve babaları da etkilenmektedir. (66, 134, 143, 145).

Ergenlik döneminde, ergende meydana gelen fiziksel, toplumsal, bilişsel değişim ve ruhsal dalgalanmalar sonucunda anne babalar da ergene karşı tutumlarının nasıl olması gerektiğini bilememektedirler. Bu döneme kadar bir çocuk olarak gördükleri kişi artık yetişkin olmaya başlamakta ve ergendeki değişimler sonucunda aile de gelişimsel bir kriz yaşayabilmektedir (66, 133). Bu gelişimsel krizin nedenlerine bakıldığında, bu döneme kadar sözlerini dinleyen çocuk artık sözlerini dinlememeye, aileden kopmaya, özerk bir birey olmaya, kendi kararlarını vermeye, yetişkin yaşamdaki fiziksel görünümüne ulaşmaya, akranları ile daha fazla vakit geçirmeye, ailenin hayat görüşünden uzaklaşarak kendi görüşünü oluşturmaya başlaması sayılabilir. Tüm bu değişimler ve gelişim süreci değerlendirildiğinde, bu durum aileyi daha da fazla endişelendirebilmekte ve anne-baba ergene nasıl yaklaşması gerektiği konusunda zorluklar yaşayabilmektedir (66, 79, 91).

2.3.1. Anne ve Baba Tutumları

Yukarıda belirtildiği gibi ergenlik döneminde sadece ergenlerde bir değişim meydana gelmemekte ve anne babalar da bu gelişimsel süreçten etkilenmektedir. Bu

dönemde anne ve babaları en çok zorlayan konuların başında ergene karşı nasıl yaklaşması ve nasıl bir tutum sergilemesi gerektiği konusunda yaşadığı zorluklardır. Anne babalar ergenin gelişimini desteklemek adına zaman zaman aşırı kontrol uygulayabilmekte, aşırı hoşgörölü ya da ihmâl edici olabilmektedir. Anne babanın yaşadığı bu zorluklar ve ergene yönelik olan tutumu zaman zaman ergenin gelişimsel süreç içerisinde yaşadığı zorlukları daha da arttırmaktadır (86, 91, 129, 144). En ideal anne-baba tutumu; ergenin bu süreç içerisinde içinde bulunduğu gelişimsel dönem dikkate alınarak özerkliğinin desteklenmesi, gereksinim duyduğu sevgi, ilgi ve sıcaklığın sağlanması ve davranışlarına aşırı kurallar konulmadan rehberlik yapılarak ergenin desteklenmesidir (10, 22, 66, 77).

Baumrind, dört tip ebeveynlik tarzı tanımlamıştır. Bunlar; demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkâr anne baba tutumlarıdır (13, 14, 15).

Demokratik (Authoritavite) ebeveyn tutumu: Bu ebeveynler çocuklarının ihtiyacı olan sevgi görme, bakım alma, sıcaklık gibi duygusal gereksinimlerine cevap verirler ve bu gereksinimlere karşı hassas davranırlar. Aynı zamanda çocukların davranışları ebeveynleri tarafından ebeveyn kontrolü, izlem ve süpervizyonla birlikte çocukların yerine getirmesi gereken davranış standartları açıkça belirtilmiştir ve bu davranışlar ebeveynler tarafından takip edilmektedir. Ebeveynin izlemi ya da çocukların davranışlarının takibi, sürekli çocukların davranışlarına müdahale edici ya da kısıtlayıcı bir davranış örüntüsü değildir ve disiplin modelleri cezalandırıcı olmak yerine destekleyicidir. Demokratik tutuma sahip olan ebeveynler, çocuklarının sorumluluk sahibi, sosyal duyarlılıkları yüksek, atılgan, işbirlikçi ve kendi duygu ve düşüncelerini yöneten bireyler olmasını beklemektedir. Bu ebeveynler çocuklarına hoşgörölü yaklaşırlar, ergenin otonomisine saygı duyarlar ve sosyal yeterliklerini geliştirmeleri konusunda desteklerler. Demokratik ebeveyn tutumu içerisinde yetişen çocuklar akranlarına göre kıyaslandığında daha bireysel olmayı başarmış, olgun davranışlara sahip, pozitif bakış açısı ile birlikte psikolojik olarak daha sağlam ve ebeveynlerinden aldıkları saygı ve destek oranları daha yüksektir. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailelerde yetişen ergenler bilişsel olarak gelişmiştir, motivasyonları, akademik ve hayattaki başarı oranları daha yüksektir. Bu ergenler, iç kontrol odaklı, sosyal sorumluluk sahibi, öz denetimleri ve benlik saygıları yüksek bireylerdir ve yalnızlık duygularını daha az yaşarlar (13, 14, 15).

Otoriter (Authoritarian) ebeveyn tutumu: Bu ebeveynler çocukların davranışlarını sürekli olarak izler, kontrol altında tutarlar ve yönetirler ancak çocuklarının gereksinimleri olan sevgi, bakım ve sıcaklık ihtiyaçlarına karşı duyarlı değildirler. Bu tutumdaki aileler kuralların hakim olduğu bir çevre yaratırlar ve çocuklarının bu kurala uymalarını beklerler ve uyup uymadıklarını dikkatli bir şekilde takip ederler. Kurala uymayı bir erdem ve cezalandırma amacı olarak görürler ve anne babaların çocukları için en iyisini düşündüklerine inanırlar. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarının otonomilerini kısıtlayarak, onlara söz hakkı vermeyerek ya da sözlerini dikkate almayarak verilen rollerin koşulsuz yerine getirilmesini ve doğru olanın ebeveynin sözlerine inanmak olduğunu kabul etmelerine inanırlar. Bu nedenle bu ailelerde yetişen çocukların atılganlık becerileri ve bilişsel yeterlikleri daha zayıftır (13, 14, 15).

İzin verici (Permissive) ebeveyn tutumu: Bu ebeveynler çocuklarının ilgi, sevgi, bakım ve sıcaklık gereksinimlerine karşı cevap veren ve duyarlı ebeveynler iken çocukların davranış kontrolü, izlem ve süpervizyon konusunda yönlendirici değildirler. Bu ebeveynler çocuklarının isteklerini yerine getirmek için kendilerini bir kaynak olarak görürler. Bu nedenle çocuğun mevcut ve gelecekteki davranışlarının şekillenmesi ve değiştirilmesinde aktif bir sorumluluk almazlar. Çünkü çocukların büyümek için zorlanmasına gereklilik yoktur. Bu aileler de genellikle çocuklarına karşı oldukça hoşgörülüdür, öz denetim sahibi olmaları ve sorumluluk almaları konularında beklentileri yoktur. Ebeveynler aynı zamanda çocuklarının başkaları tarafından konulan kurallara uyması konusunda desteklemezler (13, 14, 15).

İhmalkar (Rejecting-Neglecting) ebeveyn tutumu: Bu ebeveynler ne çocuklarının sevgi, ilgi, sıcaklık ve bakım gibi gereksinimlerine cevap veren ya da bu gereksinimlere hassas davranan ne de çocuklarının davranışlarının kontrolünü, izlemine sağlayan tutum gösterirler. Bu ebeveynler çocuklarının davranışlarını destekleyici, düzenleyici ya da denetleyici davranışlarda bulunmazlar ancak sürekli olarak çocuklarını eleştirir ve gereksinimlerini ihmal edeler. Bu tür ebeveyn tutumuna maruz kalan çocuklar birçok açıdan yetersizlik duyguları yaşayabilmektedir (13, 14, 15).

Tüm bu anne-baba tutumları incelendiğinde, anne baba tutumunun ergenin benlik gelişiminde önemli bir etkisi vardır. Anne babasında yeterli derecede sevgi, ilgi,

bakım ve destek alan aynı zamanda ergenin davranışlarını şekillendirme konusunda kendisine rehberlik eden ebeveynlerin ergenin yetişkin yaşamda olumlu bir benlik algısına sahip olmasında önemli bir etkisi olmaktadır. Aksi takdirde ihtiyaç duyduğu sevgi ve destek gereksinimi karşılanmayan, davranışları sürekli eleştirilen ya da cezalandırılan ergenlerden yetişkin yaşamda olumlu bir benlik algısına sahip olması beklenemez (47, 65, 116, 140).

2.3.2. Ergenin Ebeveynlerinden Beklentileri

Ergenlik daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi birey için oldukça zorlayıcı ve stres dolu bir dönemdir. Ergen bu dönemde bir taraftan değişikliklere uyum sağlarken bir taraftan yetişkin yaşantısındaki kişiliğini şekillendirmeye çalışmaktadır. Şüphesiz ki bu ergenin tek başına üstesinden gelebileceği bir sorumluluk değildir. Bu açıdan bakıldığında ergenin bu dönemde en büyük destekçileri ve süreci kolaylaştırıcıları anne ve babalarıdır. Bu dönemde ergenin anne ve babasının rehberliğine, yönlendirmelerine, duygusal ve sosyal açıdan desteklerine ihtiyacı vardır (22, 129, 169).

Ancak zaman zaman aile işlevselliğindeki bozulmalar ve ebeveyn tutumlarındaki yetersizlik ergenin bu gelişimsel süreçte oldukça zorlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu süreci sağlıklı ve içindeki bulunduğu yaşa göre olgun bir şekilde atlatabilmek için ergenlerin anne ve babasından bazı beklentileri vardır. Bu beklentilerin en başında ergen ebeveynlerinin kendisine rehberlik yapmalarını, süreç hakkında kendisini bilgilendirmelerini, desteklenmek, anlaşılacak, koşulsuz bir şekilde sevgi ve ilgi görmek istemektedirler. Bunun yanında özellikle kendisi için rol model olacak hem cinsi ve diğer ebeveyni ile sorunlarını rahatlıkla konuşmak istemektedir (22, 38, 70, 169). Ancak gelişmemiş, gelişmekte olan ülkelerde ve geleneksel ailelerde ergenler bu süreçte anne ve babalarından gerekli desteği görememekte ve yeterli rehberliği alamamaktadır (169). Geleneksel ailelerde baba çalışan ve evin ekonomik sorumluluğunu üstlenen kişi olurken, anne ev işlerini, çocuk bakımı üstlenen ve çocuğun gereksinimlerini karşılayan kişi olmaktadır. Bu durum ergenlerin babaları ile iletişim kurmalarını zorlaştırmakta, yakın ve sıcak ilişkiler kurmasına engel olmakta, baba ergene katı ve mesafeli davranabilmektedir (32, 103, 116).

Ergenlik döneminde ergenler ebeveynlerinden, sıcak, arkadaşça ve güven duygusunun hakim olduğu bir ilişki beklemekteydiler. Zaman zaman ebeveynler ergenlere yönelik aşırı koruyucu, reddedici ya da otoriter olabilmektedirler. Anne babanın tutumları ergen ile çatışmanın sık yaşanmasına neden olmakta ve genellikle ergenler ebeveynlerinin kendilerini çocuk yerine koydukları, kararlara katılım konusunda desteklemedikleri, aşırı baskıcı olduklarını belirtmektedirler. Bu tutumlar ergenin gelişimsel süreçte daha fazla başarısızlıklarla karşılaşmasına neden olabilmektedir (38, 40, 130). Özellikle ebeveynler ergenlere yönelik bu süreçte üst düzey beklentiler koyabilmekte ve ergenin toplum içerisindeki uygun davranış kalıplarını sergilemesini, akademik olarak başarılı bir öğrenci olmasını beklemekte, ergenlerin başarılarını takdir etmeden daha üst düzey beklentiler koymakta ve bu beklentiler ergenin yetersizlik duygularını pekiştirmektedir. Ergenler ebeveynlerinden kendi becerilerine, yeteneklerine güvenmelerini ve başarılarını takdir etmelerini beklemekteydiler. Ebeveynlerin ergenlerin beklentilerini karşılayamaması durumunda ergenler ve aileler için bu gelişimsel dönemde yaşanacak sorunlar kaçınılmaz olmaktadır (70, 116, 168).

2.3.3.Ergenlik Döneminde Ergenin ve Ailenin Yaşadığı Sorunlar

Ergenlik döneminde meydana gelen değişimlerin sadece ergeni etkilemediği, bu gelişimsel dönemden ebeveynlerin de geçtiği ve sürecin hem ergenler hem de ebeveynler için oldukça zorlayıcı olabildiği daha önceki bölümlerde anlatılmıştır. Her ergen, gelişimsel süreç içerisinde birçok değişiklik deneyimlemekte ve bu gelişimsel süreç içerisinde her ergen belirli bir noktada zorluk ve stres yaşamaktadır. Ancak bazı ergenler akranlarına göre bu gelişimsel süreci daha sancılı geçirmekte ve en temel gelişimsel görevi olan sağlıklı benlik gelişimi sekteye uğramaktadır (47, 79, 91). Benlik gelişiminde meydana gelen sorunlar ve anne baba tutumlarının yetersiz olması sonucunda ergenler bir bocalama içerisine düşmekte, ruhsal, davranışsal, sosyal, fiziksel ve kimlik kargaşası gibi sorunlar daha sık yaşanmaktadır. Bunun sonucunda ergen, madde kullanımı, toplumsal kuralların ihlal edilmesi, antisosyal davranışlar gibi riskli davranışların oluşması, toplumsal ilişkiler kuramaması, toplum içerisinde kendi yerini belirleyememe ve akranlar ile güvene, karşılıklı sevgi alıp vermeye dayalı ilişkiler kuramamaktadır. Fiziksel alanda meydana gelen sorunlara bakıldığında

değişen beden imajına uyum sorunları yaşayabilmekte, cinsel kimliği ve yeterliliği hakkında kuşku ve şüphelere düşmesine neden olabilmektedir. Tüm bu sorunlar değerlendirildiğinde ergende görülen sorunların temelinde sağlıklı benlik gelişiminin, ebeveyn tutum ve desteğinin yetersiz oluşunun bulunduğu söylenebilir (38, 128, 141, 159).

Ergende bu değişimler meydana gelirken bu sürece en yakından şahit olan kişiler ergenin ebeveynleridir. Ergen bu gelişimsel süreçten geçerken zaman zaman ebeveynler ergene yönelik tutumunun nasıl olması ya da nasıl yaklaşması gerektiğini bilememektedir. Ebeveynler ergeni korumak ve süreci daha sağlıklı atlatalmaları adına aşırı koruyucu veya otoriter şekilde davranabilmektedirler. Bu tutumlar zaten zor olan ergenlik dönemin ergen için daha fazla zorlaştırmakta, ebeveynler ve ergenler arasında çatışmalara neden olabilmektedir. Ergenler bu durumda ebeveynlerinin kendilerini anlamadıklarını düşünüp ailelerinden uzaklaşabilmekte, tek başına ya da akranları ile birlikte süreçte karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmeye çalışmakta ve sorunlar bazen çözülmek yerine iyice içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Bu durum ergenin başarısızlık, yetersizlik duygusuna ve benlik saygısında sorunlara neden olmaktadır (38, 53, 144, 159).

Ergenlik sürecinde ebeveynlerin ergene yönelik yaklaşımlarda ve tutumlarında sorunlar yaşanmasının nedenlerine bakıldığında; ebeveynler kendi ebeveynlerinden öğrendikleri, kendi ebeveynlerinin kendilerine yönelik yaklaşımları gibi ergene yaklaşabilmekte ancak değişen dünya ve koşullar düşünüldüğünde ergene bu tutumlar yeterli ve etkili gelmemektedir. Bu durum ebeveynin kendi öğretileri ve ergenin beklentilerinin uyuşmamasına ve kuşaklar arası bir çatışma oluşmasına neden olabilmektedir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde ergenlik süreci hem ergen hem de ebeveynler için oldukça zorlayıcı olabilmekte, ergenlerin ve ebeveynlerin süreci sağlıklı atlatabilmeleri adına rehberliğe ihtiyaç duyulmaktadır (103, 132).

2.4. Ergenlik Dönemindeki Bireyler ve Aileleriyle Çalışmada Psikiyatri Hemşiresinin Rolü

Ergenlik dönemi, bazen ergen ve aile için sorunlar yumağı haline gelebilmektedir. Bu süreçte anne-baba tutumları, ebeveynlerle kurulan ilişkiler ve bu ilişkide beklentilerin karşılanıp karşılanmaması sürecin nasıl geçeceğinin göstergesi

olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ebeveyn tutumlarının demokratik olarak algılanması, ebeveynler ile güvenli bağların kurulması, ebeveynlerden ayrışılabilmesi ve bireyselleşilebilmesi ergenlerin benlik gelişimi olumlu yönde etkilemektedir. Bu ergenler ebeveynleriyle olan ilişkilerinde doyum sağlayabilen, ebeveynlerinden ayrışmayı başarabilen ve özerkliğini kazanan yetişkinler olma yolunda önemli adımlar atmaktadır (35, 99, 156). Ancak bu dönemde ebeveyn tutumlarının ve ebeveynlerle kurulan güven bağlarının olumsuz olması, ergenin ebeveynlerinden beklediği duygusal ve sosyal desteği görememesi ergenin hem içinde bulunduğu dönem hem de yetişkinlik yaşamı için ruhsal, fiziksel ve toplumsal önemli sorunlara neden olabilmektedir (75, 95, 160). Bu bağlamda değerlendirildiğinde bu gelişimsel dönemde ergen ve ailelerinin rehberliğe ve sağlık sistemi içerisinde daha fazla görünür olmaya ihtiyaçları vardır.

21. yy. sağlık hedefleri arasında ergen ruh sağlığı önemli bir yer almaktadır. Sağlıklı bir toplum ve nesil için ergen ruh sağlığına yönelik yapılması gereken planlamaların üzerinde önemle durulmaktadır. Bu hedefler kapsamında öncelikli olarak ergenin sağlık ihtiyaçlarına yönelik doğru bilgilendirme, planlama ve sağlık hizmetlerine kolay ulaşımı sağlanmalıdır. Bununla birlikte ergeni risk alıcı davranışlardan ve tehlikelerden korumak için ergenin güçlendirilmesi ve becerilerinin geliştirilmesi, kriz durumlarında danışmanlık hizmetleri sunulması ve sağlık profesyonellerinin aktif sorumluluk alması gerekliliği vurgulanmaktadır (149).

Bu hedefler değerlendirildiğinde sağlık sisteminin, çocuk ve ergen ruh sağlığı hizmetlerinin toplum bazında, büyük oranda sağlığı geliştirici ve koruyucu ruh sağlığı hizmetlerini kapsamaması gerekmektedir (149). Ancak Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2011) kapsamındaki değerlendirmeler sonucunda ülkemizde çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanları, sosyal hizmet uzmanları, psikolog ve psikiyatri hemşireleri gibi sağlık profesyonellerinin yetersiz sayıda olduğu görülmekte, dolayısıyla hizmetin sunumunda birçok aksaklık yaşanabilmektedir. Bunun yanında ergenlik döneminde ergenlere ve ailelerine sunulan birinci basamak ruh sağlığı ve koruyuculuk hizmetleri toplum temelli sağlık hizmetlerinin sunumuna yeterli düzeyde entegre olabilmiş durumda değildir. Bu nedenle ülkemizde öncelikli olarak, ruh sağlığı alanında çalışan meslek üyelerinin sayılarının artırılmasına ve sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılmasına gereksinim vardır (150).

Ergenlik döneminin hem aile hem de ergen için zorlu bir süreç olduğu ve bu süreçte hem ebeveynlerin hem de ergenlerin rehberliğe ihtiyaçları olduğu literatürde vurgulanmakta ve gelişmiş ülkelerde buna yönelik uygulamalar planlanmaktadır (101, 126). Gelişmiş ülkelerde yapılan uygulamalara bakıldığında ebeveynlere yönelik etkili ebeveyn tutumlarını geliştirmek ve fonksiyonel olmayan ebeveyn tutumlarını azaltmak adına ebeveyn güçlendirme programları uygulanırken, ergene yönelik ruhsal, sosyal ve duygusal açıdan güçlendirme programlarının uygulandığı ve riskli gruplara yönelik koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin yürütüldüğü görülmektedir (88, 103, 132, 169). Ancak ülkemizde bu tür uygulamalar yeterli düzeyde değildir ve kişisel çabalarla yürütülebilmektedir. Bu nedenle hem eğitim yaşantısında rehberlik hizmetinde hem de sağlık hizmetlerinin sunumunda sağlık çalışanlarının önemli sorumlulukları vardır (150).

Ergen ruh sağlığında eğitim sistemi çok önemlidir. Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında yürütülen psikososyal destek ve önleme çalışmaları, hem çocuk ve ergenlerin sağlıklı gelişiminde hem de sağlıklı bir toplum oluşmasında önemli bir yere sahiptir (101, 135). Bu konuda yürütülen faaliyetler, ruhsal sorunların erken fark edilmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle okul ekibinin, ruh sağlığı ekibi ve bu ekibin bir parçası olan psikiyatri hemşireleri ile birlikte çalışması, ergenlerin sağlıklı gelişimi, sorunlarının erken dönemde fark edilmesine ve tedavi hizmetlerine yönlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Psikiyatri hemşireliğinin ruh sağlığında koruyuculuk felsefesi gereği gelişimsel bir kriz içerisinde olan ergenlere ve ailelerine danışmanlık yapması önemli bir rolüdür. Hemşirelerin hem ergenlerin hem de ailelerinin ruh sağlığını koruması aynı zamanda ergenlerin bu süreci hem fiziksel hem de ruhsal açıdan sağlıklı bir şekilde atlatıp ruh sağlığı açısından sağlıklı yetişkinler olması için girişimler yapması gerekmektedir (145, 153).

Hemşireler sadece bireyi değil bireyin gelişiminin her aşamasında içinde bulunduğu ailenin bu süreçten nasıl etkilendiğini ve bu süreci nasıl etkilediğinin farkında olarak bütüncül bir yaklaşımla ailelerine de danışmanlık hizmeti vermelidir. Psikiyatri hemşiresi, ergenlik dönemindeki bireylerle ve aileleri ile çalışırken bu dönem içerisinde olan bireyin gereksinimlerinin ne olduğu belirlemeye çalışır ve bu

süreçte ergenin sağlıklı bir benlik algısı oluşturabilmesi için danışmanlık hizmetleri yapar (40, 145, 153). Ergenlik döneminde ergenlere yönelik fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlıklarını geliştirici, uyumlarını kolaylaştıran ve kişilerin kendilik algılarını güçlendiren uyum programlarının olması gerekmektedir. Hemşireler ergenin sağlık benlik gelişimi için kendini tanıma, duygularını tanıma ve yönetme, problem çözme, stresle baş etme, öfke yönetimi, atılganlık becerisi gibi çeşitli terapötik müdahalelerde bulunur ve ergenin içinde bulunduğu gelişimsel krizle etkili bir şekilde baş etmesini sağlar (5, 40, 101, 126). Psikiyatri hemşireleri bireyleri bütüncül olarak değerlendirmesi sonucunda sağlıklı benlik gelişiminde ebeveyn tutumlarının etkili olduğunun farkında olarak ebeveynlere de etkili ebeveynlik becerilerini geliştirmek üzere programlar ve planlamalar yapmalıdır. Bu programlarının içerikleri ergenin özerkliğinin, sorumluluk duygusunun geliştirilmesi, bu süreçte ergenin ebeveynlerinin desteğine ihtiyaç duyduğu ve yaşadığı stresle baş edebilmesi için ebeveynlerin önemli bir yere sahip olduğunu öğretilmelidir (20, 88, 126, 130, 169).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı üç anadolu lisesinde 9. ve 10. sınıfa devam eden ergenlerin benlik algıları, anne baba tutumları, akrana ve ebeveyne bağlanma durumlarını ve ebeveynlerinden beklentilerini değerlendirmek amacı ile nicel ve nitel araştırma tasarımı bir arada kullanarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Çalışma tanımlayıcı araştırma türündedir. Araştırmanın ilk aşamasında niceliksel araştırma yöntemi, ikinci aşamasında niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma Ankara İli Çankaya İlçesi Sınırları içerisinde yer alan okullar seçilerek yapılmıştır. Çankaya ilçesinin seçilmesinin nedeni TÜİK 2014 verilerine göre Ankara ilinin 914.501 kişilik en fazla nüfusa sahip olan birinci ilçe olmasıdır (154). Bu nedenle araştırma, Ankara Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı üç anadolu lisesinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılacak liselerin seçimi ise e-okul sistemine girilerek 2015-2016 yıllarında Anadolu Liselerine girişte taban puanları dikkate alınarak belirlenmiştir. Okulların ve okula devam öğrencilerin olumsuz etiketlenmelerini önlemek amacı ile okulların isimleri kodlanarak kullanılmıştır. X Anadolu Lisesi, 2015-2016 eğitim dönemi anadolu liseleri taban giriş puanı en “düşük” olan lise olarak seçilmiştir. Liseye gelen öğrencilerin sosyoekonomik düzeyi genellikle düşük ve okulun bulunduğu çevre gecekondü ve dönüşüm sürecindeki evlerden oluşmaktadır. Okulun çevresindeki yerleşim yerlerinde göçle gelen aileler bulunmaktadır. Y Anadolu Lisesi 2015-2016 eğitim dönemi anadolu liseleri taban giriş puanı “orta” düzeyde yer alan okuldur. Okul merkezi bir yerleşim yerinde yer almaktadır ve okula gelen öğrencilerin sosyoekonomik durumu orta ve üst düzeyden oluşmaktadır. Z Anadolu Lisesi 2015-2016 eğitim dönemi anadolu liseleri taban giriş puanı en “yüksek” olan okuldur. Okul Çankaya bölgesinin sosyoekonomik düzeyi yüksek bir yerleşim yerinde ve gelen öğrencilerin sosyoekonomik durumu genellikle üst düzeyde yer almaktadır. Bu üç okula ek olarak; araştırma örneklemine dahil

edilmemekle birlikte “Ergen Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formunun” anlaşılabilirliğini test etmek ve power analizi için veri elde etmek amacı ile Çankaya İlçesi’nden dördüncü bir okul olan Q Anadolu Lisesi seçilmiştir. Q Anadolu Lisesi’nin seçilme nedeni 2015-2016 eğitim dönemi anadolu liseleri taban giriş puanı orta düzey bir okul olması ve sosyoekonomik düzeyi orta seviye bir okul olmasıdır. Ön uygulamaya ve uygulamaya alınan dört okulda tam gün eğitim verilmektedir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini anadolu liselerine girişte taban puan esas alınarak belirlenen üç okulun 9. sınıf ve 10. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Her bir okulun 9. ve 10. sınıflarında ortalama 350 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında örneklem sayısını belirlemek için power analizi yapılmıştır. Power analizi için ön uygulama sonucu elde edilen 42 öğrenci verisi kodlanarak araştırmacı tarafından SPSS 20 paket programına girilmiştir ve biyoistatistik uzmanı tarafından power analizi yapılmıştır. Bu analiz kapsamında ön uygulama sonunda Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutum puanı ile Piers Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) puanı arasında -0,315 düzeyinde negatif yönde bir korelasyon bulunmuştur. Bu korelasyonu en fazla %10 hata ile bulabilmek için %5 tip I hata ve %80 güç düzeylerinde örnekleme en az 679 kişinin alınması gerektiği bulunmuştur. Araştırmanın birinci aşamasında toplamda 741 ergene ulaşılmıştır ancak 41 ergen anket sorularının hepsini yanıtlamadığı ve boş bırakılan sorular olduğu için araştırma dışında bırakılmıştır ve araştırmanın birinci aşamasında toplamda 700 ergen ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, ilk aşamada ergenlerden PHÇÖKÖ ile nicel ölçümler sonucu elde edilen benlik puanları değerlendirilerek bir örnekleme gidilmiştir. PHÇÖKÖ 80 sorudan oluşmaktadır ve ikili likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 0, maksimum puan ise 80’dir. Ölçeğin herhangi bir kesim noktası olmadığından yarı yapılandırılmış görüşmeye seçilen ergenlerde düşük benlik algısına sahip olanlar için 0 puandan 80 puana doğru sıralama yapılarak 19 kişi alınmıştır. Yüksek benlik algısına sahip ergenlerde ise 80 puandan 0 puana doğru sıralama yapılmış ve 14 kişi alınmıştır. Bu aşamadaki derinlemesine bireysel görüşmeler için gönüllü olan ergenlerin araştırmaya katılımı konusunda ayrıca

ebeveynlerinden yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde nicel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi bir örneklem hesabı yapılamamaktadır. Bu yüzden alınacak olan örneklem sayısı yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşmelerde verilerin tekrar etmesi sonucunda doyuma ulaşıldığı zaman veri toplanmaya son verilmektedir (3, 96). Bu doğrultuda örneklem sayısı benlik algısı düşük olan grupta 19; benlik algısı yüksek olan grupta 14 olmak üzere toplamda 33 ergen ile yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme yapılmıştır.

3.4. Örneklem Dahil Etme Kriterleri

Örneklem grubuna alınacak ergenlerde aşağıda yazılan kriterler aranmıştır:

- Ergenin araştırmaya katılmaya gönüllü olması,
- Anne babanın araştırmaya katılması konusunda izin vermesi,
- Anne-babaya bağlanma puanları ayrı ayrı değerlendirildiği için ebeveynlerden her ikisinin de hayatta olması,
- 9. veya 10. sınıf öğrencisi olması,
- Ruhsal veya zihinsel herhangi bir rahatsızlığının olmaması.

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, ergenler ve ailelerine ait Ergen Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu (Ek-1), Anne-Baba Tutum Envanteri (ABTE) (Ek-2), Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) (Ek-3) ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Kısa Formu (EABE) (Ek-4) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın ikinci kısmı olan nitel araştırma yöntemleri ile toplanacak veriler için yarı yapılandırılmış soru formu oluşturulmuş ve veriler bu doğrultuda toplanmıştır (Ek-5).

3.5.1. Ergen Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu

Araştırmanın örneklemini oluşturan ergen ve aileleri hakkında tanıtıcı bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu form, ergenler ve aileleri ile ilgili tanıtıcı bilgileri içeren toplam 12 sorudan oluşmaktadır (Ek-1). Bu sorular ergen tarafından cevaplanmıştır.

3.5.2. Anne Baba Tutum Envanteri (ABTE)

Bu envanter 1972 yılında Kuzgun tarafından geliştirilmiş ve 1996'da Kuzgun ve Eldeleklioğlu tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. 40 sorudan oluşan envanterin 3 alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; otoriter, demokratik ve koruyucu-istekçi anne baba tutumlarıdır (56).

Envanterin alt ölçeklerinin korelasyon katsayıları; Demokratik Tutum boyutu için 0.92, Otoriter Tutum boyutu için 0.79 ve Koruyucu-İstekçi Tutum boyutu için 0.75'dir. Alt ölçeklerin Cronbach-Alfa değerleri ise, Demokratik Tutum alt ölçeği için 0.89, Koruyucu-İstekçi Tutum Alt Ölçeği için 0.82 ve Otoriter Tutum alt ölçeği için 0.78'dir (56). Bu çalışma için Cronbach-Alfa değerleri ise Demokratik Tutum alt ölçeği için 0.91, Koruyucu-İstekçi Tutum alt ölçeği için 0.85, Otoriter Tutum alt ölçeği için 0.82 olarak bulunmuştur.

ABTE, beş basamaklı likert tipi bir ölçek olup her madde için cevaplar 1'den 5'e kadar; derecelendirilmiştir. Hiç uygun değil (1), çok az uygun (2), kısmen uygun (3), oldukça uygun (4), tamamen uygun (5) gibi likert tipi beş seçenekten ana ve babaları için en uygun olan ifadenin seçilmesi ve işaretlenmesi istenmektedir.

Demokratik Tutum alt ölçeği 1., 2., 6., 7., 13., 14., 15., 20., 21., 22., 29., 30., 36., 37. ve 39. sorulardan oluşmaktadır. Demokratik Tutum alt ölçeğinden alınabilecek maksimum puan 75, minimum puan ise 15'tir. Bu alt ölçekten alınan puan arttıkça ergenin anne baba tutumunu demokratik olarak algılaması artmaktadır.

Koruyucu-İstekçi Tutum alt ölçeği, 4., 9., 10., 11., 17., 18., 19., 24., 25., 26., 27., 28., 32., 33. ve 34. sorulardan oluşmaktadır. Bu alt ölçekten alınabilecek maksimum puan 75, minimum puan ise 15'tir. Bu alt ölçekten alınan puan arttıkça ergenin anne baba tutumunu koruyucu-istekçi olarak algılaması da artmaktadır.

Otoriter Tutum alt ölçeği, 3., 5., 8., 12., 16., 23., 31., 35., 38. ve 40. sorulardan oluşmaktadır. Bu alt ölçekten alınabilecek maksimum puna 50, minimum puan ise 10'dur. Bu alt ölçekten alınan puan arttıkça ergenin anne baba tutumunu otoriter olarak algılaması artmaktadır (56).

3.5.3. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ)

Piers ve Harris tarafından 1964 yılında 9-20 yaş arasındaki çocukların özgüvenleri, öz kavramları ve kendileri ile ilgili algılamalarını ve değerlendirmelerini

ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması 1985 yılında Çataklı ve Öner tarafından yapılmıştır. Ölçek 80 sorudan oluşmaktadır ve cevaplar “Evet” ya da “Hayır” olarak verilmektedir. Ölçeğin puanlaması doğru cevaba göre yapılmaktadır doğru cevap bir puan, yanlış cevap ise sıfır puandır. Ölçeğin bir kesim noktası olmadığı için ölçekten ne kadar yüksek puan alınırsa çocuğun benlik algısının o kadar yüksek olduğunu düşündürmektedir ve yüksek puan kişinin kendisi hakkında olumlu, düşük puan ise kendisi hakkında olumsuz düşünce ve duygulara sahip olduğunu gösterir. Ölçek, Davranış, Mutluluk, Zeka ve Okul Durumu, Bedensel Görünüm, Kaygı ve Gözde Olma (Popülerlik) olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek sorularını cevaplarırken bir zaman sınırlaması bulunmamaktadır ve ortalama ölçeği doldurma süresi 10-15 dakikadır (118).

PHÇÖKÖ'den alınabilecek maksimum puan 80, minimum puan ise 0'dır. Bu ölçeğin herhangi bir kesim noktası bulunmadığı için ergenin aldığı puan arttıkça benlik algısının olumlu yönde algılanması artmaktadır (118). Bu çalışma için PHÇÖKÖ'nün Cronbach-Alfa değeri 0.90 olarak bulunmuştur.

3.5.4. Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Kısa Formu (EABE)

Anne-baba ve arkadaşlara bağlanmayı ölçmek için kullanılan “EABE” (Inventory of Parent and Peer Attachment), Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir (6). Bu çalışmada, orijinali 28 maddeden oluşan EABE'nin Raja ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilen 12 maddelik kısa formu kullanılmıştır. EABE kısa formu, her biri dörder madde içeren Güven, İletişim ve Yabancılaşma alt ölçeklerinden oluşmaktadır (127). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Günaydın ve arkadaşları tarafından 2005 yılında yapılmıştır. EABE, 7 basamaklı likert tipi bir ölçektir (1 = asla, 7 = daima). Hem anne hem de baba için cevaplanmaktadır ve toplam bağlanma puanı, anne ve baba için ayrı ayrı hesaplanabilmektedir. Cronbach alfa değerleri anne formu için .88, baba formu içinse .90'dır (73). Ölçeğin her bir alt boyutu olan akran, anne ve babaya bağlanma puanlarından alınabilecek maksimum puan 28, minimum puan ise 12'dir. Bu alt ölçeklerden alınan puanlar arttıkça ergenin akranına, anneye ve babaya daha fazla güvenli bağlandığını göstermektedir. EABE alt ölçeklerinin Cronbach-Alfa değerleri bu çalışma için Akran Bağlanma alt ölçeği için

0.63, Anneye Bağlanma alt ölçeği için 0.80, Babaya Bağlanma alt ölçeği için 0.84 olarak bulunmuştur.

3.5.5. Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme formu sorularının hepsi açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Araştırmacı verilen yanıtları daha derinlemesine incelemek ve her bir katılımcıdan örnekler vermesi ya da deneyimlerini paylaşması konusunda her bir katılımcıya açık sorular yönlendirilmiştir. Örneğim ergene kendini bir birey olarak nasıl tanımlarsın sorusunun ardından ergenin daha fazla kendini açması için güçlü yönleri, zayıf yönleri ve kendisinde değiştirmek istediği yönleri sorulmuştur.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme formu; ergenlerin benlik algılarını, anne babanın tutum ve davranışlarını, ebeveynlerinin kendilerinden beklentilerini ve ergenlerin ebeveynlerinden beklentileri değerlendirmek üzere sorular bulunmaktadır. Sorular aşağıdaki verilen sıralama şeklinde sorulmuş ve katılımcıları cevaplaması için yeterli süre verilmiştir. Bu sorular;

- Kendini nasıl bir birey olarak tanımlarsın?
- Anne ve baban ile olan ilişkini nasıl değerlendirirsin?
- Anne ve babanın sence senden beklentileri nelerdir?
- Anne ve babanın sana nasıl davranmasını isterdin?
- Anne ve babanı değiştirmek isteseydin nasıl olmalarını isterdin?
- Anne ve babanla tartışmaların olur mu? Eğer tartışmalarınız olursa ne üzerine olur? Tartışmalarınız nasıl sonuçlanır?

3.6. Ön Uygulama

Veri toplama araçlarından biri olan “Ergen Tanıtıcı Bilgi Formu” sorularının anlaşılabilirliğini test etmek ve power analizi için veri elde etmek amacıyla 2015-2016 anadolu liselerine taban yerleşme puanı orta düzey olan Q Anadolu Lisesi seçilmiştir. Bu okul araştırmanın yapılacağı okulların dışında bir okuldur. Okul Çankaya bölgesinin merkezi bir bölgesinde yer alan her türlü sosyoekonomik düzeyde öğrencilerin geldiği ancak genel olarak değerlendirildiğinde orta seviyede sosyoekonomik düzeye sahip ergenlerden oluşmaktadır. Ön uygulama yapılırken bir

adet 9. sınıf bir adet 10. sınıf seçilmiştir ve anketler rehber öğretmen eşliğinde bir gün içerisinde uygulanmıştır ve toplamda 42 öğrenciye uygulanmıştır.

3.7. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın yapılabilmesi için T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma yöntemine göre seçilen okullardan yazılı izinler alınmıştır. İzinlerin alınmasının ardından okullara gidilerek okul müdürlerine, okul müdürlerinin olmadığı durumlarda okul müdür yardımcılara çalışmanın amacı, çalışmanın yapılacağı süreler ve nasıl bir yöntem izleneceği açıklanmıştır. Okul müdür ve müdür yardımcılarının onaylarının ardından okul müdürü ya da müdür yardımcılarının yönlendirdikleri rehber öğretmen ile tanışılmaya gidilmiştir. Rehber öğretmene de çalışmanın amacı, çalışmanın süresi ve nasıl bir yöntem izleneceği hakkında bilgi verilmiştir. Rehber öğretmenin onayı ile birlikte çalışmanın uygulanması için gün belirlenmiştir. Araştırmaya katılma konusunda hem kendisi gönüllü olan hem de anne babasının araştırmaya katılmasına onay veren ergenler araştırmaya dahil edilmiştir. Ebeveynlerin onayını almak için araştırmacı tarafından hazırlanan aydınlatılmış onam formu ergenler aracılığı ile ebeveynlerine gönderilmiştir. Ebeveynleri izin veren ergenler araştırmaya alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanması için rehber öğretmen ile belirlenen günlerde okullarda hazır bulunmuş ve rehber öğretmen eşliğinde anketler yaptırılmıştır. Ergenlerin veri toplama araçlarına yanıt verme süresi yaklaşık 30 dakikadır. Araştırmanın ilk aşama uygulaması 9 Kasım-7 Aralık 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. İlk aşamada elde edilen verilerin değerlendirilmiş ve araştırmanın ikinci aşamaya alınacak ergenlerin belirlenmiştir. Bu aşamada belirlenen ergenlere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, katılmak isteyen ergenlerle ikinci aşama planlanmıştır. Bu aşamada da katılmak isteyen ergenlerin ailelerine aydınlatılmış onam formu gönderilmiş ve ebeveynleri tarafından izin verilen ergenler bu aşamaya dahil edilmiştir. Bu aşamadaki ergenlerle gerçekleştirilen görüşmeler okullarında müsait olan ziyaretçi odaları ya da görüşme odalarında yapılmıştır. Ergen görüşme odasına geldikten sonra araştırmanın amacı hakkında tekrardan bilgilendirilmiş, sözel onamı alınmış ve kendisini hazır hissettiği anda görüşmeye başlanmıştır. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüş ve bitirirken ergene sormak ya da eklemek istediği herhangi bir şey olup olmadığı

sorulmuştur. Araştırmanın ikinci basamağının uygulanması 21 Aralık 2015-10 Nisan 2016 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.8. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın birinci aşaması için verilerin değerlendirilmesi; veriler toplandıktan sonra araştırmacı tarafından kodlanıp SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 20.0 istatistik yazılım programında analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzdeler ile gösterilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için Shapiro Wilk's Testi yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Verilerin diğer parametrik test varsayımlarını da karşıladığı belirlendiği için iki grup karşılaştırılmasında iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (t testi), üç veya daha fazla grup karşılaştırıldığında tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmıştır. Üç veya daha fazla gruplarda gruplar arasında istatistiksel farklılık bulunduğunda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni testi uygulanmıştır. ABTE, PHÇÖKÖ ve EABE Kısa Formu arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. ABTE ve EABE'nin Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeğini ne kadarlık düzeyde açıkladığını bulabilmek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşaması için verilerin analiz edilmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak ses kayıt cihazına kaydedilen yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşmeler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazıya dökülerek transkript haline getirilmiştir. Herhangi bir hatanın oluşmasını önlemek için transkript oluşturulduktan sonra bir dinleme daha yapılmıştır ve veriler tekrar gözden geçirilmiştir. İkinci aşamada ise transkriptler tekrar tekrar okunmuş ve içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi sonucunda araştırmacı, kategori, tema ve alt temalar oluşturmuştur. Kategori, tema ve alt temaların iç geçerliliği için alanda uzman olan 5 kişiye gönderilmiştir. Tüm ifadeler belli bir kategori, tema ve alt tema altına yerleştirildikten sonra uygunluğunu değerlendirmek için tekrarlı okumalar yapılmıştır. Katılımcıların kimliklerini gizlemek adına görüşme 1'den görüşme 33'e kadar numaralar verilmiştir. Örneğin birinci katılımcı "Katılımcı 1" olarak isimlendirilmiş ve "K1" olarak kodlanmış, 33. katılımcı "Katılımcı 33" olarak isimlendirilmiş ve "K33" olarak kodlanmıştır. Bunun yanında görüşme sürecinde katılımcılar kendi

isimlerini kullandıkları ya da başka bir isimden örnek verdiği durumda ifadenin akışını bozmamak için örnek verilen isimlerin sadece baş harfi kullanılmıştır. Katılımcıların ifadelerinin yanında hangi katılımcı olduğu, kaç yaşında olduğu ve cinsiyetleri de kodlanarak belirtilmiştir. Örneğin, katılımcı 1, 16 yaşında ve erkek ise (K1, 16Y, E) olarak ifade edilmiştir. Kadın katılımcılar için yine cinsiyetin baş harfi “K” harfi ile kodlanmıştır.

3.9. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın uygulanabilmesi için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden araştırmanın yapılacağı üç okul ve ön uygulamanın yapılacağı bir okul için izin alınmıştır (Ek-6). Araştırmanın etik açıdan uygunluğu için ise Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 08.07.2015 tarihli ve GO 15/431-12 karar numarası ile etik kurul izni alınmıştır (Ek-7). Araştırmanın uygulanacağı her okul için ayrı ayrı kurum müdürleri ile görüşülmüştür ve araştırma izinleri gösterilmiştir ve kurum müdürlerinin de sözlü onayı alınmıştır. Araştırmaya katılan ergen ve ebeveynlerinin onamı için aydınlatılmış onam formu hazırlanmış ve uygulama öncesi hem ergenlere hemde ebeveynlerinin izni alınmıştır (Ek-8, Ek-9, Ek-10, Ek-11).

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın uygulaması için seçilen üç okuldan Y Anadolu Lisesi nicel ölçümlerinin yapılmasına izin verdiği halde, nitel verilerin toplanması için yapılacak görüşme ve ses kayıtlarına izin verilmemiştir. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan izinlerin olduğu, çalışmanın etik açıdan uygun bulunduğu bu okul yöneticilerine tekrarlı şekilde hem yazılı hem de sözel olarak iletilmesine karşın izin verilmemiştir. Bu nedenle, Y Anadolu Lisesi’nde sadece araştırmanın birinci aşaması için veriler toplanabilmiş ve bu okul nitel verilerin toplandığı araştırmanın ikinci aşamasına dahil edilememiştir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, araştırmaya katılmak isteyen ergenlerin olmasına rağmen anne babası izin vermediği için araştırmanın her iki aşamasına katılamayan ergenler olmuştur.

4. BULGULAR

Bulgular bölümünde, ilk olarak araştırmanın birinci aşamasında yer alan ve nicel ölçümler sonucunda elde edilen verilerin tabloya aktarılması ve bu tabloların yorumlanması yer almaktadır.

4.1. Ergenlerin Tanıtıcı Özellikleri

Bu bölümde ergenlerin tanıtıcı özelliklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Ergenlerin Tanıtıcı Özellikleri (n=700)

Tanıtıcı Bilgiler	N	%
Okul adı		
X Anadolu Lisesi	213	30.4
Y Anadolu Lisesi	251	35.9
Z Anadolu Lisesi	236	33.7
Cinsiyet		
Erkek	299	42.7
Kadın	401	57.3
Sınıf		
9. Sınıf	353	50.4
10. Sınıf	347	49.6
Yaş Ort. (15.20±0.75)		
13-15 yaş	455	65.0
16-18 yaş	245	35.0
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	599	85.6
Geniş Aile	54	7.7
Anne-Baba Ayrı	47	6.7
Anne Eğitim		
İlköğretim	264	37.7
Lise	215	30.7
Üniversite-Lisansüstü	221	31.6
Baba Eğitim		
İlköğretim	196	28.0
Lise	182	26.0
Üniversite-Lisansüstü	322	46.0
Ailenin Ekonomik Durumu		
Geliri Giderinden Az	47	6.7
Geliri Giderine Eşit	469	67.0
Geliri Giderinden Fazla	184	26.3
Kardeş Sayısı		
Yok	60	8.5
Bir	391	55.9
İki	158	22.6
3 ve daha fazlası	91	13.0
Madde Kullanımı		
Yok	640	91.4
Var (Sigara/Alkol/Her ikisi)	60	8.6

Tablo 4.1. de araştırmanın ilk aşamasına katılan ergenlerin tanıtıcı özellikleri yer almaktadır. Ergenlerin %35.9'u Y Anadolu Lisesi öğrencisi, %57.3'ü kadın, ve %50.4'ü 9. sınıf öğrencisidir. Ergenlerin %65'i 13-15 yaş aralığında ve yaş ortalaması 15.20 ± 0.75 'dir. Ergenlerin aile tiplerine bakıldığında %85.6'sı çekirdek aile, %37.7'sinin annesi ilköğretim düzeyi okuldan mezun olduğu, %46'sının babası üniversite-lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu, %67.0'si ailelerinin gelir durumunu geliri giderine eşit olduğunu, %55.9'u kendisi dışında bir kardeşi olduğunu belirtmiştir. Ergenler; madde kullanımı açısından incelendiğinde %91.4'nün sigara, alkol ya da başka bir madde kullanımı olmadığını belirtmiştir.

4.2. Anne Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Kısa Formu Puan Ortalamaları

Bu bölümde ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları, Piers-Harris çocuklar için öz kavramı ölçeği ve ebeveyne ve akarana bağlanma envanteri kısa formu puan ortalamaları sunulmaktadır.

Tablo 4.2. de görüldüğü gibi ergenlerin ABTE ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalaması verilmiştir. Demokratik Tutum alt ölçeği puan ortalaması $60,24 \pm 11,48$, Otoriter Tutum alt ölçeği puan ortalaması $19,83 \pm 7,36$ ve Koruyucu İstekçi Tutum alt ölçeği puan ortalaması $38,55 \pm 11,10$ olarak bulunmuştur. PHÇÖKÖ toplam puan ortalaması $55,56 \pm 11,82$ olarak bulunmuştur. Bu ölçeğin alt ölçek puan ortalamaları ise Mutluluk için $8,92 \pm 3,35$, Kaygı için $5,94 \pm 3,04$, Gözde Olma için $8,97 \pm 2,30$, Davranış için $11,27 \pm 2,95$, Bedensel Görünüm için $5,42 \pm 2,19$ ve Zeka ve Okul Durumu için ise $4,43 \pm 1,58$ olarak bulunmuştur. EABE, Akarana Bağlanma alt ölçeğinin puan ortalaması $59,48 \pm 10,86$ olarak saptanmıştır. Akarana Bağlanma ölçeğinin alt boyutlarının puan ortalamaları ise Güven için $16,67 \pm 3,53$, İletişim için $21,49 \pm 4,41$ ve Yabancılaşma için $12,20 \pm 4,29$ olarak belirlenmiştir. Anneye Bağlanma alt ölçeğinin puan ortalaması $64,77 \pm 14,55$ olarak bulunurken alt boyutların puan ortalamaları Güven için $17,91 \pm 3,69$, İletişim için $22,96 \pm 5,17$ ve Yabancılaşma için $10,19 \pm 5,15$ olarak bulunmuştur. Babaya Bağlanma Ölçeğinin puan ortalaması $59,32 \pm 17,47$ olarak bulunurken alt boyutların puan ortalamaları Güven için

16,78±4,17, İletişim için 21,05±6,50 ve Yabancılaşma için 14,11±5,97 olarak bulunmuştur.

Tablo 4.2. Anne Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Kısa Formu Puan Ortalamaları

Anne Baba Tutum Envanteri	X±SS	Ölçeğin Min-Max Puanları	Elde Edilen Min-Max Puanları
Demokratik	60,24±11,48	15-75	24-75
Otoriter	19,83 ±7,36	10-50	10-45
Koruyucu istekçi	38,55 ±11,10	15-75	16-71
Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği			
Toplam Ölçek Puanı	55,56±11,82	0-80	8-78
Mutluluk	8,92±3,35	0-13	0-13
Kaygı	5,94±3,04	0-13	0-13
Gözde Olma (Popülerlik)	8,97±2,30	0-11	0-11
Davranış	11,27±2,95	0-16	2-16
Bedensel Görünüm	5,42±2,19	0-10	0-9
Zeka ve Okul Durumu	4,43±1,58	0-7	0-7
Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri			
Akrana Bağlanma			
Toplam Ölçek Puanı	59,48±10,86	12-84	18-79
Güven	16,67±3,53	4-28	4-28
İletişim	21,49±4,41	4-28	4-28
Yabancılaşma	12,20±4,29	4-28	4-28
Anneye Bağlanma			
Toplam Ölçek Puanı	64,77±14,55	12-84	18-81
Güven	17,91±3,69	4-28	4-27
İletişim	22,96±5,17	4-28	4-28
Yabancılaşma	10,19±5,15	4-28	4-28
Babaya Bağlanma			
Toplam Ölçek Puanı	59,32±17,47	12-84	16-75
Güven	16,78±4,17	4-28	4-28
İletişim	21,05±6,50	4-28	4-28
Yabancılaşma	14,11±5,97	4-28	4-28

Tablo 4.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne Baba Tutum Envanteri Puan Ortalamaları

Sosyo-Demografik Özellikler		Anne Baba Tutum Envanteri		
		Demokratik tutum	Koruyucu-İstekçi Tutum	Otoriter Tutum
		X±SS	X±SS	X±SS
Okul İsmi	X A.L. ^a	58,31±12,14	42,46±11,72	20,56±7,37
	Y A.L. ^b	59,77±11,84	38,51±10,81	20,28±7,82
	Z A.L. ^c	62,47±10,05	35,07±9,59	18,69±6,73
	İstatistiksel Analiz	F=7,80 p= .000	F=26,675 p= 0,00	F= 4,384 p=0,013
Demokratik tutum alt ölçeğinde a-c, Koruyucu istekçi tutum alt ölçeğinde a-b, a-c, b-c, otoriter tutum alt ölçeğinde a-c arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.				
Cinsiyet	Erkek	58,79±11,99	40,96±10,89	21,36±7,48
	Kadın	61,31±10,97	36,75±10,92	18,69±7,08
	İstatistiksel Analiz	t= -2,888 p= 0,004	t= 5,046 p= 0,000	t= 4,812 p= 0,000
Sınıf	9. Sınıf	61,25±10,84	37,66±10,58	18,84±6,74
	10. Sınıf	59,21±12,02	39,46±11,54	20,84±7,84
	İstatistiksel Analiz	t=2,352 p= 0,019	t= -2,157 p= 0,031	t=-3,623 p= 0,000
Yaş	13-15 Yaş	61,42±10,81	37,84±10,90	19,05±6,93
	16-18 Yaş	58,04±12,34	39,87±11,34	21,28±7,91
	İstatistiksel Analiz	t= 3,731 p= 0,000	t= -2,311 p= 0,021	t= -3,704 p= 0,000
Aile Türü	Çekirdek Aile	60,41±11,47	38,40±11,05	19,75±7,40
	Geniş Aile	59,79±10,88	38,68±9,99	19,85±6,51
	Parçalanmış Aile	58,53±12,30	40,29±12,86	20,78±7,94
	İstatistiksel Analiz	F= 0,631 p=0,532	F= 0,635 p= 0,530	F= 0,411 p= 0,663

Tablo: 4.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne Baba Tutum Envanteri Puan Ortalamaları (Devam)

Sosyo-Demografik Özellikler		Anne Baba Tutum Envanteri		
		Demokratik tutum	Koruyucu-İstekçi Tutum	Otoriter Tutum
		X±SS	X±SS	X±SS
Ailenin Ekonomik Durumu	Geliri Giderinden Az ^a	59,34±10,03	43,65±12,27	21,12±6,92
	Geliri Giderine Eşit ^b	59,82±11,85	38,38±10,91	19,85±7,51
	Geliri Giderinden Fazla ^c	61,54±10,79	37,69±10,98	19,45±7,11
	İstatistiksel Analiz	F= 1,656 p= 0,192	F= 5,649 p= 0,004	F= 0,967 p= 0,381
Koruyucu-İstekçi tutum alt ölçeğinin a-b, a-c arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.				
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim ^a	58,69±11,78	39,90±11,23	20,14±7,72
	Lise ^b	60,30±11,83	39,58±11,35	20,09±7,24
	Üniversite-Lisansüstü ^c	62,03±10,50	35,94±10,26	19,20±7,04
	İstatistiksel Analiz	F= 5,165 p=0,006	F= 9,214 p= 0,000	F= 1,186 p= 0,306
Demokratik tutum alt ölçeğinde a-c, koruyucu-istekçi tutum alt ölçeğinde a-c, b-c arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.				
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim ^a	57,89±12,28	41,16±11,59	20,79±7,76
	Lise ^b	59,96±11,89	39,03±10,91	19,82±7,59
	Üniversite-Lisansüstü ^c	61,83±10,46	36,69±10,57	19,25±6,93
	İstatistiksel Analiz	F= 7,380 p= 0,001	F= 10,384 p= 0,000	F= 2,682 p=0,069
Demokratik tutum alt ölçeğinde a-c, koruyucu-istekçi tutum alt ölçeğinde a-c, arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.				
Kardeş Sayısı	Yok ^a	64,60±10,74	36,45±9,56	17,86±6,03
	Bir ^b	60,61±11,32	38,64±11,18	19,97±7,39
	İki ^c	58,39±12,51	38,36±11,46	19,94±7,80
	Üç ve fazlası ^d	58,95±9,91	39,89±11,04	20,31±7,18
	İstatistiksel Analiz	F= 4,839 p= 0,002	F= 1,183 p= 0,315	F= 1,598 p= 0,188
a-c, a-d arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.				

4.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Anne Baba Tutum Envanteri Puan Ortalamaları

Bu bölümde ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre ABTE puan ortalamalarına yönelik bulgular verilmiştir.

Ergenlerin eğitim aldıkları okula göre ABTE alt ölçekleri olan Demokratik Tutum, Koruyucu İstekçi Tutum ve Otoriter Tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni testi uygulanmıştır. Demokratik Tutum ve Otoriter Tutum alt ölçeğinde X ve Z Anadolu Lisesi puan ortalaması, Koruyucu-İstekçi Tutum alt ölçeğinde X, Y ve Z Anadolu Lisesi puan ortalaması arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Z Anadolu Lisesi öğrencileri X ve Y Anadolu Lisesi öğrencilerine göre, anne-baba tutumlarının daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi ve otoriter oldukları saptanmıştır.

Ergenin cinsiyetine göre ABTE puan ortalamalarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Kızlar erkeklere göre anne babalarını daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi ve daha az otoriter tanımlamışlardır. Ergenin okuduğu sınıfa göre ABTE puan ortalamaları incelendiğinde 9. sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarının daha fazla demokratik olduğu bulunurken, 10. sınıfa devam eden ergenlerin anne-baba tutumlarının daha fazla koruyucu-istekçi ve otoriter olduğu bulunmuştur ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Ergenin yaşına göre ABTE puan ortalamaları incelendiğinde 13-15 yaş grubu arasındaki ergenler 16-18 yaş arasındaki ergenlere göre anne baba tutumlarını daha fazla demokratik olarak algılamakta, 13-15 yaş grubu arasındaki ergenler 16-18 yaş grubuna göre anne baba tutumlarını daha az koruyucu-istekçi ve otoriter olarak algılamaktadırlar ($p<0.05$).

Ailenin ekonomik durumu ile anABTE koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği puan ortalaması arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Bonferroni testi sonucunda geliri giderinden az olan gruptaki ergenler anne baba tutumlarını geliri giderine eşit ve geliri giderinden fazla olan gruptaki ergenlere göre daha fazla koruyucu-istekçi olarak algıladıkları bulunmuştur ($p<0.05$).

Anne eğitim durumuna göre ABTE alt ölçeklerinden demokratik ve koruyucu-istekçi tutum alt ölçekleri arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Bonferroni testi sonucunda üniversite-lisansüstü düzeyinde eğitime sahip olan annelerin diğer eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha fazla demokratik tutum, daha az koruyucu istekçi tutumda buldukları belirlenmiştir. Baba eğitim durumuna göre ABTE alt ölçeklerinden demokratik ve koruyucu istekçi tutum alt ölçekleri arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p<0.05$). İleri analiz testi sonucunda üniversite-lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan babaların diğer eğitim seviyelerine sahip olanlara göre daha fazla demokratik tutum, daha az koruyucu istekçi tutumda buldukları saptanmıştır.

Ergenlerin kardeş sayılarına göre ABTE demokratik tutum alt ölçeği ile aralarında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p<0.05$). İleri analiz testi sonucunda kardeşi olmayanların iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre anne baba tutumlarını daha fazla demokratik olarak algılamaktadırlar.

Ergenlerin aile tipine göre bakıldığında aile tipi ile ABTE alt ölçekleri puan ortalamaları aralarında istatistiksel anlamlılıkta bir farka rastlanmamıştır ($p>.005$)

Tablo 4.4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ebveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri Puan Ortalamaları

Sosyo-Demografik Özellikler		Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri		
		Akrana Bağlanma	Anneye Bağlanma	Babaya Bağlanma
		X±SS	X±SS	X±SS
Okul İsmi	X A.L. ^a	60,57±9,88	63,94±13,71	57,89±16,81
	Y A.L. ^b	58,87±11,68	63,96±15,66	57,70±18,84
	Z A.L. ^c	59,15±10,78	66,39±13,96	62,33±16,16
	İstatistiksel Analiz	F=1,579 p=0,207	F= 2,202 p= 0,111	F= 5,346 p= 0,05
Babaya bağlanma ölçeğindeki a-c ve b-c maddeleri arasındaki fark anlamlı düzeydedir.				
Cinsiyet	Erkek	58,41±10,77	65,40±14,52	60,49±17,00
	Kadın	60,29±10,88	64,31±14,57	58,44±17,78
	İstatistiksel Analiz	t= -2,271 p= 0,023	t= 0,978 p= 0,329	t= 1,534 p= 0,125
Sınıf	9. Sınıf	60,37±11,21	66,46±14,26	62,40±16,60
	10. Sınıf	58,58±10,44	63,06±14,66	56,18±17,79
	İstatistiksel Analiz	t=2,194 p= 0,029	t= 3,111 p= 0,002	t= 4,785 p= 0,000
Yaş	13-15 Yaş	59,76±11,31	66,16±13,78	61,11±16,87
	16-18 Yaş	58,96±9,99	62,20±15,57	55,99±18,10
	İstatistiksel Analiz	t= 0,931 p= 0,352	t= 3,343 p= 0,001	t= 3,731 p= 0,000
Aile Türü	Çekirdek Aile ^a	59,61±10,57	64,74±14,51	60,02±17,20
	Geniş Aile ^b	59,40±13,56	68,01±11,72	59,77±17,66
	Parçalanmış Aile ^c	57,97±11,30	61,53±17,25	49,80±18,25
	İstatistiksel Analiz	F= ,494 p= 0,610	F= 2,521 p= 0,081	F= 7,610 p= 0,001
Babaya bağlanma puanları a-c, b-c				

Tablo 4.4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Puan Ortalamaları (Devam)

Sosyo-Demografik Özellikler		Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri		
		Akarana Bağlanma	Anneye Bağlanma	Babaya Bağlanma
		X±SS	X±SS	X±SS
Ailenin Ekonomik Durumu	Geliri Giderinden Az ^a	56,55±13,55	60,91±14,16	54,97±17,99
	Geliri Giderine Eşit ^b	59,42±10,64	64,85±14,13	58,61±17,58
	Geliri Giderinden Fazla ^c	60,41±10,58	65,57±15,58	61,72±16,81
	İstatistiksel Analiz	F=2,398 p= 0,092	F= 1,941 p=0,144	F= 3,408 p= 0,034
a-c arasındaki fark anlamlı düzeydedir.				
Annenin Eğitim Durumu	İlköğretim	59,72±10,69	63,93±14,19	58,67±17,33
	Lise	59,62±11,15	64,48±15,71	58,18±18,22
	Üniversite-Lisansüstü	59,07±10,82	66,07±13,75	61,20±16,80
	İstatistiksel Analiz	F=0,236 p= 0,790	F= 1,365 p= 0,256	F= 1,924 p= 0,147
Babanın Eğitim Durumu	İlköğretim ^a	59,17±11,58	63,54±14,30	56,09±17,62
	Lise ^b	59,18±10,49	64,96±15,57	59,59±18,53
	Üniversite-Lisansüstü ^c	59,84±10,64	65,42±14,09	61,13±16,51
	İstatistiksel Analiz	F= 0,325 p= 0,723	F= 1,036 p= 0,356	F=5,151 p= 0,006
a-c arasındaki fark anlamlı düzeydedir.				
Kardeş Sayısı	Yok	58,86±10,30	68,16±14,64	62,93±16,94
	Bir	59,38±10,61	64,67±14,82	59,21±17,86
	İki	60,25±10,89	64,23±14,58	59,31±17,68
	Üç ve fazlası	59,03±12,26	63,94±13,12	57,42±15,56
	İstatistiksel Analiz	F= 0,396 p= 0,756	F= 1,266 p= 0,285	F= 1,217 p= 0,303

4.4. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Akrana, Anneye ve Babaya Bağlanma Puan Ortalamaları

Bu bölümde ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre akrana, anneye ve babaya bağlanma puan ortalamaları verilmiştir.

Ergenlerin eğitim aldıkları okula göre babaya bağlanma puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Bonferroni testi sonucunda Z Anadolu Lisesine giden öğrencilerin babaya bağlanma puanlarının diğer okullara giden öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Cinsiyete göre bakıldığında kızların erkeklere göre akrana bağlanma puan ortalamaları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. ($p<0.05$).

9. sınıf devam eden öğrencilerinin 10. sınıfa devam eden öğrencilerine göre akrana, anneye ve babaya bağlanma puan ortalamaları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). 13-15 yaş grubundaki ergenlerin anne ve babaya bağlanma puan ortalamaları 16-18 yaş grubundaki ergenlere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Aile tipine göre ergenlerin bağlanma puan ortalamalarına bakıldığında babaya bağlanma alt ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Bonferroni testi sonucu parçalanmış aileye sahip olan ergenlerin babaya bağlanma puan ortalamaları diğer aile tiplerine göre anlamlı derecede daha düşük olduğu bulunmuştur. Ailenin ekonomik durumuna göre ergenlerin bağlanma puan ortalamalarına bakıldığında babaya bağlanma alt ölçeğinin puan ortalaması arasında istatistiksel anlamlı farka rastlanmıştır ($p<0.05$). Bonferroni testi sonucu geliri giderinden az ekonomik durumuna sahip olan ergenlerin babaya bağlanma puan ortalamaları diğer ekonomik düzeye sahip ergenlere göre anlamlı derecede daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Babanın eğitim durumuna göre ergenlerin bağlanma puan ortalamalarına bakıldığında babaya bağlanma alt ölçeğinin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Bonferroni testi sonucunda üniversite-lisansüstü eğitim düzeyindeki babası olan ergenlerin babaya bağlanma puan ortalamaları ilköğretim eğitim düzeyindekilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim

durumu ve sahip oldukları kardeş sayısı ile bağlanma puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0.05$).

4.5. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) Puan Ortalamaları

Bu bölümde ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre benlik algıları puan ortalamaları verilmiştir.

Tablo 4.5.'da ergenlerin eğitim aldıkları okullara göre benlik puan ortalamalarına bakıldığında, gidilen okula göre benlik puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p<0.05$). Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Bonferroni testi sonucunda Y Anadolu Lisesine giden ergenlerin benlik puan ortalaması diğer okullara giden ergenlere göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur ($p<0.05$).

Ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik puan ortalamalarına bakıldığında, erkeklerin kadınlara göre benlik puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). 9. sınıfa devam eden ergenlerin benlik puan ortalamaları 10. sınıfa devam eden ergenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$).

Ergenin yaşı, ailenin türü, anne ve babanın eğitim durumu ve kardeş sayısı ile benlik puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.5. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre PHÇÖKÖ Puan Ortalamaları

Sosyo-Demografik Özellikler		PHÖK TOP
		X±SS
Okul	X A.L. ^a	56,68±11,02
	Y A.L. ^b	53,80±12,51
	Z A.L. ^c	56,42±11,60
	İstatistiksel Analiz	F= 4,378 p= 0,013
a-b, b-c arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.		
Cinsiyet	Erkek	56,80±11,40
	Kadın	54,64±12,06
	İstatistiksel Analiz	t= 2,400 p= 0,017
Yaş	13-15 yaş	55,79±11,85
	16-18 yaş	55,13±11,78
	İstatistiksel Analiz	t= 0,712 p= 0,477
Sınıf	9. sınıf	57,14±11,21
	10. sınıf	53,95±12,23
	İstatistiksel Analiz	t= 3,586 p= 0,000
Aile Türü	Çekirdek Aile	55,76±11,67
	Geniş Aile	54,25±12,63
	Parçalanmış Aile	54,48±12,85
	İstatistiksel Analiz	F= 0,609 p= 0,544
Ailenin Ekonomik Durumu	Geliri Giderinden Az ^a	51,80±13,49
	Geliri Giderine Eşit ^b	55,18±11,81
	Geliri Giderinden Fazla ^c	57,50±11,14
	İstatistiksel Analiz	F= 5,139 p= 0,006
a-b arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.		
Anne Eğitim	İlköğretim	55,09±11,83
	Lise	55,73±12,25
	Üniversite+Lisansütlü	55,95±11,43
	İstatistiksel Analiz	F= 0,347 p= 0,707
Baba Eğitim	İlköğretim	54,48±12,78
	Lise	56,08±11,94
	Üniversite+Lisansütlü	55,92±11,13
	İstatistiksel Analiz	F= 1,134 p= 0,322
Kardeş Sayısı	Yok	57,48±11,23
	Bir	55,36±11,98
	İki	55,26±12,50
	Üç ve fazlası	55,65±10,28
	İstatistiksel Analiz	F= 0,597 p= 0,617

Tablo 4.6. ABTE, PHÇÖKÖ ve EABE Korelasyon Tablosu

ÖLÇEKLER		ABTE						EABE						PHÇÖKÖ	
	Alt Ölçekler	Demokratik Tutum		Koruyucu İstekçi Tutum		Otoriter Tutum		Akrona Bağlanma		Anneye Bağlanma		Babaya Bağlanma		Toplam Ölçek Puanı	
		r	p	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
ABTE	Demokratik Tutum	1													
	Koruyucu İstekçi Tutum	-.426	.00	1											
	Otoriter Tutum	-.728	.00	.647	.00	1									
EABE	Akrona Bağlanma	.340	.00	-.191	.00	-.300	.00	1							
	Anneye Bağlanma	.673	.00	-.405	.00	-.620	.00	.404	.000	1					
	Babaya Bağlanma	.594	.00	-.309	.00	-.506	.00	.402	.00	.544	.00	1			
PHÇÖKÖ	Toplam Ölçek Puanı	.497	.00	-.332	.00	-.530	.00	.478	.00	.515	.00	.503	.00	1	
		r= korelasyon katsayısı p<0.01													

4.6. Anne Baba Tutum Envanteri, PHÇÖKÖ ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri İlişkisinin İncelenmesi

Tablo 4.6.'te ABTE, PHÇÖKÖ ve EABE puan ortalamaları arasındaki ilişkiye yönelik bulgulara yer verilmiştir. ABTE alt ölçeklerinden olan Demokratik Tutum ile Koruyucu-İstekçi Tutum arasında ($r = -.426$, $p = 0.00$) negatif yönde zayıf bir ilişki bulunurken, Otoriter Tutum arasında ($r = -.728$, $p = 0.00$) negatif yönde yüksek bir ilişki bulunmuştur. Demokratik Tutum ile EABE alt ölçekleri olan Akarana Bağlanma arasında ($r = .340$, $p = 0.00$) pozitif zayıf bir ilişki bulunurken, Anneye Bağlanma alt ölçeği ile ($r = .673$, $p = 0.00$) Babaya Bağlanma Alt Ölçeği arasında ($r = .594$, $p = 0.00$) pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Demokratik Tutum ile PHÇÖKÖ arasında ($r = .497$, $p = 0.00$) pozitif yönde orta düzey bir ilişki bulunmuştur.

ABTE alt ölçeklerinden olan Koruyucu-İstekçi Tutum ile Otoriter Tutum arasında ($r = .647$, $p = 0.00$) pozitif yönde orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Koruyucu İstekçi Tutum alt ölçeği ile EABE alt ölçeklerinden Akarana Bağlanma arasında ($r = -.191$, $p = 0.00$) negatif yönde çok zayıf bir ilişki bulunurken, Anneye Bağlanma ($r = -.405$, $p = 0.00$) ve Babaya Bağlanma arasında ($r = -.309$, $p = 0.00$) negatif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Koruyucu İstekçi Tutum alt ölçeği ile PHÇÖKÖ arasında ($r = -.332$, $p = 0.00$) negatif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

ABTE alt ölçeklerinden olan Otoriter Tutum ile EABE alt ölçeklerinden Akarana Bağlanma arasında ($r = -.300$, $p = 0.00$) negatif yönde zayıf bir ilişki bulunurken, Anneye Bağlanma ($r = -.620$, $p = 0.00$) ve Babaya Bağlanma ($r = -.506$, $p = 0.00$) arasında negatif yönde orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Otoriter Tutum Alt Ölçeği ile PHÇÖKÖ arasında ($r = -.530$, $p = 0.00$) negatif yönde orta düzey bir ilişki bulunmuştur.

EABE alt ölçeklerinden Akarana Bağlanma alt ölçeği ile Anneye Bağlanma ($r = .404$, $p = 0.00$) ve Babaya Bağlanma arasında ($r = .402$, $p = 0.00$) pozitif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur. Akarana Bağlanma alt ölçeği ile PHÇÖKÖ arasında ($r = .478$, $p = 0.00$) pozitif yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

EABE alt ölçeklerinden Anneye Bağlanma ile Babaya Bağlanma arasında ($r = .544$, $p = 0.00$) pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunurken, PHÇÖKÖ arasında ($r = .515$, $p = 0.00$) pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Babaya Bağlanma alt

ölçeği ile PHÇÖKÖ arasında ($r = .503$ $p = 0.00$) pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

4.7. Anne Baba Tutumu, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanterinin Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği Regresyon Analizi Bulguları

ABTE, EABE alt ölçekleri ile PHÇÖKÖ arasında korelasyon analizi sonucunda anlamlı ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ölçekler arası ilişki sonucunda ABTE ve EABE alt ölçeklerinin ergenlerin benlik puan ortalamalarının ne kadar açıkladığını belirlemek adına çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 4.7. Benlik Puan Ortalamasının Yordanmasına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	30,896	4,317		7,157	,000
Demokratik Tutum	,024	,051	,024	,476	,634
Koruyucu-İstekçi Tutum	-,012	,041	-,012	-,304	,761
Otoriter Tutum	-,471	,082	-,294	-5,712	,000
Akrana Bağlanma	,317	,039	,254	8,099	,000
Anneye Bağlanma	,120	,039	,125	3,037	,002
Babaya Bağlanma	,135	,031	,163	4,385	,000

Çoklu doğrusal regresyon analizi ile ABTE ve EABE alt ölçeklerinin ergenlerin benlik puan ortalamalarının ne kadarlık bir düzeyde ve anlamlı açıklayıp açıklamadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda ABTE alt ölçeklerinden Otoriter Tutum, EABE alt ölçeklerinden Akrana Bağlanma, Anneye Bağlanma ve Babaya Bağlanma ergenlerin benlik puan ortalamaları ile yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($R = 0.64$, $R^2 = 0.41$, $p < 0.01$). Buna göre Otoriter Tutum, Akrana, Anneye ve Babaya Bağlanma ergenlerin benlik puan ortalamasındaki toplam varyansın %41'ni açıklamaktadır.

4.8. Düşük Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar

Bu bölümde düşük benlik algısına sahip ergenlerle ile yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme sonucu elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular verilmiştir.

Düşük benlik algısına sahip ergenlerle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme sonucu elde edilen verilerin analizi sonucunda Tablo 4.7. gösterildiği gibi kategori, tema ve alt temalara ayrılmıştır. Kategori, tema ve alt temalara uygun düşen ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 4.8. Düşük Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar

Kategori	Tema	Alt Tema
Benlik Kavramı	Olumsuz benlik algısı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Fiziksel görünümünden memnun olmama ✓ Olumsuz kendilik algısı ✓ Değişken ruh hali ✓ Güvensizlik ✓ Mükemmeliyetçi olma
Anne Tutum ve Davranışları	Otoriter tutum ve davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kendi doğruları ve katı kurallar ✓ Eleştirel yaklaşım
	Reddedici tutum ve davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Duygu ve düşünceleri yok sayılması ve dikkate alınmama ✓ Kardeşler arasında ayrımcılık yapma
	Ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Üst düzey beklentiler
Anne Tutum ve Davranışlarının Sonuçları	Tutum	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sorunlarını rahatlıkla konuşmama ✓ Yabancılaşma
	Duygu	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yetersizlik hissi
Baba Tutum ve Davranışları	Reddedici tutum ve davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mesafeli olma ✓ İlgisizlik ✓ Çocuğunu tanımama
	Otoriter tutum ve davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Duyguları iyi yönetememe
	Koruyucu-Kollayıcı tutum ve davranışlar	
Baba Tutum ve Davranışlarının Sonuçları	Sınırlı iletişim	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sorunlarını konuşamama ✓ Anlaşılmama ✓ Korkma
Ebeveynlerden Beklentiler	Her iki ebeveyn den beklentiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kararlara saygı duyma ✓ Baskıcı olmama ✓ Güven duyma ✓ Empati kurma
	Babadan beklentiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Birlikte zaman geçirme ✓ Sevgisini gösterme
	Anneden beklentiler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dinlenilme ve birlikte zaman geçirme

4.8.1. Benlik Kavramı Kategorisi

Benlik kavramı kategorisi altında “*Olumsuz Benlik Algısı*” teması ortaya çıkmıştır. *Olumsuz benlik algısı* teması altında *fiziksel görünümünden memnun olmama, olumsuz kendilik algısı, değişken ruh hali, güvensizlik ve mükemmeliyetçi olma* alt temaları yapılan içerik analizi sonucu elde edilmiştir.

4.8.1.1. Olumsuz Benlik Algısı

Olumsuz benlik algısı teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Fiziksel görünümünden memnun olmama” alt teması ile ilgili ifadeler;

“...fiziksel olarak da kendimi o kadar da beğenmem, mesela benim bacağımla biraz yamuk şöyle aslında düz olmasını isterdim, onu nasıl diyeceğim ya (Susuyor) şey ya popo civarım biraz büyük onun da vücutla eş olmasını isterdim, mesela çok kılım var, çok sakalım var onların olmamasını isterdim, eğimde biraz yamukluk var onların olmamasını isterdim, kafamın biraz küçük olmasını, saçıma istediğim gibi şekil verebilmek isterdim, yüzümde kardeşim tüm yüzümü çizdiği için onun biraz daha düz olmasını isterdim.” (K4, 16Y, E)

“...ergenlik zor bir süreç. Ya şimdi çocukluğu bitiriyorsun birden sakal çıkıyor belirli yerlerinde kıllar çıkıyor, karakterin değişiyor, öbür cinsellik şeyi artıyor başka... Artık milletin kendinizi beğenmesini istiyorsun artık bilmediğin şeyleri öğreniyorsun gibi şeyler çok farklı bir süreç insanda doksan derece bir değişim oluyor. Zor bir süreç oluyor.” (K4, 16Y, E)

“Beyazlıklarım onları sevmiyorum, boyum çok kısa onu sevmiyorum, konuşmam da bozukluklar oluyor çoğu zaman onu sevmiyorum. Sivillerim, beyazlıklarım, gözlerim çünkü gözlerim iri biraz, burnum hiçbir yerimi sevmiyorum. Yüzümdeki hiçbir noktadan hoşlanmıyorum.” (K8, 15Y, K)

“...ben boyumdan, kilomdan ve böyle hani ses tonumdan rahatsızım. Boyumun kısa olması tamam hani bazı insanlar diyor minyon kızlar şöyle minyon kızlar böyle de tamam ben hani olabildiğince görmezden geliyorum ama çoğunlukla tabiki boyumun kısa olmasından, kilomdan dolayı giyemediğim ben dar giymeyi severim tişörtü dahi dar severim ama vücudumun kilolu olduğunu düşünüyorum o yüzden hep bol ve uzun giyiyorum. 3 sene öncesine kadar kemiklerimi sayabilirdiniz ama 3 sene sonra bu haldeyim.” (K12, 16Y, K)

“...daha sportif bir görünümde olmak filan şu çene yapım kötü onu düzeltilmesi için uğraşıyorum doktor aracılığı ile yani böyle şeyler.” (K14, 16Y, E)

“Şimdi şöyle etrafımdakiler benim birazcık içime kapanık olduğumu söylerler. Oda şundan kaynaklanıyor küçükken ben birçok olay yaşadım yani olay derken bir kaza geçirdim okulda ondan sonra bazı arkadaşlarım benimle biraz dalga geçmişti

benim bazı yaralarımından dolayı ondan sonra bende bir özgüven kırılması oldu deyim o şekilde oldu bu yüzden hani küçüklüğümden beri biraz içime kapanığım ve utangaç bir insanım deyim.” (K16, 16Y, K)

“Fiziksel olarak, kendimi fazla kısa buluyorum, kilolu buluyorum... Kendimi beğenmiyorum. Fiziksel olarak kendimi değiştirmek isterdim boyumu daha uzun kendimi daha zayıf biri yapabilirdim” (K17, 15Y, K)

“Olumsuz kendilik algısı” alt teması ile ilgili ifadeler;

“...yani bir şey elbise alırken çok şey oluyorum çok zaman harcıyorum. Karar veremiyorum ya da beğenemiyorum, beğenmediğim zaman da en uygun hangisi ise orda onu alıyorum sonrada sorun oluyor bu.” (K1, 16Y, E)

“İlk söyleyeceğim şey kıskanç olur herhalde çok kıskanç bir insanım, sabırsız çok inanılmaz sabırsız bir insanım yani bu şekilde... Sevdiğim insanları yani bir insanın başarısını kıskanmam hiçbir şekilde ama sevdiğim insanın başka biri ile olan samimiyetini kıskanırım çok kıskanırım hem de. Yani ummm mesela istediğim hedeflediğim nokta konusunda bir şeyler yapıyorum tabiki ama bu konuda çok sabırsızım bir an önce olsun kafasındayım bir an önce olsun da istediğim bölüme gireyim kafasındayım bu da herhalde çalışmamı engelliyor bu yönde.” (K2, 17 Y, K)

“Sevdiğim tarafım pek yok aslında.” (K3,16Y, K)

“G’un güçlü özelliği yok ama sevdiğim ne var sevdiğimde yok. Güçlü özellikleri yok. Güçsüzüm.” (K5,15Y, K)

“...ya ben kendimi seven bir insan değilim açıkçası. Çünkü olmak istediğim gibi birisi değilim daha farklı biri olmak isterdim. Açıkçası şuan ki benim yaşamıma göre, önceden çocukluğuma göre ya da aile yapıma göre düşük seviyedeyim şuan hani çok farklı yerlerde okudum iyi okulda okudum şuan burdayım yani (susuyor) böyle olmak istemezdim çalışkan olmak isterdim her şeyi kafama takmak istemezdim daha kaliteli bir yaşamım olsun isterdim.” (K10, 16Y, K)

“Kendimde sevdiğim çok bir şey yok aslında. Yani derslerimde başarılıyım o iyi başkada çok bir şey yok.” (K17, 15Y,K)

“Benim kendi açımdan sevdiğim bir özelliğim yoktur herhalde başka. Bir tek duygusal anlamda kin tutmam yani kim olursa olsun ben her şeyimi paylaşırım herkesle.” (K12, 16Y, K)

“Beni güçlü yapan bir şey var mı bilmiyorum aslında. Ne biliyim ben derdimi falan pek insanlara anlatmam onlara rağmen hala gülebilmem bence güçlü olduğumu gösterir.” (K15, 16Y, K)

“Mesela çok sinirli olduğum bir durumda saçma sapan bir olayda sinirleniyorum mesela o konuda kendimi durdurmaya çalışıyorum. Ya da aşırı derecede kendime hani bir olaya kafama takan birisiyim gece gündüz uyumayan birisiyim bir olaydan dolayı beni etkiliyor bazı olaylar.” (K10, 16Y, K)

“Çok çabuk sinirlenebiliyorum, genelde beni immmm yapamadığımda bir şeyleri çok uğraşıp yapamadığımda veya anlamadığım da uğraştığım halde anlamadığımda, arkadaşlarım ile sorunlarım olduğunda, yardım edemediğinde veya kimseden yardımdan alamadığımda genelde bunlar, çok agresif olabiliyorum ve bazen bazı konularda çok ön yargılı olabiliyorum.” (K11, 15Y, K)

“Ben kendimi şöyle ifadeyi edeyim size Laz damarı var Kürt damarı var Ankara’da da büyüdüm bana canlı bomba gibi geziyorum. Ciddi böyleyim canlı bomba derken aniden sinirlenirim köpürürüm, deliririm kesinlikle kendime zarar veririm başka kimseye değil.” (K12, 16Y, K)

“Sevmediğim yine inatçılığımı sevmiyorum bazen bu arkadaşlık ilişkilerimde de olsun aile ilişkilerimde de olsun çok zıt davrandığım zaman bu huyumu sevmiyorum ve birazcık sorumsuzluk var gibi bende hani çok önemsemiyorum çok önemsemem gereken şeyleri o şekilde ve zamanı da çok iyi kullandığımı düşünmüyorum o huylarımı sevmiyorum. Birazcık sivri dilliyim, sinirleniyorum çok çabuk o yüzden insanlara çok bağıriyorum hani bir anda çok küçük bir olayda bile o huyum kötü...” (K16, 16Y, K)

“Şöyle ben kıskanç bir insanım çok kıskanç bir insanım. Bazen aşırı boyuta kaçabiliyor bu arkadaşlık ilişkilerimde de bazen arkadaşlarımı kısıtlayabiliyorum bu huyumu hiç sevmiyorum keşke hiç olmasaydı. Kısıtlamaya gidiyor bu sefer sonra dediğim gibi sonra sinirli bir insan olduğum için de sabrım taşıyor bağıriyorum çağırıyorum yani bu kıskançlık huyumdan açıkçası kurtulmak isterim.” (K16, 16Y, K)

“... bir anda bağırmağa başlarsanız karşınızdaki kişi zaten ürküyor doğal olarak ve iletişimde kopukluk oluyor ister istemez ve nasıl anlatsam karşımdaki insan benim iyi niyetim olduğunu anlayamıyor ve olay daha da büyüyor daha sonra farklı boyutlara gidiyor bu yüzden açık iletişim kuramıyorum insanlarla pek fazla o yüzden de ilişkilerim sıkıntıya giriyor birazcık.” (K16, 16Y, K)

“Utangaç biriyim bu hani kesinlikle olmamalıydı. Sinirlenebiliyorum ve kendimi bazen kontrol edemiyorum buda kesinlikle olmamalıydı. Daha az olumsuz düşünmeliydim. Susuyor...Bir olay olduğunda olumsuz yanları çoksa olumlu yanlarını göremiyorum. Yani çok fazla olumsuzluk varsa içinden olumlu bir şey seçemiyorum.” (K17, 15Y, K)

“Çekingen biriyim fazla açık sözlü biriside değilim utangaç olmam herhalde o yüzden, öyle kötü niyetli birisi de değilim. Arkadaş ilişkilerimde iyidir ama akademik fazla bir başarıım yoktur.” (K19, 16Y, E)

“İnsanlara çok değer vermem aslında hem seviyorum hem sevmiyorum. Çünkü verdiğim değer karşılığını göremeyince çok fazla üzülüyorum çok fazla kırılıyorum. İnsanlara karşı çok fazla fedakârim yani benim olmasın onların olsun diye düşünüyorum her zaman özellikle arkadaşlarıma karşı benim olmasa bile onların her zaman daha iyisi olmasını isterim. En sevdiğim yönüm bu benim kesinlikle çok fazla fedakârim insanlara karşı.” (K2, 17Y, K)

“Cesur değilim (Susuyor). Aslında şey cesur olmamak bir yandan iyi hani o işe atıldığında sonucu olumsuz da olabilir hiç değilse şansımı denemiyorum olumsuz olduğunda üzülmiyorum. Şey immmm hata yapmaktan korktuğum için böyle olumsuz mesela kötü bir işe kalkınmadığımdan hani yani iyi bir yönde bir şeyi kötü olduğunu bildiğim için hani o işin üzerine gitmiyorum kötüyse zaten benim için kötüdür onun için uğraşmıyorum.” (K5, 15Y, K)

“Ve çok hani asabi birisiyim ama onun 5 katıda duygusal birisiyim. Bunu sadece yakınlarım bilir. Onun dışında herkes çok sert bir kız işte ona sataşmayın, uğraşmayın, muhatap olmayın gibi konuşur.” (K10, 16Y, K)

“Aslında ben çok duygusal bir insanım çok çabuk ağlarım yani en ufak bir şeyde bile ağlarım en güçsüz yönüm bu aslında benim ama ben insanların karşısında ağlamam hiçbir şekilde eve gider ağlarım, okulda ağlayacaksam tuvalete gider kapıyı kapatır ağlarım. Aslında bu yönümden nefret ediyorum çok fazla ağlayan bir insanım ama bunu insanlara belli etmeme yönümü de çok seviyorum.” (K2, 17Y, K)

“Cesur olsaydım hani hiç cesur olmadım onu değiştirmek isterdim. Açık sözlü değilimdir onu da değiştirmek isterdim. Kolay arkadaş edinmem onu da değiştirmek isterdim. Hani biri ile tanışabilmek için yanımda yine de benim birinin olması lazım tek başıma gidip tanışamam.” (K5, 15Y, K)

“Genel olarak rezil olmaktan, dışlanmaktan korkarım. Mesela biri hakkında kötü bir şey söylersem o grubunu kurar hani bu bana kötü dedi sizde kötüyeyin onu derler o yüzden de dışlanırım. Mesela herkesin olduğu bir ortamın içinde birisi ile kavga ederken ona kötü bir laf söylediğinde ondan karşılığı gelmezse kendimi ona karşı kötü hissederim ben ona kötü bir laf söyledim ama o yine şeyini sınırını koruyor. Ama ben sınırımı koruyamıyorum onun üstüne gidiyorum. Benim hoşuma gider ama karşıdaki kişilerin hoşuna gitmezse bu onların dilinde kalır bu küçük düşmek gibi.” (K5, 15Y, K)

“Güçlü yönlerim yok bence. Çoğu şeyden korkarım çünkü. Kolostrofobim var kapalı alanlarda kalamıyorum, ışksız ortamlarda asla kalamıyorum bir yerden ışık gelmesi lazım, heyecanlandığım zaman titrerim. Bu beni çok etkiliyor. Şey dinleyiciyi konudan uzaklaştırıyor, çünkü hani sürekli karşınızda titreyen bir insan var, konuşması titriyor o konudan uzaklaşıyorsunuz ilgi çekici bir konu olsa dahi. Sürekli titriyorsunuz.” (K8, 15Y, K)

“Duygusal bir insanım ve duygusal olmak çok zayıf bir yön. Ne biliyim. (Susuyor) Duygusal olmak biraz şey ya hemen üzülebiliyorsun kırılabiliyorsun ne biliyim duygusal olmak çok zayıf bir şey.” (K9,14Y, K)

“Öfkelendiğimde kendimi tutamıyorum yani mesela örneğin ağzını şapırdatarak yiyen insanlardan hem hoşlanmıyorum ve çok rahatsız ediyor burada birden bağırebiliyorum hani orda aslında bağırmamam gerektiğini biliyorum ama kendimi kontrol edemiyorum” (K18, 14Y, K)

“Bana göre insanlara hak ettiğinden fazla değer veriyorum. Karşımdaki insanı kendim gibi düşünüyorum. Hani kendimde olan özelliklerden düşündüğüm içinde karşımdaki insanda beklentilerimi yapmayınca, göstermeyince bu sefer çok kırılıyorum ve kırılınca da çok sertleşiyorum. Bazen çok içime kapanıyorum özellikle bu 2 senede çok içime kapandım. Bazı olayları anlatmak istiyorum dediğim gibi tıkanıyorum söyleyemiyorum içim o kadar dolu ki ama dışarı artık anlatıp da çözüm bulamamaktan yorulduğum için böyle oldu. Çözüm bulunmaması, o anlık çözüm bulandıktan sonra tekrar aynı sorunlarla karşılaşmak ve eski çözümün tekrar çözüm olmaması.” (K10, 16Y, K)

“Duygusal olmam. Çünkü ben mantığınla mı hareket edersin kalbinle mi diye bir cümle var ya ben genelde kalbimle hareket etmeye çalışırım çünkü karşımdakini

kendi yerime koyarım hani bir insanı üzdüğümde aynı durumda ben olsaydım ben ne tepki verirdim ya da karşımdaki insan bana öyle davransaydı ben nasıl bir psikolojide olurum diye düşünüyorum bu hep duygusal yaklaşım bu yüzden hep kaybediyorum.” (K10, 16Y, K)

“Herkes çok sevecen davrandığım, arkadaşlık kurmaya çalıştığım için herkese çok çabuk güveniyorum, birde sinirlendiğim zaman çok çabuk ağlayabiliyorum en ufak şeylere çok çabuk üzülüyorum bunlar. Immmm nasıl diyim. Daha şey mesafe koymam gerekiyor kendime, tanımadığım insanlar, elalem ne der diye düşünmem gerekiyor aslında, herkes birine iyi davranıyorsa benimde onunla iyi geçinmem gerekmiyor aslında ama ortamdakine uymaya çalışıyorum sürekli, başkalarının ne dediğine çok fazla önemsiyorum” (K11, 15Y, K)

“Gözyaşım. Hiç durmaz. Her şey ağlatır beni. Yani şu an yolda bir hayvanın öldüğünü görsem ona gene ağlarım. Karşımdaki insanın ses tonunu yükseltmesi, sevdiğim insandan kırıcı gelebilecek bir söz veya bir süre önce yaşadığım gibi...” (K12, 16Y, K)

“Ben ufak olaylardan çok çabuk etkilenen bir insanım bir yandan da hani sevdiğim insanların ufak söylediği sözler bile beni çok çabuk etkiliyor yani böyle gözlerim hemen dolar o huyumu sevmiyorum kırılabilir denebilir buna belki hassaslık bunu da değiştirmek isterdim bu olmasaydı belki daha iyi olurdu aynı zamanda dediğim gibi pek fazla açık iletişim kuramıyorum insanlarla söylemek istediğim şeyleri aklımda benim oluyor ama onlara aktarmada sıkıntı çekiyorum bu özelliğimi de değiştirmek isterdim daha iyi olurdu.” (K16, 16Y, K)

“...ben okulda hiç ağladığımı hatırlamıyorum onları yaşarken hiç üzgün göründüğümü hatırlamıyorum çünkü her zaman güçlü görünmek zorundaymış gibi hissediyorum kendimi. O yüzden hani her zaman bu sorunlar karşısında ki az buçuk şeyler yaşamadım bunlar karşısında her zaman güçlü durmaya çalıştım aynı zamanda güçlü durdum ve buna inanıyorum sırf bu yüzden şu an bu kadar mutlu isem sırf bu yüzden bunlar karşısında güçlü durabildiğim içindir.” (K2, 17Y, K)

“Hani başkalarına karşı hani mesela biri oldu mu o konuda direkt söyler ama ben hani hiç söylemem. O ortamdan çıktığım zaman eve gittiğimde içim içimi yer keşke söyleseydim diye. İçime atıyorum. Onu mesela birine söylemek istediğimde yine her zaman içime attığımda onunla aramda bir mesafe oluyor benim. Kötü bir şey

olduğunda ona hani söylemedim o yüzden hani ona kendimi açık hissetmiyorum o yüzden yine mesafe oluyor.” (K5,15Y, K)

“Değişken ruh hali” alt teması ile ilgili ifadeler;

“Ruh hali değişen, çok asabi, uummm, ufak şeylerden işte kendine moralini bozacak şeyler yapan, genel olarak bakış açım öyle birden şey oluyorum asabileşiyorum, birden işte nasıl desem kötü düşünüyorum sonradan mantıklı düşününce yani. Mesela bir olay oluyor onun sonucunda ya moralim düzeliyor ya moralim bozuluyor ona göre. Sebepsiz yere de olabiliyor bazen yüzüm asılıyor.” (K3, 16 Y, K)

“Aileme karşı bir şey olduğun zaman hemen ters tepki gösteriyorum. Kendi kabuğuma çekiliyorum. Ondan sonra başka, mesela annemle kavga ediyoruz hemen sonra odama gidip kapımı kapatıyorum.” (K3, 16 Y, K)

“...bazı ailevi sorunları olan, nasıl desem bizim bir şeyler oldu. Onla ilgili mesela babamı bir kere şey yapmışlardı tehdit etmişlerdi ölüm ile ilgili o yüzden çok korkuyorum babamın başına bir şey gelecek diye, böyle sorunların olmasından dolayı. Hmmm hmmm evet hatta bu yüzden psikiyatra gitmemi istedi annem ben yok dedim. Yok şey. Ben bu adamla aynı otobüse biniyordum babamı tehdit edenle ve babamla ilgili şeyler söylüyordu ve benim de sinirim bozuluyordu. Bir gün gitti onunla görüşmeye ondan sonra geri sinirli bir halde geldiğinde onu dövdüler ya da yaraladılar sandım. Bir anda bağıra bağıra ağlamaya başlamıştım.” (K9,14Y, K)

“Asabi biriyim, sinirli biriyim, herhalde aile yapımından geliyor. Annem ve babam ayrı bu yüzden dolayı da çok ortada kalıyorum, psikolojim çok aşırı derecede değişiyor hep ortada kalan çocuk olduğum için git annene şunu söyle git babana şunu söyle. Olaylar olduğu içinde hep ortada kaldığım için kendi psikolojimi bırakıp hep o olaya yönelmeye çalışıyorum. Asabiyim oda yaşam şartlarından dolayı mı diyeyim ya da yaşadıklarımın dolayı mı diyeyim küçüklüğümün beri çünkü aile sorunu hep vardı hep böyle bir aile sendromu oldu.” (K10, 16Y, K)

“Yani aslında değişik yani çok insancıl bir yapım var birazda utangaç bir yapım var. Sürekli gülümseyen biriyim bazen hiç gülümsemediğimde oluyor. Bazen sürekli gülerken bazen hiç gülmüyorum. Ya da çok sinirli iken birden değişebiliyorum.” (K18, 14 Y, K)

“Aslında kendimi bende çok iyi anlatamam. Çünkü o kadar değişken biriyimdir ki ilk söyleyeceğim şey değişken olduğumdur herhalde. Bir yaptığım diğer yaptığımı genelde pek tutmaz. Özelliklerimi anlatamam çünkü bazı konularda farklı bazı konularda farklıyım. Mesela sabırlıyım diyemem çünkü bazen çok sabırlıyım bazen yeri gelir hiç sabredemem. Ne biliyim bazen çok tatlı bir kızdır bazen çok gıcık. (Gülüyor). Kendimi beğenmem bile oda değişiyor. O tam olarak aynalara göre o günkü aslında ruh halime göre benim kendimi görme şeklimde değişiyor. Çok mutlu isem bir anda aynaya baktığımda güzel birini görüyorum ya da çok şeysem bu nasıl bir şey diyorum.” (K15, 16Y, K)

“İnsanları, diğer insanlara aşırı derecede fazla düşünen kendisi hariç herkesi mutlu eden biri diyebilirim. Hayır diyemiyorum arkadaşlarımın kalbini kırmamak için. Hani üzülürler diye düşünüyorum arada bir diyorum hani belki biraz geç kaldım hayır demeye başlamak için hani böyle bir tuhaf hissediyorum bazen. Yani onun kalbini kırmışım gibi sanki o benim sorumluluğummuş da yapmamışım gibi geliyor hayır dediğim zaman bunu aşmam gerekiyor biliyorum ama öyle oluyor işte.” (K14, 16Y, E)

“Güvensizlik” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Sevdikleri ne derse desin hemen onu kötü bir şey dediklerinde hemen kafasına takar ama başka biri olsa takmaz ama değer verdiklerini kafasına takar. Ne biliyim insanlara çok sevecen yaklaşıyorsun ama onlar insanların onu kullanabilmesi bence zayıf bir özellik. Mesela çok sevecen yaklaştığında insanlar bana kötü ben bunu ezerim diye bakması falan filan.” (K9,14Y, K)

“Ya bende çok büyük güvensizlik sorunu var. Bunu şimdi şeyden kaynaklanıyor yine fazla düşünmemden. İnsanlardan yine şu lafı çok duyuyoruz yani bir arkadaşım geliyor bir arkadaşım bana bir şey dedi kimseye söylemeyeceğime söz verdim bu yüzden sende kimseye söyleme. Bize dendiğinde hiçbir sorun yokmuş gibi geliyor ama aslında benim aklıma direkt şimdi ben bir şey söylediğimde bu başkasına mı gidiyor oluyor böyle. Bana da büyük bir ihtimal çok fazla şey anlatıldığı için böyle şeyler dendiği için güvensizlik oluştu büyük bir ihtimal” (K15, 16Y, K)

“İnsanlarla pek fazla içli dışlı olmayı sevmiyorum. Şöyle insanlara ben aslında çok fazla güvenemiyorum birazcık güven problemim var o yüzden olduğunu düşünüyorum. Ayrıca şöyle bir şey var insanlarla konuştuğumda kendim ile ilgili pek

fazla şey paylaşmayı sevmiyorum daha çok onlarla. Tabiri caizse kapalı kutu olmayı severim birazcık gizemli biri olmayı sevdiğim için çok fazla benimle ilgili bir şeyler bilsin istemem o yüzden de hani birazcık insanlardan uzak kalmayı istiyorum o şekilde. Ya onu bilmiyorum aslıdan hani içgüdüsel olarak his derler ya güvenemiyorum yani bilmiyorum hani bazı insanlar oluyor gerçekten tamam ona güvenebilirim dediğim ama daha sonra bazı hareketlerinden rahatsız oluyorum ve güvenim kırılıyor açıkçası bu şekilde oluyor.” (K16, 16Y, K)

“Hayatımda değer verdiğim insanlar ya da kendime çok yakın hissettiğim insanlar aile olsun, hani özel hayat olsun, yakın arkadaş olsun bu yüzden hep farklı algılanıyorum. Hani saf işte iki güzel söze kanyor gibisinden algılandığım için mantığımla hareket etmeye çalışıyorum artık” (K10, 16Y, K)

“Üzüntüsünü belli etmemesi. Belli etse yani. Genelde insanların bana üzülmesini istemiyorum. Neler yaşadığımı falan böyle nasıl desem bilmesinler etmesinler. Çünkü mesela üzüntülü bir insan olduğunda böyle sinirlendiğin bir anda kavga anında onlar senin üzüntünü sana yüzüne vuruyorlar ve insanın sınırları iyice bozluyor.” (K9, 14Y, K)

“...eğer zayıf yönünü görürse insanlar senin bu zayıf yönünü çok fazla kullanırlar. Kimsenin acıması yok hiç kimsenin acıması yok hiç kimseye güvende yok o yüzden senin zayıf yönünü gördükleri zaman senin güçsüz yönünü gördükleri zaman senin o yönünü çok fazla kullanıyorlar bu yüzden her zaman insan güçlü görünmek zorundadır.” (K2, 17Y, K)

“Mükemmeliyetçi olma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“.... çok güzel olmasını isterim kesinlikle kusursuz olması gerekir yaptığım işin eğer ufak bir kusur olursa bu benim için çok büyük bir sıkıntı olur benim için kusursuz olması gerekir. Ben bu durumdan rahatsız oluyorum yani mesela bir resim yapıyorum bu resmin kusursuz olması lazım, kesinlikle hiçbir sıkıntısının olmaması lazım. Dediğim gibi müzikle uğraşıyorum hani çaldığım parçada hiçbir kusurun olmaması lazım keman çalıyorum... şarkı söylüyorum söylediğim şarkıda hiçbir şeyin olmaması lazım. Yani bunlar olunca ben rahatsız oluyorum ve yaptığım işi, tam anlamıyla yapamamış gibi hissediyorum kendimi.” (K2, 17Y, K)

“Bir şeyi başaramamak. Bir şeyi başarmam lazım az da olsa başarmam lazım. Başaramazsan üzülürüm veya onu kafama takarım o illa olacak.” (K9, 14Y, K)

“Dediğim gibi yalnız kaldığımda çok fazla düşünüyorum en iyisini yapmak için ne yapabilirim, en başarılı demiyim de yani daha başarılı ifade etmeye çalışıyorum kendimi bu konuda. Çok düşünmemden çok iyi şeyleri yapmaya çalışıyorum, her şeyi yoluna koymaya çalışıyorum.” (K11, 15Y, K)

“Genelde her şeyin mükemmel olmasını istiyorum ve bu çok zor oluyor yani genellikle beni çok zorluyor. Her şeyimin mükemmel olmasını istiyorum kendimde. Yani bazı şeyleri yapamıyorum yapmak istiyorum yapamadığımda çok kötü hissediyorum çok kötü sanki hiç yapamayacak gibi hissediyorum...” (K18, 14Y, K)

“Mesela bir şey yaptığımda rezil olma şeyi genellikle o şey oluyor utangaç olmama neden olan şey. Tahtaya çıktığımda yaşadım çok konuşmadığım falan oldu. Bu durumda rezil oldum ve kötü hissedirim. Onların gözünde küçük düşerim. Hata yaptığımda arkadaşlarım gözünde küçük konumuna düşerim.” (K19, 16Y, E)

4.8.2. Anne Tutum ve Davranışları

Anne tutum ve davranışları kategorisinde altında **“Otoriter tutum ve davranışlar”**, **“Reddedici tutum ve davranışlar”** ve **“Ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik”** olmak üzere üç tema ortaya çıkmıştır. **Otoriter tutum ve davranışlar** teması altında **kendi doğruları ve katı kurallar, eleştirel yaklaşım, reddedici tutum ve davranışlar** teması altında **duygu ve düşüncelerin yok sayılması ve dikkate alınmama, kardeşler arası ayrımcılık yapma, ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik** teması altında **üst düzey beklentiler** alt temaları yapılan içerik analizi sonucu elde edilmiştir.

4.8.2.1. Otoriter Tutum ve Davranışlar

Otoriter tutum ve davranışlar teması altında yer alan alt temaların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Kendi doğruları ve katı kurallar” alt temasında yer alan ifadeler;

“Annem benim giyimime karışıyor biraz karışıyor. Mesela şey gibi genelde kendim giderim de geldiği zaman benle bir ayakkabı falan almaya yani çok şey yapar keşke bunu alsaydın sürekli bunu alsaydın falan der biraz daha farklı şeyler seviyor onu da almayınca keşke bunu alsaydın gibisinden sözler söylüyor. Ya şimdi şöyle yapılan işin yani kötüsü olmaz gibi çok genel oluyor ama bir insan bir şeyi beğenip

aldıysa karşıdaki kişinin susması lazım olmuş demesi lazım annemde keşke onu alsaydın onu da alalım diyor ya bu da sanki üstümde benim aldığım sanki kötü gibi olduğunu gösteriyor o yüzden biraz garip". (K1, 16Y, E)

"Birincisi zaten çok sıkı bir anne katı kuralları var. Mesela diyorum ki arkadaşlarımla şuraya gitmek istiyorum. Ondan sonra oda diyor ki ilk önce derslerini ve ödevlerini yap diyor. Sınav notların zaten kötü ne dayanarak sen gidiyorsun diyor." (K3, 16 Y, K)

"Annem keşke en başından beri şuan ki psikoloji ile bana davransaydı. Belki daha normal bir insan olurdu. Önceden beni anladığını hiç düşünmüyordum aşırı derecede üstüme gelirdi ve bu beni aşırı derecede sinirlendirirdi anne derdim bugün iyi değilim üstüme gelme ama annem o sırada kendi yapacağı bir şey varsa diretirdi mesela o sırada bir kitap var alınıp annemin istediği yere konulacak ama ben o an yapmak istemiyorum yatağıma gider yatmaya çalışırdım onu yaptıran kadar benim başımın etini yerd. Çok fazla kendi doğruları var ve o doğrular ile yaşamamı isteyen bir insandı." (K10, 16Y,K)

"Genelde kendi doğruları ile yaşanmasını ister karşıdaki insanın kendi çemberinde olmasını istiyor her insanın. Önceden beni bu kontrolünün altında tuttuğunu çok hissediyordum ama şimdi biraz büyüdüğüm için olsun, büyüdüğümü kabullendiğinden beri olsun biraz daha farklı. Annemle genelde kavga ederiz bağıırır çağırır." (K10, 16Y,K)

"Benim yapmak ya da yapmamak istediklerim var. Ben inatçı bir insanım annemde benim kadar inat biri o yüzden tartışıyoruz durmadan. Annem benim neyi sevdiğimi ya da sevmediğimi biliyor. İstemiyorum yapmayacağım diyorum oda inadına yapacaksın diyor sonra kavga ile yaptırıyor ve genelde onun dedikleri oluyor. Kötü. Bir şeyi zorla yapmak benim hoşuma gitmiyor. Hiçbir insan zorla bana yaptıramaz, döverek yaptıramaz. Annem sinirlenince döver veya tehdit eder. Yapacaksın eğer yapmazsan görürsün diyor. (Ağlıyor)" (K9, 14Y, K)

"Eleştirel yaklaşım" alt teması ile ilgili ifadeler;

"...olur ya bir tane rüya gördüm rüyam farklı bir rüyaydı cinsel bir yerimde akma oldu anneme söyledim annem bağırdı çağırdı ben ondan sonra yemin ettim tövbe ettim anneme her şeyimi söyleyemem diye çünkü anneme özel bir şeyde söylesem annem yine de kızacak. Anneme özel şeylerimi söyleyemem. Genel olarak da

söylemem. Mesela ben anneme derim ki anne ben bu arkadaşşıma yanlışılla şöyle şöyle vurdum bunu yaptım anne veya ben şuraya buraya gittim annem onu karşılamaz kızar. Ama yine de annem beni sever ama özel şeylerimi anlatmam. Biraz çekindiğimden biraz da annemin vereceği tepkilerden dolayı. Annem beni anlamaya çalışmaz annem benim iyi olmamı her zaman başarılı olmamı ister, iyi olmamı ister.” (K4, 16Y, E)

“Annem şimdi tv seyrediyor annem derki aaaa şu sana benziyor der benim ego biter ondan sonra ne diyorsun anne ya diye birden başlarım tartışmaya. Mesela benim hareketlerimden hoşlanmaz, benim yaptığım davranışlardan tipimden hoşlanmaz annem öyle benimle dalga geçer. Bu da beni öfkelenendiriyor ya da öfkeleniyorum susuyorum konuşmamayı tercih ederim.” (K4, 16Y, E)

“Annem, çok mız mız, hiçbir şeyi beğenmeyen, aslında zeki ama kafasını başka şeylere yoran, klasiktir hep bu şekilde anlatır. Abilerine kafasını taktığı için bahane uydurup sürekli ağabeylerini bahane edip kendini böyle acındıran biridir der tek dediği bu.” (K12, 16Y, K)

“...hani mesela bir şey oldu mu sanki başkası bana mesela vurdu diyelim ben gidip anneme söyledim sen niye onun vurmasına izin veriyorsun sende ona vurmuşundur hani onun yaptığını görmez ama benim ona yapmadığımı görür. Sürekli beni eleştirir. Şimdi yabancı biri olduğunuz için hani belki övebilir ama çoğunlukla yine de övmez. Yakın biri oldu mu zaten hiç övmez. Ne olduysa ona bana göre bir iki katar yine söyler iyi biri olduğumu ve benim hakkımda iyi bir şey söylemez. Kötü hissettiriyor...” (K5, 15Y, K)

“Annem başka birisine karşı iyi anlatır beni ama bana karşı kötü çünkü bana kötü davranır çünkü benim kendimi iyileştirmemi ister ama size karşı iyi biri olduğumu gösterir. Ben fazla ders çalışmam ama geldikten sonra 30 dk çalışırım annem hemen iki ders yaptın ders 15-20 dk sonra kalktın der. Ama notlarım açıklandıktan sonra övünür öyle anlatır. Mesela ben spora giderim anne boş iş der ben anneme kendimi geliştirmem lazım der annem bana o yönden kötü der ama size iyi der.” (K7, 15Y, E)

“Annem mi dağınık der, sonra şey der ne der böyle hani sanki yaramazmışım gibi anlatır. Benim yaptıklarımın hiç memnun olmaz yani yaramaz biri der, sözümü hiç dinlemiyor der. Annem yaptıklarımın hiçbirinden memnun olmaz ve ne yaparsam yapayım annemin gözüne giremem.” (K5, 15Y, K)

“Annem İ.C. aslında iyi biri der onları hep arkadaşları bozuyor der, İ.C. istese yapar der, evdeki bazı huylarını sevmiyorum der, çalışsa düzeltir der, dersleri kötü der. Mesela ben çoraplarımı kirli sepetine atmam haliya atarım, düzen konusunda, lavaboya giderim annem çok huylanır neden lavaboyu böyle bıraktın der annemin biraz takıntısı var, eğik dururum annem dik dur gibi şeyler” (K4, 16Y, E)

“Annem asi ama çok duygusal der, zeki ama çalışmıyor der, aklı başında değil der hatta bazen “Leyla” der. Mesela ben birinden hoşlandığım zaman onun, karşısındaki sorunu varsa hoşlanmasa bile yakın arkadaşım olduğu için onun sorununu kendi sorunum gibi görüp çözüm üretmeye çalışırım. Bu yüzden annem biraz şikayetçidir. Çünkü olaya çok duygusal bakıyorsun, yapma, daha fazla kendini üzme, kendini insanlara kullandırtma duygusal olarak da her yönde de der.” (K10, 16Y, K)

“Annemin de böyle kardeşime sinirlenip geliyor benim kötü özelliklerimi söylemeye başlıyor. Her seferinde beni kötülüyor ya da diyor ki şu şöyle sosyal şu bu böyle sosyal filan.” (K14, 16Y, E)

“...annem hep şöyle der kavga ettiğimizde ben senin arkadaşın değilim bana ona göre davran der birazcıkta sınırlarını aşmamamı ister annemin bana daha çok arkadaşça davranmasını isterdim yani nasıl bir arkadaşımla tabii ki bir anne çocuk ilişkisi olmalı ama bir arkadaşım ile nasıl rahatlıkla paylaşırsam bazı şeyleri annemle de paylaşmak isterdim.” (K16, 16Y, K)

4.8.2.2. Reddedici Tutum ve Davranışlar

Reddedici tutum ve davranışlar teması altında yer alan alt temalarına ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Duygu ve düşüncelerin yok sayılması ve dikkate alınmama” alt temasında yer alan ifadeler;

“...benim aileme bir şey anlatmadığım gibi annem babam da bana bir şey anlatmıyor. Mesela bugün böyle oldu ben şöyle hissettim demiyorsam annem babamda bugün böyle oldu ben böyle hissettim demiyor. Beklide benim anlatmadığımdan kaynaklı bilmiyorum. Onlar bana hissettikleri ya da yaşadıklarını anlatsalardı Bende çok daha rahat söylerdim.” (K18, 14Y,K)

“Sadece sıkıntılarımı bilmedikleri için sıkıntılarım olduğunu bilmezler ben kendi içimde büyütürüm her şeyi. Biri bana burada ters bir şey söylese o birikir birikir

birikir birikir birikir üç söyler 5 söyler 6 ağlamaya başlarım. Ufacık bir şey için ağladı olur. Böyleyim.” (K12, 16Y, K)

“Hiç anlaşılıyorum o evde. Hiç yani iyi niyetliyim ya da kötü niyetliyim bunu kimse anlamıyor. Benim bir duyguya sahip olmam imkansız. Oğlu depresyonda olabilir, çünkü o erkek ergenlik dönemindedir. Ben depresyonda olamam ben kızım ben her zaman aktif olmalıyım yok bu.” (K12, 16Y, K)

“Yani en basitinden mesela yemek diyelim evde bir yemek pişecek benimde fikrim alınıyor. Fikrimin alınmasına rağmen yine de benim istemediğim bir şey yapılırsa karşı çıkarım anne neden benim fikrimi aldığın halde dikkate almıyorsun diye. Eğer ben konuyu devam ettirmeme rağmen olayı düzeltmiyorsam artık bırakırım kenara çekilirim en azından fikrimi söylemiş kendimi ifade etmiş olurum. Çabalıyorsun çabalıyorsun denizde boş boş kulaç atmak gibi bir şey. Çabalıyorsun çabalıyorsun ama bir sonuca varmıyorsun ama karşıdakinin de senin söylediklerini duyduğunu ve anladığını biliyorsun dikkate almaması ve yapmaması daha kötü oluyor.” (K11, 15Y, K)

“Saçmalama öyle şey mi olur falan filan diye hemen sahiplendiler klasik ondan sonra yine aynı şeylere devam birkaç gün sonra. Bir keresinde bıçağı aldım karnıma götürdüm intihar ederim bir daha böyle şey yaparsanız dedim. Bunda ciddi idim. Annem saçmalama bırak bıçağı falan dedi. Bu saçmalama da şey ben ne zaman bir düşüncemi belirtsem hep saçmalama der annem. Benim düşüncem ya katılırsın katılmazsın onaylarsın ya da onaylamazsın saçmalama deme. Ben ilerde bir düşüncemi belirttiğim zaman biri bana saçmalama diyecek korkusu ile mi yaşayacağım onun yüzünden. Böyle olmamalı bunu belirtiyorum yine yapıyor artık bağırma geliyor bana. Anneye saygısızlık derler ya artık benim içimde saygı kalmadı desem yeridir. Çünkü hak ediyor. Bir düşüncemi belirtiyorum saçmalama... nereye kadar.” (K14, 16Y, E)

“Evde bir karar alınacaksa babam bir şey der annem tamam der yapılır hiç umurlarında değilim ben. Bir yere gidilecekse ben gelmek istemiyorum dediğimde bazen zorla götürürler bazen gitmem.” (K14, 16Y, E)

“Annemle şöyle annemden açıkçası biraz korkuyorum çünkü şöyle annem her zaman konuştuğumuzda bana her anne gibi oda öğüt veriyor işte nasihat ediyor annemle tabiki de daha rahat konuşabiliyorum ona daha rahat anlatabiliyorum bazı

şeyleri ama annemde pek fazla yaptıklarımın doğru olduğunu düşünmediği zaman bana karşı çıkıyor yani o şekilde. Beni korkutan açıkçası birazcık hoşgörü ile yaklaşmaması ben ondan korkuyorum daha çok. Ben hani bir şeyin doğru olduğunu düşünebilirim ama bu anneme ters geliyor çoğu zaman...” (K16, 16Y, K)

“İlk önce şey yapar aslında annemin ruhuna bağlı, ruhsal durumuna bağlı mesela bazen önemsemez tamam yapma der bazen de inadına yaptırır onu. Evde kararları annem ile babam alır. Bazen bana da sorulur ama benim söylediklerimi dikkate almazlar, benim dediğim olmaz ama. Bende umursamamaya başlıyorum, hiç takmıyorum.” (K9, 14Y, K)

“Kardeşler arasında ayrımcılık yapma” alt temasında yer alan ifadeler;

“...mesela benim abim var hukuk fakültesinde okuyor. Onu herkes sorduğunda onu övünerek söylüyor ama hani mesela G. ne yapıyor derlerse işe liseye falan gidiyor. Mesela abim lisede 390 puan falan almıştır işte Sevgi ona göre iyi değil Ali daha iyi falan diyor. Abimi herkese karşı daha çok över beni abime karşı her zaman ikimizi şey yaptığında karşılaştırdığınızda her zaman abimi daha çok ön plana çıkarır beni hiç şey yapmaz. Kötü hissettiriyor. Hani üzülüyorum ama abimi de seviyorum o yüzden abimle aramda çok iyi olmaz. ... hani ben mesela bazen sinirlendiğimde söylüyorum. Sen zaten abimi daha çok seviyorsun beni sevmiyorsun diyorum. Oda sana öyle geliyor ben ikinizi de seviyorum falan diyor. Ama ben bunu biliyorum Abimi benim yaşında hiç dövmemişse beni döver hani mesela ona kötü laf söylememişse bana söyler. Şimdi kadının hakkını yemeyeyim yok yapmıyor dövmüyor. Ama hani dövecek olsa abimi değil beni döver öyle hissettiriyor. Mesela abimle ikimizde bir şey anlatacakken dur abin konuşsun da sen sonra konuşursun falan diyor. Öyle yani abimi her zaman ön plana çıkarıyor.” (K5, 15Y, K)

“Sadece annemle takıldığımız konu benim açımdan ayrımcılık yapıyor diyorum hani abimle benim açımdan. Öyle gözüküyor. Nasıl bir ayrımcılık yapıyor. Hem maddi hem manevi deyim direkt. Hani maddiyat o kadar önemli değil sadece haksızlığa tahammül edemediğim için maddiyatı sokuyorum içine aslında hiç umrumda değil maddiyat. Manevi yönden de mesela hani aile içi uğraşmalar falan olur ya anne ile uğraşırsın falan ben uğraşınca bana verdiği tepkisi ile abime tepkisi aynı değil. Ya ben mesela ben üstüne geldiğimde derken sevmek için üstüne gittiğimde hani kızıyor bağılıyor yapma falan abim gittiğinde gülüyor onun gibi. Bu sürekli

oluyor hani daha ilerisi de oluyor bu yüzden bir annemle anlaşamıyoruz. Evet benim açımdan abime daha yakın davranıyor böyle. Ama anneme göre değil annem de şöyle savunuyor abin nerede ne yapacağını biliyor o kadar kaba yaklaşmıyor diyor hani sen biraz daha kaba yaklaşıyorsun diyor. Hani doğrudur belki olabilir onun görüşü oda.” (K6, 16Y, K)

“Annem ya aslında annemin kardeşimi daha çok sevdiğini düşünüyorum o yüzden annemle bazen tartışıyoruz kardeşim hakkında. Sinirlenebiliriz ama çabuk unutulur öyle kalmaz. Çünkü mesela kardeşimle tartışıyoruz benim onu ne kadar sevdiğimi biliyor olayı anlamadan gelip bana kızıyor. Buda beni kötü hissettiriyor. Dinlenmemek, anlaşılmamak. Sonradan gelip dinliyor ama o zaman iş işten geçmiş oluyor” (K18, 14Y, K)

“En büyük abim sinir hastası guatr şey guliambar boğazında. Ondan dolayı herkes onu alttan alıyor. En küçük kardeşimde o küçüktür o küçüktür diye kız kardeşim. Hep onu pış pışlıyorlar. Yemek yapmasını bilirim, her şeyi bilirim, yani bir kızın yapması gereken her şeyi yaparım. Ev işinden tut temizliğe kadar ama kardeşim hiçbir şeyi yapamaz. Ama gene değersiz olan ben olurum. Hani bir değerim yok hissediyorum. Ben diyorum ki bu evde benim bir değerim yok kesinlikle yok bunu biliyorum. Öyle hissediyorum.” (K12, 16Y, K)

“Bazı şeyleri anlatırım. Ben mesela bir sevgilim ile yaşadığım sıkıntıyı anlatırım ama bir oğlu ile yaşadığım sıkıntıyı anlatamam. Kavga ederim ben haklıyım ama ona göre abim haklıdır çünkü o abi. Dışarı çıkmak isterim abim izin vermez ben gitmek istediğimi belirtirim ama o abin izin vermezse gidemezsin der. Beni sen doğurdun, sen büyüttün, babam baktı, benim paramı siz verdiniz, beni bu yaşa siz getirdiniz, oğullarının üzerimde 5 kuruş emeği var mı hani böyle normal böyle normal böyle küçük parça parça çikolata, bisküvi alır onun dışında bir emeği yok. Beni bu zaman siz getirdiniz ben sizin dışınızda birinin sözünü dinlemek zorunda değilim böyle bir zorunluluğum yok. Kan bağımın olması onları dinleyeceğim anlamına gelmez derim. Ama o bunu evirir çevirir abimlerimi istemiyorum anne, ölsünler anlamına getirir o ona çevirir. Öyle düşündüğümü zanneder. Benim onları çok sevdiğimi hareketlerinden rahatsız olduğumu kimse kavrayamaz o evde buna annem dâhil.” (K12, 16Y, K)

“Ne kadar uğraşsa da o da kocası gibi yani babam gibi klasik yani oğullarını savunacak asla laf ettirmez ben burada laf edemem oğullarına ettirmez haksızım yani mutlaka haksızım. Ne kadar bizi sevse de oğullarına değişmeyeceği bir gerçek böyledir.” (K12, 16Y, K)

“Açıkçası kardeşim olduğundan dolayı evde kapalı kalıyor zorunlu olarak onu getir götür onu uyut derken. O işleri yapıyor kalan zamanında kendi derslerini çalışıyor bir sınava girecek KPSS ye girecek. Evin işlerini yapıyor çok zamanı kalmıyor bana bende elimden geldiğince odamda kapalı kalarak en büyük yardımı yapmaya çalışıyorum. Ama kardeşimden önce evde oyun oynardık, dışarda oynardık, gezdirirdi öyle zaman geçirirdik açıkçası özlüyorum kardeşimden önceki zamanları. Bu zamanların azalması birlikte daha az zaman geçirmemiz kardeşimden sonra oldu.” (K14, 16Y, E)

“Ya önceden ben bu ortaokul dönemlerinde çok ailemle tartışıyordum ve pek fazla dershanedir okuldur çok fazla oralarda bulunduğum için ailemle vakit geçiremiyordum hani diğer kardeşim iki tane kız kardeşim var onlarla paylaştıklarını düşünüyordum bazı şeyleri hani olur ya gezmeye giderler ben katılmadığım için keşke farklı olsaydı sadece tek çocuk ben olsaydım benimle daha çok ilgileneslerdi bu ailede olmasaydım böyle düşünüyordum biraz da tartışmalarımnda etkilidir.” (K16, 16Y, K)

4.8.2.3. Ergenden Beklentiler ve Memnuniyetsizlik

Ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik teması altında yer alan alt temaya ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“**Üst düzey beklentiler**” alt temasında yer alan ifadeler;

“Derslerimin çok iyi olmasını bekliyorlar. Hayatta çok başarılı olmamı istiyorlar. Zaten annem bütün aktivitelerle uğraşmamı istiyor yani voleybolda iyi olsun voleybolda oynasın, tiyatro yapsın, spora gitsin her şeyi yapsın diyor. Babamda bir şeye takılsın onu devam ettirsin falan diyor. İyi olmamı istiyorlar her şeyde iyi olmamı istiyorlar. İşte mesleğinde en yüksek şeyi seç iyi ol diyorlar bu.” (K6, 16 Y, K)

“Annemin beklentileri kesinlikle iyi bir yere gelmemi ister ilerde ona eminim. Mümkün olduğunca her konuda başarılı olmamı istiyor. Yani biraz psikolojik açıdan etkiliyor kendimi mecbur hissediyorum biraz o kadar. Onun dışında çok bir şey olmuyor. Babamın beklentisi de aynı ama anneminki kadar şey değil üst değil yukarı değil. Anneminki daha yukarılarda mesela bir şeylerde birinci olmamı ister.

Olmadığında büyük bir ihtimal ben kendi içimde kötü olurum gerekeni yapamadım diye.” (K17, 15Y, K)

“Her şeyimin dört dörtlük olması a dan z ye. Bekledikleri bu. Her şeyin dört dörtlük olması demek zaten derslerimin, hareketlerimin, konuşmamın, yürüyüşümün, giyinişimin a dan z ye bir insan da bulunan ne özellik varsa bunların hepsinin dört dörtlük olmasını gerekir. Böyle bir aile ama bunun için müsaade veren var mı yok.” (K12, 16Y, K)

“Annem ve babam benden tabiki de daha başarılı bir öğrenci olmam, kendi ayaklarım üzerinde durabilmemi bekliyorlar. Ama şu an başarılı bir öğrenci değilim yani çalışmıyorum. Çalışıyorum mesela bunun yetebileceğini düşünüyorum annem daha fazla üzerime geliyor o zaman da çalışmaya ters tepki olarak da çalışmamaya başlıyorum. İnat yapıyorum çalışmıyorum. Daha fazlasını istiyorlar” (K3, 16Y, K)

“Anlaşmazlıklarımız genel olarak meslek seçimi. Yani benim istediğim mesleği tamam hobi olarak yine yap mesela ben İngilizceyi çok seviyorum tamam hobi olarak yine uğraş ama başka bir meslek seç. Benim matematik ve sayısal alanları çok anlamıyorum mu diyeyim ya da çok uğraşmam gerekiyor iyi değilim o konuda ama annemde bana hep sayısal yapmam gereken meslekler öneriyor. Onu yap bunu yap bu çok güzel bunun iş imkanları çok iyi genelde öyle şeyler oluyor.” (K11, 15Y, K)

“Neymiş ben fen lisesine ya da A. Anadolu’ya gidemediğim için şey sözlerini tutmayacaklarmış neymiş oraya anlaşmışız. Yani birazcık elindeki ile yetinme yetenekleri yok ailemin. Buraya gelmek için çalışan milyonlarca çocuk var arkadaşım normalde sınıftaki arkadaşım normalde Ereğli’de yaşıyor annesi babası orda puanı tutuyor buraya geldi annesinden ailesinden ayrı ablasının yanında kalıyor böyle insanlar var buraya gelmek için bende onlardan biriyim yani gayet rahat bir şekilde buraya gelen şehirden ayrılmadan gelen beğenemiyorlar burayı. Azcık bak ne yapmışım ben diye 8. Sınıfta da bir ton laf ettiler demorilize ettiler onlara rağmen kazandım ben buraları bence bir tebrik hak ederken sürekli bir kötüleme görünce her şey buralara kadar geldi. Her şey sonuçta birleşip buraya çıkıyor. Ayrı bir yer oluşturamıyorum. Bana kızsınlar bu onların en büyük hakkı hatta bana sorarsanız bazen kızmak gerçekten gerekli oluyor çocuğun düzene girmesi için ancak bunu gelip başkaları ile karşılaştırarak yapıyorlar. Ben o zaman sinirleniyorum doğal olarak ters bir şey söylüyorum sus cevap verilmez mantığı ile şey yapıyorlar ben iyice

delleniyorum desem yeridir. Bana kızacaklarsa ben yaptığım için kızsınlar ben başkasından aşağıda olduğum için değil. Umurumda değil başkaları açıkçası.” (K14, 16Y, E)

“Annemin benden beklentisi tabiki de her annede olduğu gibi iyi bir meslek sahibi olmamı istiyor ve iyi yerlere gelmemi istiyor gerçekten. Bazen de aslında çok şey beklediğini düşünüyorum açıkçası... Dediğim gibi benim seçeceğim meslek ile ilgili önyargıları var bu yüzden de ilerde rahat bir hayat süremeyeceğimi düşünüyordur. Aklında ki soru işaretlerinin bu olduğunu düşünüyorum bu yüzden daha hani kazancı da çok olan ve rahat bir meslek beklentisi vardır benden.” (K16, 16Y, K)

“Aslında iyi buluyorum ama bazen hani bana başkalarını örnek gösteriyorlar o zaman hiç hoş olmuyor. Mesela kuzenimi gösteriyorlar işte o böyle yaptı falan yani ben bunu yapabiliyorum diyorum tabii ki anlıyorlar ama göstermemeleri gerekiyor. Sadece kuzenim de değil arkadaşlarımla da kıyaslıyorlar.” (K18, 14Y,K)

“Başkasını över bu konuda ancak ben yaptığımda olmaz hep kötüler benim açımdan bunları birazcık daha mantıklı bir şekilde düşünmesini konuşmasını isterdim. Bir tek her seferinde beni birileri ile karşılaştırıyorlar ebeveynliğin en büyük hatası diye okudum internette. Ama bana en çok yaptıkları şeyde bu başkaları ile karşılaştırmak neymiş o dershaneye burslu gitmiş neymiş şu liseyi kazanmış. Banane el alevin çocuğundan kazandıysa kendine kazandı bende kazanamadıysam kendime kazanamadım. Onlara göre şey Ankara Fen Lisesi iyi bir lise burası değil burası sıradan bir lise.” (K14, 16Y, E)

4.8.3. Anne Tutum ve Davranışlarının Sonuçları

Anne tutum ve davranışlarının sonuçları kategorisi altında **“Tutum”** ve **“Duygu”** olmak üzere iki tema ortaya çıkmıştır. **Tutum** teması altında **sorunlarını rahatlıkla konuşamama** ve **yabancılaşma, duygu** teması altında **yetersizlik hissi** alt temaları yapılan içerik analizi sonucu elde edilmiştir.

4.8. 3. 1. Tutum

Tutum teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Sorunlarını rahatlıkla konuşmama” alt temasında yer alan ifadeler;

“Anlatılacak şey oluyor anlatılmayacak şey oluyor. Mesela bir kavga ettiysem anlatmam onu mesela bir kız arkadaşımınla bir şey yaşadıysam onu anlatmam ama bir öğretmenimle bir tartışma yaşamışsam lafi geçerse onu anlatırım. Ya şöyle mesela gerekli ise anlatırım gereksiz ise anlatmam anlatıpta canını sıkmam belki sıkılır öğretmeni ile kavga ediyor diye. Ya o yüzden anlatmam sıkılmasın diye...” (K1, 16 Y, E)

“Anneme her şeyimi anlatamıyorum. Yani bilmiyorum kendimi rahat hissetmiyorum annemin yanında. Annemin anlamayacağını düşünüyorum. Bazı arkadaşlarıma anlattığım şeyleri anneme anlatmıyorum.” (K18, 14Y, K)

“Arkadaşlarım genellikle neşeli derler çünkü onların yanında daha böyle daha mutlu hissediyorum hem onlar benim eksikliklerimi hem ben onların eksikliklerini tamamlıyorum moralimiz bozursa morallerimizi düzeltiriz. Anne ve babamla her şeyimi paylaşamıyorum bunları paylaşmadığım içinde bunları arkadaşlarımla paylaşıyorum arkadaşlarım benim hakkımda daha çok şey biliyorlar nerdeyse. Annem ve babam bazı şeylere benim açımdan bakmıyorlar bakış açılarımız farklı. Arkadaşlarım en azından benim yaşında oldukları için benim cephemden bakıyorlar hem de benim yaşuma uygun olabiliyorlar yani.” (K3, 16Y, K)

“Anneme her şeyi anlatabilirim ama bazı şeyleri keşke anlatmasaydım dediğim oluyor. Yani ne biliyim konuşurken bir anda benim anlattığımı söylüyor ve yani o kapanmış bitmiş olayı neden açıyorsun ki sinirim bozuluyor. Anlatıyorum ondan sonra konuşuyoruz bittikten sonra 2-3 gün ya da 1 hafta sonra tekrar soruyor. O olayla ilgili yine mi falan diye soruyor. Bende bunu kapat diyorum ama o gülüyor. Bazen çok iyi oluyoruz tamam diyorum iyi diyorum. Bir anda bozuluyor bir değişiyor. (Ağlıyor)” (K9, 14Y, K)

“...arada ben sorun çıkartıyorum. Eve geç gidiyorum bazen cuma, cumartesi ve pazar günleri. O da bana kızıyor. Annem beni anlamıyor. Bahsetmem ben hiçbir şey genelde anneme. Aile içi şeyleri paylaşır kendim ile ilgili şeyleri pek paylaşmıyorum. Ben başka şeyleri anlatırım kendi konularımı dışarıdaki başka arkadaşlarımla paylaşırım anneme pek anlatmam. Annem ile evde eğer söylenebilecek şeyler ise söylerim. Öyle fazla konuşmayız aslında.” (K13, 16Y, E)

“...annemde de tamamen yardımcı olamayacağını düşündüğüm için sorunlarımı saklıyorum. Annemin sürekli söylenmesi hani sonuçta bir şeyi öğrenmek için bir hata yapmanız gerekir ya hani insanlar düşe düşe yürümeyi öğrenir. İşte bende hani bilgisayar öğrenmeye çalışıyordum küçükken bu ne işi yarayacak böyle yaparsam ne olur falan diye annem her seferinde yok bozulur yok baban kızar mantığıyla olduğundan dolayı bilgisayara olan ilgim de kalmadı. Şimdi de geldi bilgisayar bilmiyorsun dedi bütün ilgimi söndürdü buna karşı olan hiçbir şey yapma isteğim kalmıyor sonra gelip bana böyle yapmıyorsun diye kızıyor. İşte bu yüzden hani dedim sen yardımcı olmazsın dedim kendi kendime o yüzden annemle olmuyor.” (K14, 16Y, E)

“Onunla bu konuların çoğunu konuşabilirim hepsini olmasa da. Okul içinde falan ne yaptığımı anlatıyorum o beni dinliyor şakalaşyoruz falan ara sıra bir yerlere gidiyoruz ikimiz bir şeyler yemeye falan dediğim gibi arkadaşım gibi annem o konuda çok rahatım. Bazen hayır bazen tam anladığını ya da benim anlatabildiğimi düşünmüyorum. Ya nasıl desem bilmiyorum sınıftaki bir olayda bir kavga ettiğimi anlatırım kendimi açıklamaya çalışıyorum falan annem “öyle yapmamalıydın falan diyor” ama yapmak zorundaydım diyorum ama yine yapmamalıydın oluyor onun gibi şeyler.” (K15, 16Y, K)

“Ya her şeyi olmasa da anlatabiliyorum anneme ama daha çok hani birinden hoşlandığımda veya bu gibi durumlarda anneme pek fazla açamıyorum bu durumları çünkü annem her zaman şey der “işte böyle şeyler için yaşın daha küçük” bunu söyler annemle bunları pek fazla paylaşmam. Ben çok düşünmüyorum beni anladığını ama hani şöyle diyebiliriz %60 anlayabilir ama o %40 pek fazla anladığını düşünmüyorum. Çünkü hani belki de ben pek fazla iyi ifade edemiyorum benim duygu durumumu o durum içinde nasıl hissettiğimi pek fazla iyi anlayabileceğini düşünmüyorum. Bilmiyorum yani tabi ki de anlayamayabilir beni ama pek fazla iyi gelmiyor bana annemle paylaşmak bazen de kızıyor bana çünkü. Kızmasının yanında dediğim gibi hoşgörü ile karşılamıyor ve bu benim hoşuma gitmiyor. Ben yanıfta yapsam bir şekilde yumuşak bir dille bunu söylemesini istiyorum ama o biraz daha hoşgörüsüz olduğu için yani iyi hissetmiyorum.” (K16, 16Y, K)

“Mesela annemle birlikte öyle dışarı çıkıp pek bir şey yaptığımız yok benim yaptığım bir şey yok. Mesele benim tercih etmemem. Bir yere gittiğimizde annem beni

gezdirmek için dışarı çıkarmaya çalışır ben gitmem. Öyle her sorunumu gidip anlatmam mesela gerek duymam. Engel olan bir şey yok ama sorunum olduğunda anlatma gereği ihtiyacı duymuyorum. Daha çok arkadaşlarımla paylaşırım başka kimse ile paylaşmam.” (K19, 16Y, E)

“Yabancılaşma” alt temasında yer alan ifadeler;

“Sanki ben annemin gerçekten çocuğu değilmişim de sanki başka bir yerden geliyormuşum gibi davranır ben bunu söylerim ama o sana öyle gelir ben böyle bir şey yapmıyorum falan der. Her zaman kavga ederiz biz. Sonra ben üzüldüğümde onun hiç umurunda olmaz ama o üzüldüğünde bende üzülrüm. En kötülerini bu. Ben orda ağlasam da hiç onun umurunda olmaz ama o ağlasa ben onun iki katı ben ağlarım bu da kötü hatta en kötülerini bu. Şey hani mesela kavga ettiğimizde benim haklı olduğumu bilir ama gelip de özür dilemez ama yanlışlıkla mesela bir şey olmuştur elime yanlışlıkla vurmuştur ama özür dilerim der ilk başta sonra ben ağlamaya başlarım sonra da hiç umurunda olmaz ilk başta bir özür diler ama oda hani sınırlıdır. İkimizin aynı olduğu bir konuda ben ilk başta özür dilersem özür dileyeceksin tabi o senin görevin ama ben özür dilemek zorunda değilim gibi der.” (K5, 15Y, K)

“Genelde anneme o hani kardeşimle benim aramda yaptığı ayrımcılıktan dolayı öfkeli hissediyorum.” (K6, 16 Y, K)

“Annemle ise arada beni hiç sevmediğini düşünürüm. Ne biliyim bazen yapmayacağı şeyleri mesela benim de sevmediğim şeyleri bilir yapmaz ama bazen de inadına yapar. Her şeyi inatlaşır, yapar.” (K9, 14Y, K)

“Açıkçası sürekli karşılaştırmalardan dolayı onların benden memnun olmadığını düşünüyorum keşke hatta dediğim gibi ben olmasaydım karşılaştırdıkları kişi çok yakın arkadaşımızın kızı keşke o olsaydı keşke ben olmasaymışım doğurmasaydın beni.” (K14, 16Y, E)

4.8.3.2. Duygu

Duygu teması altında yer alan alt temaya ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Yetersizlik hissi” alt temasında yer alan ifadeler;

“Sadece beklentileri benden zeki olmamı ve neyin bilincinde olmam gerektiğini hani mesela nasıl desem bunun yapmamam gerektiğini onlar biliyorsa benim onu

yapmamam gerekiyorsa benimde onu bilmem gerekiyor ve birde zeki olmamı falan istiyorlar. Onların bir kuralı var ve yapılmaması gerekiyorsa onların bana söylemeden bunu bilmem gerekiyor. Mesela diyelim buraları süpürdü diyelim ki bu basit bir örnek buraya basılmayacağını onlar bilir ve benim basmamı istemezler ama söylemeden benimde onu anlamamı isterler. Bana açıklama yaparlar ama bana bunu en başında söylemiyorlar. Sonrada kızıyorlar sen onun oraya yapılmayacağını bilmiyor musun niye basıyorsun gibi. Buda kendimi biraz kendimi akıllı değil de başarısız biriymişim gibi hissettiriyor. Onu bilmiyorsam kötüyümdür yani gibi işte.” (K5, 15Y, K)

“Başarılı olmak, 85 aldım diyorum ondan sonra neden 100 almadın bir şey oluyor sınıfta senden başka yüksek alan varsa sen neden onu geçmedin. Hep başarılı olmam lazım hep yüzde yüz doğru yapmam lazım. Bu da beni yetersiz hissettiriyor. Onlara yetemiyorum. Beğendiremiyorum kendimi. Ağlıyor...” (K9, 14Y, K)

“Şu an aslında iyi ama derslerim konusunda çok baskı yaptıkları için çok çabuk sıkılıyorum birde çok üzülüyorum. Birde düzeltemeyeceğim bir şey olduğu için onlarda üzülüyor. Mesela matematik dersimi çok uğraşsam da düzeltemiyorum. Annem falan düşünüyor ne yapabiliriz. Aslında öğreniyorum anlıyorum, anlayana kadar çok uzun zaman geçiyor anladıktan sonra da çok çabuk unutuporum. Tekrar sürekli bir şeyleri tekrar etmem gerekiyor çok zor düzeltiyorum. Hani onlar bir şeyler için çabalyor bende çabalyorum ama yapamadığımda gidip onlara söylediğimde düşünüyorlar bu kadar çabalyorsun nasıl yapamıyorsun. Bir insan bir şeyi çabalar çabalar ya elde eder ya elde edemez ben sürekli ortasında olduğum için nasıl oluyor onlarda anlamıyor.” (K11, 15Y, K)

“Annemle ilişkim çok iyidir hatta annem böyle daha samimi olmak ister hatta beni arkadaş gibi gör der. Ben genelde öyle konuları annemle fazla paylaşmıyorum aslında. Yani bilmiyorum anlatmak istemiyorum. Anlatırsam sanki şey karşılayacakmış gibi mesela arkadaşlarım ile ilişkilerimi söylüyorum çok net kararlar kesin kararlar veriyor. Mesela diyorum. Bu arkadaşım bana böyle böyle davrandı o zaman onun ile ilişkini kes, bu arkadaşım bana çok iyi davrandı o zaman onun ile ilişkini daha da ilerlet diyor. Bir orta yol bulmaya değil de kesin sonuçlara götürüyor ben daha çok orta yolu bulmaya çalışırım, daha çok uğraşırım. Tam ikisinin ortasını bulmaya çalışmıyor annem. Bu yüzden de ben ona bir şey anlatmıyorum. Sanki ben

yanlış düşünüyormuşum gibi hissediyorum. Çünkü benden daha büyük bir insan daha çok tecrübeleri var, daha çok hayatından daha çok insan gelip gelmiş. Bazen onun dediklerini mi yapsam diyorum ama hani daha orta yolu bulmak varken, daha iyisini yapmak varken neden kesin kararlar vermek zorundayım. Onu şey yapamıyorum ayarlayamıyorum. Hani annem en azından benim için en iyisini en doğrusunu bilir. Onu da yapayım onun dediklerini uygulayayım ama en azından benimde düşündüğüm bir şeyler olsun yine orta yola ulaşayım sonucunda yine annemin dediğini yapacaksam yapayım benim düşüncem böyle.” (K11, 15Y, K)

“Annem benim için çok fazla şey yapıyor. Yani çok fazla iyi şey ve ben bunu tam anneme karşı karşılayamadığımı düşünüyorum. Mesela ayağım kırılmıştı okula gelmişim annem sürekli yanımda idi bazen bahçede bekledi işte sürekli her şeyi mi o yaptı ben yine de bazen ona bağırdım sinirlendim. Annemin bana yaptığı kadar ben anneme iyilik yapmadım. Bu beni kötü hissettiriyor. Yani benim o kadar olamamam benim iyiliğe karşı iyi davranmam. Bence daha fazla olmalıyım. Her insan her insana bir iyilik göstermez ve ben bana iyilik gösteren bir insana daha fazla iyilik göstermeliyim.” (K18, 14Y, K)

“Sonuçta ben 16 yaşına gelmişim büyümüşüm tamam 18 yaşında değilim belki reşit bir birey değilim ama yetişkinliğe doğru gidiyorum sonuçta ben doğrunun ve yanlışın ne olabileceğini ayırabildiğimi düşünabiliyorum artık bu yüzden bana pek fazla müdahale etmesinden fazla hoşlanmıyorum kızıyorum açıkçası böyle düşünüyorum. Üzülüyorum sonunda da hani annem bana güvenmiyor mu gerçekten benim bazı şeylere karar veremeyeceğimi düşünüyor şeklinde düşünceler oluyor aklımda.” (K16, 16Y, K)

4.8.4. Baba Tutum ve Davranışları

Baba tutum ve davranışları kategorisinin **“Reddedici Tutum ve Davranışlar”**, **“Otoriter Tutum ve Davranışlar”** ve **“Koruyucu-Kollayıcı Tutum ve Davranışlar”** olmak üzere üç tema ortaya çıkmıştır. **Reddedici tutum ve davranışlar** teması altında **mesafeli olma, ilgisizlik** ve **çocuğunu tanımama, otoriter tutum ve davranışlar** teması altında **duygularını iyi yönetememe** alt temaları yapılan içerik analizi sonucu oluşturulmuştur.

4.8.4.1. Reddici Tutum ve Davranışlar

Reddedici tutum ve davranışlar teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Mesafeli olma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“...nasıl biri olduğumu babam fazla şey yapmaz övmez, geçitirir çünkü babam her şeye öyledir. Överse benim kötü olacağımı bilir benim babam da öyle kendi babası da öyleymiş bana hissettirse benim düşeceğimi bilir. Babam bana olumlu bir şey söylerse benim şımaracağımı düşünür. Ben futbol oynuyordum ligde en iyi bizdik en iyi oyuncu da beni gösteriyorlardı ödül alacaktım babam bundan hiç bahsetmezdi ama gurur duyduğumu biliyordum.” (K8, 15Y, E)

“Bilmiyorum babamla pek şey yapmıyoruz. Babam seviyor beni biliyorum ama çok şey aramız yok yani. Ne biliyim her şeyi konuşup tartışmayız ve ya benim sevdiğilerimi falan bilmez. Ama yine de sevdiğini biliyorum.” (K9, 14Y, K)

“Çünkü ben babamın güvenini her zaman almak ister kız çocuğu özellikle en çokta babasından almak ister ben alamadığım için başkalarına yöneliyorum başkalarından da alamıyorum o güveni bu sefer yalnız hissediyorum kendimi yalnız kalyorum o yüzden babama sorduğunuz zaman hiçbir yorum yapabileceğini zannetmiyorum çünkü hakkımda hiçbir şey bilmiyor.” (K2, 17Y, K)

“Babamla o kadar iyi değiliz ama idare eder sevdiğini bilirim.” (K9, 14Y, K)

“Evet, aslında hani babam pek fazla sevgisini gösterebilen birisi değil ben öyle düşünüyorum en azından ama babamla hani alışverişe de gideriz birlikte zamanda geçiririz ama bu daha çok kısa oluyor zaten çalıştığı için pek fazla hafta içi görüşemiyoruz. Geldiğinde bile ya ben uyuyorum o işte çalışıyor o şekilde oluyor hafta sonları birlikte tabiki zaman geçiriyoruz ama çok sık olmuyor bu da ya da daha çok benim istediğim gibi olmuyor ya zaman çok kısıtlı oluyor pek fazla benim istediklerimi yapamıyoruz ya da dediğim gibi babamın bu huyu sürekli baskın olmaya çalışıyor sürekli baskın olmaya çalışıyor kendi sözü geçsin istiyor öyle oluyor benim istediğim gibi olmuyor diyebiliriz.” (K16, 16Y, K)

“İlk 8 de falan elimden geldiği kadar notlarımı yüksek tuttum özellikle altıncı sınıfta ortalamam 91’e kadar düştü ancak sekizinci sınıfta ise ortalamam 98’e kadar çıktı. Sonunda bu okula geldim filan ve yani yeterince hani şey görmediğimi düşünüyorum tebrik edilmediğimi düşünüyorum aferin filan denilip geçildiğini

düşünüyorum hatta ben buraya nakil ile geldim onun için bana baya bir laf edildi baya bir huzursuzluk oldu. O gün yaranamıyorum size deyip çalışmayı bıraktım diyebilirim.”(K14, 16Y, E)

“Aslında hiç öyle gözle görülür bir şey olmadı kendisi hep uzak durdu benden kendisi geri çekti benden benimde yapabileceğim bir şey yoktu küçüklüğümde beri bana küçükken söylerlerdi babanla şunu yaptın bunu yaptın ben hiçbir şey söyleyemezdim çünkü zaten işinden dolayı da çok fazla göremiyordum küçükken de hani göremiyordum o yüzden iletişimimizde yoktu.” (K2, 17Y, K)

“Babamla aslında o kadar iyi değiliz yani böyle hani aslında bu aralar gene daha iyiyiz eskiden böyle fazla öptürmezdi sarılamazdın öpemezdin yani bazen konuşabilirdin öyleydi hani bu aralar gene iyiyiz öpebiliyorum sarılabiliyorum falan ama o kadar babamla sohbet etmeyiz böyle dertlerimi falan anlatamam. Hani bazı babalar öyledir ya benim babam öyle değil ama hani önemli bir şey olduğunda konuşabilirsin derdini anlatabilirsin ama öyle belirli konularda önemli konularda sadece. Babam istemiyor yani herhalde ya da onun kendi içinde olan bir şey yada onun çocukluğundan gelen bir şey. Onun babası da ona öyle davranıyordu anlatıyordu babam bize dövüyordu falan hani köyde yaşadıkları için galiba o yüzden babadan öyle gördükleri için bize de öyle davranıyor.” (K6,16Y, K)

“Babamla çok şey değilim şaka maka yapmam babam şaka yapar ama nasıl deyim fazla yapmaz o daha çok ciddidir. Ama küçük kardeşimle çocuk gibi oynar yerde güreşir bize karşı bana da küçükken öyle idi ama büyüdüğümde insan şey oluyor.” (K8, 15Y, E)

“İlgisizlik” alt temasına ilişkin ifadeler;

“ımmm babam şimdi şey mesela kaç ben kaç gidiyorum desem orda bile tereddüte girer ilgilenmiyor değil de babam şey ortaokuldan sonra şey devam etmemiş o yüzden şey pek okulla ilgilenemiyor. 80 aldım baba desem iyi mi kötü mü olduğunu anlamaz gözlerimden seçer iyi mi almışım kötü mü almışım.” (K1, 16 y, E)

“Onları kurtarayım derken babam aldı abimlerin ikisini Rize’ye götürdü küçük ve ortanca abimi en büyük abim guliambar hastası olan hala buradaydı. Babamı 7-8 aydır ilk defa bir ay önce falan gördüm. Evde sıkıntılar oldu, ev değiştirmek falan zorunda kaldık, ev değiştirdik, ev değiştirdikten sonra ben babamdan soğudum ki ben babama aşık olarak büyüyen bir insandım. Duygularımı iyice yıprattı.” (K12, 16Y, K)

“Küçüklüğümünden beri hiç kötü yüzünü görmediğim için, hani ben babamın bana karşı bir kötü tavrını görmediğim için ben babamı gerçekten anneme karşı daha iyi anlatabilirim. Ama niye babam sabah 7 de gidip akşam 11-12 gelen bir adam hani normal olarak görmemem zaten normal son zamanlarda işini bıraktığım andan itibaren görmeye başladığıma göre babamda gerçekte öyle bir insan değilmiş. Bizi bir saat gördüğü için bize bir saat gülüyormuş ama annem bizi 7/24 gördüğü için hani gülmesi de somurtması da normalmiş hani bunu anlayabiliyorum. Bunu da biliyorum yani çünkü babamın da annemden daha iyi olduğunu sanmıyorum. Cidden sanmıyorum hani babamın benimle 1 hafta evde geçirdiğinde babam annemin gösterdiği sert tavrın 4-5 katını göstereceğine dair iddia ya bile girerim yani. Çünkü zaten babam beni günde bir saat görüyor.” (K12, 16Y, K)

“Ama annem her zaman benim için hem anne hem baba oldu. Ben babamdan göremediğim ilgiyi de annemden gördüm aynı zaman da o yüzden annemle çok yakınızdır.” (K2, 17Y, K)

“Babam zaten işinden dolayı çok göremiyorum geç geliyor eve sendikacı olduğu için. Geç geliyor eve belli olmuyor saati doğrusu ya geç geliyor ya erken geliyor. Babam dediğim gibi hiçbir etkinlik yapmayız. Pazar günleri de çalışıyor babam zaten. Evde olunca da ben şöyle söyleyeyim bazı ailelerde ailecek yemek yeme durumu vardır ya bizde hiç o olmaz.” (K2, 17Y, K)

“Onun dışında ben şöyle düşünüyorum babamın belki de kendi ailesinden gördüklerinden dolayı bu şekilde davranıyor olabilir. Anlattığında kendi babasının da kendi ile çok fazla ilgilenmediğini söylüyor ama ben bunu bana söylediğinde tam tersi olarak benimle daha çok ilgilenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ama babam birazcık bilmiyorum ilgisiz davranıyor açıkçası benimle pek fazla ilgilenmiyor.” (K16, 16Y, K)

“Çocuğunu tanımama” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Babam hakkımda çok fazla bir şey bilmeyeceği için yorum yapabileceğini zannetmiyorum. Babamla aramızda bir bağ yok hiçbir şekilde bir bağ yok ben babama bu yaşıma kadar sarıldığımı da hatırlamıyorum hani hiçbir paylaşım yaptığımı da bilmiyorum. Benim hakkım da çok bir şey bilmiyor ayrı değil benim anne babam aynı evde yaşıyoruz ama benim hakkımda hiçbir şey bilmez, hiçbir şekilde hiçbir şey paylaşmayız hiçbir şey konuşmayız, hani en büyük sıkıntı bu zaten ben babamdan

alamadığım güveni başkalarından almaya çalışıyorum bu yüzden çok fazla zaten yıkım yaşıyorum.” (K2, 17Y, K)

“Hep kendi istedikleri gibi biri olmamı isterler. Mesleğime onlar karar vermek isterler. Aslında ben kendi mesleğimi seçmek isterim öyle düşüncelerim var ama...” (K4, 16Y, E)

Babam benim hakkımda daha az şey düşünür çünkü babamla pek bir şey paylaşmıyorum. (K18, 14 Y, K)

“Babam daha az şey düşünür benim hakkımda çünkü ben babamla pek bir şey paylaşmıyorum.” (K18, 14Y, K)

“Tuummmm onu çok bilmiyorum ama onunda çok kötü bir şey söyleyeceğini zannetmiyorum. Babam zaten çok yakından ilgilenmiyor gibi o yüzden çok fazla bir şeyimi bilmez. Ama susuyor kötü bir şey söylemez yine. ... ama biraz mesafeliyiz babamla o yüzden biraz soğuk diyebilirim.” (K17, 15Y, K)

4.8.4.2. Otoriter Tutum ve Davranışlar

Otoriter tutum ve davranışlar temasının altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

“Duygularını iyi yönetememe” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Üniversiteyi Ankara’da okumam kaldım zaten ailemin yanında yeterince biraz daha dışarıda biraz daha rahat olarak üniversiteyi okumak isterim, arkadaşlarla bir evimiz olur. Ne kazandırır mesela şey dışarıda bir yere gittiğimde mesela gece yani geç gelirse bunu babam duymaz zaten öyle abartmam da bir şeyi bir şey olursa ya tadında olur babam şimdi mesela geç gelsem sürekli bir azar nerde kaldın, neredesin. Üniversitede isen böyle bir şey olmaz yani dışarıdaysan.” (K1, 16 Y, E)

“Kırıkkale ye giderken babaannemin yanına kaza yaptık adamın biri arkadan çarptı. Babamın sinirle bir çıktı arabadan adama bağırdı çağırdı sonra bindi arabaya döndü bana laf etmeye başladı o zaman 8. sınıfta idim sen bu sınavı kazanmazsın iyi bir yere gidemezsin diye.” (K14, 16Y, E)

“Babam zamana bağlıdır... Mesela son yıllarda kötüyüm babam da çok kötü der, yani babam beni sever biraz yanlışlarım var biraz da annemin verdiği gazdan dolayı bazen bana öfkelenir ama babam beni ben babamı severim. Mesela ben eve geç kalırım, arkadaşlarla biraz takılırım, derslerime bazen çalışmam, bazen istemedikleri

cevaplar veririm babam öfkelenir. Babam arada bir kızar mesela diyelim babam boya yapar bende yaparım ben yavaş yaparım ya da biraz özenmeden yaparım babam kızar, öfkelenir. Diyelim eve geç kaldım ummm babam kızar veya diyelim bir yerlerde takıldım kaldım babam kızar. Ama babam beni içten sever annemde babamda sever.” (K4, 16Y, E)

“Dışarı çıktığımda da arkadaşlarımla takılırım, eğlenirim ama zaman su gibi geçer orda iken. Veyahut ta cumartesi olur bir sivil toplum kuruluşuna giderim veya Ankara'nın öbür ucuna giderim ya da başka bir yere giderim sırf gezmek için. Eve giderim saat 6-7 gibi annem der neredeydin, anne gezdim derim nereleri gezdin der söylemem tabi anne gezdim işte bu tarafları falan derim. Ondan sonra biraz bir yarım saat sağlam azar işitirim ondan sonra babam da biraz kızar ama babam o kadar değil annem biraz gaz verir ondan dolayı kızar. Yarım saat sağlam azar işitirim.” (K4, 16Y, E)

“...annem hiç kızmaz annemin anlaktır babam pek öyle değil biraz daha sinirli şeker hastası onunla zaten fazla konuşmam hiçbir şeyi anlatırsam hemen sinirlenir. Aynı zamanda şeker hastası olduğu için bir iner bir çıkar. Ne cevap vereceğini fazla şey yapamazsın sinirli tarafına denk gelersen kötü olur. Ama babamla oturup baba ben sigara kullanıyordum da nasıl bırakırım diyemem, kız konusunu da açamam o yüzden sinirlenir. Babam şey hasta da olmasa sinirli olmasa babam da çok iyi biriymiş annem anlatıyor bana onu isterdim sinirli olmamasını isterdim.” (K8, 15Y, E)

“...babam ya bazen böyle şakalaşırken anneme bir şey söylersem babam bazen sinirlenir. Mesela annem bir şaka yaptım güldük falan sonra babam da güldüğümü görünce şımarma falan der. Babam şöyle ya mesela bir olay anlattığında aslında komik bir olay anlatıyordur çok gülersen sinirlenir ama bir 5 dakika geçtikten sonra şey yapar yani hani önce mesela önce vurur yere düşürür sonrada yerden kaldırır. Fazla kırmaz da babam beni bir şey yapar kızar ama hemen geri söner. Bu kötü hissettiriyor bana çünkü şey birazda kendinden emin olmasını isterdim yani mesela bir sinirlendiği şeye artık tamam sinirlendiyse sinirlenmiştir artık kararından dönmemesini isterdim.” (K1, 16 Y, E)

“Notlarım düşük olduğunda, ders çalışmadığımı gördüklerinde falan tehdit ettikleri olur seni şu okuldan alacağım. Seni şuradan bir yere vereceğim diye tehdit edeler. Mamak'ta bir liseye adı sanı duyulmamış bir liseye.” (K14, 16Y, E)

“Babam mesela bu olay olmayacak dediyse olmuyor bitti onun açıklaması yapılmıyor. Mesela daha dün oldu benim bir arkadaşıma gitmem gerekiyordu akşam yakın hani evlerimiz gitmeyeceksin dedi gitmem gerekiyordu ama açıklamadı hani tabii ki gitmem gerekiyordu sonunda gittim tabi izin alıp. Ne olduğunu açıklamıyor sonucu yok hani kendi kafasında belki haklı evet ama ne konuda haklısın neden yapmaman gerektiğini açıklamaz babam.” (K6,16Y, K)

“Babamla ya biraz babam aslında kötü bir şey nasıl deyim mesela şunu götürüyoruz babam farklı yönden götürmek ister ben normal yönden aha başlarız tartışmaya, ben mesela boyayı yanlış yapıyorum aha başlarız tartışmaya, ben eve biraz geç geliyorum annem de biraz gaz veriyor aha başlarız tartışmaya. O gece baya yani çıldırırız bağıırır çağırırız...” (K4, 16Y, E)

“Akşam ezanından sonra eve giremezsiniz. Ben bir kere halamlarda kaldım akşam ezanından sonra eve gidemeyeceğim için. Babam böyle serttir bizim buralarda madde kullanan ve madde satan çoktur. Bize babam der ya onlar gibi olursunuz ya da böyle güzel bir insan olursunuz onun için evden çıkmayın der. Bir gün bir dakika çıkarsın sonra iki dakika çıkarsın öyle öyle gider gider sonra eve gelmemeye başlarsın.” (K7, 15Y, E)

“Babam eğlenceli biridir ama aşırı sıcak olduğu zamanlar var olmadığı zamanlar var. O sıcak olduğu zamana denk gelirsiniz en güzel zamanları yaşatabilir size. Sadece sıcak olmadığı zamana denk gelirsiniz çok sıkıcı biridir. Çabuk sinirlenir ancak sinirlendiğini çok belli etmez ama belli ettiğinde de tam eder. Bir kere bile vurmamıştır ama baya bir kızar.” (K14, 16Y, E)

“Bu hatanın boyutuna bağlı sıradan normal bir hata yaptığımda çok bir şey demez ama yani basit bir şey yapamadığımda bir kızar. Mesela bir matematik sorusu gösterdim ben şurayı yapamadım dedim meğer oradaki bir sayıyı mı işareti mi görmemişim sen bunu nasıl görmezsin diye tersledi böyle yapıyor hata yaptığımda kızma şeyi. Çok kötü hissettiriyor bu. En ufak bir ileriki hayatımda şöyle bir algı olacak en ufak bir hata yaptığımda işimden kovulacağım, böyle şeyler olacak.” (K14, 16Y, E)

4.8.4.3. Koruyucu-Kollayıcı Tutum ve Davranışlar

Koruyucu-Kollayıcı tutum ve davranışlar temasının altında yer alan ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Babam şey yani baba sonuçta. Babamın tavrı biraz daha korumacıdır bu yaşta biraz sevgilimin olmasını istemiyor. Dışarıdan biraz daha korkan bir baba hani kız çocuğunuz hani korkuyorlar bir şey olur bir şey gelir başına öyle. Babam çok fazla koruyucu davranıyor bana. Bu aslında hem iyi hem kötü. İyi tarafı babanız tarafından korunuyorsunuz seviliyorsunuz sevildiğinizi hissediyorsunuz. Kötü tarafı da şey saat belli bir saat, saat 3 ü geçtikten sonra sürekli arar geç kaldıysam eve geç o da kötü tarafı. Çok sıkıyormuş gibi sizi sanki biri yönetiyormuş gibi hissettiriyor. Sadece babamın saatler konusunda biraz daha relax olmasını isterdim, biraz daha korumacı değil de biraz daha rahat. Tam saat 3 te evde olmazsanız sürekli arar burnunuzdan getirir onun da biraz daha rahat olmasını isterdim çünkü hani trafik oluyor o oluyor bu oluyor biraz daha rahat olmasını isterdim.” (K8, 15Y, K)

“Babam çok şey pımpirikli mi denir çok evhamlı. Sürekli bir şey olacak bir şey olacak. Ablalarım da ilgili benimle de yani genelde çocukları ile ilgili. Genelde bir şeyde çok evhamlı davranıyor. Yani tüm ablalarım da benle de öyle ama şu anda ablalarımın hepsi bir yerlere geldiği işte kesinleştiği için benim üzerime daha çok düşüyor. Şu an lise hani bölüm seçeceğim istediğim bölüm okulumuzda yok sürekli bir şeyleri çabalıyorum uğraşıyorum yapmaya şu an daha çok benim üstüme düşüyor yap, et, yapmaya çalış, uğraş. Çok baskı oluyor çok sanki yapabileceğimi biliyorum bir şeyleri ama onlar öyle söyledikçe sanki yapamayacakmışım gibi sanki daha çok uğraşmam gerekiyor gibi yapabileceğim şeyleri de sanki yapamayacakmışım gibi geliyor.” (K11, 15Y, K)

“...benim babam ile annem ayrı olduğu için annem çok üstüme düşüyor, sonra babam çok üstüme düşüyor. Ben genelde annem üstüme düştükten sonra babamla konuştuğum için zamanlama olarak öyle oluyor ve babamın davranışı beni daha çok geriyor daha çok bunaltıyor beni.” (K11, 15Y, K)

“Dışarıda okursam biraz daha şey olur ayaklarım üzerinde durmayı öğrenirim ailesiz. Öyle iyi olur yani. Kısıtlanmak mesela biraz ben buradan desem Sincan'a gideceğim bu akşam desem tek göndermezler bir Kızılay'a gitsem tamam derler de bir

Sincan 'a gitsem tek göndermezler. Öyle bir kısıtlama var. Güvenliğim için çok tedirgin olurlar.” (K1, 16Y, E)

4.8.5. Baba Tutum ve Davranışlarının Sonuçları

Baba tutum ve davranışlarının sonuçları kategorisinden tek tema olarak **“Sınırlı İletişim”** ortaya çıkmış ve bu tema altında **sorunlarını konuşamama, anlaşılmama** ve **korkma** alt temaları yapılan içerik analizi sonucu oluşturulmuştur.

4.8.5.1. Sınırlı İletişim

Sınırlı iletişim teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Sorunlarını konuşamama” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Babam benim hakkımda daha az şey düşünür çünkü babamla pek bir şey paylaşmıyorum.” (K18, 14Y, K)

“Babamla pek içli dışlı değiliz babamla genel olarak özel bir şey konuşmayız aslında nerde ise konuşmuyoruz.” (K3, 16 Y, K)

“Ya babam aslında babamla pek fazla iletişimim yok şöyle yok konuşuruz ama çok yüzeysel ilişkimiz babamın beni çok iyi tanıdığını düşünmüyorum açıkçası ama ortak olarak annemle oda kesinlikle sinirli der diye düşünüyorum pek fazla başka özelliğime değinmezdi. Şöyle ben dediğim gibi çok ters bir insan olduğum için yani tabi ergenlikten de kaynaklanıyordur mutlaka babamla çok fikirlerimiz ters düşer ya da düşmese bile ben onu mutlaka ters bir yere çekerim. Sürekli ben bağırdığım için kavga ederiz zaten bu yüzden de pek fazla konuşmayız hani pek fazla bana yaklaşmaz ama mutlaka bir derdim olduğunda ister istemez konuşuruz ama normal zamanlarda sadece hoş geldin babacım eve geldiğinde onun dışında yemekte konuşuruz pek fazla konuşmayız.” (K16, 16Y, K)

“Bu yaşıma kadar hiçbir zaman bir iletişimimiz olmadı yani saatlerce yan yana otursak bir kere dahi konuşamayız yan yana oturduğumuz zaman. Aslında gözle görülür bir sebebi yok ama genel olarak bu şekilde yani sorsan neden diye babama oda bir yorum yapamaz o da bir şey söyleyemez ama hep kendini çekti benden nedenini bilmiyorum bende. Sanmıyorum. Aynı evde yaşamamıza rağmen hiçbir iletişimimiz

yok. Babam sana bana günümün nasıl geçtiğini hiç sormadı bundan sonra sormaz da.” (K2, 17Y, K)

“Babamla herhangi bir konuda bile olsa fikir ayrılıklarına düştüğümüz zaman tartışma olur direkt. Genelinde de öyle olur babamla fazla şey yapmıyoruz konuşmuyoruz her konuyu ama konuştuğumuz konularda da genelde tartışırız.” (K6, 16Y, K)

“Babamla dediğim gibi çok fazla aslında iletişim kurmuyorum ama tartıştığımızda bu büyük tartışma oluyor genellikle etkisi büyük oluyor ama sonunda da ben kendimi suçlu ve kötü hissettiğim için hep babamdan özür dilerim hani annem karışmaz genelde. Şöyle hani sonuçta o benim babam ve ona saygı duymam gerektiğini düşünüyorum. Dediğim gibi bir de ben çok sinirli bir insan olduğum için direkt bağırarak ve sivri dille söylüyorum bazı şeyler ve kırabileceğimi düşünüyorum oda beni kırılabilir ama sonuç olarak o yaşça büyük benim sonuç olarak büyüğüm olduğu için özür dilemek zorunda hissediyorum. O yüzden ondan özür diliyorum gönlünü almaya çalışıyorum.” (K16, 16Y, K)

“...babamla zaten bir iletişimimiz olmadığı için tartışma durumu olmuyor ama tartışırsak da çok büyük tartışıyoruz evde her şeyi yıkıp dökene kadar tartışırız. Babamla tartıştığımızda genelde ağlayarak odama giderim babam salonda oturur bağırır çağırır yani bununla sonuçlanır yani iyi bir yönde olumlu sonuçlanmaz.” (K2, 17Y, K)

“Babamla hafta sonu çok bir şey yapmıyoruz hatta hiçbir şey yapmıyoruz. Oda eve geldiğinde ilgileniyor falan öyle.” (K17, 15Y, K)

“Babamla da aslında pek konuşmayız. Ben genelde odamda otururum ve face de gezerim. Babam biraz şey hani çabuk sinirleniyor. Sakinleşmiyor.” (K13, 16Y, E)

“Asla, paylaşmam ki anlatmam yani. Bir sevgilimi anlatamam, bir sigara içtiğimi anlatamam, bir dışarı gittiğimde ne yaptığımı anlatamam çünkü dinlemez. Ben bir yere giderken şu yoldan geçtiysem neden o yoldan geçmişim ne var orda. O bakımdan. Hani oradan geçtiysem bir erkekle buluşmuşumdur ya da kötü bir şey yapmışımdır. En ufak bir şeyi pireyi deve yapacak bir aileye sahibim. Bu da beni rahatsız ediyor. Babam konusunda da aynı şey. Ben buradan geçtiysem bir erkekle gitmiş olmam lazım, bir erkek ile yolda yürümüş olsam kesin sevgilimdir, bir erkekle kol kola geziyorsam oda kesin sevgilimdir.” (K12, 16Y, K)

“İyi babamı yani çok severim tabii ki işte onunla da annem kadar olmasa da yine de bu konuları konuşabilirim onunla konularımız gerçi genelde dersler üzerine olur. İşte ilerde ne istediğimi karar vermemi şimdiden istiyor. Babama yine de öyle şeyler hayatımdan çok fazla şeyler anlatmam yine de babama karşı. Bilmem tepkisinin ne olacağını kestiremiyorum babam biraz tuhaf biri işte hak mı verir yoksa oda şey mi yapar yapmamalıydın mı falan der.” (K15, 16Y, K)

“Babamla da sorunlarımı paylaşmam. Niye paylaşmıyorum bende bilmiyorum ama genellikle o tarz sorunlarda ben söylemiyorum. Ya ailemden birisiyle öyle bir sorunum olduğunda paylaşmam ama kendimi yakın bulduğum kuzenim ya da arkadaşım onunla paylaşırım.” (K19, 16Y, E)

“Şöyle bir şey var bir derdim olduğunda tabii ki de direkt anneme giderim babamla pek fazla konuşmam aslında konuştuğumda da dediğim gibi çok fazla açamıyorum ve babam hemen bastırmaya çalışır. Kendisi de böyle hemen ben konuşayım benim sözüm geçsin baskın olmaya çalışır yani bende bunu istemediğim için genelde konuşmuyorum. Ya baskın olması bana kötü hissettiriyor sonuçta bende bir bireyim ve hani ona doğru ya da yanlış kendi fikirlerimi söylemek istiyorum ama o kendi doğrusunu eline almış bana onu kabul ettirmeye çalışıyor ve ben bunu istemiyorum. Kötü hissediyorum ve gerçekten sinirleniyorum buna ben kendi görüşlerimi rahatlıkla ifade edebilmeliyim yanlış veya doğru bu tabili de tartışılır bana en azından bu ifade özgürlüğünü vermesi gerekiyor diye düşünüyorum böyle.” (K16, 16Y, K)

“Anlaşılmama” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Babamla konuşmayız yani bir sorun olduğunda falan. Babamla hiç konuşmam. Abim var kuzenim onunla konuşuruz benden 4 ya da 5 yaş büyük genelde onunla konuşuruz onunla zaman geçiririz. Babam mesela biraz daha durumlara benim açımdan bakamıyor, bir şey olduğunda mesela bir öğretmen ile tartıştığım zaman haklı bile olsam öğretmen ile tartışmamalıydın düşüncesi var babamda o yüzden pek şey yapmıyoruz. Genel muhabbetimiz var ama bir sorunum olduğunda anlatmıyorum. Genelde yarım yamalak mesela şöyle deyim kelimeler anlaşılır anlatmak istediğimi benim tarafımdan bakmadığı için daha değişik algılar öyle yani. Yani nasıl anlıyor mudur, şöyle yani anlamaz genelde yani mesela genel evde sıkıcı bir durum varsa herkesin morali bozuk olur oradan anlar.” (K1, 16 Y, E).

“Zaten babamla ben bir şeyimi paylaşmıyorum paylaşısam da beni anlayacağını düşünmüyorum. Çünkü hani babam kendi duvarları içinde yaşayan bir adam ben bunun farkındayım küçüklüğümden beri o yüzden ben bunu babamla konuştuğumda anlayacağını çok düşünmediğim için böyle hiçbir girişimde bulunmadım hiç böyle bir şey anlatmadım sen bana bunları bunları yapıyorsun diye hiç söylemedim.” (K2, 17, K)

“Mesela ben zaten kendimi ifade edemiyorum kendimce. Mesela babamı örnek vereyim babamın yaptığı iş boya falan yapıyor kendi evimizi de bizim odamızı boyayacak bize sormaz mesela nasıl yapayım diye. Ben anlatmaya çalışırım ama aksine söylememi istemez falan. Bu konularda kendimi anlatamıyorum. O ayrımcılık konusunda anlatamıyorum neyi ifade ettiğimi haksızlık konusunda kendimi ifade edemiyorum. Ben kendimi anlatamadığımı düşünüyorum zaten ifade edemiyorum kendimi. Karşımdaki insan beni hiçbir şekilde anlayamıyor çünkü ne ifade etmek istediğimi ne anlatmak istediğimi anlayamıyor. Anlasa bile yanlış anlaşılıyor olay farklı yerlere gidiyor kavgaya gidiyor onun gibi mesela. Benim anlattığım yol ile onların anladığı yol aynı değil galiba. Ben biraz daha farklı galiba duygusal bakıyorum onlar biraz da mantığı ile bakıyor galiba bu yüzden anlaşamıyoruz.” (K6, 16Y, K)

“... şey babam aslında şey pek şey yapmıyor umursamıyor mu diyim yok benim fikirlerimi aslında umursuyor anlattıklarımı umursuyor ama çözüm yolunu annem gibi hani direkt iyiye sürmüyor hemen kötüye sürüyor tamam o zaman onu yapma onu bırak pek bir iyi yol bulmaya çalışmıyor. Babamla da genelde böyle. Yani kısmen anlıyor gibime geliyor kısmen bazı olaylarda söylediğimin tam aksini bir şeyler anlamış olabiliyor ve ben onu düzeltmeye çalıştığımda olay daha da çok karışıyor. Çok fazla bir şey anlatmıyorum genelde okuldaki şeyleri anlatıyorum sadece ama genel olanları anlatmıyorum” (K11, 15Y, K)

“Babam ile düşüncelerimi, yaşadıklarımı paylaşırım ama anladığını zannetmiyorum. Babam artık duygusal bakmıyor ve çok dolduruşa geliyor. Bende çok dolduruşa gelen bir insanım annemde öyle. Bu yüzden amcam olsun, kendi düşünceleri olsun beni dinlemeden kendi ön yargıları olsun bu yüzden de önyargından nefret ediyorum. Beni en çok babamın anladığını düşünürdüm çünkü ben ailemle arkadaş gibi büyüdüm her şeyimi paylaşabildim espri olsun, şu olsun bu olsun ne olursa olsun

hani her şeyi ben söylemesem bile babamın beni anladığını düşünürdüm ama artık anladığını hiç düşünmüyorum. Kendi kafasında doğruları var ve at gözlüğü ile baktığını düşünüyorum o yüzden belki de daha çok kırgınım ona karşı.” (K10, 16Y, K)

“Onun genelde bir şeyi anlamaması üzerine. Düzeltmeye çalıştığım zaman daha çok karmaşa oluyor. Hani bu sefer düzelttiğimi başka bir olay olarak algılıyor ikisini farklı bir olay olarak algılıyor ve ikisine de ayrı ayrı yorum yapmaya çalışıyor ama benim düzelttiğim doğru olan. Genelde kendimi babama ifade etmekte zorlanıyorum.” (K11, 15Y, K)

“...hani bazı şeyleri paylaşıyorum ailemle annemle babamla her ikisiyle de birlikte ama daha sonra hani ben oradan uzaklaştığımda babamın daha başka şeyler söylediğini duyuyorum o zaman hani pek fazla önemsendiğimi düşünmüyorum açıkçası. ...yani ben şöyle olmasını isterdim tabii ki farklı yorumları olabilir zıt görüşleri olabilir. Bunu o anda benimle paylaşmasını isterdim ben oradan ayrıldıktan sonra annemle değil de hep beraber otururken orada paylaşmasını isterdim.” (K16, 16Y, K)”

“Korkma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Babamla tartışmalarımız olur ama her zaman babam haklı çıkar çünkü babama sesimi çıkartamam hani hem korkarım sesimi çıkarmaktan hem de hani babam çıkartırsam işin daha da uzayacağını bilirim o yüzden babamla tartıştığım zaman haklı olsam bile babam haklı çıkar her zaman. Çıkartacağım zaman da tartışma uzar.” (K5, 15Y, K)

“Böyle her şeyi onunla paylaşabileyim. Bir şeyleri gidip onları anlatabileyim rahat rahat. Ama şimdi ise tepkisinden korkuyorum. Kızabilir yani öyle bağırılmaz ama kızabilir.” (K9, 14Y, K)

“Ne biliyim belki tepkilerinden korkuyorum vereceği tepkilerden korkuyorum. Ne biliyim belki her şeyi başka insanlara başka insanlara anlatmaları sinirlerimi bozuyor. Ağlıyor... en küçük şeylerde sinirimi bozuyor, ben bir kere onlara anlatmayı, sıkıntılarımı onlarla paylaştım gidip onu da başka insanlara anlattılar. Benim bir ay boyunca falan sinirim bozuldu.” ((K9, 14Y, K)

“Babama her şeyimi anlatamıyorum biraz korkuyorum sanırım bir şey diyecek diye. Sanırım arkadaşlarımın ailesiyle babasıyla sürekli kavga ediyor olmaları olabilir bunun sebebi. Babama ben bir şey söylediğimde zaten hiçbir şey demiyor

kızılmıyor falan ama başkalarının yaşadıkları şey biraz gözümü korkutuyor açıkçası o yüzden söylemeye biraz çekiniyorum.” (K17, 15Y, K)

“Annem sayesinde veya annem yüzümden artık hangisi daha doğru olur bilmiyorum ama babama karşı aşırı bir korku var üzerimde. Mesela şey yapma baban görecektir yapma baban görecektir yapma baban görecektir sanki babam bir ölüm makinesi de benim haberim yok. Böyle bir hava oluştu üzerimde yıllar sonra. Artık onu birazcık aşmaya çalışıyorum şu an o korkuyu.” (K14, 16Y, E)

“Yani zaten hani sabah hiç görüşmüyoruz nerdeyse akşam gelirse görüşebiliyoruz yorgun olmazsa. Babamla da zaten çok sık görüşemiyorduk akşamdan akşama görüşüyorduk birde bu korku binince oda öyle azaldı sorunlarımı söyleme şeyi kendime saklıyorum.” (K14, 16Y, E)

“Hayır bir türlü ben onu aşamadım babama anlatamadım yani. Ya aslında kendi davranışları oluyor bana engel olan çünkü ben babama rahatlıkla anlattığımda şeyden korkuyorum açıkçası bana tekrar güvenmemesinden bir olay olduğunda veya beni hoş karşılamamasından korktuğum için daha çok annemle paylaşmayı tercih ediyorum babamla paylaşmıyorum.” (K16,16Y, K)

4.8.6. Ebeveynlerden Beklentiler

Ebeveynlerden beklentiler kategorisi altında **“Her İki Ebeveynden Beklentiler”**, **“Babadan Beklentiler”** ve **“Anneden Beklentiler”** olmak üzere üç tema ortaya çıkmıştır. *Her iki ebeveynden beklentiler* teması altında **kararlara saygı duyma, baskıcı olmama, güven duyma ve empati kurma**, **babadan beklentiler** teması altında **birlikte zaman geçirme** ve **sevgisini gösterme**, **anneden beklentiler** teması altında ise **dinlenilme ve birlikte zaman geçirme** alt temaları yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir.

4.8.6.1. Her İki Ebeveynden Beklentiler

Her iki ebeveynden beklentiler teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Kararlara saygı duyma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“...kendi tecrübelerini dayanarak bana anlatıyor ben kendim tecrübe edinmeye çalışırken o kendi tecrübelerinden bana nasihat verdiği için bende nasihat

almayı sevmiyorum. Yardımcı olmasını isterdim ama benim istediğim zamanlarda. Onun dışında da zaten kendim yapabiliyor muyum diye denemek isterdim. Ben kendim tecrübe etmek isterdim. Yani sürekli üstümde durmasına gerek yok. Ben zaten gerekli koşullarda ya da ihtiyacım olduğu zaman ondan yardım alırım.”(K3,16 Y, K)

“Yani susuyor çok şey değil yani ailem çok abes bulmuyorum onları standart biraz daha kararlarımı saygı duysalar saygı duymuyorlar derken bir şeyi illa direktmiyorlar da bir şeyi aldığımda zaman sürekli aklıma sürekli bir düşünce oluyor acaba onu mu yapsaydım biraz daha az karışsalar daha iyi olur.” (K1, 16Y, E)

“Düşünce yapısı çok farklı onu değiştirmek isterdim. Yani bazı şeyleri olan birine mesela, kavga ettiysen biriyle onunla aranızda zaten bir sorun vardır ki kavga etmişsinizdir. O sorunu çözmeye değil onunla arkadaşlığınızı tamamen bitirmeni ister. Birde biraz şey kendi istediğinin dediğinin olmasını çok istiyor ve önemiyor tamam benim dediklerimi de önemiyor tamam onu seviyorsun ama birazcık da sanki kendi isteklerinin birazcık da benim için daha hayırlısı mı diyeyim daha iyi olabileceğine inanıyor biraz onun fikirlerine yönelmemi istiyor, onun dediklerini yapmaya çalışmamı istiyor.” (K11, 15Y, K)

“...biraz daha kararlarımı saygı duysalar saygı duymuyorlar derken bir şeyi illa direktmiyorlar da bir şeyi aldığımda zaman sürekli aklıma sürekli bir düşünce oluyor acaba onu mu yapsaydım biraz daha az karışsalar daha iyi olur. şu an 16 yaşındayım mesela yani bu yüzden gerçi 16 değil 20 yaşında da olsam mesela birazcık geç geldiğimde buna sinirlenmesi, mesela bir sigara içiyorsam artık bir birey olduysam bir 20 yaşındaysam bu benim sorunum. Abim sigara içtiğinde çok aşırı 2 yıl baya boyunca bir tartışma olmuştu bununla ilgili. Neden içiyorsun diye ben içiyorsam bu benim kendi bedenime verdiğim zarardır, kendi harçlıklarımın biriktirip içiyorsam ya fazla buna karışmaması lazımdı. Babamın biraz daha şey pozitif bakmasını olaylara yani biraz daha rahat yaşamasını çok takmamasını abim sigara içiyorsa bunu çok takmaması. İllaki üzülürsün çocuğun sigara içtiği için artık onun kararı yani bıraktıramazsın kendi isterse bırakır biraz daha rahat olmasıdır.” (K1, 16 Y, E)

“Baskıcı olmama” alt temasına ilişkin ifadeler;

“İstemiyorum hani mesela bana ders çalış demeyecekler ben zaten dersimi kendim çalışırım ama bana ders çalış A. ders çalış, A. ders çalış dediklerinde ben

inadım yapmam. Ya da gitme dediklerinde mesela annem bana bir süre abimlerim yokken bana hiç karışmadı. Ben evden çıkmayı zaten sevmeyen bir insanım odamda durmayı seviyorum. Bir ay boyunca hani çıktysam hani haftada böyle iki kere o da 5 dk hemen geri dönerim zaten sevmem. Ama abimler evde iken dışarı çıkmak yok oraya gitmek yok buraya gitmek yok okuldan eve evimiz burada zaten 5 dk var dediklerinde ben okuldan çıkıyorum 15 dk gidiyorum ya da 30 dk geç gidiyorum dışarı çıkıyorum 1 saat dediysem 2 saat sonra ya da 3 saat sonra gidiyorum bana sınır koşmasalar ben zaten zamanında gelirim de onların böyle bir dengesizliği var.” (K12, 16Y, K)

“Babam Derslerim ile ilgili bu kadar çok konuşmasa idi bende bu kadar çok gerilmezdim yine de bir taraftan iyi oldu onun derslerimin üzerine düşmesi yine de istemeden bir sorumluluk oluşturuyorum işte babamda da değiştirmek istediğim öyle bir şey yok çok belirgin ikisinden de memnumum ben. Belki şu hep ben haklıym şeyini değiştirmek isterdim o kadar. Babam biraz mükemmeliyetçi. Derslerim konusunda işte çok önem veriyor sıkılamaya çalışıyor olduğu kadar olsun diyor düşük beklediğimi söylediğimde yüzündeki ifade zaten anlatıyor aslında benden çok şey beklediğini. ...babam her şeyi bilen biri gibiydi gözümde sonradan bazı şeyleri bilmediğini yanlış bildiğini fark ettim. Bunun gibi yani işte bende ona bunu bazen ona gösterme ihtiyacı hissediyorum. Hayır baba hep haklı olamazsın desem anlamaz anlarda şey yapmaz bu yüzden bende direkt ona uygulamalı olarak göstermeye çalışıyorum ne kadar başarılı oluyorum bilmiyorum. Ya bazen baskı altında hissediyorum aslında.... Mesela şu aslında ben babama karşı büyük sorumluluk hissediyorum yani sınavlarda ilk kendimi çok önemserim de işte. Şey sınavlardan sonra mesela bir sınavım kötü geçti diyelim ilk kendim üzüldükten sonra direkt aklıma gelen şey babam ne tepki verecek falan oluyor onun gibi...” (K15, 16Y, K)”

“Ben olmasan başka biri olsa onunda böyle yaşayacağını, böyle düşüneceğine inanıyorum. Ama birkaç kişiye baktığımda hani mesela onların gerçekten onların annesi babası ile çocuğu arasında su geçmez hani çocuk yaptı mı da annesi tamam der geçer umursamaz çünkü annesi onun bir daha yapmayacağını bilir. Ama bizim ailede hiçbir zaman öyle yapmaz yapmışsam bir daha yapacağım gibi hissettirilir. Hani her zaman haklı olduğum mesela bir konuda haksızımdır hani o onu biliyordur ama başka bir konuda haklı olsam bile sen zaten geçende böyle yapmıştın derler hani

her zaman yüzüme vurulur o davranış. Yani ailemin daha da iyi biri olmalarını isterdim.” (K5, 15 Y, K)

“Gezerim gezmeyi seven bir insanım doğam da var. Anneannemden babaanneme kadar herkes geziyor tüm sülale geziyor ben neden niye gezemiyorum. Benim üç abim var gezemem, benim üç abim var sevgili yapamam, benim üç abim var sigara içemem, benim üç abim var arkadaşlarım olamaz yok böyle bir şey ben kızım diye erkekler gezer kızlar gezemez diye bir kavram yok.” (K12, 16Y, K)

“...annem şöyle bazen hani bazı fikirleri oturmuş kaç yaşına gelmiş insanlar sonuçta bazı fikirleri oturmuş ve ama hani bu çağ derler ya ters düşen fikirler olabiliyor benimle de ters düşen fikirleri olabiliyor annemle fikirlerimizin uyuşmasını isterdim fikirlerimi daha çok anlayabilmesi bu özelliğini değiştirmek isterdim. Hani her insanda önyargı oluyor o önyargılarını bırakmasını ve nasıl deyim objektif bir şekilde beni dinlemesini isterdim. Belki hani benim fikirlerim ona doğru gelecekti ve değiştirecekti ama buna fırsat bırakmıyor o yüzden farklı fikirlere sahip oluyoruz ve ister istemez zıtlaşıyoruz.” (K16, 16Y, K)

“Güven duyma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Babam ise başkalarının lafına değil de sadece kızının laflarına, kızının yaşadıklarına, kızının düşüncelerine ve kızının sözlerine inanmasını isterdim.” (K10, 16Y, K)

“Belki biraz fazla korumacı olabilir annem o daha şey daha az korumacı olsaydı daha iyi olurdu şu anda biraz fazla korumacı. Yani biraz güvenmiyormuş gibi geliyor o kadar. Yani bana güvenmesini istiyorum bunu annemle konuşuyorum annemde çok şey yapmasa da devam ediyor. Davranışlarında çok bir değişiklik olmadan devam ediyor.” (K17, 15Y, K)

“Mesela benim yeğenim var ona daha çok önem verirler ve onun dediklerine inanırlar hep mesela onun değil de benim dediklerime inansalar. O çünkü çocuk yalan söyleyebiliyor annemde o çocuktur o doğru söylüyordur diyor. Bu bana kötü hissettiriyor. O yalan söylüyor bana sinirlenip gidip anneme yalan söylüyor D. diyor böyle böyle yaptı diyor. Annemde ona inanıyor gelip bana kızıyor. Ondan sonra 2 ay geçti annemde yalan söylediğini fark etti ama gidip insanlara bunu gülerek anlatıyor. Ağlıyor. Genelde hep bir de başka insanlara inanması. Ağlıyor...” (K9, 14Y, K)

“Empati kurma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Empati yapmasını isterdim kesinlikle babamda pek fazla empati duygusu olduğunu düşünmüyorum hani onun bana kızdığında benim nasıl hissettiğimi anlayabilmesini isterdim bu yüzden empati yapmasını çok isterdim bu yönünü isterdim daha çok. Başkada babamda birazcık fevri davranan bir insan bu özelliğini bir kenara bırakıp daha sakin biri olmasını isterdim o şekilde.” (K16, 16Y, K)

“Annem, hep kendi istediği gibi birisi olmamı genelde bu kendisi şöyle hareket etmemi ister, şöyle durmamı ister, şöyle konuşmamı ister, benim mesleğime o karar verir gibi şeyler. Annemin babamın biraz beni anlamasını isterdim biraz daha görüşlerimi saygı duymasını isterdim biraz daha beni anlamalarını isterdim. Annemin biraz daha olumlu olmasını biraz daha sıcakkanlı olmasını isterdim. Genel olarak annem zaten sıcakkanlı bana karşı sıcakkanlı olmasını isterdim.” (K4, 16Y, E)

“ımmmm annem babam biraz beni anlamalarını isterim biraz benim istediklerimi düşünmelerini bana söz vermelerini bana biraz daha samimi ve normal davranmalarını isterim” (K4, 16Y, E)

“Annemin, ben bir olayı anlattığımda ön yargılı hiçbir zaman olmamasını isterdim direkt anlar kendisini benim yerime koyup empati yaparak bir cevabını söylemesini isterdim. Babamda da böyle olurdu yani. Sadece empati kurmalarını isterdim çünkü empati kurmadıkları için benim ne durumda olduğumu anlamıyorlar. Bu da olumsuz etkiliyor çünkü hani mesela bunları biliyorlarsa benim de bilmem gerekiyor onlar bana empati kurmadıkları için öyle söylüyorlar ki sanki onlar haklı da ben haksızmışım gibi geliyor. Ne biliyim nasıl deyim işte kötü ya.” (K5, 15Y, K)

“Daha anlayışlı olmalarını isterdim. Seviyorum yine onları ama biraz daha farklı olsa. Mesela benim onun ile paylaştıklarımı insanlara anlatmasalar, aile içinde olanlar aile içinde kalsa, mesela benim dediklerim bazen onlarla paylaştıklarım komik mi geliyor bilmiyorum ama gülüyorlar onların gülmeleri benim sinirimi bozuyor. Anlaşılmadığımı hissediyorum ve sanki benim paylaştıklarımı ciddiye almıyorlar.” (K9, 14Y, K)

“Hiçbir şeyin değişmesini istemezdim. Bir tek beni anlamasını isterdim. Hiçbir şeyin annemde, babamda, abimlerde sadece beni anlasalar tavırları değiştirdi zaten mutlaka değiştirdi ama anlamadıkları için...” (K12, 16Y, K)

“Bana daha az baskıcı davranmalarını isterdim, daha çok böyle bir olayı düşünmesini yani ben ona anlatıyorsam onun birazcık daha düşünmelerini ve

anlamaya çalışmalarını isterdim. Babam genelde olayı anlattığının saniyesinde hemen cevaplar veriyor hiç düşünmeden veya çok yanlış anlıyor benim olayı tamamen izah etmeme fırsat kalmıyor.” (K11, 15Y, K)

“...babama ve anneme karşı rahat değilim genelde. Sadece bir tek evde kardeşime anlatabiliyorum. Babamla aramızda normal sohbet ediyoruz ama hani her şeyimi anlatamadığım için normal sohbet oluyor genelde çok tartışma olmaz babamla annemle daha çok olur. Babamla her konu hakkında sohbet edebiliriz ama gidip bu gün şöyle hissettim diye anlatmam. Sohbetlerimiz günlük muhabbet derecesinde kalır bugün böyle oldu derim ama o olayda nasıl hissettiğimi anlatmam. Yani pek... Şöyle olur anlatsam da anlatmasam da tepkisi aynı olur bu yüzden anlatmıyorum. Babamın yani (susuyor) tepkilerinin benim bir şey anlattığım ya da anlatmadığım arasındaki farklarının daha fazla olmasını isterdim. Başka babamdan pek beklentim yok iyi. Babamda daha anlayışlı olabilirdi.” (K18, 14Y, K)

4.8.6.2. Babadan Beklentiler

Babadan beklentiler teması altında bulunan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“Birlikte zaman geçirme” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Babamla daha çok vakit geçirmek isterdim.” (K3,16 Y, K)

“Benle daha çok ilgilenmesini, benle daha çok vakit geçirmesini isterdim” (K9, 14Y, K)

“Babamdan beklentim biraz daha fazla. Babamdan beklentim tv izlerken falan bir şey sorduğumda geçiştirmeli cevaplar değil de böyle gayet normal biriymişim gibi cevaplar vermesini beklerdim. Çok geçiştiriyor tamam anlıyorum onu izlemek istiyor yorgun ama bende onun evladım sonuçta bir cevap vermesi ile yorulmuyor. Ben gel maç yapalım demiyorum cevap vermesini bekliyorum. Buna sinir oluyorum desem yeridir.” (K14, 16Y, E)

“Birazcık daha iletişime geçsin benimle isterdim her zaman olsun iletişimim isterdim. İstanbul'a gitti mesela bunu açıkça söyleyeyim erken terfi alması için işinde İstanbul'a gitti iki hafta durdu bu hafta sonu ziyarete geldi bizi özledim diye. Açıkçası ben çok eskiden iletişim kurmazdı diyordum ya bende öyle şey yaptım ona karşı tavrımı bu şekilde aldım. Özledim dediğinde bende seni özliyordum o zaman sen beni

dinlemiyordun beni o zaman mantığı ile hareket ettim bende şey yaptım arkadaşım la Kızılay'a gittim.” (K14, 16Y, E)

“Baba tarafından düşünüyorum mesela arkadaşlarımın babalarını düşünüyorum işte kuzenimin babasını düşünüyorum en yakın örnek olarak benim hani babam neden öyle değil, benim babam neden benimle konuşmuyor tamam Türk babası mantığında işte kızının erkek arkadaşını bilmez en azından ben babamla ufak bir şey olsun paylaşmak isterdim o yüzden baba tarafından çok şansız olduğumu düşünüyorum yani ve değiştirme şansım olsun değiştirmek isterdim kesinlikle ama annem tarafından çok şanslıyım kesinlikle annem benim çünkü babamın boşluğunu çok güzel dolduruyor kendisi de çok güzel ilgileniyor o yüzden anne tarafından çok şanslı olduğumu düşünüyorum bu şekilde.” (K2, 17Y, K)

“Babamın da hani kendi önyargılarını bir kenara bırakıp benimle konuşmasını isterdim. Babamın o kesinlikle önyargıları yani önyargılarını yıkmak isterdim onunda.” (K16, 16Y, K)

“Babama da her şeyi paylaşabilmek isterdim daha çok vakit geçirmek isterdim. Onunla da arkadaş gibi olmak isterdim aslında onun da tabii ki de çok büyük şeyleri benimle paylaşamaz ama benimle paylaşabileceği şeylerin olmasını isterdim onunda böyle düşünüyorum.” (K16, 16Y, K)

“Babam daha sıcak olabilir bana karşı daha yakın davranabilir” (K17, 15Y, K)

“Sevgisini gösterme” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Ama sadece babamla aramızda en azından bir iletişim olsun isterdim bir şeyler konuşabilmek isterdim. Ben eve gittiğimde babam günün nasıl geçti desin ya da oturduğumuzda bir şeyler konuşabilmek isterdim. Çünkü biz saatlerce yan yana otursak bile hiçbir şey konuşmadan durduğumuzu biliyorum. Baba sevgisini tatmak isterdim. Şey çok kötü mesela baban ölür o sevgiyi tadamazsın ama baban öldü sonuçta ama baban hayatta olmasına ve aynı evde yaşamanıza rağmen ben o sevgiyi göremeyince bu daha zor bir durum yani çünkü babamla beraber yaşıyorum aynı evdeyiz ama ben sonuçta o sevgiyi ondan göremiyorum iletişim kopukluğu var aramızda hiçbir şey konuşamıyoruz sadece babamla aramızda bir iletişim olsun isterdim baba güvenini tatmak isterdim sadece.” (K2, 17, K)

“...babam sevgisini gösterseydi gösterse keşke ya seviyor beni biliyorum ama göstermiyor göstermek istemiyor galiba hani onu göstereyim bir de arkadaşlarımın çoğunun babaları böyle daha şeyler çok yoğunlar kızları ile bende öyle olmak isterdim ama işte öyle olmasını isterdim babamın daha yakın olmasını isterdim bana.” (K6, 16Y, K)

“Babam daha sıcak olabilir bana karşı daha yakın davranabilir o kadar onun dışında gayet iyi. Dediğim gibi bana daha sıcak davranmasını isterdim babamın. Immmm belki bir şeyler birlikte benimle daha çok ilgilenmesini benimle hafta sonları bir şeyler yapmasını isterdim bunlar. Normalden daha şey daha çok üç kişilik gibiyiz ablam annem ve ben. Babamla ayrı yaşamıyor annem ama şey babam daha çok evdeki her şeyden kendini soyutluyor. O yüzden üç kişiyiz.” (K17, 15Y, K)

“Babam normalden biraz daha ilgisiz. Tamam, anne kadar baba çok şeye karışmıyor ama yine onunda daha ilgili olmasını beklerim. Hakkında bir şeyleri bilmesi gerekir bence onun dışında yok genelde bir şey. Mesela Bazı önemli şeyler neyi sevip neyi sevmediğim olsun, nerden kaçta geleceğim olsun bir şeylerle ilgilenmeli bence.” (K17, 15Y, K)

“Babam kendi duvarları içinde yaşayan bir insan. Ya bize hiçbir zaman sevgi gösteremeyen bir insan ya aslında bunun için onu da suçlayamıyorum belki onun ailesinden gördüğü bir şeydir belki onun gördüğü budur, ama en azından şunu düşünüyorum ailesinden bunu gördüyse bile en azından bunu yaşattırmasın bize sevdiğini hissettirsin. Biz onun yaşadığının aynısını yaşamayalım bu yüzden onu suçluyorum bir yandan suçlayamıyorum arada kalmışım babamın neden böyle davrandığına dair hiçbir fikrim yok bilmiyorum yani babama da sorsam o da söyleyemez büyük ihtimal.” (K2, 17, K)

4.8.6.3. Anneden Beklentiler

Anneden beklentiler teması altında yer alan “**Dinleme ve birlikte zaman geçirme**” alt teması ile ilgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Daha anlayışlı bir şeylerimi anlatabilecek kadar rahat hissettirmesini isterdim. Ne isterdim.... (susuyor) annemin beni daha çok dinlemesini isterdim. Annem daha anlayışlı olabilirdi.” (K18, 14Y, K)

“Açıkçası anneme de bir miktar hak veriyorum dedem demans hastası geçenlerde kayboldu İstanbul’da çıktı ortaya Bursa’da yaşıyorlar. O ona korkuyor filan kendi ailesine bakmak istiyor annesine babasına bakmak istiyor bazen bana zaman ayıramamasını anlıyorum ama bazen diyorum sen bir annesin sen yapmak zorundasın diyorum. Anladığını belli etsin birazcık daha motive etse daha iyi olur.”
(K14, 16Y, E)

“Önceden hani okuldan geldiğimde okulda ne yaşadysam anneme anlatırdım hani bunu dinlerdi beni ama şu an pek vakti olmuyor diğer kardeşlerimle ilgilendiği için. Onun dışında bana daha çok vakit ayırmasını isterdim şu anda da. Başka ne isterdim bilmiyorum bunları isterdim daha çok vakit ayırmasını isterdim en çok.”
(K16, 16Y, K)

“Annemin ne bileyim beni daha çok dinlemesini isterdim bu yönden kendini yenileyebilmesini daha çok değiştirmesini isterdim o şekilde.” (K16, 16Y, K)

“Beni anlayarak hani yapmak istediğimi anlayarak davranmalarını isterdim. Bu bunu yapıyor, buraya gidiyor ama şunun için gidiyor belki bunun için gidiyor da bunun içinde belki bir şey vardır. Belki bir arkadaşının ihtiyacı vardır gidiyor ya bu hep gidiyor ya hep gidiyor ona kimse gelmiyor demek yerine ya bu gidiyor demek ki arkadaşlarını seviyor, onlara güveniyor, demek ki ihtiyaçları olduğunda yanlarında olmak istiyor. Bu ders çalışmıyor hep tabletin başında hep telefon, okula gideceğim seni müdüre söyleyeceğim değil de kızım tableti bırak biraz ders çalış sınavların yaklaştı okulun var ya da ya A. bugün ağlıyor acaba bir şey mi var hep ağladığım için hiç ağladığımı takmıyorlar acaba bir şey mi oldu ya. Ben komedi filmi izlerken bile hüngür hüngür ağladığımı bilirim. Annem de buna şahit oldu birebir komedi izliyorum ya resmen annem yıkılıyor ben ağlıyorum hiçkırta hiçkırta ağlıyorum ama o onu görmez. Kesin bir şey yapmıştır o gelmiştir aklına bu ama ben bunu yaşamıyorum.”
(K12, 16Y, K)

“Ben çoğu arkadaşlarıma göre görüyorum benim onlara karşı yine de bir mesafem var. Onların anneleri her şeyini bilir ve mesela bir arkadaşları olsa onun her şeyini bilir ve çocuğunu her zaman ön plana çıkartır ama benim annem benim çoğu şeyi mi bilmez ve bildiklerini de ön plana çıkarmaz. Annemle rahatlıkla bir şeyi konuşabilmeyi ama beni anlamasını daha çok isterdim. Anlattıklarımı da yani ne o mesela anlattığımda şey olmaması hani iyice bir dinlemesi bilmesi lazım ama bu sanki

gelmişte görmüşte bilmiş gibi davranıyor onu yapmasını isterdim. Sanki anne kız gibi değil de tek yumurta ikizi gibi olmayı öyle davranmasını yakın olmak isterdim.” (K5, 15Y, K)

4.9. Yüksek Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar

Bu bölümde yüksek benlik algısına sahip ergenlerle ile yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme sonucu elde edilen verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 4.9. Yüksek Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar

Kategori	Tema	Alt Tema
Benlik Kavramı	Olumlu benlik algısı	✓ Olumlu kendilik algısı
	Olumsuz benlik algısı	✓ Hassas ve incinebilir olma
Anne Baba Tutumları	Demokratik anne-baba tutumu	✓ Destekleyici ve rehberlik eden anne baba tutumu ✓ Gerçekçi beklentilerde bulunma
Ebeveyn Tutumunun Sonuçları	Etkili iletişim kurma	✓ Sorunlarını konuşabilme ✓ Kararlara katılma ✓ Anlaşıldığını hissetme ✓ Arkadaş gibi olma
Ebeveynlerden Beklentiler	İlişkinin olduğu gibi devam etmesi	

Yüksek benlik algısına sahip ergenlerle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme sonucu elde edilen kategori, tema ve alt temalara ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

4.9.1. Benlik Kavramı

Yapılan içerik analizi sonucu Benlik Kavramı kategorisinin altında **“Olumlu Benlik Algısı”** ve **“Olumsuz Benlik Algısı”** olmak üzere iki tema ortaya çıkmıştır. **Olumlu benlik algısı** teması altında **olumlu kendilik algısı, olumsuz benlik algısı**

teması altında ise *hassas ve incinebilir olma* alt teması yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir.

4.9.1.1. Olumlu Benlik Algısı

Olumlu benlik algısı teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Olumlu kendilik algısı” alttemasına ilişkin ifadeler;

“Voleybol oynuyorum, derslerim iyidir pek sıkıntı yok, bir kardeşim var, iyi bir abi olduğumu düşünüyorum.” (K20, 16Y, E)

“Konuşmam bence güçlüdür bazen espiri yönümün güçlü olduğunu düşünüyorum hani böyle egoist gibi durdum ama (Gülüyor) bazen arkadaşlarımı eğlendirdiğimi düşünüyorum ondan sonra yeni bir ortama girdiğimde hani beni tanıtırlar kendimi tanıtırım öyle kenara çekilmem bu yönümü güçlü buluyorum, ders yönümü güçlü buluyorum çünkü bu okula en düşük puanla geldim nakil geldim bu sene ama yani sınıfta birçok kişiden iyiyim bu bana aslında bir gururda veriyor öyle.” (K20, 16Y, E)

“Fiziksel olarak boyum güzel, fiziğim güzel ondan sonra ruhsal olarak da kötü biri olduğumu düşünmüyorum daha kendime iyi biri demem için bazı şeyleri daha yaşamam gerekli iyi biriyim demiyorum ama kötü biri olduğumu da düşünmüyorum. Çünkü Daha fazla şeyler yaşamam gerektiğini düşünüyorum ben iyi biriyim demem için.” (K20,16Y,E)

“Çok hiperaktif birisidir spora yatkınım sayısal zekâya sahibimdir. Nasıl desem kitaplara ilğim vardır mesela nasıl kitaplar olsun tarih kitapları gibi işte eski tarihleridir. Eeee şey mesela bir işlem falan olunca matematik falan olunca direkt gördüğüm zaman anlayabiliyorum ama o problemi bir kere çözmem lazım öyle özelliğim var gördüğüm şeyi yapabiliyorum o şey olsun spor olsun. Kendimde sevdiğim özellik yetenekli olmam. Masa tenisi, futbol, basketbol sonra nasıl desem birçok spora yeteneğe yeteneğim var sonra sayısal zekayım matematiği çok severim kimya olsun fizik sevmem fizik olmuyor.” (K23, 16Y, E)

“M. hani çok iyi niyetli çok saftemiz kalpli herkesi de kendisi gibi sanan biridir. Ne tür özellikleri var mesela hobilerimden başlayayım voleybol oynamayı seviyorum,

voleybol oynuyorum zaten, başka hani kitap okumayı falan seviyorum, boş derslerime zaten çalışıyorum ama biraz daha gayret göstermem gerekiyor. Onun dışında hani kitap okurum, boş zamanlarımda voleybol, müzik dinlerim.” (K24, 15Y, K)

“Bütün özelliklerimden memnunum genelde hiç sevmediğim bir özelliğim yok. Kendimden gayet memnunum şahsen ama biraz daha her şeyi açık açık görme konusunda olabilir belki. Herkesi kendim gibi zannediyorum ama hani daha ayrıntıya girerek daha iyi tanınmalıyım bence insanları ama bu yok bende.” (K24, 15Y, K)

“İmm iyi biridir derim yani kendimi seviyorum o yüzden kendimi iyi biri olarak gösteririm eğlencelidir resim yapmayı spor yapmayı sever. Ondan sonra Sır tutabilir arkadaşları ile anlaşabilir uyumlu bir insandır eğlencelidir. Hırslı istediği zaman istedikleri şeyleri yapabiliyor uzun zamandır kilolu idim 70 kilo idim sonra diyet yapmak istedim 3 aya kadar sürede 20 kilo verdim spor yaptım yani istediğim kafama koyduğum şeyleri yapmak için elimden geleni yapıyorum. Sanatçı ruhlu görüyorum kendimi çünkü resim yapmayı seviyorum müzik dinlemeyi gitar çalmayı spor yapmayı seviyorum bundan dolayı da kendimi sanatçı ruhlu olarak görüyorum.” (K25, 14Y, K)

“Ben çok pozitif bir insanımdır hani hiç böyle üzülmem gereken şeylere çok kısa süreli üzülürüm yani direkt hayatımın tamamını etkilemez o yüzden devamlı pozitif düşünmeye çalışırım o yüzden de çok pozitif düşünceli olduğumu, neşeli olduğumu söylerler.” (K21, 17Y, K)

“Kendimi insanlara saygılı olarak anlatırım ama bazı durumlarda heyecanlanırım birazda çekingenim bazı durumlarda çekingen derken de yeni bir ortama girince falan ya öyle. Heyecan dediğim işte şu okuldaki sınavlar falan onun dışında heyecanlandığım başka bir konu yok. İyi biridir insanlara zarar vermeyi sevmez insanları düşünür ailesini herkesten önce düşünür. En sevdiğim özelliğim saygılı olmam, aileme sevgi duymam bu ikisi en çok sevdiğim özellik. Sadece şey yeni ortama girince çekingen olmam bu özelliğimi çok sevmiyorum. Ya heyecanlanma değil de işte birazcık geç oluyor tanışmam geçte olmuyor rahatlık olmuyor ama tanışınca normal rahatlığım devam ediyor. Ya özellik değil de yani beni güçlü yapan ailem bir özelliğim yok çok güçlü yapan ailem çok etkili bu konuda.” (K22, 15Y, E)

“Yalandan zaten hiç hoşlanmam ki kullanmamda ki zaten biri söylese de anlarım yalan söylediğini genellikle çok dürüstüm genellikle ben içimde ne isem dışımda da oyum genellikle.” (K24, 15Y, K)

“Çalışkan bir öğrenci derim. Çok enerjik bir insanımdır okulda, neşeliyim, eğlenceliyimdir (gülüyor) ondan sonra arkadaşları tarafından sevilirim çok yardımseverim aynı zamanda iyi biriyim bence. Neşeli olması, iyiliksever olması ve çalışkan olması.” (K31, 16Y, K)

“Çılgın, farklı, başka iyi biriyim, inatçıyım bu kadar. Ya inatçı olmam yani dediğim dedik bir insan insanımdır, idealist biriyimdir bir iş olana kadar çok uğraşırım. Asla vazgeçmem onun haricinde bilmiyorum. ...kendimi çok sevdiğim için sevmediğim bir özelliğim yok. Bilmem bir sürü şey var beni güçlü yapan yani... İşte yani inatçı olmam bence beni o özelliğe sebep oluyor, cesur olmam diyebilirim yine dediğim gibi idealist olmam o kadar.” (K21, 17Y, K)

“...ne biliyim ben her şeyde güçlü olmaya çalışırım hiçbir şeyde yılmam bırakmam. Üzülmemeye çalışırım... Evet her zaman güçlüyümdür hiçbir şeye üzülmem üzülmemeye çalışırım daha doğrusu.” (K26, 15Y, K)

“...hedefleri olan ailesi için her şeyi yapabilecek biri diyorum. Tabiki ailem ilk sırada geleceğim ilk sırada immm her zaman yararlı nasıl bir insan diye çünkü ailemden böyle gördüğüm için. Spor yapmayı çok sever hoşgörülü yardım etmeyi çok sever çünkü küçüklüğümüzden beri öyle gördük öyle yaptık hiç kimseyi ezdirmez yanında her zaman düşünceleri karşında asla sapmaz dimdirekt gider öyle.” (K27, 16Y, E)

“Saygılı olurum arkadaşlarıma, büyüklerime özelliklerime. Sevdiğim, kendi sevdiğim özellikler mi büyüklerime kötü davranmam, arkadaşlarıma da öyle, derste şey yaptılar mı uyarırım sesli olduklarında, bağırdılar mı falan o kadar. Sevmediğim özellik yok.” (K30, 15Y, E)

“...imm 3 kardeşim var, güzel bir ailenin çocuğuyum yani mutlu bir ailem var. Evdeki huzur, annemle babamla tabiki de beni mutlu eden, annem ve babamın bana karşı olan davranışları.... bana dışarıdan hep soğuk gibi görürler ama normalde çok canlı bir insanımdır böyle konuşmayı, gülmeyi seven biriyim ama dışarıdan soğuk görünüyorum öyle derler ama tanıdıkça böyle değilmişsin derler. Sosyal bir insanım severim böyle gezmeyi, eğlenmeyi, arkadaşlarımla birlikte olmayı, sinemadır, abimle

birlikte olmak. En çok vakit geçirdiğim ailem, arkadaşlarım. Yardımseverim, insanlarla kaynaşmayı severim, ummm fazla çok çalışkan değilim çokda notlarım düşük değil orta seviyede bir öğrenciyim. Güçlü yönüm nasıl getireyim bilemedim. Güçlü yönlerim... Dürüstümdür, yalana gelemem yalan söyleyeni de sevmem zaten susuyor.” (K29, 14Y, K)

“Nasıl desem küfür sevmem asla sevmem hatta tahammül edemem çabuk sinirlenebilen bir kişiyim derslerime doğruyu söylemek gerekirse evde çalışmam ama derste çok güzel dinlediğim için çalışma isteği duymuyorum yani anladığım için konuyu. Yalan söylemeyi sevmem böyle. Futbol oynaması, kitapları da güzel okurum kitaplar sürükleyici gelir ve bırakamam dersi iyi dinliyorum işte böyle. Dediğim gibi futbolu çok severim futbolda da çok iyiyim o yani derslerimde de iyiyim karşımdaki ile çok iyi iletişim kurabiliyorum arkadaş ortamında iyiyim.” (K33, 15Y, E)

“...ne biliyim böyle karşımdakini gördüğümde böyle hiçbir şekilde ön yargı ile yaklaşmam her zaman arkadaş olmaya çalışırım, en azından sosyal biri olduğumu düşünüyorum böyle hani ortamlara girdiğimde kendimden çıkmayan, kenara çekilen bir çocuk değilim, konuşmayı severim, müzik dinlemeyi severim kendimde sevdiğim yönlerde falan (Gülüyor) insanlara genelde iyi yaklaşırım kendimde sevdiğim şeyler bunlar.” (K20, 16Y, E)

“Arkadaş çevremde falan genellikle iyi anlaşırım ki mesela bir ortama girdiğimde yabancılık çekmem direk ortama kaynaşırım şey yaparım.” (K24, 15Y, K)

“Onlarda aynı şekilde zaten çok sıcakkanlı derler çünkü gerçekten bir ortama girdiğimde hiç yabancılık çekmeden arkadaşlık edinebiliyorum rahatlıkla konuşabiliyorum dürüstüm yalanım falan hiç olmaz onlara karşı yani böyle genellikle.” (K24, 15Y, K)

4.9.1.2. Olumsuz Benlik Algısı

Olumsuz benlik algısı teması altında yer alan alt temaya ilişkin ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Hassas ve incinebilir olma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Nasıl anlatırım böyle eğlenceli ama hani böyle derler ya böyle hani içinde böyle başka şeyler yaşayıp dışına göstermeyen çok gülen içinde üzgündür falan filan

diye bazen o moda olabiliyorum ama bazen eğlencem gerçek olabiliyor.” (K20, 16Y, E)

“Biraz fazla duygusal olmam... Duygusal olması duygularına yenik düşmesi biraz daha. Duygusal olmak her an ağlayacak gibi olmak duygulara sahip olmak hassas olmak. Birazcık fazla hırsıma yenik düşmem yani kafama 50 kiloyu koyduğumu örnek gösterirsek elimden geleni yapıyordum mesela fazla vermeye çalışmışım o yüzden vücudumda kansızlık falan çıktı onlardan hani zararlı kendime zararlı. Bazen oluyor örneğin dersi fazla çalışmak için elimden geleni yaparsam başka şeylerle uğraşma şeyim azalıyor spor falan yapamıyorum gitar falan çalamıyorum ama bu dersim daha önemli olduğu için ona şey yapıyorum.” (K25, 14Y, K)

“Çok duygusalım. Mesela dizi falan izlerken çok şeyse tutamam kendimi onda ağlarım, ondan sonra sınavdan falan düşük aldığımda üzülürüm baya üzülürüm, başka... başka yok. Hayır diyemiyorum. Herkese değil de yakın mesela yakın arkadaşlarıma falan diyemem mesela bir şey isteseler hemen tamam diyorum hayır diyemiyorum maddi olsun manevi olsun. Hayır desem küserler gibi geliyor, trip atarlar öyle yani.” (K31, 16Y, K)

“...ben çok heyecanlarımla, çabuk duygulanırım bunlar benim en zayıf yönüm çok çabuk duygulanmaktır. Duygulandıran yani annem babama bir şey olsun üzülürüm mesela onları hep kafama takarım bazen yani böyle yani. Başlarına bir şey gelmesinden bazen aklıma gelir. Ölüm gibi.” (K32, 15Y, E)

“Mesela bir konu hakkında tartışırken haksız olduğunda değil haklı olduğum zaman o konu mesela biraz büyüdüğünde hemen bazen istemsiz bir şekilde ağlayabiliyorum. O anda hemen dolması gözlerimin, sinirde yada... Evet hani ağlayınca güçsüz gibi görüldüğümü düşünüyorum.” (K28, 16Y, K)

“...kolay kolay ağlamam böyle düştüğümde falan ya da bir olay olduğunda sadece sinirlendiğimde ağlarım üzüldüğümde ağlamam çok fazla. Mesela bir arkadaşlıkla ilgili bir olaya ağlıyorsan güçsüz kalmışsındır demektir bence. Mesela ben bir arkadaşına çok değer veriyorum onun bana yaptığı kötü şeylerde eğer ağlarsam güçsüz olmuş olurum bence.” (K31, 16Y, K)

4.9.2. Anne ve Baba Tutumları

Anne ve baba tutumları kategorisi altında “*Demokratik Anne-Baba Tutumu*” olmak üzere tek tema ortaya çıkmıştır. *Demokratik anne baba tutumu* teması altında *destekleyici ve rehberlik eden anne-baba tutumu* ve *gerçekçi beklentilerde bulunma* alt temaları yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir.

4.9.2.1. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Demokratik anne-baba tutumu temasının altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“*Destekleyici ve rehberlik eden anne-baba tutumu*” alt temasına ilişkin ifadeler;

“*Babamda aynı şekilde hani gerçekten çok iyi dost ikisi de bana immm hani destek veriyorlar her konuda arkamdalar bunu bilmek beni daha özgüvenli yapıyor ki bunun için daha özgüvenliyim gerçekten de ben. Bana destekçi oldukları için arkamda her şeyi yapabilirim gözüyle bakıyorum ailem sonuçta arkamda ne olabilir ki daha fazla bu benim için çok büyük bir moral oluyor her şeyden önce.*” (K24, 15Y, K)

“*Babam hani derler ya arkanda yıkılmaz bir dağdır diye bence o tam bir tanım cümlesidir. Çünkü Her şeyde ama her şeyde arkamdadır yani haklı olayım haksız olayım çünkü her zaman arkamdadır beni de sever diye düşünüyorum. Çok çok iyi onunla aşırı iyidir. Baya iyi ilişkimiz var bana ne yapacağımı ne yapmam gerekiyor hakkında her türlü dersler vermiş bir insan benim için.*” (K27, 16Y, E)

“*Annem benim için her şeyi yapabilecek biri çünkü ben doğduğumdan beri çalışmaya başlamış babamla birlikte ikisi de birlikte güzel yerlere gelmişler. Benim hayatımı ne kadar güzel yapabilirim diye düşünen bir insandır. Benim için her şeyi yapar. Annemle ilişkim çok çok çok iyi ya. Nasıl diyim arı ile çiçek gibi çok güzeldir her şeyimi paylaşıyorum. Ya anne böyle böyle sıkıntım var. Her zaman arkamda da durur bir hata yaptığımda da arkamda da durur. Çünkü evlatları atsan atılmaz satsan satılmaz.*” (K27, 16Y, E)

“*...konuşabilirim anlatabilirim fikirler verir ama yine de kendim halletmemi ister. Bence iyi hemen gelip kendisinin müdahale etmesine gerek yok kendim özgüven açısından da bence yardımcı oluyor.*” (K28, 16Y, K)

“Çok samimidir, imm çok sever oda benim gibi biraz çabuk sinirlenir böyle çok çabuk kırılmayız. Mesela benim her gün futbol oynamam sinirlendirir annemi, sonra neler sinirlendirir şey mesela kötü alışkanlığım olsun direkt sinirlenir yani eve falan almaz yani o kadar. Anlatırım ama hepsini anlatmam. Mesele neleri anlatırım ya mesela düşük not aldıysam onu anlatırım ilk başta kızarlar sonra daha çok çalış daha çok çalış derler. Sonra daha ne yaparım. Hiç bilmiyorum ben genellikle her şeyi anlatırım da ya anlatmadığım şey çok azdır. Mesela iyi bir şey yaptıysam ona sevinir sen böyle mi yaptın böyle mi ettin. Kötü bir şey yaptıysam niye böyle yaptın direkt sonuca gitmeye çalışır annemde araştırır bir şey der.” (K23, 16Y, E)

“Immm her konuda her şeyimi dinleyen hani mesela genellikle içine kapanık olurlar ya bazı çocuklar ben o konuda hiç yabancılık çekmiyorum mesela okulda ne anladıysam kötü veya iyi hani her şeyi gidip anlatabiliyorum oda mesela hani işte şöyle yapman lazım bu durumda şöyle yapsan iyi olur falan diye düşüncesini söylüyor bende ona göre kendime bir yol çiziyorum ne yapabilirim diye. Babamda annemde iyi bir dinleyici aile konusunda çok şanslıyım gerçekten. Çok iyi baya iyi. Hani mesela yani içimde tutmuyorum hiçbir şeyi direkt anlatabiliyorum yani onun için anlaşabiliyoruz ama işte bu aralar derslerden dolayı biraz daha yükleniyorlar biraz daha kısıyorlar. Yaşadığım her sorunu her şeyi anlatabilirim. Mesela benim davranışımın yanlış olduğunu düşünürse olumsuz olarak yaklaşmaz ona da olumlu olarak yaklaşır ama hani şöyle yapsan daha iyi olur bundan sonra böyle yapman gerekir diye söyler. Annemde babamda aynı şekilde davranır. Annem Şöyle diyim kendisini benim yerime koyuyor çünkü oda sonuçta bu şeylerden geçti elbet oda benzer şeyler yaşamıştır o daha bilgili olduğu için genellikle beni iyi yönlendiriyor zaten hani onun dediklerinin bende dışına çıkmamaya çalışıyorum genellikle.” (K24, 15Y, K)

“Daha doğrusu ilk ben anlatırım ona kafam sıkıştığında anneme anlatırım ben yardımcı olur diye. Böyle yapma kızım şöyle yaparsan daha iyi olur o yol yanlıştı bu yol doğru filan der bende annemi dinlemeye çalışırım yani dinlerim genelde de o olur. Evet anne bunu sevmedim derim böyle yapmasan daha iyi olur. Annemde tamam der bende dikkat ederim falan der öyle yok falan demez yani. Anne bu huyunu sevmiyorum desem tamam sana böyle davranmam falan der öyle olur.” (K26, 15Y, K)

“Konuşarak benimle duygularını paylaşır bende onun fikirlerini daha çok dinlerim saygı gösteririm düşüncelerine ondan dolayı anlaşırız bir yolunu buluruz.

Annem sürekli pozitif ya da sürekli negatif bir şekilde değil daha çok saydam bir düşünce yapısı ile bakar doğruya doğru yanlırsa da yanlış der ben daha iyi anlayayım diye.” (K25, 14Y, K)

“Annem eğer haklı olursam her türlü arkamda olur her türlü arkamda eğer haksızsam bana doğru bir şekilde ne yapacağımı öğretir ya da kendisi çözmeye çalışır.” (K27, 16Y, E)

“...sorunlarımı annemle konuşurum çünkü o bana doğru yolları gösterir çözüm yolları bulur. Bana mesela birlikte üretiyoruz çözüm yolları buluyoruz yani. Birlikte nasıl olur hangisi doğru olur hangisi iyi olur diye düşünürüz ve onun doğrultusunda hareket ederim.” (K29, 14Y, K)

“...mesela benim alışverişe gittiğimde sıkıntılı sürüyor uzun sürüyor uzun sürüyor dediğimde 5-6 saat sürüyor ama hiçbir şey demiyorlar öyle durumlarda ben istediğimi bulana kadar devam ediyoruz ya bu her konuda böyle oluyor. Bu beni değerli hissettiriyor işte bana değer verdikleri saygı duyulduğunu sevildiğimi hissettiriyor.” (K22, 15Y, E)

“Ya kendilerinden önce bizi düşünmeleri beni değerli hissettiriyor, ya mesela bir konu olduğunda bize de danışmaları oda beni değerli hissettiriyor bir durum olduğunda hep beraber çözmemiz beni değerli hissettiriyor.” (K22, 15Y, E)

“Gerçekçi beklentilerde bulunma” alt temasında yer alan ifadeler;

“Annemin benden beklentileri ya annem benim hiçbir zaman böyle çok yüksek çok zengin hani mesela böyle çok büyük bir işte görmek değil de hani annem beni genelde iyi kalpli böyle yardımsever ya da ne biliyim böyle beni namazında niyazında biri görmek ister. Gerçekten annem öyle şeylere derse falan çok dikkat etmez ama hani böyle onu da ister ama onun yanında gerçekten iyi bir insan olmamı söyler hep mesela... Hep böyle ders dışında iyi olmamı ister mesela bana gitar falan aldı onu çalmam için işte arkadaşım müzik hocasını falan ayarlayacak yani hani bu konularda da başarılı olmamı istemiştir. Her şeyi ders olarak bakmaz annem.” (K20,16Y, E)

“Annemin beklentileri ilk önce iyi bir insan olmamı istiyor tabi, şimdi o çok komik bir şey olacak ama benim namaz kılmamı ve dini anlamda gelişmemi istiyor (Gülüyor), onun haricinde iyi bir üniversite kazanmamı, çok para kazanmam gibi bir amacı yok çocuğum çok iyi yerlere gelsin işte çok iyi olsun dünyanın parasını kazansın böyle bir hırs içerisinde değil. Onu aksine annem elinde bir altın bileziğiniz olsun der

hep çünkü kimin ne olacağı hiç belli olmaz ortalıkta kalırsınız açıkta kalırsınız ne biliyim son zamanlarda kadına şiddet çok fazla oluyor ya bir erkeğin eline bakmayın der hep onun haricinde beklentileri iyi bir insan doğru bir insan hani şey en çok istediğim şeyde kitap okumamız. Bir ev hanımı olacaksanda, doktor olacaksan da, asker olacaksan da, mühendis olacaksan da kitap okuyan bir insan ol der onun haricinde pek bir beklentisi yoktur.” (K21, 17Y, K)

“Ya annem babam bu daha çok şey bir iş olarak değil de iyi biri olmamı istiyor. İyi bir mesleğimin olmasını bekler, iyi bir insan olmamı bekler böyle. Babamın da böyledir çünkü ikisi de her zaman ilk önce iyi bir insan olmayı ilk şey yapıyor.” (K22, 15Y, E)

“Ailemin bende beklentisi ilk olarak okumam, vatana millete %100 iyi bir insan olmam, çünkü onlar bana bir emek veriyor bende bu emeklerin karşılığını vermek zorundayım zorunda gibi hissetmiyorum da hani bir sorumluluk duygusu var gibi çünkü onlar bana aksettirtmiş artık hani bunu böyle yapmalısın bunu şöyle yapmalısın diye. Bende onun peşinden gitmeyi düşünüyorum çünkü onlar benim için uğraşüyor benim için çalışıyor. Şimdi ben o kadar 10 -12 yıl okuyorsun 15 yıl okuyorsun hiçbir şey olmayınca boşa zaman kaybı ve boşa emek kaybı hem o aileye maddi hem de manevi sıkıntı olur diye düşünüyorum. O yüzden okumam lazım diye düşünüyorum. Benden her zaman babam ve annem hoşgörülü bir insan olmayı bekliyorlar her zaman ilk önce birine yardım etmeyi öğretiler zaten. Bu Her zaman öyledir bizim ailede vardır bizim ailede dededen gelme bir şey herkese yardım edeceksin elinde bir iş olsa da bir başkasına yardım edeceksin hayvan ya da insan bir yardım bir vicdan olmak önemli biz böyle gördük böyle öğrendik.” (K27, 16Y, E)

“Annemin beklentileri benden yüksekte değil alçakta değil benle aynıdır. Beklentisi annemin benden fazla ama annem bana bırakır. Annem der ki ben ATT olacağım diyorum annem derki doktor ol der ama hangisinde daha mutlu olacaksan o işi yap der ama hedefini biraz daha yüksek tut der. Buda bana gurur veriyor. Annemin beni desteklemesi, arkamda durması. Annem babam beni zaten her konuda destekler.” (K32, 15Y, E).

4.9.3. Ebeveyn Tutumunun Sonuçları

Ebeveyn tutumunun sonuçları kategorisi altında “*Etkili İletişim Kurma*” olmak üzere tek tema ortaya çıkmıştır. *Etkili iletişim kurma* teması altında *sorunlarını konuşabilme, kararlara katılma, anlaşıldığını hissetme* ve *arkadaş gibi olma* alt temaları yapılan içerik analizi sonucu elde edilmiştir.

4.9.3.1. Etkili İletişim Kurma

Etkili iletişim kurma teması altında yer alan alt temalara ilişkin ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“*Sorunlarını konuşabilme*” alt temasına ilişkin ifadeler;

“*Anneme ben her şeyimi anlatırım hiçbir şeyden çekinmem oda beni dinler gayet babama da aynı şekilde oda dinler. Güzel yani bana sevgi doludurlar. Konuşurum konuşmasam bile onlar anlar bugün ne oldu derler mesela. Sen neden böyle duruyorsun bir şey mi okulda falan derler. Anlarlar. Söylemesem bile anlarlar ne oldu bugün, kavga falan mı ettin derler. Her gün annem babam yemekten sonra otururuz günümün nasıl geçtiğini konuşuruz. Sohbet ederiz. Sohbet ilk önce ödevlerden başlar, ödevlerden sonra annemle işte bazı şeyleri konuşuz. Ne gibi şeyler arkadaşlarımla nasıl olduğum, mesela Kubilay diye bir arkadaşım vardı biraz gıcıkta onla nasıldınız, bugün iyi miydiniz, bir şey yaptınız mı, tartıştınız mı diye sorar.*” (K32, 15Y, E)

“*İyidir bir sıkıntım olduğunda direkt gidip kendisine anlatabilirim. Benim neler yaşadığımı anlar.*” (K22, 15Y, E)

“*Babamla da iyidir ona da kendimle ilgili bir sorunumu anlatsam oda anlar beni.*” (K22, 15Y, E)

“*Herkes annesini çok sever bende annemi çok severim iyi bir insan olduğumu benim için elinden geleni yapacağını söylerim yardımsever benim için fedakârlıkta bulunur genel olarak onunla anlaşabiliriz böyle annemi seviyorum kararlarımız daha çok benzer çünkü ben biraz daha olgun düşünüyorum annemin de genel olarak söyledikleri hep doğru çıktığın için annemi dinlerim. Tabi annemle konuşurum çünkü hayatta insanın en çok güvenmesi gereken kişi annesidir. Okulda arkadaşlarımla aramda kötü bir şey geçtiyse bundan bahsederim kendi kafamın içinde mesela derslerim çok sınavların çok stresim çok ne yapmam gerektiği konusunda bahsederim*”

eğer hastalandıysam bir hastalık falan geçiriyorsam başıma kötü bir şey geldiyse annem bana yardımcı olur bende anneme yardımcı olurum.” (K25, 14Y, K)

“Babamla çok rahat konuşurum öyle. Ya babamın her zaman yanındayken kendimi güvende hissedebiliyorum onun yanında haksız olsam bile bir konuda o ben haklıyım diyebiliyorum. Babam ummm agresif değildir yani haksız olduğum konuda hani şöyle olabilir böyle olabilir arkadaşından gidip özür dile başka bir şey olabilir haklı olduğum konuda da oğlum her zaman haklı olduğunda kendini ezdirme karşıdaki kişiye der her zaman arkamda durur. Arkadaşınla empati kur oğlum, başka konular üzerinde şunu yaparsan iyi olur şunu yaparsan kötü olur en kötü durumda bile git arkadaşından özür dile hani her türlü hakkında bilgi verir ben %100 eminim her konuda bana destektir. Çok hissediyordur çünkü oda empati kurabiliyor oda bu süreçlerden geçmiş babamın da hedefleri falan vardı öyle yani.” (K27, 16Y, E)

“Duygu ve düşüncelerimi onlarla paylaşabiliyorum, mesela arkadaşımınla kendi aramda olay oldu mu anlatırım nasıl çözebilirim diye onlarda yanıt veriyor. Kavga etmeyin der, düzgün arkadaşlık yapın der. Babamla da konuşurum ama annemle daha rahat konuşurum.” (K30, 15Y, E)

“Ya herkes birbirine seviyeli işte saygı ve sevgi çerçevesinde böyle davranıyoruz kimse birbirinin kalbini kırmıyor incitmiyor zarar vermiyor böyle. Bir sorun olduğunda hep birlikte konuşabiliriz mesela benim bir sorunum olduğunda herkese anlatırım herkes ne yapmam gerektiğini söyler kardeşim içinde aynıdır.” (K22, 15Y, E)

“Ben babamla da her şeyimi paylaşırım ya tabi annemle daha farklı olabiliyor bazı konular babama da anlatabiliyorum her şeyi. Mesela hani arkadaşlarımla ilişkim yönünden erkek arkadaşımda oluyor sonuçta o konuları anneme daha çok anlatıyorum babamda anlıyor bunları ve farkında oluyor zaten ama ister istemez oda anlıyor hani annemle anlatılabilecekler farklı babama anlatılabilecek şeyler farklı tabi. Hani çoğu öğrenci babası ile geçinemez ya ben ikisi ile de çok iyi geçiniyorum ama babamla hani baba dediğin biraz sert çıkar ya babam her konuda olumlu yaklaşır bana hani konuşarak anlaşma şeyinde her konuda bütün ailem böyle benim.” (K24, 15Y, K)

“Her türlü konuşurum hepsini konuşurum hani böyle erkeksi ve erkeksi özellikleri babamla konuşurum. Mesela babamla böyle böyle sıkıntılarım var

arkadaşlarımla tartıştığında bunları babamla konuşmayı tercih ederim. Çünkü arkadaşlarımla arama kimseyi sokmak istemem.” (K27, 16Y, E)

“Annemle her sorunumu konuşuruz. Kavga ettiğim konuları direkt konuşabilirim öğretmenlerle yaşadığım problemleri falan söylerim işte öyle. Ama bazen utanabiliyorum. Sevgili konusunda. Söylerim ama çok detaya inmem gitmem bazen söylememişliğim de var. Başka bir şey utandırmaz. Geri kalan her şeyi konuşabilirim. Benim ders çalışmamı önerir bende bazen çalışıyorum. Alışverişe çıkıyoruz her hafta sonu geziyoruz bazen ikimiz bazen kardeşlerimle falan babam işte oluyor üçümüz dördümüz geziyoruz bazen.” (K33, 15Y, E)

“Kararlara katılma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Kararlar şöyle alınır ilk önce bir fikir sunulur ondan sonra anneme sorulur bana sorulur bu %100 sorulur herkese. Benle ilgili bir karar alınacak ben mesela buraya nakil olmadan önce R.Ö. Anadolu Lisesinde idim oranın puanı yüksekti ama uzaktı evimize oraya gittim ama etrafı ve orda biraz daha fazla kar yağıyordu Elmadağ tarafında idi. Oğlum biz araştırdık bu okulda öğretmen kadrosu genç, puanları böyle böyle hani biz böyle yapmayı düşünüyoruz yine sen okuyacaksın yine sen mutlu olacaksın ne yapalım dedi. Bende dedim daha yakınsa öğretmen kadrosu iyiye tabii ki de oraya gitmek isterim dedim. Bende buraya geldim işte.” (K27, 16Y, E)

“Ailede kararlar böyle işte şu saatte toplantı olacak gibi değil de bazen yemekten sonra oturulur konuşulur bu hafta şöyle yapalım ondan sonraki haftaya şunu yapalım diye oturur konuşuruz. Benim fikirlerimde Sorulur. Onaylıyor musun onaylamıyor musun diye sorarlar. Onaylamadığımda şey derler nedenini sorarlar. Bende nedenini söylerim işte daha sonra onun bana anlatmaya çalışırlar. Ben onaylamasam mesela bu faydalı bir şey bunu onaylamalısın senin de hoşuna gidebilir derler. Genelde beni desteklerler.” (K32, 15Y, E)

“Şimdi benim abim ve bir de kardeşim var küçük erkek. Genelde annem babam yani abim ve birde ben konuşuruz. Küçük kardeşim 6 yaşına bugün girdi. Babam ve annem bize sorar nasıl istersiniz diye ona göre karar veririz.” (K31, 16Y, K)

“Evde bir karar alınacağı zaman hepimiz konuşuruz benim 5 yaşında kardeşim var ona bile sorulur. Birbirimize sorulur böyle olsun mu olmasın mı öyle olur yani” (K26, 15Y, K)

“Mesela en düşük şeyden örnek vereyim film izleyeceğiz mesela evde tek televizyon var film izleyeceğiz babam futbol annem dizi kardeşlerimde başka bir şey isterler genelde mesela maçın yarısını izlerse babam öteki yarısını izlemez anneme bırakır televizyonu öyle yani yarı yarıya. Benimle ilgili kararlar alınırken önce bana sorarlar ne yapalım diye biz şunu düşündük derler olmasını istiyoruz derler bende zaten annem beni çok iyi tanıdığı için bende çok karşı çıkmam olur derim. Aksi takdirde olduğunda bende istemiyorum derim onlarda üstelemezler. Kuralları annem ile babam kor. Mesela binada oturduğumuz için alt kat rahatsız olmasın diye küçük kardeşim koşar, evde ders çalışırken annem şurada şöyle yapacaksınız diye annem koyar. Ama değiştirebileceğimiz noktalar var örneğin benim bir işim çıktı dışarı çıkmam gerekiyor ama annem karşı çıkmaz. Yani kurallar konulurken ya da uygulanırken bizim fikirlerimiz alınır. Mesela annem saat 6 da ders çalışman gerekiyor diyor mesela akşam altıda benimde o saatte maçım varsa anneme bunu bildiriyorum annemde karşı çıkmıyor. Kurallar ertelenebiliyor ya da esnetebiliyor.” (K33, 15Y, E)

“Ortak karar veririz. Benimde fikirlerimin geçeceği annemin de fikirlerinin hatta ailenin tüm üyelerinin fikirlerinin geçeceği bir karar alırız. Herkesin fikirleri böyle toplantı ortamı gibi ortamda sorulur değerlendirilir ona göre bir karar verilir. Ortak çıkan kararlar alınır.” (K25, 14Y, K)

“Anlaşıldığını hissetme” alt temasına ilişkin ifadeler;

“...empati kurabiliyor bence annem çok iyi empati kurar.” (K27, 16Y, E)

“Karşımda genelde annem olduğu için annem ile çok iyi aramız yani çok şey. Direkt yani anlaşıldığımı da annem yapar ya da yapmaz anlaşıldığımı hissedirim yani annemin benim neler hissettiğimi bilir ve bende bunu bilirim.” (K33, 15Y, E)

“Aşağı yukarı benim anlattığım şeyler anlatır çünkü en çok ben yakınım annemle çünkü ailesinin insanın en çok hayatında annesine yakın olması gerektiğini düşünüyorum. Oda aşağı yukarı benim hissettiğim şeyleri hisseder çünkü bir insanın çocuğunun başına bir şey geldiğinde oda onunla beraber üzülür onunla beraber mutlu olur aşağı yukarı aynı şeyleri düşünürüz diye düşünüyorum.” (K25, 14Y, K)

“Evet her şeyi anlatırım ben dinler annemde dinlemeyeyim demez. Anlar annem benim annem yani her duygumu eve gittiğimde falan üzgün olduğumu anlar. Neye üzgünsün diye falan sorar.” (K26, 15Y, K)

“Genelde bir şey söylemek istediğim zaman hani anlar der mesela bir şey mi ne söyleyeceksin söyle der. Bende bazen yok derim oda daha fazla üzerine gitmez zaten olacağı zamanda ben söylerim. Evet çünkü ona göre hal ve tavırlarımı belli ederim. Yani olumsuz bir şey olduysa ona göre sinirli biraz dururum surat asarım oda anlar. Annem de sorar ne oldu neden öyle konuşuruz. Olayı anlatırım kimle aramda geçtiğini anlatırım kötü bir yani haklı olduğumu düşünüyorsam kendimi savunacak şekilde anlatırım mesela şöyle yaptı o ama haksızdı diye.” (K28, 16Y, K)

“...babam nasıl biri babam çok çok verici bir insan gerçekten hani böyle herkese bu kadar iyi olma diyorum ben gerçekten bazen kullanıldığını da hissediyorum. Ne istesek yapar gerçekten hani böyle çok iyi biri. Bütün aile mesela ananem nerdeyse kendi çocuklarından daha çok seviyor hani. Gerçekten iyi biri ama böyle bazen hani bazı şeylere çok takılıp böyle bana kızdığı da oluyor yani ama genelde iyi biri. İyi biri yani, beni anladığımı düşünüyorum üzüldüğümü fark ettiğinde yanıma gelir hani ne oldu sorar böyle konuşuruz öyle yani.” (K20, 16Y, E)

“Arkadaş gibi olma” alt temasına ilişkin ifadeler;

“Biz hiç anne kız gibi değiliz yani daha çok böyle iyi dost iyi arkadaş bir abla çünkü şey her şeyimi anneme anlatırım yan, yaşadığım her şeyi hiçbir şeyimi saklamam çünkü genelde sakladığım zaman hep başıma genelde kötü şeyler gelir. O yüzden Anneme her şeyi anlatırım oda bana bir anne gibi değil de daha çok bir abla bir dost bir arkadaş yani o tür destek verir yani hiç böyle ben senin annenim gibi bir şey oluşturmaz hani bir fark oluşturmaz sen çocuksun ben anneyim gibisinden yani ilişkimiz çok iyidir bizim. Her zaman yardımcı olur hani okulda yaşadıklarımı anlatırım, günlük hayatta yaşadıklarımı anlatırım sonra aşk ilişkilerimi falan onları bile anlatırım. (Gülüyor) annem hep bana bu konularda öneriler verir, destek verir hani kimi zaman burada annemin sözünü dinliyorum hani bu tarz şeylerde dinlemediğim zamanlarda genelde inatçı olduğum zamanlardır onun haricinde gayet iyiyiz.” (K21, 17Y, K)

“Onunla çok iyidir yani onunla her yere gideriz arkadaş gibi baba oğul gibi takılırız her yere gideriz her yeri dolaşırız bir şey demez kesinlikle bir yere giderken beni yanına alır. Güzel hissettiriyor ben ondan birçok şey öğreniyorum sonra bana bir şeyler öğretmeye çalışıyor.” (K23, 16Y, E)

“Babamda aynı şekilde tarifler hani çünkü mesela annemle konuşmadığım şeyleri babamla konuştuğum konularda olur mesela. Çünkü babamda arkadaş canlısı yaklaşır bana yani hani memnun olduğunu söyler benden her konuda. Ama derslerim konusunda daha hani çünkü benim geçen sene değil ilk başlardan beri çok iyi öğrenciyim ben bundan dolayı bu düşüklüğüm onları olumsuz etkiliyor onları yapabileceğimi biliyorlar çünkü ama yapamayınca. Yapabilirsin diyorlar ama yeterince çalışmadığımı düşünüyorlar bende düşünüyorum yeterince çalışmadığımı ve yeterince çalışmaya çalışıyorum.” (K24, 15Y, K)

“Annemi ben arkadaş gibi görürüm her şeyimi anlatırım dinler beni her şeyde yardımcı olur her konuyu anlatırım yani. Annemle ilişkim süper bulurum.” (K26, 15Y, K)

“Benim annem ile ilişkim arkadaş gibiyiz öyle şakalaşırız güleriz ağlayacağımız zaman beraber ağlarız.” (K29, 14Y, K)

“Babamla ilişkim biz onunla arkadaş gibiyizdir böyle hani çok babadan şey kanka arkadaş gibidir. Gezeriz, yemeğe gideriz ondan sonra alışverişe çıkarız, aile gezmeleri falan olur.” (K29, 14Y, K)

“Babam her istediğimi alır bir istediğimi iki yapmaz babam. Mesela baba şuraya gidelim desem hemen yok demez kıyamaz öyle biri babam. Kırmaz beni. Bende onun her dediğini yapmaya çalışırım öyle olur yani. Babamla da yani arkadaş gibiyimdir babama kız arkadaşlarımı falan anlatırım babama da güleriz birlikte öyle yani.” (K26, 15Y, K)

4.9.4. Ebeveynlerinden Beklentiler

Ebeveynlerinden beklentiler kategorisi altında yer alan **“İlişkinin Olduğu Gibi Devam Etmesi”** teması ortaya çıkmış ve temaya ilişkin ifadeler;

4.9.4.1. İlişkinin Olduğu Gibi Devam Etmesi

“Aşağı yukarı bende böyle davranmalarını istedim çünkü maddi manevi elinden geleni benim için yapan bir ailem var çok şükür onun için pek bir farklı bir şey istemezdim başkada sanırım. Annemde bir şeylerin değişmesini ister miydim ufak tefek anlaşmazlıklarım olur ve bunların değişmesini belki isterdim ama onlarda göz önünde bulundurulacak büyük şeyler değil.” (K25, 14Y, K)

“Annemi babamı değiştirmek istemezdim aynı şekilde kalsınlar. Yani normal davranıyorlar çok iyi davranıyorlar iyi hiç değişmelerini istemiyorum böyle davranmaya devam etsinler. İçinde bulunduğum aile güzel, eşitlik önde, eşitlikleri iyi bilmiyorum yani güzel.” (K33, 15Y, E)

“Bence pek bir şeyin değişmesini istemezdim çünkü zaten iyi bir anne olduğunu düşünüyorum. İlgileniyor benimle, hani mesela ödevini yaptın mı şunu yaptın mı diye sormaz bana çünkü yapacağını bilir. Didiklemesinden daha iyi bana güven veriyor. Susuyor... mesela ben bir şey demezsem hani onu zaten dese der gibi düşünür çok fazla sormaz. Zaten benim diyeceğimi gerekli olduğunda diyeceğimi düşünür. Ben anlatmadıktan sonra zaten hani sormaz illa bir şeyleri böyle.” (K28, 16Y, K)

“Annem ile babam bana tam istediğim gibi davranıyorlar olumlu karşılıkları da var hani mesela benim istediğim gibi bana davranıyorlar. Annemde de babamda da yok istemezdim mutluyum ben. Ailemden mutluyum çünkü hani öyle evimizde kavga yok, şu bu yok mutluyum kimsede içki idi şu idi bu idi sigara kimsede yok mutlu bir ailem var. Annem ve babam bana gerekli sevgiyi gösterince ben kendimi güvende ve mutlu, huzurlu hissediyorum tabiki de bunun tüm ailede olması gerekiyor.” (K29, 14Y, K)

“Anne babam zaten iyi davranıyor yeterli zaten bu davranışları benim için. Hiçbir şeyin değişmesini istemezdim. Saygılı olmalı ve bizim ailemizde biz kendi aramızda birbirimize saygı gösteriyoruz. Biz iyi bir aileyiz zaten.” (K30, 15Y, E)

“...ne kadar iyi kelime varsa hepsi annem babam için geçerlidir.” (K22, 15Y, E)

“Ya zaten öylede davranıyor bir konu olunca beni anlıyorlar işte ondan sonra bazı durumlarda alttan alıyorlar davranıyorlar ya istediğim gibi davranıyorlar. Babamda ya istediğim gibi davranıyor.” (K22, 15Y, E)

“Annem babam bana zaten daha iyi davranıyor daha diyecek bir şey bulamıyorum. Anne ve babamda böyle değişmesini istediğim bir şey yok. Ben kendimi bu aile içinde gayet şanslı hissedirim. Bana hep destek çıkarlar ben o yüzden kendimi çok şanslı hissedirim. Mesela ben üzülsem onu da halledersin der annem babam. Güvende hep hissedirim babam hep arkamda olur. Değerlide hissedirim bana bir şey olsa hemen üzülürler.” (K32, 15Y, E)

“Şuan ki davranış biçimi zaten bana göre uygun. Hayır değişmesini istemem. Babamın da değişmesini istemezdim huylarını çünkü gayet her zaman istediklerimi yapar elinden geldiğince beni sayar sever başka bir şey istememde zaten her istediğimi yapıyor zaten. Ailemi çok seviyorum, gayet iyiler hem maddi hem manevi ellerinden geldiğince her şeyi yapıyorlar beni sevdiklerini de zaten anlıyorum onun için seviyorum onları güveniyorum.” (K31, 16Y, K)

“...bence ya şanslı olduğumu düşünüyorum çünkü ilgisiz bir aileye sahip değilim. Hani şiddet göstermezler daha çok konuşarak hallederiz. Başka yok. Evet çünkü mesela küçük de olsam küçüklere söz hakkı yok derler ama yani annem hani yada anneannem dayım hepsi küçük olsam bile beni konuştururlar susturmazlar. Herkes fikrini söyler. Benimde fikrim bazen gerekli konularda sorulur. Tek bir böyle şey yok yönetim.” (K28, 16Y, K)

“Annem yeterince bana hoşgörülü davranıyor daha nasıl davransın ki. Evet, bence annem bana yeterince hoşgörülü ve iyi davranıyor daha nasıl davranabilir ki.” (K26, 15Y, K)

“Dün değerlendirdim böyle yatakta annemle uzanırken çok iyi bir aileyiz gerçekten. Maddi açıdan da manevi açıdan da hep çok şanslı olduğumu düşünmüşümdür hep şükrederim buna. Gerçekten çok iyi bir aileyiz Hiç kimse böyle birbirinin arkasından kötülük etmez herkes aslında birbirini çok sever bizim ailede bir birine kenetlenir kimse kimseye kötülük yapmaz kötü anne yok kötü baba yok güzeldir her şey.” (K20, 16Y, E)

“Annem aynen bu şekilde hep böyle sorsun çocuğum ne yaptın ne ettin araştırsın etsin hep böyle olmasını isterim.” (K23, 16Y, E)

“Şimdi şöyle diyim davranışlarından gayet memnunum ona ekstra olarak bu durumda mesela hani okuldakileri falan anlatıyorum hani mesela ama biraz daha benim açımdan düşünmesi lazım o anne gözünden bakıyor. Daha korumacı davranıyor biraz daha benim yönümden bakabilir mi hani öyle diyim. ...hani annelik yönü daha ağır basıyor o konuda buda benim hoşuma gitmiyor daha arkadaş olarak hani şey yapsa beni o gözle görse daha iyi anlaşabileceğiz. Değiştirmek isteseydim bu yönünü değiştirmek isterdim başkada değiştirmek istediğim bir özelliği yok. Babamın hiçbir değiştireceğim huyu yok çünkü hani yaşantımdan ve hani annem babamın

davranışlarından falan çok memnunum ben çoğu öğrenciden belki iyi bir hayat sürüyorum hani.” (K24, 15Y, K)

5. TARTIŞMA

Bu bölümde ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyne ve akrana bağlanma durumları ve ebeveynlerinden beklentilerine yönelik elde edilen nicel ve nitel bulgular literatür ışığı altında tartışılmıştır.

5.1. Ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre algıladıkları anne-baba tutumlarının incelenmesi

Ergenlerin eğitim aldıkları okula göre Anne Baba Tutum Envanteri (ABTE) alt ölçekleri puan ortalamalarına bakıldığında sosyoekonomik düzeyi daha yüksek bir okul olan Z Anadolu Lisesi öğrencilerinin, anne-baba tutumlarının daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi ve otoriter oldukları bulunmuştur. Bu durumun, Z Anadolu Lisesine eğitim gören öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik düzeyinin yüksek olması ve anne-baba eğitim seviyelerinin genellikle üniversite ve üstü eğitime sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde sosyoekonomik düzeyin ve anne baba eğitim seviyesinin yüksek olması ebeveynlerin ergene yönelik olan tutumunun daha destekleyici, özerkliğine ve bireyselliğine saygı duyarak ergenin gelişimsel dönem içerisindeki gereksinimlerine yönelik daha ilgili oldukları belirtilmekte ve ebeveyn tutumlarının daha fazla demokratik olarak algılandığı vurgulanmaktadır (70, 84, 155).

Ergenin cinsiyetine göre ABTE alt ölçeklerinin puan ortalamalarına bakıldığında, kızların erkeklere göre anne babalarını daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi ve otoriter olarak algıladıkları bulunmuştur. Bu durumun kızların erkeklere göre aile içi, toplumsal ve ergenlik dönemine uyumunun daha uyumlu olması, davranışsal sorunların daha az görülmesi ve erkeklerin ise bu dönemde toplumsal, davranışsal ve gelişimsel uyum sorunlarının daha sık görülmesi sonucunda ebeveynler erkeklere daha fazla otoriter davranabilmekte, kurallar koyarak kontrol davranışlarını sıklıkla gösterebilmesi ile ilişkili olabilir (22, 54, 129, 159). Literatürde kız ve erkek ergenlerin anne baba tutumunu algılamada farklılıklar olduğunu gösteren çalışma sonuçları mevcuttur. Beyersa ve Goossens (2008) yaptıkları çalışmada, kızlar erkeklere göre anne babalarının tutumlarının daha fazla destekleyici ve daha az kontrol edici davranışları gösterdiklerini bildirmişlerdir (22). Yine diğer araştırmalarda kızlar erkeklere göre anne babalarını daha fazla duygusal yakınlık gösterdiklerini ve

demokratik tutum içerisinde algıladıklarını belirtirken erkekler anne babalarının tutumlarını kızlara göre daha fazla reddedici, ihmalkar ve otoriter olarak gördüklerini bildirmişlerdir (21, 78, 112, 113, 137). Literatürde çalışma bulgularımızdan farklı yönde bazı araştırma sonuçlarının da olduğu görülmektedir. Bu araştırmalarda erkeklerin kızlara göre anne babalarından daha fazla ilgi, sıcaklık ve kabul aldıklarını, ebeveynlerinin kendilerine karşı daha fazla demokratik tutum gösterdikleri belirtilmiştir (52, 84, 94). Ancak bazı çalışma sonuçları da ergenlerin cinsiyeti ile algıladıkları ebeveyn tutumu arasında anlamlı farklılığın olmadığını göstermektedir (90, 170)

Ergenin eğitim aldığı sınıfa ve yaşına göre ABTE alt ölçeklerinin puan ortalamaları incelendiğinde 9. sınıfa devam eden ve 13-15 yaş grubunda olan ergenler anne-baba tutumlarını daha fazla demokratik olarak algılamakta, 10. sınıfa devam eden ve 16-18 yaş grubunda olan ergenler anne-baba tutumlarını daha fazla koruyucu-istekçi ve otoriter olarak algıladıkları bulunmuştur ($p<0.05$). Bu durumun erken ergenlik döneminde ergenlerin anne babaları ile olan ilişkileri ve bu ilişkideki bağlılıkları daha ön planda iken ergenin sınıf seviyesi ve yaşı arttıkça orta ve son dönem ergenlikteki ergenler için akranlar daha önemli olmakta ve ergenler ailelerinden kopmak adına özerklik girişimleri için denemeler yapmaktadır. Bu durum ebeveynleri endişelendirebildiği için çocuklarının alışık olmadıkları bu tutumlarına daha fazla koruyucu olarak ve aşırı kontrol koyarak tepki veriyor olabilirler. Literatüre bakıldığında bu bulguları destekleyen çalışma sonuçları bulunmaktadır. Elstad ve Stefansen (2014) ergenlerin yaşları arttıkça 16-18 yaş grubunun ebeveynlerinden daha az sevgi, ilgi ve gereksinimlerine yönelik daha az bakım aldıklarını ve daha az rehberlik ve davranışlarında izlem yaptıklarını ve tutumlarının daha az demokratik yönde olduğunu bulmuşlardır (57). Branje ve ark. (2010) yaptıkları çalışmada ergenin yaşı arttıkça anne babaları ile olan ilişkilerinin kalitelerinin azaldığını ve ergenlerin ruhsal açıdan olumsuz yönde etkilendiklerini bulurken (32), Yahav (2008) ise ergenin yaşı arttıkça ebeveyn tutumlarını algılamada değişimlerin olduğu; ergenlerin yaşı arttıkça babalarından aşırı derecede kontrol davranışlarının olduğunu, annenin de reddedici tutumunun arttığını bulmuştur (164). Yapılan diğer çalışmalarda, genç yaşta ergenlerin anne baba tutumlarını daha fazla demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir (52, 124). Ancak Brown ve Whiteside (2008) genç yaşta ergenlerin

ileriki yaştaki ergenlere göre anne baba tutumlarının aşırı koruyucu olarak algıladıklarını bulmuşlardır (33).

Ergenin aile gelir durumunu değerlendirmesine göre, geliri giderinden az olan gruptaki ergenler, anne baba tutumlarını daha fazla koruyucu-istekçi olarak algılamaktadırlar ($p<0.05$). Bu durumun ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde babanın ağır ve uzun zaman gerektiren işlerde çalışması, çocuğun gereksinimlerinin daha çok anne tarafından karşılanması, annenin tutumlarına maruz kalması, annenin ergeni bireyselleşmesini desteklemek yerine toplumsal kurallar ve içinde yaşanan kültür ile koruyucu ve kontrolcü davranmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Eş zamanlı olarak ekonomik durumunun düşük olması eğitim düzeyi ile eş değer olduğu düşünüldüğünde ebeveynlerin çocuklarının özerkliklerinin ve bireyselliklerini destekleme konusunda yetersiz olduğu ve aşırı koruyucu tutumların fazla olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında Elstad ve Stefansen (2014) ekonomik düzeyi yüksek olan ebeveyne sahip olan ergenlerin anne baba tutumlarının daha az ihmalkar ve otoriter yönde olurken daha çok demokratik tutuma sahip olduklarını bulmuşlardır (57). Karaca ve ark. (2013) ailenin ekonomik durumunun yüksek olmasının aile içerisindeki işlevselliğin daha olumlu olmasına ve ergenlerin ebeveyn tutumlarının daha fazla demokratik yönde algıladığını bulmuşlardır (84). Her iki çalışma değerlendirildiğinde ailenin ekonomik durumunun yüksek olması ebeveyn tutumlarının demokratik yönde olmasına neden olmaktadır.

Anne ve baba eğitim durumuna göre ergenin algıladığı ebeveyn tutumları incelendiğinde demokratik ve koruyucu-istekçi tutum alt ölçekleri arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p<0.05$). Üniversite-lisansüstü düzeyinde eğitime sahip olan ebeveynlerin daha fazla demokratik tutum, daha az koruyucu istekçi tutumda buldukları belirlenmiştir. Bu durumun ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe ergene yönelik tutumunun daha fazla özerkliği destekleyici, aile içerisinde ergeni daha fazla kararların alınması konusunda destekleyici ve ergenlik döneminde ergenin ilgi ve gereksinimleri konusunda daha fazla bilgi sahibi olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde de bu bulgulara benzer araştırma sonuçları bulunmaktadır. Elstad ve Stefansen (2014), ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe ergene yönelik tutumunun daha az ihmalkar ve otoriter olduğu ve daha fazla demokratik tutuma sahip olduğunu bulmuşlardır (57). Hindin (2005) yaptığı

çalışmada da anne eğitim seviyesi yükseldikçe demokratik tutumun arttığı belirlenmiştir (78). Ülkemizde yapılan çalışma sonuçları incelendiğinde, benzer şekilde ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe ergene yönelik tutumların daha fazla demokratik yönde olduğu, aile içi işlevselliğin ve iletişimin daha iyi olduğu belirtilmiştir (70, 84, 155).

Ergenlerin kardeş sayılarına göre ABTE demokratik tutum alt ölçeği ile aralarında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Kardeşi olmayanların iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre anne-baba tutumlarını daha fazla demokratik algıladığı belirlenmiştir. Bu durumun ülkemizde kültürel yapı değerlendirildiğinde kardeş sayısının fazla olmasıyla evde daha küçük olan kardeşin gereksinimlerinin daha ön planda olması, eğer ergenin yaşı diğer kardeşlerinden daha büyükse ergenin içinde bulunduğu gelişimsel durum göz ardı edilerek kardeşine abilik ya da ahlaklık yapması beklenmekte, kardeşler arası eşit yaklaşımın olmaması ya da ergenin bu şekilde algılamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde kardeş sayısı fazla olan ergenlerin ebeveynlerine güvenli bağlanma puanlarının ve benlik saygılarının daha düşük olduğu bulunmuştur (49, 58, 72). Bu durum doğrudan bizim çalışma bulgumuzu destekler nitelikte olmasa da dolaylı olarak değerlendirildiğinde ebeveyn tutumunun demokratik yönde olmaması güvenli bağlanma ve benlik saygısı puanlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ergenlerin aile tipine göre ABTE alt ölçeklerinin puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlılıkta bir fark bulunmamıştır ($p > .005$). Bu durumun araştırma örnekleminde olan ergenlerin büyük bir çoğunluğunun çekirdek aile olması, parçalanmış ailelerin ya da geniş ailelerin örneklemdaki temsilinin az olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Elstad ve Stefansen (2014) aile yapısının ergenin algıladığı ebeveyn tutumunu etkilediği ve çekirdek ailesi ile yaşayan ergenlerin parçalanmış ailelerde yaşayan ergenlere göre ebeveynlerin daha fazla demokratik tutuma ve daha az otoriter ve reddedici tutuma sahip olduklarını bulmuşlardır (57).

5.2. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Envanteri (EABE) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bu bölümde ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre akrana, anneye ve babaya bağlanma puan ortalamaları literatür ışığında tartışılmıştır.

Ergenlerin eğitim aldıkları okula göre anne ve akrana bağlanma puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmazken ($p>0.05$), babaya bağlanma puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Z Anadolu Lisesine giden öğrencilerin babaya bağlanma puanları diğer okullara giden öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun Z Anadolu lisesine gelen öğrencilerin ekonomik ve babaların eğitim düzeyinin daha yüksek olması nedeniyle ergenlerin gelişimsel dönemde nasıl desteklenmesi ve iletişim kurulması gerektiğini bilmeleri ve tutumlarının daha çok demokratik yönde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında, Erözkan (2004) yaptığı çalışmada ailenin ekonomik düzeyinin yüksek olmasının ergenin güvenli bağlanma davranışını olumlu yönde etkilediğini saptamıştır (63). Yine yapılan diğer çalışmalarda demokratik ebeveyn tutumlarının daha sıklıkta olmasının ergenin güvenli bağlanma davranışını olumlu yönde etkilediği vurgulanmıştır (31, 64).

Cinsiyete göre bakıldığında, kızların erkeklere göre akrana bağlanma puan ortalamaları anlamlı derecede daha yüksek bulunurken ($p<0.05$), cinsiyete göre anneye ve babaya bağlanma puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Kızların erkeklere göre akranlarına daha güvenli bağlanmasının nedeni, çalışma bulgularımızda da görüldüğü gibi kızlar erkeklere göre ebeveyn tutumlarını daha fazla demokratik olarak algılamakta ve ebeveyn tutumlarının demokratik olarak algılanması ergenin gereksinimlerine yönelik daha hassas, ilgili ve yakın davranılmasından kaynaklanmaktadır. Güvenli, yakın ve sıcak ilişkiler kurulabilen ortamlarda büyüyen ergenler arkadaşlık ilişkilerinde de aynı davranış örüntüsünü kullanabilmektedirler. Dolayısıyla ebeveyne güvenli bağlanan ergenler akranları ile de güvene dayalı ve karşılıklı doyum alıcı ilişkiler kurabilmektedir. Literatüre bakıldığında araştırma bulgumuzu destekleyen çalışma sonuçları bulunmakta ve kızların erkeklere göre akranlarına daha güvenli bağlanma davranışı geliştirdiklerini belirtilmiştir (69, 95, 160, 171). Ancak çalışma

bulgularımızın karşıtı olarak Skogbrott-Birkeland ve ark. (2014) erkeklerin kızlara göre akranlarına daha fazla güvenli bağlanma davranışı geliştirdikleri belirlemiştir (139). Cinsiyete göre ebeveyne bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ve literatürde bu bulgumuza benzer araştırma sonuçları yer almaktadır (44, 87). Ancak literatürdeki bazı çalışmalarda kızların erkeklere göre ebeveyne daha fazla güvenli bağlanma davranışı geliştirdiklerini vurgulamaktadırlar (81, 163, 166).

Sınıf düzeyi ve yaşa göre incelendiğinde, 9. sınıfa devam eden ve 13-15 yaş grubunda olan ergenlerin 10. sınıfa devam eden ve 16-18 yaş grubuna göre anneye ve babaya bağlanma puan ortalamaları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Yaşa göre akrana bağlanma puanları arasında anlamlı fark bulunmazken, 9. sınıfa devam eden ergenlerin 10. sınıfa devam edenlere göre akrana bağlanma puanları istatistiksel anlamlılıkta daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Bu durumun, erken ergenlik döneminde ergen için anne baba ile kurulan ilişkinin daha önemli olurken ergenin yaşı ve sınıf seviyesi arttıkça akranların daha fazla önem kazanması sonucunda akranlarla kurulan ilişki, geçirilen zaman ve paylaşımlar artmakta ve ergen için akran ile olan ilişki ebeveynlerle kurulan ilişkiden daha öncelikli olabildiğini göstermesi açısından önemlidir. De Goede ve ark. (2009) yaptıkları çalışmada ergenlerin yaşı arttıkça anne ve babadan özerkleştiklerini, anne ve babaya bağlanma puanlarının azaldığı ve akranlara bağlanma puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur (43). Wilkinson (2006) yaptığı çalışmada ergenlik döneminin başlarında olan ergenlerin ergenlik döneminin sonunda olanlara göre akrana bağlanma puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur (161). Literatürdeki diğer çalışma sonuçları incelendiğinde ergenlerin yaşları ve sınıf düzeyleri arttıkça ebeveyne bağlanma puanlarının azaldığı, akrana bağlanma puanlarının arttığı bulunmuştur (98, 104, 108, 114, 157). Ancak çalışma bulgularımızın karşıtı yönde çalışma bulgularıda yer almaktadır ve ergenin bağlanma davranışı ve yaşı arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirtilmektedir (63, 64, 69, 171).

Ergenlerin aile tipine göre, parçalanmış aileye sahip olan ergenlerin babaya bağlanma puan ortalamaları anlamlı derecede daha düşüktür. Bu durumun parçalanmış aileye sahip ergenlerin büyük bir çoğunluğunun babadan ayrı anne ile yaşaması sonucunda baba ile istenen duygusal bağın kurulamaması ve desteğin yetersiz olarak algılanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde aile türüne

göre ergenlerin bağlanma puanlarını değerlendiren bir çalışma bulunmamıştır ancak Otrar ve Demirbilek (2013) yaptığı çalışmada ebeveynleri ile birlikte yaşayan ergenlerin benlik saygısının parçalanmış ailede yaşayan ergenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur (117). Çalışma bulgularımızda benlik algısı ile güvenli bağlanma davranışı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu düşünüldüğünde benlik algısının olumsuz olması güvenli bağlanma davranışının da olumsuz yönde etkilemektedir.

Ailenin ekonomik durumuna göre ergenlerin bağlanma puan ortalamalarına bakıldığında, babaya bağlanma alt ölçeğinin puan ortalaması arasında istatistiksel anlamlı farka bulunurken, akrana ve anneye bağlanma puan ortalamalarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Geliri giderinden az ekonomik durumuna sahip olan ergenlerin babaya bağlanma puan ortalamalarının anlamlı derecede daha düşük olduğu bulunmuştur. Araştırmanın ikinci basamağında nitel verilerin toplanması sırasında elde edilen veriler değerlendirildiğinde ailenin ekonomik düzeyi ve babanın eğitim durumunun düşük olduğunu bildiren ergenler babalarının yoğun çalışma saatlerinin ve çalışma koşullarının zor olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumdan dolayı ergenler, babaları ile istedikleri gibi vakit geçiremediklerini, çalışmanın ardından eve geldiğinde yorgun olduklarını ve dinlenerek vakit geçirdiklerini bildirmişlerdir. Babanın yoğun çalışma saatleri ve eğitim durumunun düşük olması ergenin gereksinimi olan yakınlık, sıcaklık, sevgi ve ilginin gösterilmesinde yetersizliklere neden olduğu düşünülmektedir. Karaca ve ark. (2013) yaptıkları çalışmada ailenin ekonomik durumunun yüksek olması aile içi problem çözme ve iletişim becerilerinin yüksek olmasına, çatışmaların daha olumlu yönde çözülmesine, ergenin gereksinim duyduğu ilgiyi görmesine ve aile içi işlevselliğin daha yüksek olmasına neden olduğunu bulmuşlardır (84). Gürsoy (2006) ailenin ekonomik düzeyinin yüksek olmasının ergenin benlik gelişimini olumlu yönde desteklediğini vurgulamaktadır. Bu çalışmalar değerlendirildiğinde, ekonomik düzeyin yüksek olması ergenin hem aile içi işlevselliğini arttırmakta hem de olumlu yönde bir benlik algısının gelişimini sağlamaktadır. Dolaylı olarak değerlendirildiğinde bu değişkenler, ergenin güvenli bağlanma davranışı geliştirmesinde etkili olabilen önemli etkenlerdir (74).

Anne eğitim durumuna göre ebeveyne ve akrana bağlanma puan ortalamaları istatistiksel düzeyde anlamlı farka neden olmazken, babanın eğitim durumuna göre

ergenlerin bağlanma puan ortalamalarına bakıldığında babaya bağlanma alt ölçeğinin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Baba eğitim durumunun üniversite-lisansüstü düzeyinde olan ergenlerin babaya bağlanma puan ortalamalarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun eğitim durumu yüksek olan babaların ergenlere yönelik daha sıcak, yakın ve ilgili olduğu aynı zamanda bu dönemde ergenin gereksinimi olan rehberlik yapma konusunda daha yetkin olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü; ebeveyn eğitim seviyesi yükseldikçe ergene yönelik olan tutumların daha fazla demokratik yönde olmasını arttırmakta ve ebeveynlerin daha yakın, sıcak ve ilgili tutumları ergenin bireyselliğini ve özerkliğini desteklemektedir (70, 147, 155). Böylece, ebeveynlerini güvenli bir üs olarak gören ergenler hem ebeveynlerine hem de akranlarına güvenli bağlanma davranışı geliştirmektedir.

5.3. Ergenlerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği (PHÇÖKÖ) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bu bölümde, ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre benlik algıları puan ortalamaları literatür ışığında tartışılmıştır.

Ergenlerin gittikleri okullara göre benlik puan ortalamalarına bakıldığında Y Anadolu Lisesine giden ergenlerin benlik puan ortalaması diğerlerine göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Diğer okullara devam eden öğrencilerin sosyoekonomik durumu daha homojen bir yapıya sahipken Y Anadolu lisesi daha heterojen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, ergen için önemli olan dış görünüm, ailelerin çocuklarına sunduğu yaşam standartları çeşitlilik gösterebilmekte ve ergenin akranları ile aynı yaşam standardına sahip olmaması benlik algısında yetersizlik duygusuna neden olabilmektedir. Literatür incelendiğinde bakıldığında ergenin devam ettiği okula göre benlik algısını değerlendiren çalışma sayısı oldukça azdır ve bizim çalışma bulgumuza paralel değildir. Ancak Altun ve Yazıcı (2013) yaptıkları çalışmada meslek lisesi, normal lise, anadolu lisesi ve fen liseleri arasında yaptığı çalışmada fen lisesine devam eden öğrencilerin benlik algısının daha fazla olumsuz yönde olduğunu vurgulamaktadırlar (4). Dilek ve Aksoy (2013) farklı türdeki liselere devam eden

ergenler üzerinde yaptıkları çalışmada ergenlerin benlik algısı ile devam ettikleri okul türü arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmektedirler (50).

Ergenlerin cinsiyetlerine göre benlik puan ortalamaları incelendiğinde erkeklerin kızlara göre benlik puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Kızların benlik puan ortalamalarının erkekler göre daha düşük olması ülkemizde kültürel yapı nedeniyle erkekler daha ön plana çıkarılmakta, ebeveynleri tarafından özerkliğine izin verilmekte, davranışlarına fazla sınırlama getirilmezken, kızların daha fazla toplumsal kurallara uymaları gerekliliği beklentilerinden kaynaklanabilmektedir. Bunun yanında erkeklerde değişen beden imajı yeterli duygularının daha fazla gelişmesine neden olurken, ergenlik döneminde kızlarda değişen ve gelişen beden görünümü utanılmaya neden olabilmekte ve gizlenmeye çalışılmaktadır. Literatüre bakıldığında araştırma bulgularını destekleyen çalışma sonuçları bulunmaktadır. Krug ve ark. (2016) kızların erkekler göre benlik saygısının daha düşük olduğu ve değişen beden imajlarından memnuniyetin daha az olduğunu bulmuşlardır (94). Literatürdeki diğer çalışma bulguları da araştırma sonuçlarımızı desteklemekte ve erkeklerin kızlara göre benlik algılarının daha olumlu yönde olduğunu ve benlik saygılarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışma sonuçları yer almaktadır (21, 160, 161, 170). Ancak bazı çalışma sonuçlarında erkek ve kız ergenlerin benlik algıları ve benlik saygıları arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (1, 16, 54, 99, 113). Diğer taraftan İlhan ve Özdemir'in (2012) yaptıkları çalışmada erkeklerin kızlara göre daha fazla kimlik kargaşası yaşadığı saptanmıştır (80).

Dokuzuncu sınıfa devam eden ergenlerin benlik puan ortalamaları 10. sınıfa devam eden ergenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Ancak ergenlerin, yaşları ile benlik algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p > 0.05$). Örneklemimizdeki 9. sınıflar erken ergenlik dönemi olarak adlandırabileceğimiz yaş dönemi içerisindedir. Bu nedenle bu sonucun erken ergenlik döneminde anne baba ile olan ilişkilerin daha az çatışma içermesi, ebeveyn tutumlarının daha fazla demokratik olarak algılanması, birey olarak kendini kanıtlama çabasının az olması ve ergende ergenlik süreci içerisinde meydana gelen birçok değişim ile yüz yüze gelmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Piko ve Balazs (2012) yaptıkları çalışmada, genç yaştaki ergenlerin ileri yaştaki ergenlere

göre daha az benlik ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ve benlik algılarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır (124). Wilkison (2006) genç yaştaki ergenlerin ileri yaştaki ergenlere göre benlik algılarının ve benlik saygılarının daha yüksek olduğunu bulmuştur (161). Ülkemizde yapılan sonuçlarına bakıldığında, genç yaştaki ergenlerin benlik algılarının daha fazla olumlu yönde olduğu bulunmuş ve bu sonuçlar çalışma bulgularımızı desteklemektedir (117, 152). Ancak Şahin ve ark. (2013) yaptıkları çalışmada ergenlerin sınıf seviyeleri ve yaşları ile benlik algısı arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir (147).

Ailenin tipi, anne ve babanın eğitim durumu ve kardeş sayısı ile ergenin benlik puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmamıştır. Yılmazel ve Günay (2012) yaptıkları çalışmada, ergenin aile türü ile benlik saygısı arasında anlamlı bir fark bulmazken, anne baba eğitim seviyesi yüksek olan ergenlerin benlik saygısının daha yüksek olduğu, kardeş sayısı arttıkça ergenlerin benlik saygılarının azaldığını belirlemişlerdir (165). Otrar ve Demirbilek (2013) ebeveynleri ile birlikte yaşayan ergenlerin benlik algılarının parçalanmış ailelerde yaşayan ergenlere göre daha fazla olumlu yönde olduğunu (117), Şahin ve ark. (2013) anne babaların eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin benlik saygısının arttığını bulmuşlardır (147). Literatürde çalışma bulgularımızı destekleyen araştırma sonuçları yer almakta ve ergenlerin benlik puan ortalamalarının kardeş sayısı, anne baba eğitim durumu ve aile tipine göre değişmediği bulunmuştur (1, 37, 58).

5.4. Anne Baba Tutum Envanteri, Piers-Harris Çocuklar İçin Öz Kavramı Ölçeği ve Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Puanları İlişkisi

ABTE, PHÇÖKÖ ve EABE puan ortalamaları arasındaki ilişki literatür ışığında tartışılmıştır.

Ergenin anne baba tutumunu demokratik yönde algılaması arttıkça koruyucu-istekçi anne baba tutumunun azaldığı görülmektedir. Ergenin anne baba tutumunu demokratik yönde algılaması arttıkça anne baba tutumu o kadar az otoriter olarak algılanmaktadır. Ergenin anne baba tutumunu koruyucu ve istekçi olarak algıladıkça anne baba tutumunun otoriter yönde algılaması da artmaktadır. Bozdemir ve Gündüz'de (2016) yaptıkları çalışmada çalışma bulgularımıza benzer şekilde ve

demokratik ile otoriter ebeveyn tutum ve demokratik ile koruyucu-istekçi tutum arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır (31).

Ergen anne baba tutumunu demokratik yönde algıladıkça akrana, anneye ve babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları artmaktadır. Diğer araştırmalarda da çalışma bulgularına benzer şekilde, ergenin anne baba tutumunu demokratik yönde algıladıkça anneye, babaya ve akrana güvenli bağlanma puanlarının arttığı görülmektedir (30, 33, 53, 64, 106, 110, 166). Ergenin anne baba tutumunu koruyucu istekçi yönde algılaması arttıkça akrana, anneye ve babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları olumsuz yönde etkilenmektedir ve güvensiz bağlanma puanları artmaktadır. Ergenin ebeveynlerinden algıladığı otoriter tutum arttıkça ergenin akrana, anneye ve babaya güvenli bağlanma puanları düşmektedir. Literatür incelendiğinde çalışma bulgularımız ile benzer şekildedir ve ergenin ebeveyn tutumlarını koruyucu-istekçi ya da otoriter olarak algılaması anne-babaya ve akrana güvenli bağlanma puan ortalamalarının azaldığını göstermektedir (31, 33, 35, 64, 99, 107).

Ergenin anne babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları arttıkça akrana güvenli bağlanma puan ortalamalarının arttığı bulunmuştur. Ergen annesine güvenli bağlanma puan ortalaması arttıkça babaya güvenli bağlanma puan ortalamasının arttığı, yine ergenin her iki ebeveynine güvenli bağlanma puanlarının artması ergenin akrana bağlanma puan ortalamalarını artırmaktadır. Literatürdeki çalışma sonuçlarına bakıldığında çalışma bulgularımızla benzer şekildedir, ergenin anne ile babaya bağlanma puanları, ebeveyne bağlanma ile akrana bağlanma puan ortalamaları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ergenin anneye güvenli bağlanma davranışı geliştirmesi babaya güvenli bağlanma ve ebeveynlere güvenli bağlanma davranışı akrana güvenli bağlanma puan ortalamasını arttırmaktadır. (17, 44, 51, 72, 83, 89, 99, 106, 141, 162).

Ergenin anne baba tutumunu demokratik olarak algıladıkça benlik puan ortalamalarının yükseldiği, koruyucu-istekçi veya otoriter algılaması arttıkça benlik puan ortalamalarının azaldığı bulunmuştur. Demokratik tutuma sahip ebeveynler ergenlerin gelişimsel süreçte gereksinimleri olan sevgi, ilgi, yakınlık ve sıcak ilişkiler kurabilmekte, otonomisinin ve bireyselliğinin desteklenmekte ve bu durum ergenin benlik gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak otoriter ya da koruyucu-istekçi olan ebeveynler ergenlerin otonomisi ve bireyselleşmesi konusunda gerekli desteği

sunamamakta ve ergenin gelişimsel sorumluluklarını yerine getirirken aşırı koruyucu, baskıcı, eleştirel olmaları, psikolojik ve davranışsal kontrol uygulamalarının fazla olması ergenlerin benlik gelişiminde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Literatürdeki araştırma sonuçlarımızı destekleyen çalışma bulguları mevcuttur. Otoni ve ark. (2014) yaptıkları çalışmada ergene uygulanan kontrol uygulamalarının yüksek olmasının ergenin kendisine yönelik olumsuz bir tutum sergilemesine ve kendisi ile ilgili olumsuz düşüncelerin olmasına neden olmaktadır. Literatürdeki diğer araştırma sonuçları incelendiğinde anne baba ile kurulan yakın, sıcak ve özerkliği destekleyen ilişkiler ve ebeveynlerin demokratik tutumu ergenlerin benlik gelişimi olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, aşırı koruyucu-istekçi, otoriter veya reddedici ebeveyn tutumunun benlik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir ve bu bizim çalışma bulgularımızla benzerdir (7, 22, 54, 86, 91, 94, 129).

Ergenin akrana, anneye ve babaya güvenli bağlanma puan ortalamaları arttıkça benlik puan ortalamaları olumlu yönde etkilenmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında çalışma bulgularımızı destekler türdedir ve ergenin ebeveyne ve akrana güvenli bağlanma davranışı geliştirmesi olumlu yönde benlik algısı geliştirmesine, gelişimsel görev ve sorumluluklarını daha sağlıklı yerine getirmesine ve içinde bulunduğu gelişim sürecine uyumunun sağlıklı olmasına neden olduğunu göstermektedir (8, 24, 104, 141, 146,157, 162).

5.5. Araştırmanın İkinci Aşama Bulgularının Tartışılması

5.5.1. Düşük Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış

Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar

Benlik algısı düşük olan ergenlerle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme sonucu elde edilen veriler yapılan içerik analizi sonucunda ortaya çıkan kategori, tema ve alt temalar literatür ışığı altında tartışılmıştır.

Düşük benlik algısına sahip ergenlerle yapılan bireysel görüşme sonucunda ortaya çıkan kategoriler “benlik kavramı”, “anne tutum ve davranışları”, “anne tutum ve davranışlarının sonuçları”, “baba tutum ve davranışları”, “baba tutum ve davranışlarının sonuçları” ve “ebeveynlerden beklentiler” isimli kategoriler elde edilmiştir (Tablo 4.8.).

Benlik kavramı kategorisi altında “olumsuz benlik algısı” teması ortaya çıkmıştır. Bu temalardan olumsuz benlik algısı teması altında “fiziksel görünümünden memnun olmama”, “olumsuz kendilik algısı”, “değişen ruh hali”, “güvensizlik” ve “mükemmelliyetçi olma” alt temaları ortaya çıkmıştır. Düşük benlik algısına sahip öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri sonucunda elde edilen tema ve alt temalar literatür ile uyumludur. Literatüre bakıldığında düşük benlik algısına sahip ergenlerin değişen beden imajına uyumda zorlandıkları, kendilerine yönelik olumsuz etiketlemelerin fazla olduğu, kendilerine ve özelliklerine yönelik ambivalan düşünce yapısının olduğu, toplumsal uyumda ve akran ilişkilerinde sorunların olduğu, ruhsal ve duygusal olarak uyum problemlerini daha sık yaşadıkları görülmektedir (11, 67, 145, 153, 171).

Anne tutum ve davranışları kategorisi altında “otoriter tutum ve davranışlar”, “reddedici tutum ve davranışlar” ve “ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik” temaları ortaya çıkmıştır. Otoriter tutum ve davranışlar temasının altında “kendi doğruları ve katı kurallar” ve “eleştirel yaklaşım” alt temaları ortaya çıkarken, reddedici tutum ve davranışlar teması altında “duygu ve düşüncelerin yok sayılması ve dikkate alınmama” ve “kardeşler arası ayrımcılık yapma” alt temaları, ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik teması altında “üst düzey beklentiler” alt teması ortaya çıkmıştır. Literatürdeki araştırma sonuçlarına bakıldığında ergene yönelik otoriter ve reddedici tutum sergileyen ebeveynler düşük düzeyde duygusal destek, yüksek düzeyde kontrol ve reddetme davranışı uygulamakta bu durum ergenin benlik gelişiminde, toplumsal uyumunda, gelişimsel görev ve sorumluluklarını yerine getirmesinde ve ruhsal iyilik hallerinde sorunların ortaya çıkmasına neden olduğu görülmektedir (32, 129, 168). Crocetti ve ark. (2016) ebeveynler ile sıcak, yakın ve dengeli ilişkilerin, ergenin gelişimsel süreç içerisindeki uyumunu kolaylaştırırken ebeveyn tutumlarının otoriter ve reddedici olmasının sorunlu davranışların ortaya çıkmasına, depresyon, anksiyete gibi ruhsal sorunların oluşmasına neden olduğunu belirtmektedirler (38). Kooraneh ve Amirsardari (2015) ebeveyn tutumlarının reddedici, soğuk ve duygusuz olmasının ergenlerin kendilerine yönelik olumsuz şemaların oluşumunu desteklediği ve ebeveynlerle bu tarzda devam eden reddedici ve otoriter ilişkinin ergendeki olumsuz şemaları pekiştirdiğini bulmuşlardır (91). Murriss ve ark. (2001) ebeveynlerin reddedici tutumunun fazla olması ve duygusal sıcaklığın

az olmasının ya da yetersiz olmasının ergenin benliğine yönelik olumsuz katkılara neden olduğu ve öz yeterlilik duygusunun zedelendiğini belirtmektedirler. Ergenden memnuniyetsizlik ve beklentiler temasında ergenler ailelerinin kendilerinden üst düzey beklentilerinin olduğu, sürekli olarak arkadaşları ya da diğer yakınları ile kıyaslandıklarını belirtmişlerdir. Otani ve ark. (2014) özellikle ebeveynlerin ergenler üzerinde akademik başarı ile ilgili duygusal ve psikolojik kontrol uygulamalarının fazla olduğunu ve bu uygulamalarını ergenler üzerinde kendilerine yönelik negatif tutumlara neden olduğunu bulmuşlardır (116). Yuwen ve Chen (2013) yaptıkları çalışmada ergenler ebeveynlerinin kendilerine yüksek beklentilerinin olduğunu ve özellikle akademik anlamda kendilerinden yüksek beklentileri olduğunu belirtmiş ve bunun yanında ebeveynlerinin kendilerine yönelik kısıtlayıcı olduklarını ve yüksek standartlar koyduklarını belirtmişlerdir (168).

Anne tutum ve davranışlarının sonuçları kategorisi altında “tutum” ve “duygu” temaları ortaya çıkmıştır. Tutum temasının alt temalarına bakıldığında “sorunlarını rahatlıkla konuşamama” ve “yabancılaşma”, duygu temasının altında “yetersizlik hissi” alt teması ortaya çıkmıştır. Literatürdeki araştırma sonuçlarına bakıldığında ebeveyn tutumlarını demokratik olarak algılayan ergenler ebeveynleri ile yakın, sıcak, dengeli, gereksinimlerine yönelik hassas ve özerkliğini destekleyen ilişkiler kurarken demokratik olmayan ilişkilerin kurulması sonucunda ergenin ebeveynlerinden gerekli yakınlığı, sıcaklığı görememesi, sürekli kontrol edici ve eleştirel tutumlara maruz kalması ergenin sorunlarını ebeveynleri ile paylaşmasına engel olmakta ve bu tutum ergenin ebeveynine yabancılaşmasına neden olabilmektedir (10, 22, 65). Ebeveynlerin ergene üst düzey beklentiler koyması, ergenin bu beklentileri yerine getirememesi sonucunda ebeveynlerin eleştirel tutumu ergende yetersizlik hissine neden olabilmektedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde araştırma bulgularımız ile uyumludur (116, 168)

Baba tutum ve davranışları kategorisi altında “reddedici tutum ve davranışlar”, “otoriter tutum ve davranışlar” ve “koruyucu-kollayıcı tutum ve davranışlar” temaları ortaya çıkmıştır. Reddedici tutum ve davranışlar teması altında “mesafeli olma”, “ilgisizlik” ve “çocuğunu tanımama” alt temaları elde edilirken, otoriter tutum ve davranışlar teması altında “duygularını iyi yönetememe” alt teması ortaya çıkmıştır. Literatüre incelendiğinde ergenlerin anneleri ile kurdukları ilişkileri

babalarına göre daha iyi olduğunu, annenin evde çocuk bakımı ve ergenin gereksinimlerine karşılımda primer sorumlu oldukları ve babaların evin ekonomik sorumluluğunu üstlendiği, çocuk ve ergenin bakımına çok fazla dahil olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle ergenlerin baba ile kurdukları ilişkide açık olmadıkları, babalarının sevgi, ilgi ve ergenin gereksinimine yönelik hassas olmadıkları, ergene yönelik hem duygusal hem de fiziksel mesafelerinin oldukları görülmektedir (103, 124, 169). Ebeveynlerin uyguladıkları psikolojik ve davranışsal kontrol uygulamalarının fazla olması ve bunun yanında ergene yönelik uygulanan fiziksel cezalandırmalar ergenin ebeveynleri ile olan ilişkilerini, benlik gelişimini ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilediğini bulmuşlardır (23, 48). Literatürdeki çalışma sonuçları incelendiğinde ergenlerin baba tutumlarını aşırı koruyucu olarak algıladığı ve aşırı koruyuculuğun ergenlerde içselleştirilmiş sorunlara neden olduğu bulunmuştur (21, 65).

Baba tutum ve davranışlarının sonuçları kategorisi altında “sınırlı iletişim” teması ortaya çıkmıştır. Sınırlı iletişim teması altında “anlaşılmama”, “sorunlarını konuşamama” ve “korkma” alt temaları ortaya çıkmıştır. Literatürdeki verilere bakıldığında elde edilen çalışma bulguları literatürle uyumludur. Ülkemiz gibi çoğulcu kültüre sahip babaerkil aile modellerinin olduğu ve babanın ev içerisinde otorite modeli olduğu durumlarda ergenlerin birçoğu babası istediği düzeyde iletişim, yakınlık kuramamakta, sorunlarını babası ile paylaşamamakta ve babadan korkması gerektiği öğretilmektedir. Zaborkis ve ark. (2016) yaptıkları çalışmada ergenlerin anneleri ile daha rahat iletişime geçtiklerini, baba ile iletişim kurmakta zorlandıklarını, baba ile olan ilişkilerindeki doyumun düşük olduğu, yeterli düzeyde duygusal destek alamadıklarını ve kendilerine yeterli düzeyde rehberlik yapmadıklarını bildirmişlerdir (169). Yapılan diğer çalışma sonuçları incelendiğinde de benzer sonuçlar bulunmuştur ve babanın ergene yönelik sevgi ve ilgilerini oldukça az gösterdiği, baba ergen iletişiminde sorunların daha fazla olduğu, babanın ergene daha katı ve soğuk davrandığı ve bu durumun ergenin davranışsal ve benlik gelişiminde sorunlara neden olduğu bulunmuştur (62, 85, 103).

Ebeveynden beklentiler kategorisi altında üç tema ortaya çıkmış ve bu temalar “her iki ebeveynden beklentiler”, “babadan beklentiler” ve “anneden beklentiler” olarak ayrılmıştır. Her iki ebeveynden beklentiler teması altında

“kararlara saygı duyma”, “baskıcı olmama”, “güven duyma” ve “empati kurma” alt temaları ortaya çıkmıştır. Babadan beklentiler teması altında “birlikte zaman geçirme” ve “sevgisini gösterme” alt teması ortaya çıkarken, anneden beklentiler teması altında ergeni “dinlenilme ve birlikte zaman geçirme” alt temaları ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına incelendiğinde çalışma bulguları ile benzerdir. Gözcü Yavaş (2012) ergenlerin ebeveynlerinden beklentilerinin daha fazla sevgi ve şefkatlerini göstermesini, somut olarak ergenin anne babalarının sevgilerine sarılmak, öpmek, kucaklamak gibi fiziksel temasa ihtiyaçlarının olduğunu, ergenin yetenek ve becerilerine daha fazla güvenmesi ve arkadaş gibi yakın olma beklentilerinin olduğunu bulmuştur (70). Literatürde yapılan diğer araştırma sonuçları incelendiğinde ergenler ebeveynlerinden daha fazla kendilerine rehberlik yapmalarını, davranışsal olarak daha fazla yol göstermelerini, daha fazla iletişim kurmalarını, destek olmalarını ve empati yapmalarını beklemekteydiler. Bunun yanında ergenler ebeveynleri ile daha açık konuşabilmeyi ve ebeveynlerinden beklentilerini açıkça söylemek istemekteydiler (77, 103, 168)

5.5.2. Yüksek Benlik Algısına Sahip Ergenlerin Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Sonucu Ortaya Çıkan Kategori, Tema ve Alt Temalar

Benlik algısı yüksek olan ergenlerle yapılan derinlemesine bireysel görüşme sonucunda elde edilen verilerin içerik analizinin yapılmasının ardından dört kategori elde edilmiştir. Bunlar “benlik kavramı”, “anne-baba tutumları”, “ebeveyn tutumlarının sonuçları” ve “ebeveynden beklentiler” kategorileri elde edilmiştir (Tablo 4.9.).

Benlik kavramı kategorisi altında “olumlu benlik algısı” ve “olumsuz benlik algısı” temaları elde edilmiştir. Olumsuz benlik algısı teması altında hassas ve incinebilir olma alt temasında ergenler kendilerini çok fazla duygusal, çok kolay ağlaya ve çok çabuk heyecanlanan birisi olarak tanımlamıştır. Bunun nedeni olarak kültürümüzde duygular olumlu ve olumsuz duygular olarak ayrılmakta ve aile içerisinde ergenler ağlamanın, duygusal olmanın ve heyecanlanmayı zayıflık göstergesi olarak öğrenmektedir. Bunu yanında olumlu benlik algısı teması altında olumlu kendilik algısı alt temasında ergenler kendilerini güçlü sosyal ilişkiler

kurabildiğini, yabancı bir ortama girdiğinde yabancılık çekmediklerini ve ilişkilerinde rahatlıkla kendilerini açabildiklerini, kendilerini fiziksel, akademik, sosyal ve kişilik özelliklerini beğendiklerini, bu özelliklerinden memnun olduklarını ve kendilerini kişilik olarak güçlü bulduklarını belirtmişlerdir. Literatür incelendiğinde olumlu bir benlik gelişimi olan ergenlerin güçlü sosyal ilişkiler kurabildiğini, değişen beden imajlarına uyumlarının kolay olduğunu, olumlu ve güçlü özelliklerinin ön planda olduğu ve araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu görülmektedir (11, 134, 143, 145, 153).

Anne-baba tutumları kategorisi altında “demokratik anne-baba tutumları” teması ortaya çıkmıştır. Demokratik anne-baba tutumu temasının altında “destekleyici ve rehberlik eden anne-baba tutumu” ve “gerçekçi beklentilerde bulunma” alt temaları ortaya çıkmıştır. Beyersa ve Goossens (2008) demokratik tutuma sahip olan ebeveynler ergenlere yönelik daha sıcak ve yakın ilişkiler kurarken, duygusal destek sağlamakta, rehberlik yapmakta, üst düzey beklentiler yerine ergenin yerine getirebileceği gerçekçi beklentiler koymaktadırlar (22). Literatürdeki diğer araştırma sonuçları incelendiğinde demokratik ebeveyn tutumuna sahip olan ailelerin ergenle olan ilişkilerinin yakın, sıcak ve ergenin gereksinimlerine yönelik hassas olduğunu, ergenin aile içerisinde duygu ve düşüncelerinin rahatlıkla ifade edilmesine izin verildiği, ergenden beklentilerin üst düzeyde olmadığı, ergenin yerine getirebileceği beklentilerin konulduğu ve bu durumun ergenin öz yeterliliğini geliştirdiğini göstermektedir (10, 47, 91, 115, 140).

Ebeveyn tutumunun sonuçları kategorisi altında “etkili iletişim kurma” teması ortaya çıkmıştır. Bu temanın altında “sorunlarını konuşabilme”, “kararlara katılma”, “anlaşıldığını hissetme” ve “arkadaş gibi olma” alt temaları ortaya çıkmıştır. Demokratik ebeveyn tutumlarının sonuçlarında ergenler, ebeveynlerinin kendilerini çok iyi tanıdıkları, sevdiği veya sevmediği şeyleri bildiklerini, anne babaları ile sorunlarını çok rahat konuşabildiklerini, kendilerini dinlediklerini ve çözüm yolları ürettiklerini, ilişkilerinin arkadaşça olduğunu ve empati yapıp kendilerini anladıklarını bildirmişlerdir. Bu ebeveynler, ergenin özerkliğinin ve bireyselliğini desteklemek adına aile içerisinde kararlara katılımını sağlamakta ve kendi yaşamı hakkında kararlar alması konusunda cesaretlendirmektedirler (22). Crocetti ve ark. (2016) demokratik tutuma sahip ebeveynlerin ergenlere yönelik yakın, sıcak ve gereksinimlerine yönelik

hassas ve arkadaşça ilişkilerin kurulduğunu ve ergene yönelik empatik bir yaklaşım sergileyerek ebeveynlerin ergeni anladıklarını, anladığına yönelik sıcak mesajlar verdiklerini ve bu tarz bir ilişkiyi ebeveyn ergen arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini bulmuşlardır (38). Yapılan diğer araştırma sonuçları incelendiğinde demokratik tutuma sahip ebeveynleri olan ergenler anne babaları ile sorunlarını rahatlıkla konuşabilmekte, duygu ve düşüncelerini çekinmeden ifade edebilmekte ve saygı duyulmakta ve bu ilişkide ergen anne babası tarafında anlaşıldığını hissetmektedir. Literatürdeki bu araştırma sonuçları çalışma bulgularımızı destekler niteliktedir (53, 91, 130, 132).

Ebeveynden beklentiler kategorisi altında “ilişkinin olduğu gibi devam etmesi” teması ortaya çıkmıştır. Ergenler anne ve babaları ile kurdukları ilişkiden oldukça memnun olduklarını, ebeveynlerinin tutumlarının aynı şekilde devam etmesini istedikleri ve ebeveynlerinde değiştirmek istedikleri herhangi bir davranışın olmadığını bildirmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiği benlik algısı yüksek olan ergenler kendilerine yönelik olumlu bir tutum içerisinde iken, ebeveynlerinin tutumlarını demokratik yönde olduğunu, sevgi, ilgi ve diğer gereksinimlerinin karşılandığını, ebeveynleri ile yakın ve sıcak ilişkiler kurabildiğini ve bu ilişkide kendisinin ebeveynleri tarafından anlaşıldığı ve gelişimsel süreçte fiziksel, ruhsal ve kişilik gelişiminin olumlu yönde olduğu ortaya çıkmaktadır (86, 132, 170). Literatürdeki araştırma sonuçlarına bakıldığında ebeveyn tutumu ile yüksek benlik algısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu, ergenlerin demokratik yönde olan tutumunun ergenin gelişimsel süreç içerisinde rol ve sorumluluklarını yerine getirmesi konusunda desteklendiğini, otonomisinin ve bireyselliklerinin ebeveynleri tarafından desteklendiği bulunmuştur (47, 77, 91, 129).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu çalışma, ergenlerin benlik algıları, anne baba tutumları, ebeveyne ve akrana bağlanma durumları ve ebeveynlerinden beklentilerinin incelenmesi amacıyla iki aşamada yapılmıştır ve çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Çalışmanın ilk aşamasındaki sonuçlar;

1. Ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre ABTE ölçeğinin alt ölçekleri arasında yapılan analiz sonucundaki sonuçlar aşağıda verilmiştir:

- 1.1. Ergenlerin eğitim aldıkları okula göre anne baba tutumlarının değiştiği ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Z Anadolu Lisesi'ne devam eden ergenler diğer okullara devam eden ergenlere göre anne-baba tutumlarını daha fazla demokratik, daha az kontrolcü-istekçi ve otoriter algıladığı,
- 1.2. Ergenin cinsiyetine göre ebeveyn tutumlarının değiştiği ve kızların erkeklere göre anne babalarını daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi ve otoriter olarak algıladığı,
- 1.3. Ergenin devam ettiği sınıfa ve yaşına göre anne baba tutumlarının değiştiği, 9. sınıfa devam eden ve 13-15 yaş grubunda olan ergenler 10. sınıfa devam eden ve 16-18 yaşında olan ergenlere göre anne baba tutumlarını daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi ve otoriter olarak algıladığı,
- 1.4. Ailenin ekonomik durumuna göre ergenlerin anne baba tutumlarının değiştiği ve geliri giderinden az olan grubun diğer ekonomik düzeye sahip ergenlere göre anne baba tutumlarını daha fazla koyucu-istekçi olarak algıladığı,
- 1.5. Anne-baba eğitim seviyesine göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının değiştiği, üniversite ve üstü eğitime sahip olan ebeveynler ergenlere yönelik tutumlarının diğer eğitim seviyesindeki ebeveynlere göre daha fazla demokratik, daha az koruyucu-istekçi olduğu,
- 1.6. Ergenlerin kardeş sayılarına göre anne baba tutumlarının değiştiği ve kardeşi olmayan ergenlerin iki veya daha fazla kardeşi olanlara göre anne babalarının tutumlarını daha fazla demokratik yönde algıladığı,

1.7. Ergenlerin aile tipine göre anne baba tutumlarının değişmediği bulunmuştur.

2. Ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre EABE alt ölçekleri arasında yapılan analiz sonucunda aşığıdaki sonuçlar bulunmuştur.

2.1. Ergenlerin gittikleri okul türüne göre bağlanma puanlarının değiştiiği, anne ve akrana bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmazken, babaya bağlanma puanlarının Z anadolu lisesine giden ergenlerin diğer okullara göre daha yüksek olduğu,

2.2. Anne ve babaya bağlanma puan ortalamalarının cinsiyete göre değişmediği ancak kızların erkeklere göre akrana bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu,

2.3. Akrana bağlanma puan ortalamaları ile ergenin yaşı arasında anlamlı fark bulunmadığı, 9. sınıfa devam eden ve 13-15 yaşları arasında olan ergenlerin anne ve babaya bağlanma puan ortalamalarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu ve 9. sınıfa devam ergenlerin 10. sınıfa devam edenlere göre akrana bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu,

2.4. Baba eğitim seviyesi ile akrana ve anneye bağlanma puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmadığı, ancak babaya bağlanma puan ortalamalarının anlamlı düzeyde değiştiiği ve babanın üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip olması ergenin diğer eğitim seviyesine sahip olan babalara göre babaya güvenli bağlanma puan ortalamalarını artırdığı,

2.5. Annenin eğitim durumu ve sahip olunan kardeş sayısı ile ergenin bağlanma puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur.

3. Ergenlerin tanıtıcı özelliklerine göre PHÇÖKÖ arasında yapılan analiz sonuçları aşığıda verilmiştir.

3.1. Ergenlerin gittikleri okula göre benlik puan ortalamalarının değiştiiği ve Y Anadolu Lisesine giden ergenlerin benlik puan ortalamaları diğer okullara devam edenlere göre anlamlı derecede daha düşük olduğu,

3.2. Erkeklerin kızlara göre benlik puan ortalamalarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu,

- 3.3. 9. sınıfa devam eden ergenlerin benlik puan ortalamaları 10. sınıfa devam edenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu,
- 3.4. Ergenin yaşı, ailenin türü, anne ve babanın eğitim durumu ve kardeş sayısı ile benlik puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamlılıkta farkın olmadığı bulunmuştur.
- 4. ABTE alt ölçekleri, EABE alt ölçekleri ve PHÇÖKÖ arasında yapılan korelasyon analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.**
- 4.1. ABTE alt ölçeklerinden demokratik tutum ile koruyucu-istekçi ve otoriter tutum arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunurken, koruyucu-istekçi tutum ile otoriter tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu,
- 4.2. EABE alt ölçeklerinden anne bağlanma ile babaya ve akrana bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki, babaya bağlanma ile akrana bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu,
- 4.3. Demokratik tutum alt ölçeği ile akrana, anneye ve babaya bağlanma alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki, koruyucu-istekçi ve otoriter tutum ile akrana, anneye ve babaya bağlanma alt ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu,
- 4.4. PHÇÖKÖ ile ABTE alt ölçeklerinden demokratik tutum ve EABE alt ölçeklerinden akrana, anneye ve babaya bağlanma ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki, ABTE alt ölçeklerinden koruyucu-istekçi ve otoriter tutum ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.
5. ABTE alt ölçeklerinin ve EABE alt ölçeklerinin PHÇÖKÖ puan ortalamalarını ne kadar açıkladığını belirlemek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. ABTE alt ölçeklerinden Otoriter Tutum alt ölçeği, EABE alt ölçeklerinden Akrana, Anneye ve Babaya Bağlanma alt ölçekleri ergenlerin benlik puan ortalamalarının %41'ni anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur
- Araştırmanın ikinci aşamasındaki sonuçlar;
- 6. Araştırmanın ikinci aşaması da iki grupta yapılmıştır. İki grupta da araştırmaya katılan ergenler ile yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen verilerin**

İçerik analizinin yapılmasının ardından elde edilen veriler kategori, tema ve alt temalara ayrılmıştır. Benlik puan ortalaması düşük olan ergenlerden elde edilen kategori, tema ve alt temalar aşağıda verilmiştir.

- 6.1. Düşük benlik puan ortalamasına sahip ergenlerle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine bireysel görüşme sonucunda altı kategori elde edilmiştir. Bunlar; benlik kavramı, anne tutum ve davranışları, anne tutum ve davranışlarının sonuçları, baba tutum ve davranışları, baba tutum ve davranışlarının sonuçları ve ebeveynlerden beklentiler kategorisi,
- 6.2. Benlik kavramı kategorisinde olumsuz benlik algısı teması ortaya çıkmıştır. Olumsuz benlik algısı temasının altında fiziksel görünümünden memnun olmama, olumsuz kendilik algısı, değişken ruh hali, güvensizlik ve mükemmelliyetçi olma alt temaları,
- 6.3. Anne tutum ve davranışları kategorisi altında otoriter tutum ve davranışlar, reddedici tutum ve davranışlar ve ergenden beklentiler ve memnuniyetsizlik temaları ortaya çıkmıştır. Otoriter tutum ve davranışlar teması altında kendi doğruları ve katı kurallar, eleştirel yaklaşım alt temaları, reddedici tutum ve davranışlar teması altında duygu ve düşüncelerin yok sayılması ve dikkate alınmama, kardeşler arasından ayrımcılık yapma alt temaları, üst düzey beklentiler ve memnuniyetsizlik teması altında üst düzey beklentiler alt teması,
- 6.4. Anne tutum ve davranışlarının sonuçları kategorisi altında tutum ve duygu temaları ortaya çıkmıştır. Tutum temasının altında sorunlarını rahatlıkla konuşamama ve yabancılaşma alt temaları, duygu temasının altında yetersizlik alt temaları,
- 6.5. Baba tutum ve davranışları kategorisi altında otoriter tutum ve davranışlar, reddedici tutum ve davranışlar ve koruyucu-kollayıcı tutum ve davranışlar temaları ortaya çıkmıştır. Reddedici tutum ve davranışlar temasının altında mesafeli olma, ilgisizlik ve çocuğunu tanımama alt temaları, otoriter tutum ve davranışlar teması altında duygularını iyi yönetememe alt temaları,

- 6.6. Baba tutum ve davranışlarının sonuçları kategorisi altında sınırlı iletişim teması ortaya çıkmıştır. Bu tema altında ise, anlaşılmama, sorunlarını konuşamama ve korkma alt temaları,
- 6.7. Ebeveynden beklentiler kategorisi altında ise her iki ebeveynden beklentiler, babadan beklentiler ve anneden beklentiler temaları ortaya çıkmıştır. Her iki ebeveynden beklentiler teması altında kararlara saygı duyma, baskıcı olmama, güven duyma ve empati kurma alt temaları, babadan beklentiler teması altında birlikte zaman geçirme ve sevgisini gösterme alt temaları, anneden beklentiler teması altında dinlenilme ve birlikte zaman geçirme alt temaları ortaya çıkmıştır.
- 7. Araştırmanın ikinci basamağının ikinci grubunu yüksek benlik puan ortalamasına sahip ergenler oluşturmuş ve ortaya çıkan kategori, tema ve alt temalar aşağıda verilmiştir.**
- 7.1. Yüksek benlik puan ortalamasına sahip ergenlerle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme sonrasında benlik kavramı, anne baba tutumları, ebeveyn tutumlarının sonuçları ve ebeveynden beklentiler kategorileri,
- 7.2. Benlik kavramı kategorisi altında olumlu benlik algısı ve olumsuz benlik algısı temaları ortaya çıkmıştır. Olumlu benlik algısı teması altında olumlu kendilik algısı alt teması, olumsuz benlik algısı teması altında hassas ve incinebilir olma alt teması,
- 7.3. Anne baba tutumları kategorisi altında demokratik anne baba tutumu teması ortaya çıkmıştır. Bu tema altında ise destekleyici ve rehberlik eden anne baba tutumu, gerçekçi beklentilerde bulunma alt temaları,
- 7.4. Anne baba tutumlarının sonuçları kategorisinin altında etkili iletişim kurma teması ortaya çıkmıştır. Bu tema altında sorunlarını konuşabilme, kararlara katılma, anlaşıldığını hissetme ve arkadaş gibi olma alt temaları,
- 7.5. Ebeveynden beklentiler kategorisinin altında ilişkinin olduğu gibi devam etmesi teması ortaya çıkmıştır.

6.2. Öneriler

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular sonucunda öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Anne baba tutumlarının ve güvenli bağlanma davranışının ergenlerin benlik gelişiminde önemli etkisinin farkında olarak ruh sağlığı profesyonellerinin çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynlere etkili ebeveynlik becerileri konusunda eğitim vermesi ve danışmanlık yapması,
- Araştırmamızın hem nicel hem de nitel verileri değerlendirildiğinde ergenlik döneminde ergenlerin hem kendilerinde meydana gelen değişimlere uyum sağlamasını kolaylaştırıcı, akran ilişkilerini güçlendirici, problem çözme, atılganlık ve duygularını ifade etme becerilerini geliştiren benliği güçlendirme programlarının oluşturulması ve uygulanması,
- Araştırma bulgularımızda ergenin benlik gelişiminde akran ilişkileri ve akrana bağlanmanın önemli düzeyde etkisi olduğu görülmüştür. Bu bağlamda akranların birbirlerini destekleyici ilişkilerini güçlendirmek için akran eğitimlerinin uygulanması,
- Araştırmamızın nitel bulguları değerlendirildiğinde benlik algısı düşük olan ergenlerin ebeveyn tutumlarının otoriter ve reddedici olması, etkili iletişimin kurulamaması sonucunda ergenin ebeveyni ile olan ilişkisinde anlaşılmadığını hissetmesi, sorunlarını konuşamaması ve korkması bununla birlikte ebeveynlerin ergenlere üst düzeyde beklentiler koyması ergenin benlik gelişiminde önemli sorunlara neden olabilmektedir. Bu bağlamda anne-babalara yukarıda ifade edilen boyutların ele alındığı etkili ebeveynlik ve ebeveynlik becerilerini geliştirme programlarının oluşturulması ve uygulanması önerilmektedir.

7. KAYNAKLAR

1. Adana F, Arslantaş H, Şahbaz M. Lise öğrencilerinin benlik kavramlarını algılama biçimleri ve ilişkili faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2012; 3(1): 22-9.
2. Adana F, Kutlu Y. Anne-baba tutumlarının adölesanların kendilik kavramları üzerine etkileri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2009; 12(2):18-23.
3. Aksayan S, Emiroğlu ON. Araştırma tasarımları. Erefe İ, editör. *Hemşirelikte araştırma ilke,süreç ve yöntemleri*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık; 2012.
4. Altun F, Yazıcı H. Ergenlerin benlik algılarının yordayıcıları olarak: akademik öz-yeterlik inancı ve akademik başarı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2013; 21(1): 145-56.
5. Ang RP. Effects of parenting style on personal and social variables for asian adolescents. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2006; 76(4):503–11.
6. Armsden GC, Greenberg MT. The Inventory of Parent and Peer Attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*. 1987; 16(5): 427-51.
7. Arslan G, Balkıs M. Ergenlikte görülen problem davranışlar ve aile sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *SDU International Journal of Educational Studies*. 2014; 1(1): 11-23.
8. Aslan S, Dönmez A. Gençlerde kimlik yönelimi, toplumsal karşılaştırma, arkadaşlara bağlılık ve grupta bütünleşme. *Mülkiye Dergisi*. 2013; 37(3): 141-73.
9. Atak H. Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2011; 3(1):163-213.
10. Aunola K, Stattin H, Nurmi JE. Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence*. 2000; 23(2): 205-22.
11. Bakırcıoğlu R. Çocuk ve ergende ruh sağlığı. Geliştirilmiş 4. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2011.
12. Barlas-Ünsal G, Karaca S, Onan N, Işıl Ö. Üniversite sınavına hazırlanan bir grup öğrencinin kendilik algıları ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişki. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2010; 1(1):18-24.
13. Baumrind D. Effect of authoritative parental control on child behaviour. *Child Development*. 1966; 37(4): 887-907.
14. Baumrind D. Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*. 1978; 9(3): 239-76.
15. Baumrind D. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*. 1991; 11(1): 56-95.

16. Bayraktar F, Sayıl M, Kumru A. Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2009; 24(63): 48-63.
17. Baytemir K. The Mediation of interpersonal competence in the relationship between parent and peer attachment and subjective well-being in adolescence. *Education and Science*. 2016; 41(186): 69-91.
18. Beinstein Miller J, Hoicowitz T. Attachment contexts of adolescent friendship and romance. *Journal of Adolescence*. 2004; 27(2): 191–206.
19. Berant E, Mikulincer M, Shaver PR. Mothers' attachment style, their mental health, and their children's emotional vulnerabilities: a 7-year study of children with congenital heart disease. *Journal of Personality*. 2008; 76(1): 31-65.
20. Berge J, Sundell K, Öjehagen A, Håkansson A. Role of parenting styles in adolescent substance use: results from a Swedish longitudinal cohort study. *BMJ Open*. 2016; 6(1): doi:10.1136/bmjopen-2015-008979.
21. Berkien M, Louwerse A, Verhulst F, Ende JVD. Children's perceptions of dissimilarity in parenting styles are associated with internalizing and externalizing behavior. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2012; 21(2): 79–85.
22. Beyersa W, Goossens L. Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence*. 2008; 31(2): 165–84.
23. Bircan S, Erden G. Madde bağımlılığı: aile ile ilgili olası risk faktörleri, algılanan ebeveyn kabul-reddi ve çocuk yetiştirme stilleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2011;18 (3): 211-22.
24. Blomgren AS, Svahn K, Åström E, Rönnlund M. Coping strategies in late adolescence: relationships to parental attachment and time perspective. *Journal of Genetic Psychology*. 2016; 177(3): 85-96.
25. Blum HP. Separation-individuation theory and attachment theory. *Journal of the Psychoanalytic Association*. 2004; 52(2): 535-53.
26. Bosmans G, Braet C, Van Vlierberghe L, Attachment and symptoms of psychopathology: early maladaptive schemas as a cognitive link?. *Clin. Psychol. Psychother*. 2010; 17(5): 374–385
27. Bowlby J. *A secure base: clinical applications of attachment theory*, Routledge, London: J.W. Ainsworth Ltd.; 1988.
28. Bowlby J. *Attachment and loss vol. I: attachment*. Second Edition. New York, USA: Basic Books; 1982.
29. Bowlby J. *Sevgi bağlarının kurulması ve bozulması*. Çeviri: Kamer M. 2. Baskı. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, Acar Matbaacılık Prom. ve Yayın. San. ve Tic. Ltd.; 2014.
30. Bowles TVP, Fallon BJ. Self-concept, family functioning and problem type: a replication and extension of a study of clinic and non-clinic adolescents. *Journal of Adolescent Health*. 1996; 19(1): 62-7.

31. Bozdemir F, Gündüz B. Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkileri. *International Journal of Human Sciences*. 2016; 13(1) 1797-814.
32. Branje SJT, Hale III WWT, Frijns T, Meeus, WHJ. Longitudinal associations between perceived parent-child relationship quality and depressive symptoms in adolescence. *J Abnorm Child Psychol*. 2010; 38(6):751–63.
33. Brown AM, Whiteside SP. Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Anxiety Disorders*. 2008; 22(2): 263–72.
34. Burger JM. Kişilik. Çeviren Erguvan Sarıoğlu İD. İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2006.
35. Cai M, Hardy SA, Olsen JA, Nelson DA, Yamawaki N. Adolescent – parent attachment as a mediator of relations between parenting and adolescent social behavior and wellbeing in China. *International Journal of Psychology*. 2013; 48(6): 1185–90.
36. Carr A. Family therapy: concepts, process and practice. 2nd Edition. England: John Wiley&Sons Ltd.; 2006.
37. Coşkun Y, Kurnaz A. İlköğretim öğrencilerinin benlik saygısı ve akran baskısı düzeyi ilişkisi üzerine bir inceleme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2009; 17:112-29.
38. Crocetti E, Moscatelli S, Graaff JVD, Keijsers L, Lier PV, Koot H M, et al. The dynamic interplay among maternal empathy, quality of mother-adolescent relationship, and adolescent antisocial behaviors: new insights from a six-wave longitudinal multi-informant study. *PLoS ONE*. 2016; 11(3): doi: 10.1371/journal.pone.0150009.
39. Cüceloğlu D. İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları. 24. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.; 2012.
40. Çavuşoğlu H. Çocuk sağlığı hemşireliği. Genişletilmiş 11. Baskı. Cilt-1, Ankara: Sistem Ofset Basımevi Ticaret Limited Şirketi; 2013.
41. Çelik G, Yıldırım V, Metin Ö, Tahiroğlu A, Toros F, Avcı A, ve diğerleri. Özkıyım girişimi olan ergenlerde ruhsal bozukluklar, benlik ve aile işlevselliği. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2011; 12(4): 280-6.
42. Çetin H, Çavuşoğlu H. Yetiştirme yurdunda ve aileleri ile yaşayan adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması. *DEUHYOED*. 2(4):137-144.
43. De Goede IHA, Branje, SJT, Delsing MJMH, Meeus WHJ. Linkages over time between adolescents' relationships with parents and friends. *J Youth Adolescence*. 2009; 38(10):1304–15.
44. de Vries SLA, Hovee M, Stams GJJM, Asscher J.J. Externalizing behavior:the mediating role of individual and social factors. *J Abnorm Child Psychol*. 2016; 44(2): 283–94.

45. Dekovic' M, Meeus W. Peer relations in adolescence: effects of parenting and adolescents' self-concept. *Journal of Adolescence*. 1997; 20(2): 163–76.
46. Derman O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi. 2008; 63:19-21.
47. Deshpande A, Chhabriya M. Parenting styles and its effects on adolescents' self-esteem. *International Journal of Innovations in Engineering and Technology*. 2013; 2(4): 310-15.
48. DeVet KA. Parent-adolescent relationships, physical disciplinary history, and adjustment in adolescents. *Fam Proc*. 1997; 36(3): 311-22.
49. Dil S, Gönen Şentürk S, Aykanat Girgin B. Çankırı ilinde ergenlerin benlik saygısı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının riskli sağlık davranışları ve bazı sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg*. 2015;16(1):51-9.
50. Dilek H, Aksoy AB. Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013; 14(3): 95-109.
51. Doğan T, Karaman NG, Çoban AE, Çok F. Ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinin yordayıcısı olarak cinsiyet ve aileye ilişkin değişkenleri. *İlköğretim Online*. 2012; 11(3): 845-55.
52. Dokuyan M. 12. Sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016; 2(2): 1-21.
53. Drózd E, Pokorski M. Parental attitudes and social competence in adolescents. *Journal of Physiology and Pharmacology*. 2007; 58(5): 175–84.
54. Dwairy M. Parenting styles and mental health of palestinian–arab adolescents in Israel. *Transcultural Psychiatry*. 2004; 41(2): 233–52.
55. Dwairy M, Menshar KE. Parenting style, individuation, and mental health of Egyptian adolescents. *Journal of Adolescence*. 2006; 29(1): 103–17.
56. Eldeleklioğlu J (1996). Karar stratejileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişki [Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 1996.
57. Elstad JI, Stefansen K. Social variations in perceived parenting styles among Norwegian adolescents. *Child Ind Res*. 2014; 7(3): 649–70.
58. Erbil N, Divan Z, Önder P. Ergenlerin benlik saygısına aile tutumu ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*. 2006; 3 (10): 7-15.
59. Ercan O. Adölesanın fiziksel gelişimi. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi. 2008; 63:13-8.
60. Erdoğan Ö, Uçukoğlu H. İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2011; 19(1):51-72.

61. Eriş Y, İkiz FE. Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. 2013; 8(6): 179-93.
62. Erkan Z, Güçray S, Çam S. Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2002; 10(10): 64-75.
63. Erözkan A. Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2004; 4(2): 155-75.
64. Erözkan A. Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*. 2011; 2(3): 60-74.
65. Freeze MK, Burke A, Vorster AC. The role of parental style in the conduct disorders: a comparison between adolescent boys with and without conduct disorder. *Journal of Child & Adolescent Mental Health*. 2014; 26(1): 63-73.
66. Geldard K, Geldard D. Ergenlerde ve gençlerde psikolojik danışma proaktif yaklaşım. Çeviri Editörü: Pişkin M. 3. Baskıdan çeviri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şt.; 2013.
67. Gençtan E. Psikanaliz ve sonrası 15. Basım. İstanbul: Metis Yayınları; 2012.
68. Goleman D. Duygusal Zeka EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir? 34. Baskı. Çev. Seçkin Yüksel B. İstanbul: Varlık Yayınları; 2011.
69. Gorrese A, Ruggieri R. Peer attachment: a meta-analytic review of gender and age differences and associations with parent attachment. *J Youth Adolescence*. 2012; 41(5):650-72.
70. Gözcü-Yavaş CÖ. Orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenlerde tutum ve davranış farklılıkları. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2012; 3(2):113-38.
71. Güdük AH, Aksoy AB. Farklı eğitim programlarına devam eden lise 11. sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba davranışları ile sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 2012; 3,45-62
72. Günaydın B, Yöndem ZD. Ergenlerde akran bağlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2007; 7(1): 129-39.
73. Günaydın G, Selçuk E, Sümer N, Uysal A. Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2005;8(16):13-23.
74. Gürsoy F. Farklı sosyo ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik tasarım düzeyleri ile kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2006; 15(2):183-90.
75. Hafen CA, Laursen B. More problems and less support: early adolescent adjustment forecasts changes in perceived support from parents. *J Fam Psychol*. 2009; 23(2): 193-202.

76. Haktanır G, Baran G. Gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile anne baba tutumlarını algılamalarının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 1998; 5(3): 134-41.
77. Hardy SA, Bhattacharjee A, Reed A, Aquino K. Moral identity and psychological distance: the case of adolescent parental socialization. *Journal of Adolescence*. 2010; 33(1): 111–23.
78. Hindin MJ. Family dynamics, gender differences and educational attainment in Filipino adolescents. *Journal of Adolescence*. 2005; 28(3): 299–316.
79. Hui EKP, Tsang SKM. Self-determination as a psychological and positive youth development construct. *The Scientific World Journal*. 2012; 30, 1-7.
80. İlhan T, Özdemir Y. Beliren yetişkinlerde yaş, cinsiyet ve bağlanma stillerinin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012; 19: 227-41.
81. Jones JD, Cassidy J. Parental attachment style: examination of links with parent secure base provision and adolescent secure base use. *Attach Hum Dev*. 2014; 16(5): 437–461.
82. Jones TL, Prinz RJ. Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: a review. *Clinical Psychology Review*. 2005; 25(3): 341-63.
83. Kapçı EG, Küçüker S. Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2006; 17(4): 286-95.
84. Karaca S, Ünsal Barlas G, Onan N, Öz YC. 6-20 Yaş grubu ergenlerde aile işlevleri ve kişilerarası ilişki tarzının incelenmesi: bir üniversite örnekleme. *Balıkesir Sağlık Bil. Derg.* 2013; 2(3):139-46.
85. Karataş S, Sertelin Mercan Ç, Düzen A. Ergenlerin ebeveyn ilişkilerine yönelik algıları: nitel bir inceleme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016; 19(36):237-57.
86. Kazemi A, Solokian S, Ashouri E, Marofi M. The relationship between mother's parenting style and social adaptability of adolescent girls in Isfahan. *Iran J Nurs Midwifery Res*. 2012; 17(2): 101–6.
87. Kenny ME, Gallagher LA. Instrumental and social/relational correlates of perceived maternal and paternal attachment in adolescence. *Journal of Adolescence*. 2002; 25(2): 203–19.
88. King KA, Vidourek RA, Merianos AL. Authoritarian parenting and youth depression: results from a national study. *Journal of Prevention Intervention in the Community*. 2016; 44(2): 130-39.
89. Kocayörük E. Anne-baba ve akran bağlanmasının ergenlerin uyum düzeylerini yordama gücü. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 2009; 8(15): 103-18.
90. Kolburan G, Tari Comert I, Narter M, Isozen H. Parental attitude perception in adolescents by gender. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012; 47: 1299–304.

91. Kooraneh AE, Amirsardari L. Predicting early maladaptive schemas using Baumrind's parenting styles. *Iran J Psychiatry Behav Sci.* 2015; 9(2): DOI: 10.17795/ijpbs952
92. Kroger J. *Identity devoloment: adolescence through adulthood.* London; United Kingdom: Sage Publications Inc.; 2000.
93. Kroger J. *Identity in adolescence: the balance between self and other.* 3. Baskı. New York: Routledge; 2004.
94. Krug I, King RM, Youssef GJ, Sorabji A, Wertheim EH, Le Grange D, et al. The effect of low parental warmth and low monitoring on disordered eating in mid-adolescence: findings from the Australian temperament project. *Appetite.* 2016; 105(1): 232-41.
95. Kullik A, Petermann F. Attachment to parents and peers as a risk factor for adolescent depressive disorders: the mediating role of emotion regulation. *Child Psychiatry Hum Dev.* 2013; 44(4): 537-48.
96. Kümbetoğlu B. *Sosyoloji ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma.* 3. Baskı. İstanbul: Bağlam Yayınları; 2012.
97. Laible D. Attachment with parents and peers in late adolescence: Links with emotional competence and social behavior. *Personality and Individual Differences.* 2007; 43(5): 1185-97.
98. Laible DJ, Carlo G, Raffaelli M. The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence.* 2000; 29(1):45-59.
99. Laible DJ, Carlo G, Roesch SC. Pathways to self esteem in late adolescence: the role of parent and peer attachment, empathy and social behaviours. *Journal of Adolescence.* 2004; 27(6): 703-16.
100. Landstedt E, Hammarström A, Winefield H. How well do parental and peer relationships in adolescence predict health in adulthood?. *Scandinavian Journal Of Public Health.* 2015; 43(5):460-8
101. Lee TY, Lok DPPP. Bonding as a positive youth development construct: a conceptual review. *Scientific World Journal.* 2012; doi: 10.1100/2012/481471.
102. Lempers JD, Clark-Lempers DS. Young, middle and late adolescents' comparisons of the functional importance of five significant relationship. *Journal of Youth and Adolescence.* 1992; 21(1): 53-96.
103. Leung JTY, Shek DTL. Parent-adolescent discrepancies in perceived parenting characteristics and adolescent developmental outcomes in poor Chinese families. *J Child Fam Stud.* 2014; 23(2): 200-13.
104. Li JB, Delvecchio E, Lis A, Nie YG, Riso DD. Parental attachment, self-control, and depressive symptoms in Chinese and Italian adolescents: Test of a mediation model. *Journal of Adolescence.* 2015; 43: 159-70
105. Mahler MS, Pine F, Bergman A. *İnsan yavrusunun psikolojik doğumu.* Çeviren: Babaoğlu AN. 2. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları; 2012.

106. Markiewicz D, Doyle AB, Brendgen M. The quality of adolescents' friendships: associations with mothers' interpersonal relationships, attachments to parents and friends, and prosocial behaviors. *Journal Of Adolescence*. 2001; 24(4): 429–45.
107. Matsuoka N, Uji M, Hiramura H, Chen Z, Shikai N, Kishida Y, et al. Adolescents' attachment style and early experiences: a gender difference. *Archives of Womens Mental Health*. 2006; 9(1): 23–9.
108. McKay MT. Parental rules, parent and peer attachment, and adolescent drinking behaviors. *Substance Use & Misuse*. 2015; 50(2):184-8.
109. Meeus A, Oosterwegel W, Vollebergh W. Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*. 2002; 25(1): 93–106.
110. Mikulincer M, Shaver PR. An attachment perspective on psychopathology. *World Psychiatry*. 2012; 11(1):11-5.
111. Murdock NL. Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları olgu sunumu yaklaşımıyla. Çeviri Editörü: Akkoyun F. 2. Baskıdan Çeviri, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şt.; 2012.
112. Muris P, Meesters C, Merckelbach H, Hülßenbeck P, Worry in children is related to parental rearing and attachment. *Behaviour Research and Therapy*. 2000; 38(5): 487-97.
113. Muris P, Schmidt H, Lambrichs R, Meesters C. Protective and vulnerability factors of depression in normal adolescents. *Behaviour Research and Therapy*. 2001; 39(5): 555–65.
114. Nickerson AB, Nagle RJ, Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *Journal of Early Adolescence*. 2005; 25(2): 223-49.
115. Nyhus EK, Webley P. The relationship between parenting and the economic orientation and behavior of Norwegian adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*. 2013; 174(6):620-41.
116. Otani K, Suzuki A, Matsumoto Y, Sadahiro R, Enokido M. Affectionless control by the same-sex parents increases dysfunctional attitudes about achievement. *Comprehensive Psychiatry*. 2014; 55(6): 1411–14
117. Otrar M, Demirbilek M. Ebeveynleri birlikte olan ergenler ile parçalanmış aileye sahip ergenlerin benlik saygıları ve atılganlık düzeyleri üzerine bir inceleme. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*. 2013; 2(2): 21-40.
118. Öner N. Türkiye’de kullanılan psikolojik testlerden örnekler: bir başvuru kaynağı. Cilt 2. Genişletilmiş İkinci Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi; 2006.
119. Öz F. Sağlık alanında temel kavramlar. Yenilenmiş 2. Baskı. Ankara: Mattek Matbaacılık Bas. Yay. Tic. Ltd. Şti.; 2010.
120. Özdemir Y, Çok F. Ergenlikte Özerklik Gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2011; 4 (36): 152-64.

121. Öztürk MO, Uluşahin A. Ruh sağlığı ve bozuklukları I, Yenilenmiş 11. Baskı. Ankara: Tuna Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.; 2008.
122. Öztürk S. Ergen eğitim programının, ergenlerin gelişim bilgilerine, beden ve benlik imajlarına etkisinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2007.
123. Pekel-Uludağlı N, Sayıl M. Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: ebeveyn ve akranların rolü. Türk Psikoloji Yazıları. 2009; 12(23): 14-24.
124. Piko BF, Balázs MÁ. Authoritative parenting style and adolescent smoking and drinking. Addictive Behaviors. 2012; 37(3): 353–6.
125. Pine F. Mahler's concepts of "symbiosis" and separation-individuation: revisited, reevaluated, refined. Journal of the Psychoanalytic Association. 2004; 52(2):511-33.
126. Porzig-Drummond R, Stevenson RJ, Stevenson C. The 1-2-3 magic parenting program and its effect on child problem behaviors and dysfunctional parenting: a randomized controlled trial. Behaviour Research and Therapy. 2014; 58: 52-64.
127. Raja SN, McGee R, Stanton WR. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. Journal of Youth and Adolescence. 1992; 21(4): 471-85.
128. Rigby K, Slee PT, Martin G. Implications of inadequate parental bonding and peer victimization for adolescent mental health. Journal of Adolescence. 2007; 30(5): 801–12.
129. Roskam I, Stievenart M, Meunier JC, Noël MP. The development of children's inhibition: does parenting matter?. Journal of Experimental Child Psychology. 2014; 122(): 166–82.
130. Rubin M, Kelly BM. A cross-sectional investigation of parenting style and friendship as mediators of the relation between social class and mental health in a university community. International Journal for Equity in Health. 2015; doi: 10.1186/s12939-015-0227-2.
131. Salter Ainsworth MD, Blehar MC, Waters E, Wall S. Patterns of attachment a psychological study of the strange situation. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates; 1978.
132. Sanavi FS, Baghbanian A, Shovey MF, Ansari-Moghaddam AJ. A study on family communication pattern and parenting styles with quality of life in adolescent. Pak Med Assoc. 2013; 63(11):1393-8.
133. Sanders R. Triple p-positive parenting program as a public health approach to strengthening parenting. Journal Of Family Psychology. 2008; 22(3):506-17.
134. Santrock JW. Ergenlik. Çeviri Editörü: Siyez DM. 14. Baskıdan çeviri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şt.; 2012.

135. Schofield TJ, Conger RD, Robins RW. Early adolescent substance use in Mexican origin families: peer selection, peer influence, and parental monitoring. *Drug and Alcohol Dependence*. 2015; 157: 129–35.
136. Schwartz OS, Dudgeon P, Sheeber LB, Yap MBH, Simmons JG, Allen NB. Parental behaviors during family interactions predict changes in depression and anxiety symptoms during adolescence. *J Abnorm Child Psychol*. 2012; 40(1): 59–71.
137. Shibata M, Ninomiya T, Anno K, Kawata H, Iwaki R, Sawamoto R, et al. Perceived inadequate care and excessive overprotection during childhood are associated with greater risk of sleep disturbance in adulthood: the Hisayama Study. *BMC Psychiatry*. 2016; doi: 10.1186/s12888-016-0926-2.
138. Siyez DM, Gürçay-Gezginci E, Yüncü Z. Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin çocukluk dönemi aile yaşantılarına ilişkin algıları. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2012; 13: 299-305.
139. Skogbrott Birkeland M, Breivik K, Wold B. Peer acceptance protects global self-esteem from negative effects of low closeness to parents during adolescence and early adulthood. *J Youth Adolescence*. 2014; 43(1):70–80.
140. Smits I, Soenens B, Luyckx K, Duriez B, Berzonsky M, Goossens L. Perceived parenting dimensions and identity styles: exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence*. 2008; 31(2):151–64.
141. Song H, Thompson RA, Ferrer E. Attachment and self-evaluation in Chinese adolescents: Age and gender differences. *Journal of Adolescence*. 2009; 32(5): 1267-86.
142. Soykan-Aysev A, Işık-Taner Y. Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları. İstanbul: Golden Print; 2007.
143. Steinberg L. Ergenlik. Çeviri Editörü: Çok F. 2. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, Genç Ofset Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti; 2013.
144. Steinberg L. Psychological control: style or substance?. *New Dir Child Adolesc Dev*. 2005; 108:71-8.
145. Stuart GW, Laraia MT. Principles and practice of psychiatric nursing. 7. Baskı. USA: Mosby Inc; 2001.
146. Şahin Baltacı H, Altan T. Lise öğrencilerinde benlik saygısının yordayıcısı olarak depresyon, bağlanma ve şiddet eğilimi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2016; 40: 227-39.
147. Şahin E, Barut Y, Ersanlı E. Parental education level positively affects self-esteem of Turkish adolescents. *Journal of Education and Practice*. 2013; 4(20): 87-97.
148. Şirvanlı-Özen D. Ergenlerde akran zorbalığına maruz kalmanın yaş, çocuk yetiştirme stilleri ve benlik imgesi ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2006; 21(58):77-94.

149. T.C. Sağlık Bakanlığı. 21 Hedef'te Türkiye: sağlıkta gelecek. Ankara: Yücel Ofset Matbaacılık Turizm Sanayi Tic. Ltd. Şti.; 2007.
150. T.C. Sağlık Bakanlığı. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2011-2023) [İnternet]. 2011. [Erişim Tarihi 30 Ocak 2017]. Erişim adresi: <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-73168/h/ulusal-ruh-sagligi-eylem-planı.pdf>.
151. Taylor SE, Peplau LA, Sears DO. Sosyal psikoloji. Çeviren: Dönmez A. 11. Baskıdan çeviri. 3. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.; 2007.
152. Telef BB, Karaca R. Ergenlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik semptomlarının incelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2011; 8(16): 499-518.
153. Townsend MC. Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinin temelleri kanıta dayalı uygulama bakım kavramları. Çeviri Editörleri: Özcan CT, Gürhan N. 6. Baskı. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi; 2016.
154. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). Seçilmiş Göstergelerle 2013 Ankara [İnternet]. 2014. [Erişim Tarihi 29 Mayıs 2015]. Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/Ilgostergeleri/İller/Ankara.Pdf>.
155. Ulusoy MD, Özcan Demir N, Görgün Baran A. Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2005; 3(3): 367-86.
156. van der Watt R. Attachment, parenting styles and bullying during pubertal years. Journal of Child & Adolescent Mental Health. 2014; 26(3):251-61.
157. Van Eijck FEAM, Branje SJT, Hale III WW, Meeus WHJ. Longitudinal associations between perceived parent-adolescent attachment relationship quality and generalized anxiety disorder symptoms in adolescence. J Abnorm Child Psychol. 2012; 40(6): 871-83.
158. Vatankhah H, Daryabari D, Ghadami V, Naderifar N. The effectiveness of communication skills training on self-concept, self-esteem and assertiveness of female students in guidance school in Rasht. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2013; 84(9): 885-9.
159. Wijsbroek SAM, Hale III WW, Raaijmakers QAW, Meeus WHJ. The direction of effects between perceived parental behavioral control and psychological control and adolescents' self-reported GAD and SAD symptoms. Eur Child Adolesc Psychiatry. 2011; 20(7): 361-71.
160. Wilkinson RB. The role of parental and peer attachment in the psychological health and self-esteem of adolescents. Journal of Youth and Adolescence. 2004; 33(6): 479-93.
161. Wilkinson RB. Age and sex differences in the influence of attachment relationships on adolescent psychological health. The Australian Educational and Developmental Psychologist. 2006; 23(2): 87-104.

162. Wilkinson RB. Best friend attachment versus peer Attachment in the prediction of adolescent psychological adjustment. *Journal of Adolescence*. 2010; 33(5): 709–17.
163. Wilkinson RB, Yun Lin Goh D. Sex differences for a short form of the inventory of parent and peer attachment: the IPPA-45. *Journal of Relationships Research*. 2014; 5(5); 1–11.
164. Yahav R. The relationship between children's and adolescents' perceptions of parenting style and internal and external symptoms. *Child: Care, Health and Development*. 2006; 33(4): 460–71.
165. Yılmazel G, Günay O. Çorum ili Kargı ilçesinde öğrenim gören 12 – 17 yaş arasındaki öğrencilerde özsaygı ve depresyon. *Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012; 21(1):20-9.
166. Ying L, Ma F, Huang H, Guo X, Chen C, Xu F. Parental monitoring, parent-adolescent communication, and adolescents' trust in their parents in China. *PLoS ONE*. 2015; 10(8): Doi:10.1371/journal.pone.0134730.
167. Yörükoğlu A. Değişen toplumda aile ve çocuk. 7. Basım. İstanbul: Özgür Yayınları; 2007.
168. Yuwen W, Chen ACC. Chinese-American adolescents: perceived parenting styles and adolescents' psychosocial health. *International Nursing Review*. 2013; 60(2): 236–43.
169. Zaborskis A, Sirvyte D, Zemaitiene N. Prevalence and familial predictors of suicidal behaviour among adolescents in Lithuania: a cross-sectional survey 2014. *BMC Public Health*. 2016; DOI 10.1186/s12889-016-3211-x.
170. Zhong X, Wu D, Nie X, Xia J, Li M, Lei F, et al. Parenting style, resilience, and mental health of community-dwelling elderly adults in China. *BMC Geriatrics*. 2016; Doi: 10.1186/s12877-016-0308-0.
171. Zulkefly NS, Wilkinson RB. Measuring specific attachment relationships of mother, father and peer in Malaysian adolescents. *Child Ind Res*. 2015; 8(4):767–88.

8. EKLER

Ek 1. Ergen Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu

- 1- Yaşınız:.....
- 2- Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()
- 3- Sınıfınız:.....
- 4- Aile türünüz: Çekirdek aile () Geniş aile () Anne-Baba ayrı ()
Anne-Babadan biri hayatta () Her ikisi de hayatta değil ()
- 5- Eğer anne ve babanızdan sadece biri hayatta ise hangisi? Anne () Baba ()
- 6- Annenizin Eğitim Durumu: Okuryazar () İlkokul/ortaokul () Lise ()
Üniversite () Lisansüstü ()
- 7- Babanızın Eğitim Durumu: Okuryazar () İlkokul/ortaokul () Lise ()
Üniversite () Lisansüstü ()
- 8- Annenizin işi:.....
- 9- Babanızın işi:.....
- 10- Size göre ailenizin ekonomik durumu nasıl?
Geliri giderinden az ()
Geliri giderine eşit ()
Geliri giderinden fazla ()
- 11- Sahip olduğun kardeş () Var () Yok Sayısı:.....
- 12- Sigara ve ya alkol kullanıyor musunuz?
Hiçbirini kullanmıyorum ()
Sadece sigara ()
Hem sigara hem alkol ()
Sadece Alkol ()

Ek 2. Anne Baba Tutum Envanteri

	Hiç uygun değil	Çok az uygun	Kısmen uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.					
2. Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.					
3. Her yaptığım isin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.					
4. Her zaman basıma kötü bir şey geleceğim gibi beni koruyup kollamaya çalışır.					
5. Aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.					
7. Elimden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.					
8. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden daha iyi olduklarını söylerdir.					
9. Bana hükmetmeye çalışır.					
10. Bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.					
11. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.					
12. Fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.					
13. Sorunlarımı onunla rahatlıkla konuşabilirim.					
14. Neden bazı şeyleri yapma ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.					
15. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçıdır.					
16. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.					
17. Sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.					
18. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.					
19. Kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.					
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					

21. Küçük yaşından itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.					
22. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.					
23. Benim gibi bir evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.					
24. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.					
25. Beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.					
26. Beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.					
27. Paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.					
28. Her zaman her iste kusursuz olmam gerektiği inancındadır.					
29. Ona yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.					
30. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.					
31. Cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.					
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
33. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.					
34. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmam gerektiğini söyler.					
35. Cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.					
36. Aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.					
37. Beni olduğum gibi kabul etmiştir.					
38. Başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.					
39. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.					
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

Ek 3. Piers-Harris Çocuklar İçin Öz-Kavramı Ölçeği

Aşağıda 80 cümle var. Bunlardan sizi tanımlayanları EVET, tamamlamayanları ise HAYIR ile cevaplandırın. Bazı cümlelerde karar vermek zor olabilir. Yine de lütfen bütün cümleleri cevaplayın. Aynı cümleyi hem evet, hem hayır şeklinde işaretlemeyin. Unutmayın, cümledeki ifade genellikle sizi anlatıyorsa evet, genellikle sizi anlatmıyorsa hayır olarak işaretleyeceksiniz. Cümlenin size uygun olup olmadığını en iyi siz kendiniz bilebilirsiniz. Bunun için kendinizi gerçekten nasıl görüyorsanız aynen öyle cevaplandırın.

	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>
1. İyi resim çizerim.		
2. Okul ödevlerini bitirmem uzun sürer.		
3. Ellerimi kullanmada becerikliyimdir.		
4. Okulda başarılı bir öğrenciyim.		
5. Aile içinde önemli bir yerim var.		
6. Sınıf arkadaşlarım benimle alay eder.		
7. Mutluyum.		
8. Çoğunlukla neşeliyim.		
9. Akıllıyım.		
10. Öğretmenler derse kaldırıncaya heyecanlanıyorum.		
11. Dış görünüşüm beni rahatsız ediyor.		
12. Genellikle çekingenim.		
13. Arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum.		
14. Büyüdüğümde önemli bir kişi olacağım.		
15. Aileme sorun yaratıyorum.		
16. Kuvvetli sayılırım.		
17. Sınavlardan önce heyecanlanıyorum, korkuyorum.		
18. Okulda terbiyeli uyumlu davranırım.		
19. Herkes tarafından pek sevilen biri değilim.		
20. Parlak fikirlerim var.		
21. Genellikle kendi dediklerimin olmasını isterim.		
22. Bir şeyden kolay vazgeçerim.		
23. Müzikte iyiyim.		
24. Hep kötü şeyler yaparım.		
25. Evde çoğu zaman huysuzluk ederim.		
26. Sınıfta arkadaşlarım beni sayar. (saygı gösterir)		
27. Sinirli biriyim.		
28. Gözlerim güzeldir.		
29. Sınıfta derse kalktığımda bildiklerimi sıkılmadan anlatırım.		
30. Derslerde sık sık hayal kurarım.		
31. Kardeşlerime sataşırım. (kardeşiniz varsa)		
32. Arkadaşlarım fikirlerimi beğenir.		
33. Başım sık sık belaya girer.		
34. Evde büyüklerimin sözünü dinlerim.		
35. Sık sık üzülür, meraklanırım.		

	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>
36. Ailem benden fazla şey bekliyor.		
37. Halimden memnunum.		
38. Evde ve okulda pek çok şeyin dışında bırakıldığımı sanıyorum.		
39. Saçlarım güzeldir.		
40. Çoğu zaman okul faaliyetlerine gönüllü katılırım.		
41. Şimdiki halimden daha başka biri olmak isterdim.		
42. Geceleri rahat uyurum.		
43. Okuldan hiç (zaman zaman) hoşlanmıyorum.		
44. Arkadaşlarım arasında oyunlara katılmak için bir seçim yapılırken son seçilenlerden biriyim.		
45. Sık sık hasta olurum.		
46. Başkalarına karşı iyi davranmam.		
47. Okulda arkadaşlarım iyi fikirlerim olduğunu düşünürler.		
48. Mutsuzum.		
49. Pek çok arkadaşım var.		
50. Neşeliyim.		
51. Pek çok şeye aklım ermez.		
52. Yakışıklıyım/Güzelim.		
53. Hayat dolu bir insanım.		
54. Sık sık kavgalara karışıırım.		
55. Erkek arkadaşlarım arasında sevilirim/popülerim.		
56. Arkadaşlarım bana sık sık sataşır.		
57. Ailem benle düş kırıklığına uğruyor.		
58. Hoş bir yüzüm vardır.		
59. Evde hep benle uğraşırlar.		
60. Oyunlarda ve sporlarda başı ben çekerim.		
61. Ne zaman bir şey yapmaya kalksam her şey ters gider.		
62. Hareketlerimde sakarım.		
63. Oyunlarda ve sporda, oynamak yerine seyredirim.		
64. Öğrendiğimi çabuk unuturum.		
65. Herkesle iyi geçinirim.		
66. Çabuk kızarım.		
67. Kız arkadaşlarım arasında sevilirim/popülerim.		
68. Çok okurum.		
69. Bir grupta çalışmaktansa tek başıma çalışmaktan hoşlanırım.		
70. Kardeşlerimi severim. (Kardeşiniz varsa)		
71. Vücutça (fiziksel olarak) güzel sayılırım.		
72. Sık sık korkuya kapılırım.		
73. Her zaman bir şeyler düşürür ve kırarım.		
74. Güvenilir bir kimseyim.		
75. Başkalarından farklıyım.		
76. Kötü şeyler düşünürüm.		
77. Kolay ağlarım.		
78. İyi bir insanım.		
79. İşler benim yüzümden hep ters gider.		
80. Şanslı bir kimseyim.		

Ek.4. Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Envanteri Kısa Formu

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeyi arkadaşınızla olan ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığınızı alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Asla Bazen Daima

	1	2	3	4	5	6	7
1. Arkadaşlarım duygularıma saygı duyar.							
2. Arkadaşlarımın bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.							
3. Problemlerimi ve sorunlarımı arkadaşlarıma söylerim.							
4. Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabul eder.							
5. Arkadaşlarımın kendi problemleri var bu yüzden onları kendi problemlerimle rahatsız etmem.							
6. Arkadaşlarım sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirirler.							
7. Bir konuda tartıştığımız zaman arkadaşlarım benim düşüncemi dikkate alırlar.							
8. Arkadaşlarıma karşı öfke hissediyorum.							
9. Bir sıkıntımı çözmem gerektiğinde arkadaşlarıma gidebilirim.							
10. Bir şeye sinirlendiğimde arkadaşlarım anlayışlı olmaya çalışır.							
11. Bu günlerde arkadaşlarım neler yaşadığımı anlamıyor.							
12. Eğer arkadaşlarım bir şeyin beni rahatsız ettiğini bilirlerse bana onunla ilgili soru sorarlar.							

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeyi annenizle olan ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığınızı alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Annem duygularıma saygı duyar.							
2. Annemin bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.							
3. Problemlerimi ve sorunlarımı anneme söylerim.							
4. Annem beni olduğum gibi kabul eder.							
5. Annemin kendi problemleri var bu yüzden onları kendi problemlerimle rahatsız etmem.							
6. Annem sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirirler.							
7. Bir konuda tartıştığımız zaman annem benim düşüncemi dikkate alırlar.							
8. Annem karşı öfke hissediyorum.							
9. Bir sıkıntımı çözmem gerektiğinde anneme gidebilirim.							
10. Bir şeye sinirlendiğim zaman annem anlamaya çalışır.							
11. Bu günlerde annem neler yaşadığımı anlamıyor.							
12. Eğer annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini bilirse onun hakkında benimle konuşmak isterler.							

Lütfen aşağıda verilen her bir ifadeyi babanızla olan ilişkinizi ne kadar iyi tanımladığınızı alttaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Babam duygularıma saygı duyar.							
2. Babamın bildiğinden çok daha fazla üzülürüm.							
3. Problemlerimi ve sorunlarımı babama söylerim.							
4. Babam beni olduğum gibi kabul eder.							
5. Babamın kendi problemleri var bu yüzden onları kendi problemlerimle rahatsız etmem.							
6. Babam sıkıntılarım hakkında konuşmam için beni cesaretlendirirler.							
7. Bir konuda tartıştığımız zaman babam benim düşüncemi dikkate alırlar.							
8. Babam karşı öfke hissediyorum.							
9. Bir sıkıntımı çözmem gerektiğinde babama gidebilirim.							
10. Bir şeye sinirlendiğim zaman babam anlamaya çalışır.							
11. Bu günlerde babam neler yaşadığımı anlamıyor.							
12. Eğer babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini bilirse onun hakkında benimle konuşmak ister.							

Ek 5. Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Bireysel Görüşme Formu

- 1- Kendini nasıl bir birey olarak tanımlarsın?
- 2- Anne ve baban ile olan ilişkini nasıl değerlendirirsin?
- 3- Anne ve babanın sence senden beklentileri nelerdir?
- 4- Anne ve babanın sana nasıl davranmasını isterdin?
- 5- Anne ve babanı değiştirmek isteseydin nasıl olmalarını isterdin?
- 6- Anne ve babanla tartışmaların olur mu? Eğer tartışmalarınız olursa ne üzerine olur?
Tartışmalarınız nasıl sonuçlanır?

Ek 6. Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı



T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.11203082
Konu: Araştırma İzni

04.11.2015

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Hemşirelik Fakültesi)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 12/10/2015 tarihli ve 1579 sayılı yazımız.

Üniversiteniz Hemşirelik Fakültesi Doktora öğrencisi Yunus KAYA'nın "**Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyn ve Akarana Bağlanma Durumları ve Birbirlerinden Beklentileri**" konulu tez kapsamında uygulama yapma talebi Müdürlüğümüze uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Uygulama formunun (7 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini arz ederim.

Ali GÜNGÖR
Müdür a.
Şube Müdürü

Elektronik İmza
Astılla Aydın
04-11-2015

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135

Ek 7. Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzni



T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 16969557 - 794

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 08.07.2015 ÇARŞAMBA
Toplantı No : 2015/14
Proje No : GO 15/431 (Değerlendirme Tarihi: 08.07.2015)
Karar No : GO 15/431 - 12

Üniversitemiz Hemşirelik Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Fatma ÖZ'ün sorumlu araştırmacı olduğu, Arş. Gör. Yunus KAYA'nın tezi olan GO 15/431 kayıt numaralı ve "**Ergenlerin Benlik Alguları Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyn ve Akranın Bağlanma Durumları ve Birbirlerinden Beklentileri**" başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

- | | |
|---|--|
| 1. Prof. Dr. Nurten Akarsu (Başkan) | 9. Prof. Dr. Rahime Nohutçu (Üye) |
| 2. Prof. Dr. Nüket Örnek Buken (Üye) | 10. Prof. Dr. R. Köksal Özgül (Üye) |
| İZİNLİ | |
| 3. Prof. Dr. M. Yıldırım Sara (Üye) | 11. Prof. Dr. Ayşe Lale Doğan (Üye) |
| 4. Prof. Dr. Sevda F. Müftüoğlu (Üye) | 12. Doç. Dr. S. Kutay Demirkan (Üye) |
| 5. Prof. Dr. Cenk Sökmensüer (Üye) | İZİNLİ |
| 6. Prof. Dr. Volga Bayrakçı Tunay (Üye) | 13. Prof. Dr. Leyla Dinç (Üye) |
| İZİNLİ | |
| 7. Prof. Dr. Ali Düzova (Üye) | 14. Prof. Dr. Hatice Doğan Buzoğlu (Üye) |
| 8. Yrd. Doç. Dr. H. Hüsrev Turnagöl (Üye) | 15. Av. Meltem Onurlu (Üye) |

Ek 8. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın Birinci Aşaması İçin Ergen Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmacının Açıklaması:

Sevgili Öğrenciler,

“Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” adlı bir araştırma yapmaktayız.

Sizin bu araştırmaya katılmanız ve verdiğiniz yanıtlar bizim için önemli ve değerlidir. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz. Araştırmaya katılmanız konusunda anne ya da babanızdan da izin alınacaktır. Anne ve babanız araştırmaya katılmanız konusunda izin verseler bile siz araştırmaya katılmak istediğiniz takdirde araştırmaya alınmayacaksınız. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formun altında “Araştırmaya katılmak istiyorum” kutucuğuna (X) şeklinde işaretleyiniz.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni, ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyne ve akrana bağlanma durumları ve birbirlerinden beklentilerini belirlemek amacıyla yapmaktayız. Bu çalışmaya katılımınız araştırmanın başarısı için önemlidir.

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz araştırmacı Yunus Kaya tarafından yanıtlamanız için size anketler verilecektir. Formda tanıtıcı bilgi formu, anne-baba tutum, benlik imgesi ve ebeveyne ve akrana bağlanmayı değerlendiren sorular bulunmaktadır.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ek ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katılmanız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır.

Katılımcının Beyanı:

Sayın Yunus Kaya tarafından bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun eğitim hayatıma herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.
Araştırmaya katılmak istiyorum. ()

	Araştırmacı	Katılımcı	Görüşme Tanığı
Adı Soyadı	Yunus Kaya		
Adres	Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi		
Tel	Cep Telefonu: 0542 738 İş Telefonu: 0312 324 2013/123		

Ek 9. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın Birinci Aşaması İçin 18 Yaşından Küçük Öğrenciler İçin Veli Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmacının Açıklaması:

Değerli Veliler,

“Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” adlı bir araştırma yapmaktayız.

Çocuğunuzun bu araştırmaya katılması ve verdiği yanıtlar bizim için önemli ve değerlidir. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmama konusunda serbesttir. Araştırmaya katılması konusunda çocuğunuzda da izin alınacaktır. Çocuğunuz araştırmaya katılma konusunda gönüllü olsalar bile siz izin vermediğiniz takdirde araştırmaya alınmayacaktır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra çocuğunuzun araştırmaya katılmasına izin vermek isterseniz formun altında “Çocuğum araştırmaya katılmasında bir sakınca yoktur” kutucuğuna (X) şeklinde işaretleyiniz.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni, ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyne ve akarana bağlanma durumları ve birbirlerinden beklentilerini belirlemek amacıyla yapmaktayız. Bu çalışmaya çocuğunuzun katılımı araştırmanın başarısı için önemlidir.

Çocuğunuzun araştırmaya katılmasını kabul ederseniz araştırmacı Yunus Kaya tarafından yanıtlanması için anketler verilecektir. Formda tanıtıcı bilgi formu, anne-baba tutum, benlik imgesi ve ebeveyne ve akarana bağlanmayı değerlendiren sorular bulunmaktadır.

Bu çalışmaya çocuğunuzun katılması için sizden herhangi bir ek ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katılması için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Bu çalışmaya çocuğunuzun katılmasını reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır.

Katılımcının Beyanı:

Sayın Yunus Kaya tarafından bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “çocuğum katılımcı” olarak davet edildi.

Bu araştırmaya çocuğum katılırsa araştırmacı ile arasında kalması gereken çocuğuma ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında çocuğumun kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Çocuğum bu araştırmaya katılmak zorunda değil ve katılmayabilir. Çocuğumun araştırmaya katılması konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer çocuğumun araştırmaya katılmasını

reddedersen, bu durumun çocuğumun eğitim hayatında herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “çocuğumun katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

Çocuğumun araştırmaya katılmasında bir sakınca yoktur. ()

	Araştırmacı	Katılımcının Velisi
Adı Soyadı	Yunus Kaya	
Adres	Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	
Tel	Cep Telefonu: 0542 738 İş Telefonu: 0312 324 2013/123	

Ek 10. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın İkinci Aşaması İçin Ergen Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmacının Açıklaması:

Sevgili Öğrenciler,

“Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyn ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” adlı bir araştırma yapmaktayız. Sizin bu araştırmaya katılmanız ve verdiğiniz yanıtlar bizim için önemli ve değerlidir. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmamakta serbestsiniz. Araştırmaya katılmanız konusunda anne-babanızdan da izin alınacaktır. Anne ve babanız araştırmaya katılmanız konusunda izin verseler bile siz araştırmaya katılmak istediğiniz takdirde araştırmaya alınmayacaksınız. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formun altında “Araştırmaya katılmak istiyorum” kutucuğuna (X) şeklinde işaretleyiniz.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni, ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyn ve akarana bağlanma durumları ve birbirlerinden beklentilerini belirlemek amacıyla yapmaktayız. Bu çalışmaya katılımınız araştırmanın başarısı için önemlidir.

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz araştırmacı Yunus Kaya tarafından bireysel görüşme yapılması için çağırılacaksınız ve sizinle röportaj yapılacak, cevaplarınız ses kayıt cihazına kayıt edilecektir. Yapılacak görüşmede size ebeveynlerinizle olan ilişkinizi ve onlardan beklentilerinizi değerlendirmek amacıyla bir takım sorular sorulacaktır.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katılmanız için size bir ödeme de yapılmayacaktır. Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır.

Katılımcının Beyanı:

Sayın Yunus Kaya tarafından bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Eğer katılmayı reddedersem, bu durumun eğitim hayatıma herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı”

olarak yer alma kararımı aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

Araştırmaya katılmak istiyorum. ()

	Araştırmacı	Katılımcı	Görüşme Tanığı
Adı Soyadı	Yunus Kaya		
Adres	Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi		
Tel	Cep Telefonu: 0542 738 İş Telefonu: 0312 324 2013/123		

Ek 11. “Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” Başlıklı Araştırmanın İkinci Aşaması İçin 18 Yaşından Küçük Öğrenci Velisinin Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmacının Açıklaması:

Değerli Veliler,

“Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne ve Akrana Bağlanma Durumları ve Ebeveynlerinden Beklentileri” adlı bir araştırma yapmaktayız. Çocuğunuzun bu araştırmaya katılması ve verdiği yanıtlar bizim için önemli ve değerlidir. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmama konusunda serbesttir. Araştırmaya katılması konusunda çocuğunuzda da izin alınacaktır. Çocuğunuz araştırmaya katılma konusunda gönüllü olsalar bile siz izin vermediğiniz takdirde araştırmaya alınmayacaktır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra çocuğunuzun araştırmaya katılmasına izin vermek isterseniz formun altında “Çocuğum araştırmaya katılmasında bir sakınca yoktur” kutucuğuna (X) şeklinde işaretleyiniz.

Bu araştırmayı yapmak istememizin nedeni, ergenlerin benlik algıları, algıladıkları ebeveyn tutumları, ebeveyne ve akrana bağlanma durumları ve birbirlerinden beklentilerini belirlemek amacıyla yapmaktayız. Bu çalışmaya çocuğunuzun katılımı araştırmanın başarısı için önemlidir.

Çocuğunuzun araştırmaya katılmasını kabul ederseniz araştırmacı Yunus Kaya tarafından bireysel görüşme yapılması için çağırılacak, röportaj yapılacaktır ve cevapları ses kayıt cihazına kayıt edilecektir. Yapılacak görüşmede çocuğunuza anne ve babaları ile olan ilişkisi ve anne ve babasından beklentilerini değerlendirmek amacıyla bir takım sorular sorulacaktır.

Bu çalışmaya çocuğunuzun katılması için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katılması için size bir ödeme de yapılmayacaktır. Bu çalışmaya çocuğunuzun katılmasını reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır.

Katılımcının Beyanı:

Sayın Yunus Kaya tarafından bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “çocuğum katılımcı” olarak davet edildi.

Bu araştırmaya çocuğum katılırsa araştırmacı ile arasında kalması gereken çocuğuma ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında çocuğumun kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir sorumluluk altına girmiyorum. Bana ve çocuğuma bir ödeme yapılmayacaktır.

Çocuğum bu araştırmaya katılmak zorunda değil ve katılmayabilir. Çocuğumun araştırmaya katılması konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış

değilim. Eğer çocuğumun araştırmaya katılmasını reddedersem, bu durumun çocuğumun eğitim hayatında herhangi bir zarar getirmeyeceğini de biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “çocuğumun katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

Çocuğumun araştırmaya katılmasında bir sakınca yoktur. ()

	Araştırmacı	Katılımcının Velisi
Adı Soyadı	Yunus Kaya	
Adres	Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi	
Tel	Cep Telefonu: 0542 738 İş Telefonu: 0312 324 2013/123	

9. ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı-Soyadı: Yunus Kaya

Doğum Yeri ve Tarihi: Mersin/Silifke-15.09.1990

Uyruğu: T.C.

İletişim Adresi ve Telefonu: Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi D. Blok
Altındağ/Ankara. Telefon: 0 312 305 15 80/123

II. Eğitim

Doktora: 2013-2017 Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri
Hemşireliği Anabilim Dalı.

Yüksek Lisans: 2011-2013 Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı.

Lisans: 2006-2010 Dicle Üniversitesi Siirt Sağlık Yüksekokulu Sağlık Memurluğu
Bölümü.

III. Mesleki Deneyim

Araştırma Görevlisi: 2010-2011 Siirt Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik
Bölümü.

Araştırma Görevlisi: 2011- Devam Ediyor Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı.

IV. Bilimsel Faaliyetler

Bildiri ve Posterler

Kaya Y, Hiçdurmaz D, Immigraiton Effects on Adolescents Mental Health, Horatio,
European Psychiatric Nursing Congress, İstanbul, Ekim 2013, Poster Bildiri.

Kaya Y, Öz F, Şizofreni Hastaları ve Bakım Veren Yakınları: Sosyal İşlevsellik ve
Algılanan Yük III. Uluslararası VII Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi, Ankara,
Eylül 2014, Sözel Bildiri.

Kaya Y, Öz F, The Social Functionality of Schizophrenic Patients and the Burden
Experienced by Their Caregivers: A Sample of Turkey, 5th Biennial Schizophrenia
International Research Society Conference, Floransa, İtalya, Nisan 2016, Poster
Bildiri.

Kaya Y, Öz F, Can Flipped (classroom) Education Method Be Used in Mental Health and Diseases Nursing?, 5th European Mental Health Conference, Prag, Çek Cumhuriyeti, Eylül 2016, Poster Bildiri.

Katıldığı Kongre ve Sempozyumlar

2nd European Conference on Mental Health Nursing, 2013. Turku, Finlandiya.

II. Uluslararası VI. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi, 2012, Erzurum.

Nörofelsefe Sempozyumu VI, Gazi Üniversitesi Nöropsikiyatri Merkezi, 16-17 Aralık 2011, Ankara.